

2. L'INTERÈS PER LA LLENGUA CATALANA

2.1. LLENGUA INSTITUCIONAL I LLENGUA DE RELACIÓ

Abans d'endinsar-nos en el panorama dels diversos estudis de caire teòric que es dugueren a terme en les tres fases de la RABLB sobre la llengua materna de la majoria dels acadèmics, s'imposa dedicar unes ràpides pinzellades (atès que algunes idees seran repeses en el moment de parlar de l'ús del català per a les composicions poètiques) a la relació diglòssica que s'establí entre els diversos idiomes (especialment el castellà i el català, però també el llatí) dins del clos de la institució.

2.1.1. *El castellà, llengua oficial de la corporació*

És ben sabut que, en el terreny de l'alta cultura, les classes dirigents presentaven una realitat lingüística favorable al castellà. L'actitud del baró de Maldà era compartida pels membres del seu estament que, en redactar obres d'intenció científica, optaven majoritàriament pel castellà, mentre que els textos destinats a una certa privacitat eren escrits en català. Però l'abandonament literari i intel·lectual de la llengua pròpia ja havia estat iniciat al segle XVI, moment en què el castellà esdevingué llengua de Cort. Molt abans dels decrets de Nova Planta, les classes més privilegiades tenien accés a una educació en centres en què la llengua vehicular de la docència era la castellana: una de les mostres més emblemàtiques fou, com ha estat dit, el Col·legi de Cordelles, impulsat pels castellanòfils jesuïtes, destinat a la formació dels «colegiales de linaje», segregats de la resta de la societat.⁵⁰⁰

500. Amb tot, com ha destacat Jordi Ginebra (1999: 45), es fa difícil de creure que en aquestes escoles no s'ensenyés gens en català. Una prova de l'existència del català al Col·legi de Cordelles,

A més, l'afecció per castellanitzar-se responia a un desig de distinció social (ja que la resta del poble només tenia accés a l'ensenyament d'unes primeres lletres en llengua vernacle). La capacitat de desenvolupar-se correctament en castellà era, a inicis de segle, un privilegi d'aquells que tenien accés als estudis de Lletres, com es desprèn de la repetidament citada afirmació de José Patiño, recollida en l'informe adreçat al Real y Supremo Consejo de Castilla (1715):

Son también apasionados a su patria en tal exceso que les hace trastornar el uso de la razón en muchas materias, y solamente ablan en su lengua materna, y ningún común asta ahora escribía si no es en catalán, sin practicarse el uso de la lengua española; bien que ésta, comúnmente, se entiende por las personas que han seguido los estudios de Letras, pero en nada de la gente rústica.⁵⁰¹

Cal afegir-hi, també, que la manca total de poder polític autòcton de les classes dominants catalanes als Països Catalans deixava l'aristocràcia del país al servei d'un poder exogen que es comunicava en castellà. I més encara: segons François López,

para los hombres cultos de España, para los más eruditos y para los de mediana cultura, donde quiera que hubiesen nacido y se hubiesen criado [*i aquest matís té una especial transcendència en el cas dels catalans*], la aplicació al castellano era algo ineludible, no sólo una utilidad sino un imprescindible deber (LÓPEZ 1996: 157).⁵⁰²

El castellà s'imposava, cada vegada més, com a idioma de cultura, en un lent procés de substitució del llatí, que anava perdent terreny amb molta rapidesa tot i ser la llengua dels estudis universitaris i de la carrera eclesiàstica, una llengua a la qual s'iniciava després de les primeres lletres.⁵⁰³ Les

si més no al nivell de l'alumnat, són uns exercicis de traducció, en llatí i català (1740-1744), de Narcís Collell, que han estat exhumats per BUTINYÀ *et al.* 1994; aquest quadern, però, tampoc no ens ha de fer pensar que els professors fessin les classes en català.

501. *Consulta original que el Consejo hizo el 13 de junio de 1715 en la planta de ministros del Principado de Cataluña*; AHN, Consejos, lligall 6.811-A, núm. 84, pàg. 97.

502. Hi hagué, però, catalans instruits que es mostraren indiferents envers la literatura castellana: Josep Finestres, per exemple, no va llegir cap obra de Cervantes fins als cinquanta anys. Després de visitar, a Cervera, la biblioteca del degà Miquel Gonser, Gregori Maians es lamentava el 1751 que «tenía poquísimos libros castellanos (y lo propio se podría decir de otras bibliotecas de Cervera). Esto me parece general en Cataluña, por el justo amor que han tenido a su propia lengua los catalanes, pero perjudica para el conocimiento de las cosas de España, sin cuyas historias, y gran número de ellas, no se puede escribir bien» (BATLLORI 1997: 191).

503. De manera paral·lela a aquest retrocés general, el llatí descendirà també, a mesura que avança el segle, en els discursos i en les composicions poètiques dels acadèmics.

causes de l'adopció i progressiva consolidació culta del castellà com a llengua «alta» (veg. NINYOLES 1971: 74 i ss) remarcades pels especialistes han estat diverses: des de considerar-ho com una de les conseqüències de la política castellanitzadora del govern (i, en aquest sentit, les mesures represives sí que haurien tingut una influència destacada en les classes dominants catalanes; CARBONELL 1977: 293-296) fins a vincular-ho a la «superació progressiva de l'entrellat precapitalista de l'Antic Règim» (RAFANELL 1999: 108). Sigui com sigui, en el decurs de l'edat moderna, el català havia deixat de ser una llengua literària, una «llengua erudita», seguint la terminologia de Gregori Maians.

Els que posseïen llibres i havien rebut algun tipus d'instrucció eren bilingües i només una petitíssima elit de la fortuna i de la cultura tenia un cert interès per l'antiga literatura catalana.⁵⁰⁴ I la situació desfavorable per al català com a llengua d'ús públic i de cultura era coneguda pels membres d'aquesta elit (reunida, en bona part, a la RABLB). La descriu breument Climent Llozer, a la censura d'un discurs d'Antoni Alegret sobre l'ortografia catalana (1792), que serà analitzat al §2.2.2. d'aquest mateix capítol:

El asunto, ciertamente, es más difícil de lo que parece a primera vista, porque como en el principio del siglo presente se adoptó con el nuevo gobierno la lengua castellana en todos los tribunales y actos públicos del Principado, quedó desde entonces reservada la catalana para el trato familiar de las gentes, no se ha escrito ni publicado libro en este idioma y su verdadera ortografía en el día apenas es conocida de los antiquarios y bibliógrafos eruditos (4t lligall, núm. 39, censura, fol. {1r-v}).

Els erudits catalans (i els acadèmics, al capdavant) havien acceptat molts anys abans la proposta que, a inicis del segle XIX (el 1811), faria Antoni Puigblanc per modernitzar Catalunya tant políticament com culturalment:

Se hace indispensable abandone el idioma provincial si ha de estrecharse más y más baxo las nuevas instituciones con el resto de la nación, e igualarla en cultura. Desengañémonos ya y entendámonos, que será siempre extranjero en su patria y que, por consiguiente, quedará privado de una gran parte de la ilustración que proporciona la recíproca comunicación de las luces el que no posea como nativa la lengua nacional.⁵⁰⁵

504. Aquesta és la conclusió a què ha arribat Javier Burgos Rincón a la seva tesi doctoral sobre *Imprenta y cultura del libro en la Barcelona del siglo XVIII*.

505. Natanael JOMTOB [ANTONI PUIGBLANC], *La Inquisición sin máscara o Disertación en que se prueban hasta la evidencia los vicios de este tribunal y la necesidad de que se suprima*. Cadis: Josef Niel, impr., 1811, pàg. 306 (nota).

Així, s'establí una estreta relació entre la llengua castellana, com a llengua nacional i de cultura, i el concepte de progrés.

Dins d'aquesta conjuntura, no resulta estrany que l'Acadèmia Literària de Barcelona, integrada per membres de les capes dirigents de la ciutat, prengué (inicialment, si es vol, per la inèrcia del comportament dels sectors nobles) el castellà com a llengua institucional. De manera progressiva, s'anaren notant més i més els efectes castellanitzadors del Col·legi de Cordelles, en què, com he dit, foren educats bona part dels acadèmics: Josep Vinyals de la Torre, Antonio Fernández de Calderón, Bonaventura de Ferran o Josep de Sagarra, per esmentar-ne alguns. L'adhesió dels acadèmics de la de Bones Lletres a la llengua castellana fou conscient i deliberada:⁵⁰⁶ des del començament, les actes són redactades en castellà, així com la major part de les dissertacions⁵⁰⁷ i els estatuts de la corporació, la documentació *interna* i les diverses publicacions.

Entre tots els acords consignats a les actes, hi ha un parell d'indicacions explícites de l'idioma que han d'emprar els acadèmics, dos moments en què s'expressa que el castellà és la llengua oficial de la institució: una disposició referent a la llengua oral (que els acadèmics facin servir la llengua castellana entre ells) i una altra, que ha passat desapercebuda fins ara, referent a la llengua escrita (que les gratulatòries siguin en llengua castellana). La primera de les indicacions és el breu però ferm acord de l'any 1731: «que los académicos usen el idioma castellano».⁵⁰⁸ Es tracta d'una resolució presa, tot just després d'haver-li ofert la presidència de la institució, en deferència a Guillaume de Melun, marquès de Risbourg i capità general de Catalunya, el qual desconeixia el català. (A més, cal tenir en compte que Melun fou l'encarregat de portar a la pràctica els articles del Decret de Nova Planta.)

506. Aquest fet ha estat constatat també per Jordi Ginebra: «L'actitud majoritària entre els membres de les classes altes del país era d'adhesió conscient al programa espanyol de política lingüística. Però es tractava encara, sobretot, d'un projecte. En l'ordre factual, en el primer terç del segle XIX, [...] l'espanyol era un idioma estranger a Catalunya. Però en l'ordre dels objectius sociopolítics, la llengua que calia convertir en estrangera era precisament la pròpia, el català» (GINEBRA 1999: 54); i per Pere Anguera: «Als salons i a les Acadèmies la castellanització i l'impuls de la seva acceptació deuria donar bon to de manera progressiva a mesura que avançava el segle XIX» (ANGUERA 1997: 47).

507. Sovint els assumptes encarregats porten l'explicitació «en prosa espanyola», per bé que també n'hi havia alguns que havien de redactar-se «en prosa latina».

508. Jgen. 18/IV/1731, *Resoluciones de la Academia Literaria barcelonesa*, s. fol. A: [Actes de 1729 a 1735]; ARABLB, lligall 1-III-1 (veg. ROSSICH 2002: 221-223).

El segon dels casos ha quedat recollit en el formulari de les cartes d'avís als admesos, redactat en la junta particular de 15 de maig de 1752, en què s'especifica quin ha de ser l'idioma de les gratulatòries:

Participo a usted esta resolución para que, en su conseqüencia, pueda usted disponer una oración gratulatoria *en lengua castellana*, y remitirla firmada.⁵⁰⁹

Per extensió, aquesta premissa afectava les gratulatòries escrites en vers, que són en castellà. I l'especificació té el seu valor, atès que implica que hi havia altres llengües en joc (la més evident, el llatí, però, de fet, també el català) i que calia exercir algun tipus de pressió endògena a favor del castellà.⁵¹⁰

Trenta anys després, aquesta disposició lingüística encara causaria problemes a Francesc Fossa, acadèmic corresponent de Perpinyà des de 1780, el qual expressà les seves disculpes per no haver redactat el seu discurs d'ingrés en la llengua «natural» de l'Acadèmia, sinó en francès:

Vous aurés la bonté de lui faire mes excuses sur ce que je ne l'ai point rédigé dans la langue naturelle de l'Académie. J'en connois les beautés, mais n'étant point dans l'usage de la parler et de l'écrire, je n'aurois pu m'exprimer que d'une manière très défectueuse, n'ayant ici aucun secours. L'Académie connoît d'ailleurs toutes les langues et toutes les Académies de l'Europe reçoivent les discours en François. La traduction pourra enfin suppléer à mon impuissance, si vous la jugés nécessaire.⁵¹¹

Una traducció, però, que no resultava tan fàcil de realitzar, perquè:

No tenim en esta vila [més] que un sol religiós agustí, valentià, que escrivia bastament lo castellà. És molt vell: he reparat a fer-li traduir la mia oratió gratulatoria, tement no la guastàs; però, si vostra senyoria creu la traducció necessària, só persuadit que lo doctor Balloccera o lo reverent pare fra Pla, bibliothecari de Santa Catharina, amics meus particulars, me faran lo servei de traduir-la, y vostra senyoria

509. ARABLB, 1-II-2: *Acuerdos de la junta particular desde mayo 1752 hasta 1767*, pàg. 5.

510. Amb tot, hi hagué algun acadèmic que optà per eludir aquesta indicació i llegí la gratulatoria en l'altra llengua de cultura, la llatina; és el cas, per exemple, de Miquel Joan de Magarola (1758), de Francesc Escofet (1762) o de Sebastià Prats (1767).

511. Francesc FOSSA, cartes adreçades a Domènec Fèlix de Móra i Areny, segon marquès de Llo (Perpinyà, 20 d'agost de 1780), al lligall 1-III-3 (veg. DOCUMENT 15). De fet, les relacions de Fossa amb la RABLB són anteriors; com a mínim des de 1778, any en què envià una dissertació en contra de l'obra de l'abat Xaupí intitulada *Recherches historiques sur la noblesse des citoyens honorés de Perpignan et de Barcelone, connus sous le nom de citoyens nobles, pour servir de suite au Traité de la noblesse de La Roque* (un exemplar de la qual havia arribat a la corporació de mans de l'autor).

tindrà la bondat de pregar-los de part mia est assumpto. Y, si era encare necessària la mia firma sobre la traducció, podria vostra senyoria me la enviar.⁵¹²

Quant a la llengua dels escrits acadèmics, consta que el 27 de desembre de 1729 s'encarregà a Segimon Comes i a Francesc Savila la redacció d'«una orthografia para el común uso de los académicos»,⁵¹³ és a dir, unes normes ortogràfiques d'ús intern per les quals passessin a regir-se els discursos. Segurament, de la llengua castellana, com sospitava Mila Segarra (1988: 152), en contra del que havia suposat Antoni Comas, que era que aquestes normes pretenien, a més, la correcció de les edicions de clàssics catalans que l'Acadèmia havia projectat.⁵¹⁴ Aquesta suposició deu provenir de l'estudi biogràfic de Segimon Comes fet per Josep Rafael Carreras i Bulbena, el qual explica que:

L'Acadèmia encomanà al doctor Segimon Comes i a Francesc Savila, lo 27 de desembre de 1729, unes normes ortogràfiques. Lo doctor Comes s'emprengué la tasca de traçar-les per ser utilitzades en los treballs en català i el noble Savila s'ocupà de la part castellana (CARRERAS 1928: 182).

I més encara:

Per escriure-les bé, regirà lo doctor Comes les millors fonts literàries i cercà, ab preferència, les belleses de la parla de la muntanya (ibídem).

Com en altres casos, la font d'aquesta informació tampoc no aparegut en l'escorcoll de l'arxiu de l'Acadèmia. Amb tot, l'acord conservat es refereix a *una* ortografia (i, possiblement, d'un únic idioma),⁵¹⁵ que havien de redac-

512. Veg. l'oració gratulatòria, efectivament en francès (*Discours contenant le remerciement de monsieur Fossa a l'Académie Royale des Belles Lettres de la cité de Barcelone*) i en castellà (*Discurso gratulatorio de monsieur Fossa a la Real Academia de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona*; per bé que no sabem qui s'ocupà finalment de la traducció) al 14è lligall, núm. 49.

513. *Resoluciones de la Academia Literaria Barcelonesa* cit. a la n. 508, junta indicada.

514. «En principi, doncs, la preocupació per l'ortografia viu closa dins els cercles erudits i només sorgeix de cara a establir un sistema per als treballs acadèmics i per a les edicions de clàssics que l'Acadèmia projecta de fer» (COMAS 1967: 55-56). Al seu torn, Segarra es refereix als treballs acadèmics que publicaria la corporació, cosa que sembla poc probable, atès que la voluntat de publicació no arribaria fins més endavant.

515. Posats a especular entorn de la bifurcació proposada per Carreras, sembla més plausible que, en aquest supòsit, Comes s'hagués encarregat d'elaborar unes normes per als discursos en llatí, atès que exercia de catedràtic de Retòrica i tenint en compte que la seva introducció a la primera Acadèmia després de la restauració (així com la major part dels seus discursos) fou en

tar entre els dos acadèmics. En aquest sentit, Segarra també ha conclòs que aquestes normes ortogràfiques foren la base del *Resumen de este tratado en reglas generales y particulares sacadas de su contenido en reglas, advertencias y reflexiones para escribir bien, con atención a las notas adjuntas* (que sí que ens ha pervingut, al 13è lligall, núm. 27).

Només uns dies després, s'advertia, també en benefici de la correcció de l'idioma en els discursos,⁵¹⁶ que

si se reparare, por alguno de los académicos, en los papeles que se leyeren alguna voz que no sea pura o que tenga duda en ella, pueda qualquiera, con libertad y lisura, advertirla públicamente para que se satisfaga en la forma que ha de correr y, assimismo, otro qualquier reparo que se ofresca (junta de 3 de gener de 1730; I-III-1: [Actes de 1729 a 1735]).

Per bé que no sempre exerciren aquest ofici, la tasca de correcció lingüística havia d'anar a càrrec dels censors. Antoni Andreu, per dir-ne un exemple, sí que mostrà preocupació per una bona ortografia del castellà quan, en censurar un discurs del segon marquès de Llo (1758), posava de relleu una sèrie d'errades ortogràfiques i d'estil:

En la página segunda leo: «El padre Mabillón sigue la misma opinión», i la prosa no sufre esta vecindad de consonantes. Algunas cláusulas invierten el orden del supuesto i caso regido, que es en la prosa vulgar piedra en que offende la fluidez i naturalidad del escrito. El uso de la *b* por *v*, de la *c* por *s*, de la *s* por *z*, de la *l* doblada i de la *h* en donde no es necessaria i su omisión en donde la voz la pide, son faltas de que abunda la orthographía del amanuense i hacen equívoco el sentido en algunos fragmentos que deben emendarse. I doi por firme que la docilidad i buena educación del autor le hará más ceremonioso en quitar los accentos de la última en *otorgado* i *hicieron*, i otros, para que, con su agudeza, no offendan con la vista a la orthologia, que no puede prescindir de la fuerza de los accentos (2n lligall, núm. 14, segona censura, fol. [2]).

En aquesta mateixa línia, l'acadèmic Salvador Puig demanà permís per publicar uns *Rudimentos de la gramática castellana* (1770), de què parlaré

llatí. A més a més, cal tenir present el fet que, com s'ha vist (a §2.3.2.2. de la primera part), Comes fou nomenat censor dels assumptes d'humanitat (8/XI/1729), habitualment redactats en castellà i en llatí. Certament, però, no podem pas obviar que és també l'autor d'una de les poques dissertacions acadèmiques conservades en català (*Se encarrega lo problema: Si obrà com a polítich Carlos Quint donant al rey Francisco la llibertat. Deffensarà la part negativa*; ARABLB, 7è lligall, núm. 3).

⁵¹⁶. De fet, també els acadèmics Desconfiats mostraven una preocupació per la correcció lingüística i es retreien entre ells les errades: hi havia qui calia que «atendiesse más a las conjugaciones de los verbos» o qui «havía cometido un grande error juntando [...] el masculino con el femenino género» (Actes de l'Acadèmia tercera).

més endavant en referir-me a l'actitud lingüística del bisbe Climent. M'interessa ara remarcar no tant els aspectes relacionats amb el contingut com el lligam íntim d'aquest text amb els cercles acadèmics: en agraïment a l'informe favorable presentat per Lluís Verde, que el considerarà molt útil i digne de publicar-se, i perquè en poguessin disposar, el mateix Puig en va fer arribar un exemplar per a cada acadèmic (jgen. 6/II/1771). També Puig llegí públicament, entre l'1 de desembre de 1773 i el 9 de febrer de 1774, les anotacions que havia fet al *Tratado de escribir bien y de la buena ortografía*, escrit per Juan de Palafox, obra que s'anava a reimprimir amb aquesta addenda.⁵¹⁷

2.1.2. *El català, llengua de relació entre els acadèmics*

Tot i que, segons els esquemes interpretatius tradicionals, els membres de la classe dirigent fossin els més presumiblement castellanitzats, diverses evidències demostren que bona part dels acadèmics (en especial, alguns nobles) mantingueren el català com a llengua de relació social entre ells en el marc de l'Acadèmia (de la mateixa manera que es conservava com la llengua de les relacions interpersonals i privades de la resta del poble). Si existí l'acord de 1731 fou, precisament, per aquest motiu. I rebla aquesta hipòtesi el fet que bona part de les composicions poètiques dedicades a la institució, a esdeveniments acadèmics o als mateixos membres són escrites en català (en concret, 25 peces).

Són diversos els testimonis que corroboren que els acadèmics empraven de manera habitual el català en les converses que mantenien entre ells: Agustín de Montiano y Luyando reportava el 1752, en la seva oració gratulatoria per l'admissió com a membre honorari, que el president de la corporació barcelonina, Bernat Antoni de Boixadors, comte de Peralada, encara parlava català (ell en diu *provençal*, en la línia que seguirien bona part de les apologies de l'idioma d'assimilació d'ambdues llengües, cosa que permetia vincular el català a un idioma prestigiós i d'alta cultura en temps passats):

Aún se conserva en los ingenios cathalanes la semilla de la Gaya Ciencia, porque no se muda la naturaleza con los años ni el clima con el transcurso del tiempo. En los ancianos dominios, adjacentes a Cathaluña, se crió aquella primera Academia de que hay memoria. Esta ilustre ciudad fue su segundo asiento. La misma *lengua proenzal*, de que aún hoy usa vuestra excelencia, con no grave alteración, fue también con la

⁵¹⁷ Aquestes notes també les exposà, com corresponia, a la censura de l'Acadèmia. La llicència s'emeté el 10 de juny de 1777 (I-III-9).

que Apolo habló primero, para instruir a las demás naciones, después que la inundación de los bárbaros sufocó las amenidades griegas y latinas. No será, pues, extraño, que se renueven hoy aquellas feraces plantas que fecundaron a tantas provincias, ni que se crien para común utilidad, para la enseñanza y para el exemplo otro mossén Jordi, otro mossén Febrer, otro Ausiás March y otros muchos elevados númenes que pueblen los anchurosos espacios que esterilizó la ignorancia o llenó sólo el mal gusto.⁵¹⁸

L'any 1763, amb motiu de la visita d'una comissió d'acadèmics al pare general dels dominics, Joan Tomàs de Boixadors, veiem com aquest se'ls adreçà en llengua catalana, «gloriándose de ser su compañero y de deber sus principios de literatura a este cuerpo, dignándose después de hablar, *familiarmente y en el nativo idioma*, de la Academia y sus progresos».⁵¹⁹ Rolf Eberenz (1977), en la seva anàlisi del *Calaix de sastre*, ja intuïa que els nobles que participaven a les xocolatades del baró de Maldà no parlaven quasi mai la llengua oficial. El català «estava arrelat, no cal dir-ho, en les classes populars, urbanes i no urbanes» i «l'aristocràcia, aquella aristocràcia que s'havia quedat al país, no devia pas sortir de la norma» (RAFANELL 1999: 114). I s'hi mantindria arrelat fins al primer terç del Vuitcents, també com a llengua oral entre els membres de les classes altes (veg. GINEBRA 1999 i MARFANY 2003: 639-640).⁵²⁰

De la mateixa manera, ens ha restat constància escrita de l'ús del català a la RABLB: fragments en llengua catalana que s'escapen en alguns esborranys d'actes i acords, notes sobre els assumptes o altres qüestions i algunes cartes escrites en català, en són una bona prova. Quant a la correspondència entre els acadèmics (la immensa majoria de la qual, escrita en castellà), curiosament, gairebé totes les lletres en català que ens han pervingut tenen un mateix destinatari: el marquès de Llo. Josep Rafael Carreras i Bulbena ja constata que el comte de Peralada mantenia correspondència en català amb Móra

518. Fragment de l'oració gratulatòria (Madrid, 27 de maig de 1752) recollida al «Resumen histórico...» (veg. la referència completa a la nota 41), pàg. 75.

519. Jpart. 27/VII/1763; ARABLB, I-II-2: *Acuerdos de la junta particular desde mayo 1752 hasta 1767*, pàg. 206. La comissió d'acadèmics que el visità, els membres de la qual li degueren respondre també en català, estava integrada per Josep Galceran de Pinós, Antoni Andreu, Bernardí de Padellàs i Josep de Bastero.

520. Quant a la llengua oral de les classes altes, ja ha estat destacar un fragment de l'informe sobre els Països Catalans de M. Delon, escrit entre 1807 i 1817, en què s'afirma que el català «se parla, no sols entre lo baix poble, sí que també entre las personas de primera calitat, així en tertúlias com en visitas y congresos» (VILA 1993: 54).

(CARRERAS 1928: 190);⁵²¹ i, després d'escorcollar l'arxiu de la institució, n'han emergit d'altres remitents: de Benet Vinyals de la Torre (tres), de Salvador Puig i de Josep Galceran de Pinós i de Pinós, marquès de Barberà.⁵²² Datades entre 1755 i 1761, en aquestes lletres li plantegen diverses qüestions relacionades amb la corporació. Vinyals de la Torre li ofereix els quaderns que té treballats sobre instruments i li comenta que s'emporta una caixa de llibres del primer volum de les *Memorias* per entregar-los al llibreter de Tarragona que havia de vendre'ls; vegeu com narra l'anècdota de la seva conservació:

Confesso que sa conservació me la deuen eixos señors, pués, al passar la barca de Sant Andreu, per temor no se mollassen per la grossa riuada que venia, los traguí del carro en què anàvan y los posí dins del coche, y abandoní los meus llibres. Estos patiren naufragi, pués se malmateren uns quants, y los de la Acadèmia quedaren salvos.

Al seu torn, Salvador Puig es disculpava, en la llengua materna, per no haver-li enviat uns treballs i el marquès de Barberà li retornava l'oració gratulatòria de Francesc de Sans. No hi ha cap mena de dubte, doncs, que la llengua vehicular del director de l'Acadèmia (que devia respondre totes aquestes cartes en el mateix idioma) era la catalana. Evidentment, hi havia un cert grau de confiança entre els corresponsals; cap carta «oficial» hauria estat escrita d'aquesta manera. També el seu fill rebé alguna lletra en català (la de Francesc Fossa, de 1780, és segurament el testimoni més modern que en tenim).⁵²³

Fet i fet, la llengua habitual d'expressió que devien emprar la major part dels acadèmics era la catalana; així ens ho demostra la gran quantitat d'anotacions que ens han pervingut disperses entre els lligalls que custodia l'arxiu de la corporació. Fins i tot, en algun moment, els esborranys de les actes traeixen el castellà (la junta de 10 de desembre de 1749 apareix consignada en català, per bé que immediatament a sota està traduïda a la llengua insti-

521. Segurament d'aquí n'extragué la informació el marquès de Caldes de Montbui quan indica que el president mantingué «una continua correspondència en catalán con el vicepresidente don José de Móra, marqués de Llió, que le daba detallada cuenta de todo lo que sucedía en la Academia» (SANLLEHY 1955: 475).

522. Aquestes cartes es conserven als lligalls 1-III-2, 1-III-3, 29è lligall, núm. 1 i 38è lligall [signatura antiga], de l'ARABLB (veg. DOCUMENT 16 b), per a la citació).

523. A l'ARABLB, hi ha alguna carta més en català d'altres acadèmics. No les esmentaré pas totes, però sí una nota de mà de Pere Serra i Postius en què s'ofereix a Feliu d'Amat per cercar-li un dels papers de l'acadèmia semipública dedicada al marquès de Risbourg (lligall 1-III-2). En canvi, tota la correspondència (privada i pública) del segle XIX conservada a l'arxiu és en castellà.

tucional)⁵²⁴ i trobem notes en català de tota mena: referents a qüestions pràctiques, com els «Preus per la venda dels llibres de la obra de la Real Acadèmia» o sobre el material que s'ha d'incloure en «un paquet o caixó» adreçat a Manuel Joaristi, secretari de la Companyia de Jesús a Caracas (I-III-3), sobre els «Assumptos que encara se han de repartir» (en aquest cas, la nota es refereix a un assumpte de Passió sobre l'aparició de les tenebres el primer dia de la creació i en el moment d'expirar Jesucrist; I-III-17), o amb informacions per redactar els discursos (Serra i Postius pren nota de les opinions d'alguns historiadors entorn de l'entrada d'Otger i els nou barons a Catalunya; I-III-17)⁵²⁵ i també sobre diferents parts dels tractats de l'obra prèvia (com els diversos materials de què estan fetes les medalles, al 13è lligall, núm. 42, sobre les mides d'un parell de butlles o la descripció de la capella de Sant Jaume del Camí i de la fira que s'hi celebra el dia del sant patró, entre altres, al 13è lligall [Papers diversos]).

A més, i tot i que la llengua preferent dels discursos fos la castellana (seguida de la llatina a força distància), també trobem alguns discursos en prosa escrits en català. Es poden comptar amb facilitat, perquè són més aviat pocs: en concret, vuit dissertacions.⁵²⁶ En línies generals, es tracta d'assumptes heterogenis que foren llegits a la primera meitat del segle; vegeu-ne els autors i els títols: Pau de Dalmases i Vilana, *Se pondera que un sabi no deu habitar en lo desert* (1729);⁵²⁷ Antoni de Lapeira i de Cardona, *Se ha de provar com lo perfet amor és amar ab lo enteniment* (1729); Segimon Comes, *Se encarrega lo problema: Si obrà com a polítich Carlos Quint donant al rey Francisco la llibertat. Deffensarà la part negativa*; Feliu d'Amat, Llentisclar i de Gravalosa, [*Arbre genealògic d'en Carnestoltes*] (1736);

524. A I-III-17 (*Asuntos distribuidos a los socios de la Academia para disertar sobre ellos*). Al mateix lligall, un foli conté *La chronologia: ciència dels temps y de las èpocas*, un glossari de mots que es refereixen a la mesura del temps: «sicle», «lustre», «olimpíada», «èpocas sagradas», «era», etc., que sembla un inacabat capítol primer d'alguna obra o un extracte.

525. Fins i tot, l'anònim autor del vexamen d'una acadèmia de Felicitat, conservat a 11è lligall, núm. 3 (9), opta per redactar-ne la part inicial en català. A I-II-1, hi ha una *Nota dels assumptes de la Acadèmia y de las matèries sobre què fa reflexió lo vexamen*.

526. De fet, nou: Carreras i Bulbena, en la biografia de Joan de Sagarriga, comte de Creixell, indica que «sa millor obra literària és un polític treball en català comentant les obres de Tàcit» llegit en acadèmia de 25 de juliol de 1735; malauradament, l'acta corresponent no ens ha pervingut. Hem d'entendre, pel qualificatiu de «polític», que Carreras i Bulbena en llegí un exemplar?

527. Al vexamen de la primera acadèmia, de maig de 1729 (12è lligall, núm. 1), el trobem descrit com «un trabajo en prosa catalana en que se pondera que un sabio no debe habitar en el desierto. Por la misma razón de ser en catalán debiera ser trabajado con alguna singularidad, pero supongo no faltarán otros que poder elegir del mismo autor en otras academias».

l'anònim *Se dona la rahó per què, experimentant los uns, ambiciosos, las caygadas dels altres, no desistexen de tan mal fundada locura, ab est discurs*; Pere Serra i Postius, *Discurs jocós. Explicarà ab estil jocós en català en què consisteix la verdadera felicitat, al·legant las opinions de filòsofs gentils y cathòlics, confirmant sas opinions ab refranys cathalans* (1738) o les [*Consideracions sobre la criada Maria Riera: si pot contraure matrimoni*] (1740).⁵²⁸

L'únic treball presentat en català de caràcter científic o erudit fou la *Dissertació apologètica acerca lo ús continuo de la creu pectoral en los prelats inferiors que gòzan de l'exercici de pontificals, y de las diferents facultats los competeixen en virtud de sos privilegis o antiga consuetut y possessió en què estan* (1757), de Jaume Caresmar,⁵²⁹ el qual s'afanyà a traduir-la al llatí i al castellà per enviar-ne exemplars a Madrid i a Roma. Posteriorment a aquest discurs, només em consta l'existència (consignada a les actes de les juntes generals) d'una *Exortació simbòlica a la cultura de las Bonas Lletres, dirigida a la Reial Acadèmia que's distingeix ab aquest caràcter, en la relació sèria de un somni*, llegida per Antoni Andreu el 4 de gener de 1769, ara per ara malauradament perduda.⁵³⁰

Aquest era, a grans trets, el comportament lingüístic diglòssic dels acadèmics del XVIII, una actitud que acabaré de concretar en parlar, al capítol següent, del català com a llengua literària i una clara mostra de la dissociació entre llengua d'ús quotidià i llengua d'alta cultura.

És per tots els motius que la corporació barcelonina esdevingué hereva de l'esperit de les Acadèmies italianes, les quals, ja des del segle XVI (amb el màxim exponent de l'Accademia della Crusca, el 1582), retien culte a la llengua «nacional», amb la particularitat que no abandonaran mai del tot la llengua pròpia, la materna. De la mateixa manera, serà precisament l'estudi del català, amb el diccionari i les iniciatives d'elaborar una gramàtica i una ortografia, el que tindrà un major espai en les dissertacions teòriques de la de Bones Lletres de Barcelona.⁵³¹

528. ARABLB, 11è lligall, núm. 71, 12è lligall, núm. 4 (3), 7è lligall, núm. 3, 35è lligall, núm. 28 (2), 11è lligall, núm. 66, 11è lligall, núm. 39 i 13è lligall, núm. 62, respectivament.

529. ARABLB, 10è lligall, núm. 2; hi ha una traducció al castellà a l'arxiu de la RAH, ms. 9/3975, fols. [1807-1992].

530. Veg. els *Acuerdos de la junta general desde mayo 1752 hasta 5 de febrero de 1777* (I-II-3), pàg. 184. De fet, però, no podem descartar que es tractés d'una relació en vers, encara que no s'indiqui.

531. Segurament, per una voluntat arqueològica, però també perquè la Real Academia Española ja s'ocupava de «limpiar, fijar i dar esplendor» al castellà. Foren pocs els discursos entorn de la llengua castellana presentats a la RABLB; només ens consta, per les actes, que Joan Baptista d'Escofet llegí (el 6 de juliol de 1757) un discurs «sobre en qué consiste y qué distancias o longitud se deben atribuir a la lengua española». Vetllar per la propietat de l'idioma considerat nacional també serà l'objectiu de l'Académie Française.

2.2. LA LLENGUA CATALANA COM A OBJECTE D'ESTUDI

Emmarcada dins la línia apologètica a favor del català suscitada durant el Setcents com a reacció, entre altres factors, a les mesures repressives imposades pels Borbons, l'Acadèmia duagué a terme un parell d'actuacions: la de considerar l'idioma com a objecte d'estudi i com a llengua de creació. En aquest apartat, s'analitzarà la primera d'aquestes actuacions.

Partint de la distinció que proposà Josep Fontana (1988a: 96) entre una cultura superior castellanitzada i una cultura popular d'expressió catalana, les quals consumaren la seva progressiva dissociació al 1768, amb la reial cèdula d'Aranjuez, Modest Prats ha conclòs que, precisament «per aquí, es precipitarà el procés que convertirà el català en llengua de les relacions personals i privades, de la vida de cada dia, del sainet i del carrer, d'alguna poesieteta insignificant o de l'atenció innòcua dels erudits» (PRATS 1995: 23). Però les diverses aportacions fetes des de la RABLB a l'estudi del català no semblen, considerades en conjunt, la mera mostra d'una atenció tan innòcua (ni tampoc les «poesietes», tenint en compte el moment en què foren fetes, són tan «insignificants»).

2.2.1. La contribució lexicogràfica de la RABLB: l'elaboració del diccionari català-castellà-llatí

Durant tot el XVIII, diversos intel·lectuals realitzaren una tasca individual envers l'estudi del català; així, trobem una certa quantitat de diccionaris (bilingües, català-castellans, o trilingües, català-llatí-castellans) i de gramàtiques (sovint de la llengua llatina, redactades en català).⁵³² Però fou Josep Ullastre l'únic que reclamà, a la seva *Grammàtica cathalana* (1743-1762), una actuació institucional al respecte:

Una i moltes obras d'esta espècie [*gramàtiques i diccionaris*] hauria tingut complacència de vèurer treballadas en asseo de nostra llengua per los sutils ingenis qu'il·lústran a nostra nació i pàtria, als quals venero en tot i per tot per mestres i, principalment, a la pontificia, règia i sapientíssima Universidad de Cervera i a la real, molt noble, sàbia i discreta Acadèmia Barcelonesa.⁵³³

532. No en reproduiré els títols; podeu veure'ls a COMAS 2000, reed.: 93-94. Moltes d'aquestes obres pretenien contribuir a l'ensenyament del castellà i del llatí als catalans i, al mateix temps, reivindicaven la llengua materna.

533. A continuació, però, el gramàtic es mostra «desconfiad del logro que tant temps ha espero» (Josep ULLASTRE, «Dedicatòria a tot patrici benèvol». A: *Grammàtica cathalana*,

No és estrany, doncs, que la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona volgués contribuir d'alguna manera a l'enaltiment del català a través d'anàlisis teòriques de diversa natura: lexicogràfiques, gramaticals, ortogràfiques i apològètiques.⁵³⁴ En aquest sentit, el projecte col·lectiu més rellevant impulsat des de la RABLB fou l'elaboració d'un diccionari de la llengua catalana. El 29 de juliol de 1769, en junta particular, Josep de Pinós, marquès de Barberà, vicepresident en aquell moment, exposava que

el ilustrísimo señor obispo de esta ciudad le había manifestado que, habiéndose de enseñar de aquí en adelante la grammática en castellano, en virtud de la real cédula que lo previene, consideraba mui conveniente hubiese *un perfecto diccionario de la lengua cathalana para facilitar la enseñansa de la castellana y conservar la memoria y pureza de aquella* y que le parecía sería éste un trabajo muy propio de un cuerpo como la Real Academia, y que no se detuviese ésta en el gasto de la impresión, pues lo costearía él mismo, si no se discurriese otro medio. Acuerda la junta que se proponga todo en la primera que se celebre general y que, en atención que se determinase la formación de un *diccionario de la lengua cathalana*, cuijo trabajo parecía mui propio de la Academia y poco lustroso que otro lo trabajase y diese a luz, podría esto atrasar la obra del segundo tomo de las *Observaciones sobre los principios elementales de la historia* que se tiene ofrecido al público y para el que está ya concluido el tratado de la tradición, mui adelantado el capítulo de los sellos y hay muchas noticias recogidas para el de instrumentos; considerando lo mucho conviene se procure a sacar luego a luz esta obra, le parecía podría facilitarse uno y otro objeto, nombrándose algunos individuos para que se encargasen de concluir el segundo tomo, expresando en él, quando se imprima, la comisión que a este fin les hiziese la Academia, y que podría executarse lo propio para el diccionario, si se resolviera emprender esta obra.⁵³⁵

Són diverses les informacions que es desprenen d'aquest extens fragment de les actes, també referents als materials de l'obra prèvia. Quant al diccionari que ara ens ocupa, l'origen del projecte l'hem de buscar a la reial cèdula de Carles III, de 1768, en què imposava el castellà com a llengua única a les escoles (així com a la vida pública) i ordenava que l'ensenyament de

embellida ab dos orthographias, extensa i ab apòstrophe, per a correctament parlar i escripturer en extens i apostrophada la llengua cathalana (BC, ms. 176, pàg. 11). Veg. la dedicatòria sencera a CAMPABADAL ed. 2004: 160-165).

534. Per FELIU *et al.* eds. (1992: 17), la constatació de l'estat del català i el sentiment d'abandonament és el que «justifica la necessitat de produir tractats gramaticals o diccionaris com el que, impulsat per l'Acadèmia de Bones Lletres, elogien Tudó i Casanova».

535. RABLB, I-II-28: *Quaderno de juntas particulares desde 29 julio de 1767 hasta el mes de enero de 1779*, fol. [6r-v]. A partir d'ara, si no s'expressa el contrari, les citacions referents al diccionari provindran d'aquest quadern d'actes.

Llatinitat i Retòrica fos fet en castellà (cosa que «recomanava» també als diaques, a les universitats i als regulars superiors);⁵³⁶ és per aquesta raó que s'especifica: «habiéndose de enseñar de aquí en adelante la grammática en castellano».

L'encàrrec (o la petició) venia del bisbe de Barcelona, Josep Climent.⁵³⁷ Aturem-nos una mica en la ideologia lingüística d'aquest personatge. Segons el seu biògraf (que l'ha considerat el «promotor del renacimiento catalán»), Climent tenia la voluntat de «defender el catalán contra todo deterioro, en calidad de lengua familiar, popular y pastoral, y el castellano como vehículo de cultura» (TORT 1978: 198). També consta —i ha estat repetit diverses vegades—, pel primer sermó que predicà a la catedral de Barcelona el tercer diumenge d'advent de 1766 (imprès sense data ni lloc d'impremta), la clara consciència que tenia de la unitat lingüística dels Països Catalans:

Si bien se mira, Valencia puede llamarse con propiedad una colonia de Cataluña: casi todos los valencianos somos catalanes en el origen y, con cortas diferencias, son unas mismas nuestras costumbres (citada a ADELL 1983: 14).

Per tant: quina devia ser la veritable intenció de Climent en proposar la confecció del diccionari? Josep Moran (2004)⁵³⁸ ha recollit les valoracions de diversos investigadors entorn del bisbe castellonenc i la llengua catalana: la catalanitat de Climent ha estat remarcada per Marc Antoni Adell (1983) i per Antoni Comas; en canvi, Joan Bonet i Baltà, que s'havia referit a la «restauració i enaltiment dels elements bàsics del nostre fet autòcton» (introducció a TORT 1978: xv-xvii), revisaria, anys més tard, aquesta opinió i parlaria d'una «sinuosa voluntat d'introducció de la llengua castellana» tot qualificant-lo de «pedagog eliminador del català en l'ensenyament eclesiàs-

536. «Finalmente, mando que la enseñanza de Primeras Letras, Latinidad y Retórica se haga en lengua castellana generalmente, dondequiera que no se practique, cuidando de su cumplimiento las Audiencias y Justicias, recomendándose también por el mi consejo a los diocesanos, universidades i superiores regulares para su exacta observancia y diligencia en extender el idioma general de la nación para su mayor armonía y enlace recíproco» (recollit a FERRER 1985: 37; veg. també 35-57). Aquesta disposició anava en contra del llatí (en especial, a les universitats), el francès (en l'àmbit filosòfic i científic) i el català.

537. La relació de la RABLB amb Climent ve d'anys abans i ha quedat consignada a les actes del 10 de desembre de 1766: Antoni de Ravissa, el segon marquès de Llo, Joan d'Alòs i Josep de Portell són comissionats per anar a fer-li una visita, durant la qual els comunicà «las singulares expresiones de favor y estimación de la Academia» (I-II-3, pàg. 169). Alòs li dedicà un *Lirico panegiris* en forma d'oda (llegit en jgen. 7/II/1767).

538. Del mateix autor, veg. la qüestió lingüística setcentista com a precedent d'unes «Consideracions sobre els liberals espanyols i la llengua catalana» (MORAN 1989).

tic de Barcelona» (BONET 1984: 77 i 84-85). En aquesta línia, s'hi han situat autors com Germà Colón i Amadeu J. Soberanas (1986: 127-130), que parlen d'una «campanya de castellanització», i Joan Lluís Marfany (2001: 247-260).

D'una banda, certament li interessà l'aprenentatge del castellà. Per això, en els mateixos anys (i com a conseqüència directa de l'esmentada reial cèdula de 1768), havia encarregat a Salvador Puig que elaborés uns *Rudimentos de la gramática castellana* (1770),⁵³⁹ amb el text parcialment bilingüe castellà-català i per a ús del col·legi episcopal, del qual l'acadèmic de la de Bones Lletres de Barcelona era professor. Amb aquesta obra, esperava que, «poco a poco, con suavidad (y más si otros aprobaren y adoptaren mi pensamiento) se hará familiar entre los literatos [*catalans*] la lengua española» («Carta pastoral» citada a TORT 1978: 199, n. 35). En la carta-dedicatòria al bisbe que encapçala els *Rudimentos*, Puig afirmà:

Y sin comparación, dice V. S. I., es mayor la necesidad que tenemos de estudiar la gramática castellana los que nacimos en las provincias en que no es esta lengua la vulgar. [...] También juzgó V. S. I. que convendría mucho para este fin de que *valencianos y catalanes aprendieran la lengua española* y para otros fines, no menos útiles, que la Academia de Buenas Letras de esta ciudad se encargara de componer un *diccionario lemosino-castellano*. Y, propuesto este justo deseo de V. S. I. en la junta que celebró la Academia en 2 de agosto de 1769, todos sus individuos unánimes acordaron emprender esta obra.⁵⁴⁰

De l'altra, però, també l'impulsà el desig de conservació del català. En aquest sentit, Moran ha conclòs que:

Una qüestió és que pretengués que els catalans cultes sabessin bé el castellà, imprescindible per a desenvolupar-se en el medi borbònic de llavors, incloses les colònies d'Amèrica, i que valorés, com Gregori Mayans, la cultura en castellà, en la qual es devia formar intel·lectualment a la Universitat de València. Però, al capdavant, això no implicava, com ara, l'abandó de la llengua pròpia, segons la consciència, els usos i les possibilitats de l'època (MORAN 2004: 141-142).

Aquest doble vessant de la seva ideologia lingüística quedà precisament reflectit en la utilitat del diccionari de la RABLB, segons Climent: «facilitar la ensenansa de la castellana y conservar la memoria y pureza de aquella», la

539. El títol complet és *Rudimentos de la gramática castellana que, por disposición del ilustrísimo señor don Josef Climent, obispo de Barcelona [...] se han de enseñar en su colegio episcopal y tridentino [...]*. Barcelona: Tomàs Piferrer, impr., 1770.

540. El subratllat és meu. A continuació, hi ha el permís d'impressió signat per Domènec Fèlix de Móra i Areny, segon marquès de Llo, com a secretari de la RABLB.

catalana. D'aquesta manera, afegí als objectius de la RABLB els trets d'una Acadèmia de la llengua.

Així, doncs, esperonats pel bisbe de Barcelona, els acadèmics iniciaren el treball encomanat de manera quasi prioritària: en juntes immediatament posteriors, es constitueix una comissió encarregada de la redacció del diccionari, la qual discutí aspectes com la metodologia que s'havia de seguir, les fonts a què calia acudir o les obres de consulta que havien de ser revisades. Només tres dies després d'exposar el desig de Climent, el 2 d'agost de 1769, es constituí la comissió «para la proyectada formación del diccionario catalán», integrada pels acadèmics Salvador Puig, Josep Galceran de Pinós, Antoni Andreu, Domènec Ignasi de Bòria, Aleix Feliu de la Penya, Antoni de Ravissa, Marià Joaquim de Huerta, Francesc Gaspar de Salla, Antoni de Sicardo, Josep Gregori de Montero i Lluís Verde, i

se acordó que cada uno de los individuos, reflexionando sobre la empresa, diese cuenta en la próxima junta de lo que se le ofrecería sobre el modo y método de formar el citado diccionario: si deberían unirse en un mismo cuerpo con las voces corrientes las antiguas, y aun las antiquadas y obsoletas, o si, particularmente, destas últimas, sería mejor formar cuerpo separado en un apéndice.⁵⁴¹ Pero, como preliminar trabajo, se encargó que cada uno se aplicase, entretanto, a descubrir y reconocer los más propios, puros y fecundos manantiales de voces catalanas (fol. [7r]).

Deus de mots catalanes, ço és, les fonts lexicogràfiques (llibres, instruments i autors) de la llengua catalana a què calia recórrer com a base per a la redacció del diccionari. Entre les antigues,

los *Usatges de Catalunya*, con sus comentadores; las *Consuetuds* de Sanctacília; la *Història del rey don Jaume*, la de don Pere terc; los historiadors Muntaner, Tomich, Carbonell, Desclot, Pujades, també, y Bosch (encar que modern); Onofre Menescal, en son *Sermó del rey don Jaume Segon*; las obras de fra Francesch Eximenis (són, entre otras, *Lo llibre de las dones* y *Lo Christià*, imprès en València en 1484), de Arnaldo de Vilanova, Antich Roca y de Onofre Pou, y de est, particularment, son *Thesaurus puerilis*; la *Vida de Alexandre*, de Lluís Fenollet, traduïda de Quinto Curcio; la versió dels *Metamorphosis* de Ovidi, de Francesch Alegre, y sas allegorias sobre las faules; los

541. La resolució de la controvèrsia generada entorn del mètode que calia seguir la coneixem, de manera indirecta, a través d'una carta de Josep Finestres a Gregori Maians (datada el 23 d'octubre de 1769): «En Barcelona, quieren los académicos, a instancias de su ilustrísimo prelado, según dicen, componer un *Vocabulario de la lengua catalana-lemosina* y otro de la usada de esta parte de dos siglos, sobre que uno de los principales de dicha Academia me pidió instrucción; pero creo que no tendrá efecto este proyecto, por la mucha dificultad y trabajo que encontrarán en la ejecución y por su corta habilidad» (cito de CASANOVAS ed. 1934: 400). Hi hauria, inicialment, una obra dedicada a recollir els mots antics i obsolets i una altra que s'ocuparia de les veus actuals i d'ús corrent.

poetas mossèn Jordi, Ausiàs March, fra Anselm Turmeda; Vicens Garcia, los escrits del Rector de Bellesguart [*Joan de Gualbes i Copons*] y los de Fontanella;⁵⁴² Jalpí, *Història de Gerona* y la general de Cathaluña, ms. (jpart. 29/VIII/1769; fol. [7r-v])⁵⁴³

També calia consultar (i buidar) obres contemporànies als redactors del diccionari, com

La Cruzca provensal, de don Antonio de Bastero, y los materiales que, para su formación, paran en poder de los señores Basteros, y se ha encargado a don Joseph de Bastero recogerlos, reconocerlos y dar a la Academia todas las posibles noticias relativas al insinuado efecto, como asimismo el de averiguar si existe en la librería que fue de los jesuitas, en Gerona, *La Gaya Ciencia*, en dos tomos en fóleo; el segundo tomo de los *Orígenes de la lengua española*, de don Gregorio Mayans y Siscar; los instrumentos catalanes que cita el *Glossarium latino-barbarum* de Du Fresne; *Lo Consulat de Mar*, los «Diaris de la ciutat», los «espéculos» y otros documentos del archivo del Cabildo y los libros del Racional (jpart. 5/IX/1769; fol. [7v]).

Entre aquestes darreres, destaca *La Crusca provenzale*, d'Antoni de Bastero, i els materials per a la seva formació, bona part dels quals es conserven actualment a l'ARABLB (veg. FELIU 2000: 33-112). Tots aquests documents foren ordenats segons èpoques per Salvador Puig, que els repartí, per autors, entre els comissionats, a fi que poguessin anar formant «un alfabeto de voces antiguas y aun de todas las antiquadas»; a més, adjudicà a cadascun d'ells una o dues lletres referents a les veus corrents o usuals.

El propòsit original de l'obra era la confecció d'un diccionari d'autoritats, prenent com a models el de l'Academia Española (publicat entre 1726 i 1739) i el *Vocabolario della Crusca*,⁵⁴⁴ amb la correspondència llatina (no amb l'etimologia del mot) i la castellana (jgen. 16/1/1770). En molt poc temps (jpart. 24/IV/1770), quedaren definides les característiques que havia de tenir:

542. Quant a aquests tres darrers autors, Brown i Melchor (1995: 14-15 i 41) plantegen la possibilitat que els acadèmics haguessin consultat el còdex intitulat *Lo Parnàs català* (actualment a Boston Public Library, ms. D. 47), en què l'acadèmic Pere Serra i Postius copià poesies de Garcia, Fontanella i Gualbes, «perquè, si no hagués estat així, no haurien tingut cap corpus poètic important amb què jutjar el mèrit del[s] poet[es] i d'on pouar veus per al diccionari».

543. Veg. com, en citar les obres, se'ls escapa involuntàriament l'ús del català. Al País Valencià, Manuel Joaquim Sanelo també considerava imprescindibles els escriptors medievals (com, per exemple, Jaume Roig, Ausiàs Marc, Miquel Peres o Bernat Fenollar) a l'hora d'elaborar un diccionari d'autoritats (veg. GULSOY 1964 i 1970).

544. Obres que foren examinades per quatre membres de la comissió: Domènec Ignasi de Bòria, Salvador Puig, Josep de Bastero i Marià Joaquim de Huerta.

que el diccionario que va a formarse sea al mismo tiempo que sucinto y claro tan completo que se pueda, para que sirva de depósito de la lengua catalana y de desempeño para la utilidad del público, no sólo en punto de las voces usuales y corrientes, sino también para inteligencia de las antiguas y aun de las antiquadas, que deberán incorporarse con las demás por orden alfabético, señaladas particularmente y con las remisiones convenientes a los vocablos que les corresponden en el día. Las varias acepciones y sentidos de unas y otras ni los precisos ejemplos de comprobación tampoco deberán omitirse, como ni la interpretación latina.

Així com la distribució de la feina, de la següent manera:

Primeramente, entregada a cada individuo de los de esta comisión una lista de todos los autores y manuscritos que se han juzgado propios manantiales de la lengua, se encarga a cada uno, particularmente, se sirva dar a la junta noticia de la letura de aquellos que tenga o que juzgue tener más proporción para que se ponga mano a la obra de formar, por orden alfabético, una collección de voces antiguas, la más copiosa y exacta que sea possible, y a este efecto dará cada uno cuenta en la próxima junta qué autores de los contenidos en la lista le son más acessibles. Se encarga al mismo tiempo a cada uno un[a] especial aplicación a nuevos descubrimientos de impressos o manuscritos de que dará rászón en las sucessivas juntas y se añadirán al aranzel mencionado (fol. [9r]).⁵⁴⁵

Però aquesta empena inicial es veié truncada per la decadència corporativa general (tant econòmica com humana), i no fou fins vint anys més tard (el 23 de juny de 1790) que es reprenegué, gràcies a l'impuls del discurs revulsiu del zelador, l'activitat lexicogràfica a la RABLB. Fèlix de Prats i de Santos, baró de Sarraí, exposava la necessitat d'enllestir el diccionari per poder entendre les més importants obres literàries escrites en català antic i, alhora, «para purificar el catalán del día»(!), és a dir, per a netejar-lo dels barbarismes implantats:

Pocas provincias podrán gloriarse de tener monumentos preciosos de esta clase como los que nos dejaron Montaner, Tomich, Febrer, Desclot, Carbonell, Roig i Rocavertí; por lo que sería una ocupación mui digna de la Academia el sacar a la luz pública un tesoro tan precioso como escondido, pues, apenas pueden entenderse por estar escritos estos autores en un catalán antiguado, aunque puro, sencillo y eloqüente. [...] La collección de diplomas tan famosa y rica del archivo de la Corona de Aragón que, en opinión de los savios, es superior a las demás de Europa, se halla lastimosamente embuelta en las tinieblas de un idioma poco versado y conocido en el día.

545. Aquí s'acaben les notícies recollides a les actes fins a la represa del projecte el 1790: només consta una anotació «relativa al diccionario» a la jpart. 8/VIII/1770.

Córrase, pues, por vuestra excelencia el velo que cubre estas preciosidades, póngalas a la vista del público y hágalas familiares a todos con la formación de un *Diccionario latino-español-lemosín y catalán*, que abrirá la inteligencia a estos idiomas, y sería un verdadero crisol para purificar el catalán del día (19è lligall, núm. 24 (1), fols. [4v-5r]).

De fet, per Prats, l'elaboració d'un diccionari d'aquestes característiques es feia imprescindible com a tasca prèvia a la redacció de la història de Catalunya; en concret, es referí a

la dificultad de que este cuerpo siga con acierto sus tareas, singularmente la història de Cataluña, sin el auxilio del *diccionario quadrilingüe*, de que ha de resultar tanta gloria como beneficio (fol. [5v]).⁵⁴⁶

El 17 de novembre de 1790, s'acordà que «se resuelva la formación de un diccionario» (aprovat en jgen. 24/XI/1790). Un mes després, es nomenà una comissió integrada per Fèlix Amat, Antoni Juglà, Joaquim Esteve,⁵⁴⁷ Josep Bellvitges, Domènec Ignasi de Bòria, Salvador Puig, Jaume Caresmar, Marià Joaquim de Huerta, Fèlix de Prats i Santos, Marià Josep de Mata, Francesc de Sans, Josep de Vega, Ramon de Sans, Benet de Moixó, [Sebastià] Prats, Jaume Pelfort i Benet Ribes (jpart. 22/XII/1790). Posteriorment, aquesta junta del diccionari es veuria ampliada amb Esteve de Pinós i Antoni Abadal (5/XII/1791), Antoni Francesc de Tudó (8/II/1792, que passà a formar-ne part després de llegir la gratulatòria) i Antoni Alegret (27/II/1793).

A les actes, no ha quedat constància del procés d'elaboració d'aquest diccionari.⁵⁴⁸ Potser s'encarregà alguna de les paraules a Anastasi de Pinós, el qual, després d'agrair la comissió (no especifica quina) que li han encarregat, constata diverses dificultats per al seu acompliment: el poc temps que se li concedeix, el nombre reduït de llibres de què pot disposar a la ciutat de Lleida, etc., i demana al baró de Sarraí «el favor de que me diga, a buelta de correo, si no es incomodarle, que si la segunda voz catalana que su señoría

546. Un parell de mesos abans (el 21 d'abril de 1790), Marià Josep de Mata es referí al «vocabulario catalán» com a una empresa que només la RABLB podia assolir: «el más propio de ser aquel formado por un cuerpo literario como el nuestro» (Marià Josep de MATA, *Discurso dirigido a animar a los individuos de la Academia al restablecimiento de sus trabajos literarios y medios para poderlo conseguir*; ARABLB, 19è lligall, núm. 24 (2), fol. [5r]). En aquest cas, però, l'informe de la junta particular sobre aquest discurs fou desfavorable: després de remarcar que un dels mitjans proposats va contra els estatuts, «considera [la junta] el uso de él como indiferente para alzar a este real cuerpo de su abatimiento» (fol. [6r]).

547. Cal fer esment que Juglà i Esteve també tingueren un paper rellevant a l'inici del projecte acadèmic d'elaborar una col·lecció de poesies catalanes (veg. §3.2.3.).

548. L'últim esment és del 7 de juliol de 1799.

quièra que expose ha de dir *ga* en *g* o *ça* en *ç* *trencada*, como llamamos en catalán». ⁵⁴⁹

Antoni Comas (1968: II) creu fruit d'algun dels membres de la junta del diccionari el repertori lexicogràfic de finals del XVIII conservat a la Biblioteca del Seminari Episcopal de Barcelona. Tot i que la hipòtesi no es pot menystenir, hi ha una dada que ens la fa posar en quarantena: l'anònim autor indica, a la nota final del seu *Diccionari català*, que «he omès de gana lo pròlec, qui de ordinari preceheix los llibres, perquè com lo present no aje de exir a llum i ser donat a l'estampa, serie estada inútil la precaució», ⁵⁵⁰ i l'objectiu de la RALB no era altre que treure a la llum pública el diccionari. ⁵⁵¹ A més, es tracta d'un diccionari exclusivament en català, l'única voluntat del qual sembla ser servir de guia per escriure bé la llengua materna. ⁵⁵²

Tanmateix els viaranyats pels quals acabà transcorrent el projecte foren, en essència, extraacadèmics. Paral·lelament als esforços de la corporació barcelonina, l'acadèmic Fèlix Amat havia estat preparant un lèxic. Sembla que el 1783 tenia enllestit un diccionari bilingüe ⁵⁵³ (català-castellà; recordem que això era el que, en un primer moment, s'havia acordat de realitzar a les juntes de l'Acadèmia). Coneixedora d'aquest fet, la junta particular degué decidir que encapçalés la comissió encarregada de la formació del diccionari, ⁵⁵⁴ de la mateixa manera que, més endavant, incorporaren Tudó

549. La resposta és «ça en ç *trencada*». Aquesta carta, datada a Lleida el 18 d'octubre de 1791, es conserva al lligall I-III-3.

550. Biblioteca del Seminari Episcopal de Barcelona, ms. 360, pàg. 590; veg. GRIERA 1917.

551. Potser els autors n'arribaren a fer un cert ús, però sembla difícil. Una anotació d'Ignasi Torres i Amat apunta que «el librero don Juan Dorca le entregó para esta biblioteca catalana» i Torres no entrà a la corporació fins al 1803, any en què aparegué el primer volum del *Diccionario catalán-castellano-latino*.

552. Quant a la possible autoria, Colón i Soberanas (1986: 117-118) creuen que l'autor-compilador fou un eclesiàstic relacionat amb el Rosselló.

553. Així consta a la carta que li adreçà Antoni de Capmany (datada a Madrid, 3 de novembre de 1783): «En contestación a la última de vuestra merced, sólo le digo en breves palabras que quedo enterado de su contenido, que haga copiar a su despacio el *Diccionario bilingüe*, porque siempre vendrá a mis manos su censura» (citada a CORRS 1992: 77, n. 222).

554. I també potser aquest fou un dels motius perquè Amat entrés a l'Acadèmia el juliol de 1782, quan ja feia un any llarg que estava treballant en el seu diccionari. Posats a especular més encara, i atesos l'important mestratge i la protecció de Climent, podria ser que el bisbe li hagués comunicat la petició que havia fet, anys abans, a la RALB de la redacció d'un diccionari i, observant que aquesta tasca no avançava (a diferència dels *Rudimentos* de Puig), Amat decidís emprendre-la tot sol i, més endavant, optés, atesa la manca de temps, per comptar amb la col·laboració d'altres acadèmics.

pel fet d'haver aplegat una sèrie de vocables catalans. El 1799, trobant-se a Madrid, Amat sol·licità la llicència per a imprimir el diccionari (ara ja trilingüe, *Diccionario catalán-castellano-latino*, seguint la línia d'evolució del projecte de l'Acadèmia) que havia preparat. El manuscrit original i els materials que havia anat recollint els lliurà al seu amic, i company de comissió, Joaquim Esteve, amb la condició expressa que el seu nom no aparegués entre el dels autors. Esteve, conjuntament amb els també acadèmics i comissionats Josep Bellvitges i Antoni Juglà,⁵⁵⁵ acabaria donant forma al diccionari per publicar-lo (veg. TORRES I AMAT 1835: 87-88 i CORTS 1922: 77-80).⁵⁵⁶

La RABLB degué fer mans i mànigues per tirar endavant la iniciativa d'elaborar un diccionari català: la comissió de 1790 hauria estat un intent d'estimular-ne la redacció, aprofitant el que, de manera personal i privada, havien anat treballant alguns dels membres (explícitament, coneixem el cas d'Amat i de Tudó, però no degueren ser els únics; vegeu, si no, com es repeteixen els noms d'alguns dels comissionats en aquestes ratlles dedicades a l'interès teòric per la llengua catalana), fins a fer-lo evolucionar del projecte primitiu d'un diccionari bilingüe (el que inicialment havia redactat Amat) i d'autoritats, passant pel diccionari quadrilingüe proposat pel baró de Sarraí, a un diccionari trilingüe.⁵⁵⁷

De fet, els mateixos contemporanis dubtaven de l'acompliment del projecte, que era conegut arreu del Principat (i fins a les terres valencianes), atesa la seva importància: el 1769, Josep Finestres exposava a Gregori Maians (en carta, ja citada a la n. 541) que era poc probable que el diccionari acabés reeixint a mans dels acadèmics «por la mucha dificultad y trabajo que encontrarán en la ejecución, y por su corta habilidad». Abans de la

555. Pensem que Joaquim Esteve i Josep Bellvitges havien estat catedràtics de Retòrica al Seminari de Barcelona, del qual Amat era el bibliotecari. A aquests, se'ls afegí l'advocat Antoni Juglà. Fet i fet, «eran los tres amigos que últimamente le habían puesto en estado de presentarse al consejo para la licencia» (TORRES I AMAT 1835: 88).

556. Amat continuà, però, treballant-hi, com consta del fet que «se conservan varias cartas de los editores en las que se ve que se sujetaban enteramente al voto del Sr. Amat en todas las dudas que ocurrían; y uno de ellos decía con razón que el *Diccionario* debía llevar al frente el nombre de aquel, puesto que era el que más parte había tenido en su formación» (TORRES I AMAT 1835: 88). Corts (1992: 78, n. 227) esmenta un parell d'aquestes cartes.

557. En aquest sentit, trobem vacil·lació entre els mateixos acadèmics: encara al 1799 Marià Joaquim de Huerta, en el seu discurs com a zelador per a l'última junta general de l'any literari, es referia a un «diccionario en ambos idiomas, catalán y castellano, para la perfecta inteligencia de las voces y frases que han de cundir en la historia» (19è lligall, núm. 49, fol. [2v]); en canvi, Antoni de Tudó, anys abans (1792), ja havia al·ludit a un diccionari trilingüe.

proposta institucional de Prats, Josep de Vega i de Sentmenat, també zelador de la RALB, ja havia plantejat (el 1783) que una manera d'«acalorar el ardor que, por instantes, se desmaya» de l'Acadèmia «tantos años paralicada» era la formació d'un *Tezoro de la lengua catalana*, «obra que exige de nosotros la utilidad i necesidad, i aun la corta esperanza de que quiera i pueda parirla otra madre». ⁵⁵⁸ Vega demanava consell al canonge Maians i aquest, després d'assenyalar alguns llibres que podrien fer-li servei, li exposà les dificultats de dur a terme un projecte com el del diccionari:

Vamos, pues, a vindicar el descuido de nuestra lengua con ese que vuestra merced intitula *Thesoro de la lengua cathalana* i, ciertamente, essa provincia es la que deve tomar a su cargo la empresa, porque es la que mantiene esta lengua i la que conserva más memorias de ella. [...]

Pero, para una empresa como ésta son menester veinte años de trabajo quando menos i, ¿qué sucederá en ellos con tanta desidia como reina en nuestros tiempos? ¿Qué ejemplo más a la mano que *la parálisis que padece la Academia Real de la Historia de Barcelona, que vuestra merced intenta avivar con su actividad?* ¿Faltará espíritu? No, antes bien se pecó por exceso, pues se querían hacer cosas grandes sin entretenerse en las pequeñas. ¿Qué otra cosa son las vastas obras de las *Memorias [académiques]* de París, ⁵⁵⁹ *Transacciones Filosóficas* de Londres, *Diario de Lipsia* i otras colecciones, sino un compuesto de pequeñas disertaciones? En el tomo I de la Academia, se citavan algunas de asuntos mui curiosos i que devían averse comunicado al público i que, tal vez, no será difícil recoger i enmendar la falta que hubo. Plausible idea la del *Thesoro de la lengua cathalana*; pero no sea ésta la única. ⁵⁶⁰

La resposta de Vega, un any després, fou la següent:

558. Carta a Joan Antoni Maians, datada a Barcelona, II de febrer de 1783, citada a SERRANO 1900: 185-186 i a COLÓN i SOBERANAS 1986: 133. I continuava: «Todo está en concebirla bien i en tener a mano los medios aptos; los que señala para el español el más docto de todos, su hermano don Gregorio, en el primer tomo de los *Orígenes de la lengua española*, harán un gran papel para el feliz éxito y acierto del *Diccionario de la catalana*».

559. Es refereix a les *Mémoires* que, des del 1717, publicava l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres de París.

560. Transcripció fragments de la carta escrita a València, el 18 de febrer de 1783, editada diverses vegades (per SERRANO 1900: 187-189; MESTRE 1970: 283-284; COLÓN i SOBERANAS 1986: 133-134, i CASANOVA 1995: 404-406). A més, el canonge Maians considerava que era imprescindible la publicació d'obres com les quatre grans cròniques o els cançoners provençals de Roma, perquè «el *Thesoro* se ha de destinar para su inteligencia; si no, los thesoros se convertirán en carbonos». És a dir, que també per ell el diccionari no havia de servir únicament per a l'ensenyament del castellà, sinó per a la comprensió de diversos tresors literaris escrits en català.

Don Félix Amat, que vuestra merced conoce, i *algún otro compañero*, tienen adelantado el *Diccionario cathalán* que piensan imprimir.⁵⁶¹ Han seguido el *Diccionario de la lengua castellana* i, recogidos los diccionarios de nuestra lengua, le han aumentado de muchas voces, y piensan añadir un diccionario geográfico [*que mai no es realitzà*]. Han logrado de que ya que no se remitiese a censura aquí (donde parece que era el tribunal competente), que se encargasse a Capmany la censura de tal obra. Yo les he insinuado se hallaría [de] menos el diccionario de las voces anticuadas o catalanas antiguas, que a lo menos se formasse un catálogo de quantas pudieran recogerse por los medios que vuestra merced me ha ido insinuando, i que se insertasse como apéndice, i me figuro que hará al otro más recomendable i assegurará el despacho de la obra; i lo abraçan, queriendo que intervenga.⁵⁶²

Malauradament, no podem saber quin «algún otro compañero», de ben segur acadèmic, avançava amb ell el diccionari (potser el seu condeixeble i amic Esteve, a qui entregà els materials?). A més, tot i que Colón i Soberanas (1986: 145) exposen que «no tenim documentada la intervenció material de Josep de Vega en la formació del diccionari», el cert és que sabem, per les actes, que va formar part de la comissió de 1790. Els mateixos autors ja plantegen que podrien haver estat els consells de Vega —per què no, combinats amb l'opció quadrilingüe del baró de Sarraf—, els que feren aturar la impressió del diccionari bilingüe per convertir-lo en trilingüe, afegint les correspondències llatines dels vocables, i per incorporar mots catalans antics (dels quals, val la pena recordar-ho, ja se n'havia parlat en les juntes particulars de 1770).⁵⁶³

A la fi, convergiren les diverses iniciatives lexicogràfiques i el projecte del diccionari català prengué forma definitiva amb la publicació dels dos grans volums —de més de quatre-centes pàgines cadascun— del *Diccionario catalán-castellano-latino* (Barcelona: Oficina de Tecla Pla, viuda, 1803-1805), signat (de fet, com a editors) per Joaquim Esteve, Josep Bellvitges i Antoni Juglà. A més de contenir l'equivalència de les paraules catalanes al castellà i al llatí, ofereix també la traducció d'una certa quantitat de parèmies populars. L'obra, directament inspirada en el

561. Vers 1784, Amat «tomó como por diversión, en lugar de paseo, el aumentar los materiales para la proyectada obra del *Diccionario catalán-castellano-latino*, en que trabajaban también varios compañeros suyos» (TORRES I AMAT 1835: 32).

562. Carta de Josep de Vega a Joan Antoni Maians (17 de febrer de 1784), editada a SERRANO 1901: 303 (recollida per COLÓN I SOBERANAS 1986: 134 i 145). A aquesta seguí una altra lletra del canonge (Oliva, 28 de febrer) en què li recomanà noves fonts per al diccionari.

563. Sabem que Vega mantingué correspondència amb Fèlix Amat i podria haver influït en els seus plans (veg. FARAUDO 1955: 395).

Gazophylacium catalano-latinum, phrasibus illustratas, ordine literario comprehendens CVI subjjicitur irregularium verborum elenchus, de Joan Lacavalleria (Barcelona: Antoni Lacavalleria, impr., 1696),⁵⁶⁴ en què explica les veus en català i en dóna després l'equivalència castellana i llatina, fou desestimada per diversos erudits.⁵⁶⁵

Abans de continuar, hi ha una qüestió que no podem passar per alt: fins a quin punt l'Esteve-Bellvitges-Juglà es pot considerar la culminació del projecte iniciat a la RABLB el 1769? Mila Segarra (1988: 167, n. 4), que prengué com a font l'extracte de les actes de Miret i Sans (1921), no vinculava els projectes lexicogràfics de l'Acadèmia amb el diccionari de 1803-1805, sinó que ho considerava com iniciatives totalment separades. No es pot pas negar que, en el procés d'elaboració, la RABLB hi figurà com a teló de fons, o si més no, com a element aglutinador o marc comú de trobada entre els diversos autors. La tasca lexicogràfica d'Amat fou duta a terme de manera paral·lela a les temptatives de la corporació («contagiat pels afanys lexicogràfics dels seus companys acadèmics», segons COLÓN i SOBERANAS 1986: 145), per bé que tant ell com els tres acadèmics signants formessin part de la segona de les comissions, la de 1790, curiosament quan Amat ja tenia enllestit el volum del seu diccionari bilingüe. Si més no, la gènesi del projecte i la comunicació d'algunes aportacions (com la de Vega) foren fetes en el marc de la institució.

Malgrat tot, sembla que l'Esteve-Bellvitges-Juglà no pot pas considerar-se directament fruit d'una empresa institucional; sens dubte, si ho hagués estat, hauria aparegut sota el nom de la corporació, com passà amb la traducció de les ordinacions d'En Santacília, i no signat per tres erudits. A més, la part econòmica no anà a càrrec de la institució ni tampoc les gestions

564. El primer de constatar la relació amb aquesta font fou Gabriel Palau (1902: 377 n. 2).

565. Josep Miracle reportà l'observació manuscrita que Miquel Victorià Amer escrigué a sota de la portadella del seu exemplar: «[Diccionari] De las veus que sols tenen correspondència en español, i encara no de todas. Per consegüent, limitat i curtíssim. I denigratiu, a un temps, de la fecunda i plena llengua catalana. I bo únicament per servir de fonament o principi al General de l'idioma, que se treballia de cap i de nou» (citat a MIRACLE 1976: 26, n. 10).

Amb tot, Antoni Roca i Cerdà en reprengué la idea al *Diccionario manual de la lengua catal[la]na y castellana* (Barcelona: Companyia de Jordi, Roca i Gaspar, 1806; reed. a Barcelona: viuda d'Agustí Roca, 1824), obra, en què, segons Miquel i Vergés ([1938] 1989: 140), l'autor no fa altra cosa que espigolar algunes paraules recollides al diccionari de 1803. El seu propòsit, a l'hora de redactar-lo, quedà reflectit en el prefaci (pàg. iv): «[...] deseoso de entender y hablar la lengua de mi nación, me he entretenido, para alivio de la memoria, a colocar bajo un orden alfabético diferentes voces catalanas que, en su escrito o en su pronunciación, tenían alguna variedad con la castellana».

prèvies a la publicació (petició de llicències,⁵⁶⁶ etc.), cosa que sí que feren en el cas del primer volum de l'obra prèvia o en el de la col·lecció de poesies catalanes. També resulta simptomàtic, en aquest sentit, que l'arxiu no custodii cap mena de documentació al respecte.⁵⁶⁷ A més, en el llistat de càrrecs dels tres autors no hi figura el de ser membres de la RABLB⁵⁶⁸ i, contravenint la màxima que venia del 1730 i que fou recollida a l'estatut xxvi («ningún académico dará a luz obra particular suya, ni aprobación a la de otros, sin que preceda licencia de la Academia»), no apareix amb la llicència corresponent (tot i que sabem que un altre acadèmic, Ignasi Torres i Amat, en corregí les proves tipogràfiques i prengué part en la redacció).⁵⁶⁹

La clau de totes aquestes elucubracions ens l'ofereix una brevíssima referència a les actes: en junta particular de 18 d'abril de 1806 (i el segon volum del diccionari havia aparegut el 1805), es parla de «renovar la junta nombrada para el diccionario catalán-castellano y pedir la privativa de la imprenta y venta del diccionario últimamente publicado».⁵⁷⁰ Sembla que la junta del diccionari fou renovada, per última vegada, únicament i exclusiva per demanar la privativa de l'obra, perquè consideraven l'Esteve-Bellvitges-Juglà com a propi⁵⁷¹ i el volien

566. Tot i que no podem deixar d'assenyalar que fou Amat (membre, com he dit, de la comissió del diccionari des de 1790) qui demanà la llicència, estant a Madrid, el cert és que no ens n'ha quedar constància com d'un procés institucional, a diferència dels altres dos projectes esmentats.

567. De fet, al 13è lligall [papers diversos] hi ha una nota que podria correspondre a l'elaboració del diccionari. Es tracta d'un breu llistat de cinc mots corresponent a la lletra *e*:

ea, espècie de aspiració = ea = eja, age

èbano, s. m. = ébano = ebenus, ebum

Ebro, s. m., riu de Cat. = Ebro = Iberus

Eclesiastés, s. m. = Íd. = Íd.

eclesiàstich, -ca, adj. = eclesiástico = ecclesiasticus

568. Rellegint de nou el pròleg, observo que es fa referència a «los diccionarios que publican las más sabias y laboriosas Academias con el objeto de explicar o fixar la significación de las palabras de un solo idioma», sense al·ludir tampoc a la RABLB.

569. Veg. un exemple de la correcció de proves de mà d'Ignasi Torres i Amat a BARRERA 1922: 62, el qual constata haver pogut veure, a la Biblioteca Episcopal «en grans rotllos, les galerades del diccionari català».

570. I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 118. I entre els acadèmics que prengueren aquesta decisió hi figurava Ignasi Torres i Amat! Corrobora aquest acord un paper conservat al lligall 39è (signatura antiga) que conté el resum del més destacat d'algunes juntes de 1806, en que es parla, a més de la renovació de la junta, de la «privativa del diccionario catalán, impreso».

571. Al memorial adreçat al rei el 3 de novembre de 1802, que transcriu més endavant, la corporació es fa seu, a l'hora de demanar una subvenció, el «diccionario trilingüe [...], es a saber, castellano, catalán y latino, y catalán, castellano y latino, a norma del de la Real Academia de la Lengua Española». Veg. com, en la primera part d'aquesta citació, l'ordre dels idiomes queda alterat a favor del castellà. Les actes encara es refereixen a la «formación del diccionario catalán y castellano» el 30 de març de 1803, i l'Esteve-Bellvitges-Juglà aparegué a finals d'any.

distribuir i vendre des de la corporació. A més, quant a la recepció de l'obra, el diccionari fou rebut més aviat com a tasca institucional i no pas com una empresa individual dels tres acadèmics que aparegueren finalment com a autors («[...] por el interesante y asombroso diccionario que ha publicado», digué, des de Maó, Manuel Rodríguez ja al 1804). D'aquesta manera, la vinculació del diccionari a la corporació quedaria definitivament resolta.

Les valoracions modernes fetes d'aquesta obra han estat ben diverses. Un dels primers autors moderns que en parlà fou Josep Maria Miquel i Vergés, que el desvinculà de la corporació barcelonina i el qualificà d'eina per «facilitar la desnacionalització lingüística de Catalunya», inspirada «no en l'amor a la llengua materna i al seu conreu, sinó ben a l'inrevés, en el desig de la seva desaparició oral i escrita» (MIQUEL I VERGÉS [1938] 1989: 138-140). A partir d'aleshores, dues han estat les línies interpretatives entorn d'aquesta obra, centrades en la intenció real del diccionari respecte del català: d'una banda, la que —fonamentada essencialment en l'explicitació de Fèlix Amat al pròleg i en el fet que fou encarregat per Josep Climent— sosté, com Miquel i Vergés, que la intenció pràctica que perseguia el diccionari era facilitar l'aprenentatge del castellà, objectiu ben allunyat de la reivindicació de l'ús culte del català. Al pròleg,⁵⁷² s'hi afirma que el castellà havia esdevingut una llengua indispensable a Catalunya en diversos àmbits, i fins en les relacions personals; d'aquí, la necessitat del diccionari:

Por ser el idioma castellano el de la corte de España y de casi todo el reino, y por ser en Cataluña mismo indispensable en los tribunales, en las aulas y Academias, y común en los púlpitos y en los asuntos de comercio, de literatura y en casi todos los de alguna gravedad, se ven los catalanes con tanta frecuencia en la precisión de producirse en castellano, ya de palabra, ya por escrito, no sólo en sus viajes y en sus relaciones con la corte y demás provincias, sino también sin salir de sus casas y el trato con sus propias gentes,⁵⁷³ que no es de admirar que sean tan generales los deseos de un diccionario, en que, por orden alfabético de las voces y frases del idioma provincial, se encuentren las castellanas que les corresponden.

572. El pròleg del diccionari fou redactat per Fèlix Amat. Ho sabem perquè Fèlix Torres i Amat diu que el seu germà Ignasi («bibliotecario que era de la Episcopal, que al fin cuidó casi exclusivamente de esta importante obra») aconseguí que el seu oncle «hiciera el prólogo que tiene dicho *Diccionario*, cuya impresión se hizo con lentitud, ya por las muchas adiciones que iban ocurriendo, ya también por la falta de fondos; y no salió a luz hasta fin del año 1803» (TORRES I AMAT 1835: 88); veg. COLÓN I SOBERANAS 1986: 148. August Rafanell (1999: 115) creu, en canvi, que el veritable autor en fou el mateix Ignasi Torres i Amat.

573. Anys abans (el 1792), l'acadèmic Antoni Alegret deia que encara quedava «reservada la catalana para el trato familiar de las gentes».

I també el llatí:

Como en las escuelas públicas de gramática latina se enseña en castellano, y muchas veces los niños tienen tanta dificultad como en la correspondencia castellana en la latina, hemos añadido también éste, con lo que será nuestro diccionario muy particularmente útil a las escuelas.⁵⁷⁴

En aquest primer front, s'hi posicionen Modest Prats (1995) —que l'insereix dins un grup de «testimonis residuals, “romanalles d'una batalla sentenciada”»—,⁵⁷⁵ Pere Anguera (1997: 39) —que el situa entre les «darreres investides per acabar d'una vegada per totes amb el català»—, Jordi Carbonell (1977: 299) —que el titlla d'«un de tants esforços per a doblegar-se a la dominació»— o Mila Segarra (1988), entre altres.⁵⁷⁶

La segona línia interpretativa la iniciaria Antoni Comas, en un article de 1968 en què editava el discurs d'ingrés d'Antoni Francesc de Tudó, el qual hi feia referència: Comas creia que «els acadèmics se sentien hereus de responsabilitat de l'antiga esplendor de la llengua catalana» i que mostraren «una actitud obertament reivindicativa de la cultura catalana» (COMAS 1968: 41). Com la de Miquel i Vergés, aquestes afirmacions també han estat més recentment matisades.⁵⁷⁷

574. Així, quedaria acomplert l'objectiu pedagògic impulsat per Climent en relació a la real cèdula de 1768 i també es vincularia l'obra, d'alguna manera, als projectes lexicogràfics de la RALBL. Francesc Tort ja indicà que l'encàrrec de Climent era per «burllar, o no, sagazmente el espíritu de la orden del gobierno pero, en todo caso, apoyándose en ella» (TORT 1978: 196).

575. També discuteix la teoria d'autors que, com Colón i Soberanas, el qualifiquen de diccionari de la prerenaixença: «No hi podem veure res que s'assembli a “indicis de recuperació”. Ben al contrari: en alguns aspectes, són testimonis residuals, “romanalles d'una batalla sentenciada”, i, en d'altres, —els més clars—, aportacions convençudes a la substitució lingüística, si res més no, en el camp de la cultura que anomenem superior» (PRATS 1995: 66).

576. August Rafanell, després de constatar la distinció entre llengua necessària i llengua quotidiana a l'hora de referir-se als diccionaris que presentaven mots catalans amb la seva equivalència castellana, l'ha situat dins una línia d'«empena castellanitzadora»: «És cert que representa alguna cosa més que un simple lexicó de correspondència, però no és menys cert que bàsicament va ser pensat per a això» (RAFANELL 1999: 115).

577. Tradicionalment, aquesta és la línia que s'havia seguit. Jordi Rubió i Balaguer, tot i admetre que la finalitat bàsica del diccionari era facilitar el coneixement del castellà, ja matisava que «no hem d'exigir que, a la feble claror que començava aleshores a il·luminar la consciència de la dignitat de la llengua pròpia, trobessin els escriptors les mateixes expressions que, a més d'un segle i mig de distància, voldríem llegir nosaltres en llurs obres. Moltes iniciatives que han estat després altament renovadores van començar a circular sota etiquetes que, a distància, semblen desorientades» (RUBIÓ [1958] 1986: 37-38).

Malgrat el propòsit assimilista recollit al pròleg (considerat, en aquest cas, fruit d'unes explicacions preventives adduïdes per Amat atesa la situació política del moment), l'Esteve-Bellvitges-Juglà també ha estat objecte d'una valoració elogiosa, especialment per part de Germà Colón i Amadeu Soberanas, que l'han qualificat, dins del *Panorama de la lexicografia catalana*, de «cappare de la moderna lexicografia catalana» i de «diccionari de la Prerenaixença» —«gestat en un ambient de recuperació de la identitat nacional»— (COLÓN i SOBERANAS 1986: 144). A més de la relectura del pròleg, aquests autors presenten diversos arguments, extrets de l'anàlisi minuciosa de l'obra, que treuen a llum la poca eficàcia castellanitzadora del seu procediment. Entre altres elements interns, destaquen el fet que aquest diccionari ofereix abundants equivalències i sinònims, parèmies diverses, etc., per al català, mentre que el castellà és representat per un sol equivalent. A més, les definicions en català tampoc no eren necessàries si l'únic que es pretenia era ensenyar el castellà.⁵⁷⁸

Si Amat hagués volgut servir-se del català per imposar el castellà, no es comprendria per què estudia les locucions antigues. Fèlix Amat, com Jaume Caresmar, encomien les coses velles per cercar la identitat de Catalunya. I, en el cas d'Amat, per perfeccionar el propi idioma. Aquest esforç no hauria estat necessari si Amat, que volia compondre un *diccionari català* per damunt de tot, hagués pretès de fer el joc centralista (COLÓN i SOBERANAS 1986: 148).

En realitat, el que lliurà Fèlix Amat a Joaquim Esteve, com a base del diccionari, fou la redacció d'un *Diccionario catalán-castellano-latino y castellano-catalán* «junto con la ortografía catalana» (ortografia que no s'edità i que podem relacionar amb les temptatives ortogràfiques de la RALB),⁵⁷⁹ el qual ben sovint és anomenat simplement *Diccionario catalán*. Colón i Soberanas (1986: 145-147) recullen diversos documents que així ho testimonien: la carta de Josep de Vega a Joan Antoni Maians, del 17 de febrer de 1784, esmentada més amunt; la narració de Fèlix Torres i Amat del fet que

578. En la mateixa línia, Ernest Lluç afirmà que: «Servia, per tant, al procés de castellanització, però ajudava a fixar el català: el programa inicial no havia estat seguit estrictament» (LLUÇ 1996b: 238).

579. D'aquesta ortografia catalana, tan sols en concixem l'existència, gràcies a Fèlix Torres i Amat: «De este ms., que entregó a su amigo Dr. don Josef Esteve, nació el *Diccionario catalán* que después salió a luz en 1800 [*de fet, 1803*]» (TORRES i AMAT 1836: 34). Tampoc no aparegué la part d'equivalències a la inversa, el diccionari castellà-català, potser més adient si el que es pretenia realment era ensenyar el castellà.

todos los días, al sentarnos a la mesa, debíamos leerle [*al seu oncle*] algunos vocablos catalanes con su correspondencia castellana y latina, y cada semana se habían de añadir dos frases o adagios con sus correspondencias castellana y latina a la lista que comenzó a formar en Barcelona para el *Diccionario catalán* (TORRES I AMAT 1835: 41);

o el següent fragment de l'*Elogio del doctor don Joaquín Esteve*, panegíric llegit per Ignasi Torres i Amat, en sessió acadèmica de 28 de maig de 1806:

Y en la pacientísima obra del *Diccionario catalán*, la viveza y energía del metro en la correspondencia latina de los refranes o proverbios, tan difícil de expresar, que enteramente es obra suia, ¿no es digna de un elogio particular? La sola dificultad de fixar la significación de innumerables voces, de buscar sus correspondencias en las lenguas latina y de Castilla, debería amedrar al más atrevido. Sin embargo, vemos en el *Diccionario catalán*, la primera vez que sale al público, tanta abundancia de voces, frases y locuciones, que [*en*] el solo artículo del verbo *anar* pasan del número de 200, y cada qual con diferente definición y correspondencia castellana y latina (17è lligall, núm. 41, fol. 7r).

Jo mateixa he reportat alguns testimonis «interns» que remarquen una utilitat diferent de l'exposada al pròleg (és a dir, facilitar l'ensenyament del castellà i del llatí): la de proporcionar una millor «intel·ligència» del català i la del seu enaltiment (veg. CAMPABADAL 2003b: 22-23).

El primer cas queda reflectit en un memorial de finals de 1802 adreçat al rei Carles IV,⁵⁸⁰ en què, després de les habituals demandes econòmiques, es fa al·lusió a la qüestió del diccionari de la següent manera —una mica velada, per cert:

Al presente, se halla entendiendo en la formación de un diccionario trilingüe, dezeado de los eruditos y cuya idea se persuade que ha de merecer vuestra real aceptación, es a saber, castellano, catalán y latino, y catalán, castellano⁵⁸¹ y latino, a norma del de la Real Academia de la Lengua Española de essa corte, obra tan difícil y molesta como útil para propagar y extender en la provincia, según vuestras reales intenciones, el idioma español y facilitar la inteligencia de una lengua que, en otros tiempos, lo fue de corte y en la que escribieron varias obras los reyes de Aragón i que se conservan en el día.⁵⁸²

580. Colón i Soberanas (1986: 131) el consideren, erròniament, adreçat a Carles III i, per tant, molts anys anterior a la seva data real de redacció.

581. El terme «castellano» és una correcció a l'interlineat; en un primer moment, hi havia el mot «español», que apareix ratllat.

582. ARABLB, lligall 1-III-2 (n'hi ha una còpia a les actes, 1-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàgs. 62-63).

En la línia de la reivindicació de l'idioma matern, anà el segon cas. A finals de 1791, el magistrat de la Reial Audiència Antoni Francesc de Tudó exposava el seu desig d'entrar a la RALBL al·legant que havia recopilat i ordenat una col·lecció considerable de veus catalanes, treball que podria fer avançar, en part, el projecte del diccionari (jpart. 20/XII/1791). Fou ateses aquestes circumstàncies que se li tingué en compte la seva petició. En el seu discurs d'ingrés, intítulat *Sobre la lengua catalana* (llegit el 8 de febrer de 1792), que constitueix una fervorosa apologia de l'idioma, el recent acadèmic declarava, de nou, haver aplegat una sèrie de vocables que podrien ser útils per a la confecció del diccionari, obra que havia d'esdevenir, d'una banda, un factor d'integració política dins d'Espanya i, de l'altra, un element d'unificació del català. Contribuir a la reivindicació dels drets i de l'honor del català implicaria un augment del seu prestigi com a llengua de cultura:

Es la nueva obra del diccionario trilingüe, que ha tomado vuestra excelencia a su cargo, de los idiomas catalán, castellano y latín, tan importante a nuestra nación, no sólo por las ventajas que nos resultan de vivir unidos con semejantes idiomas, sino por la exaltación del nuestro al conocimiento de la maior parte de los sugetos que, olvidando el carácter y progresos de él, le han reputado con el maior desprecio como g[u]irigai o, por mejor decir, un conjunto de voces mal enlazadas, sin principios ni reglas de que constan todos los demás.⁵⁸³

Cal remarcar la importància d'aquest parlament, atès que permet inserir el projecte del diccionari en una certa línia de recuperació de la llengua i la literatura catalanes⁵⁸⁴ (veg., a §2.2.3., l'anàlisi d'aquest discurs com a mostra d'apologia del català). L'any següent, també Gabriel Casanova, en la seva gratulatòria de caire apologètic, dedicava uns mots a aquest projecte lexicogràfic, el d'«un diccionario completo» que havia de recollir «la propiedad i abundancia de sus voces»:

A la verdad, señor, le faltaba este libro a Cataluña; *libro esencial para la perfecta inteligencia de mil agradables i sapientísimos autores, libro necesario para conservar en su pureza nuestro idioma;*⁵⁸⁵ libro, por fin, que no siendo de vuestra excelencia no podíamos esperar de alguno de nuestros nacionales, porque, aunque concedamos

583. BUB, ms. 2.029 (*Papeles varios*), document núm. 22, fol. 105v.

584. No hem d'oblidar, en aquest sentit, que, encara no dos anys abans, el baró de Sarraí havia parlat de «purificar el catalán del día». Intencions com aquestes contrasten fortament amb el conegut certificat de defunció del català per a la república de les lletres que havia expedit Antoni de Capmany.

585. El 1769, el bisbe Climent féu servir les mateixes paraules: el diccionari sorgit de la RALBL havia de «conservar la memoria y pureza de aquella [*la catalana*]».

mui buena voluntad, mucha aplicación i mui vasta literatura en sus ingenios, no era suficiente para la formación de aquel libro la vida de un solo hombre, i habría abatido qualesquiera talento aquella agigantada empresa. Vuestra excelencia solo podía emprenderla, i sólo vuestra excelencia podrá perfeccionarla (tr lligall, núm. 18).

Així, doncs, dins de l'àmbit lingüístic, el projecte col·lectiu més rellevant impulsat des de la RABLB fou l'elaboració d'un diccionari de la llengua catalana.

2.2.2. *La preocupació per la norma: vers una ortografia i gramàtica del català*

Però no només el treball lexicogràfic esdevingué un dels interessos de l'Acadèmia: la institució també assajà d'establir unes normes ortogràfiques i gramaticals per al català, com a eines bàsiques que permetessin escriure'l correctament (per bé que, en aquest terreny, restaren a les beceroles), se n'estudià l'origen i alguns dels discursos dels acadèmics constituïren importants apologies de la llengua.

Davant de la preocupació per la manca d'una ortografia, que no es plantejaria públicament fins a finals del segle, a través de la plataforma del *Diario de Barcelona* (17 de juliol-5 de novembre de 1796),⁵⁸⁶ dissertacions com la d'Antoni Alegret (*De la ortografia catalana. Notar las diferencias particulares entre el modo de escribir antiguo y el moderno en catalán, esto es, entre el modo ortográfico de oy día respecto de otro tiempo*, 1792), el qual es refereix al català com a «nuestro idioma», esdevenen rellevants dins del panorama de la filologia catalana.⁵⁸⁷ D'entrada, cal remarcar la importància d'aquest discurs, previ a l'esmentada polèmica ortogràfica del *Diario de Barcelona*, atès que ha estat plantejada la possibilitat d'identificar un dels participants amb Alegret.⁵⁸⁸

586. Quant a aquesta polèmica ortogràfica del *Diario de Barcelona*, veg. DÍAZ-PLAJA 1933 i JORBA 1979.

587. S'han referit a aquest discurs (conservat a l'ARABLB, 4t lligall, núm. 39) Josep M. Miquel i Vergés ([1938] 1989: 116-121), que el parafrasejà íntegrament, Josep Miracle (1976: 17 i 27) i Mila Segarra (1985: 102-104 i 1988: 153-154). Alegret participà, a més, en una polèmica prosòdica impulsada per la carta del religiós mercedari del convent del Puig Anselm Dempere, de què parlaré més endavant, al §2.2.4.

588. Miquel i Vergés ([1938] 1989: 130) ja temptejà aquesta possibilitat (conjuntament amb el fet que un altre dels polemistes fos Joan Petit), però n'acabà extraient conclusions negatives: «Taboll podria ésser Alegret pel que diu de les parts de la gramàtica, que consona amb el que exposà a l'Acadèmia de Bones Lletres; també pel que diu de la g. En canvi, <per> altres aspectes

El treball d'ortografia comparada d'Alegret no és altra cosa que una còpia (amb petits canvis) de l'estudi ortològic i ortogràfic del català recollit al *Prontuario orthológico-gráfico trilingüe* (1742), de Pere Màrtir Anglès —com ja revelà Segarra (1988: 152). La informació referida a l'ortografia antiga l'havia extret «de los pocos libros que se me ha proporcionado consultar» (fol. [3v]), mentre que la del català modern l'anà a buscar —tot i que sense explicitar-ho— a l'obra d'Anglès, l'única ortografia impresa que hi havia en aquell moment. En síntesi, les «diferencias particulares» que, segons el prevere, hi havia entre ambdues ortografies es reduïen a l'ús de les grafies *h*, *j*, *ll*, *ñ* i *x*. En aquest sentit, s'hi fan propostes entorn d'alguns punts concrets d'ortografia: no emprar la *h* després de *c*, ni en els grups *ph* i *th*, amb l'excepció dels mots d'arrel grega, hebrea o àrab; quant a l'ús de *j* i *g*, escriure *j* en els mots en què el llatí tenia *I* (IACOBUS > *Jaume*), *g* si tenia *HI* (HIERARCHIA > *gerarquia*) o *G* (ELIGERE > *elegir*) i *-ig* en lloc de *-tj* a final de dicció; optar per la *ñ* castellana com a grafia preferent perquè «evita superfluidad»; servir-se de la *x* en posició inicial i del dígraf *ix* en posició intervocàlica i final; suprimir la *ç*, «pues parece que en el día está separada de nuestro idioma» (fol. [5v]) i emprar la *z* (que no era catalana) darrere consonant, en mots com *setze*.

A més d'aquestes consideracions sobre l'ús d'unes grafies concretes, Alegret ofereix diversos exemples de preposicions, de pronoms i partícules relatives (*en* i *hi*), de l'ús de la sinalefa, de la formació de les síl·labes, de la conjunció *puix* i fa algunes referències al tema de la puntuació (del qual dibuixa una petita història).

Un dels passatges que resulta més interessant és la darrera afirmació del prevere, en què vincula el seu discurs al projecte del diccionari català emprès per l'Acadèmia (no hem d'oblidar que el projecte del diccionari reviscola el 1790 i que Alegret pronunciava aquests mots el 14 de març de 1792),⁵⁸⁹ obra sense la qual els catalans no podrien tenir un bon coneixement de l'idioma. Després de constatar, entre altres factors associats a la gramàtica històrica o l'etimologia i a la dialectologia sincrònica, la conveniència d'acudir a l'estudi de llibres catalans antics (essencialment medievals, de l'«edad de

—el to mateix del seu article— i l'afirmació que la *x* és lletra forastera, quan en la seva ortografia trobem que s'ha de desterrar la *ch* ja que els catalans posseïm la *x*, fan sospitosa qualsevol identificació». Sembla, però, més creïble considerar Taboll com a anagrama de Ballor. Anscari M. Mundó (a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, s. v. *Alegret*) també el considerarà un dels participants.

⁵⁸⁹ Al·ludirà de nou al projecte del diccionari al final del seu dictamen en resposta a la pregunta de Dempere.

oro de la lengua catalana») i la gran dificultat per accedir-hi, destacà la importància d'aquest tipus de fonts, de les quals se n'haurien d'ocupar posteriorment:

La ortografía catalana, o las diferencias entre el modo de escribir antiguo y el moderno catalán, es un asunto de los más importantes para el perfecto conocimiento de nuestro idioma y *formación de un diccionario del mismo*, siempre que pueda conseguirse una puntual y completa noticia de aquellas. Para la verificación de un proyecto tan importante, sería conveniente que vuestra excelencia tuviese a bien repetir el encargo del propio asunto de ortografía, variando de individuo y eligiendo un socio que, por su continuado ejercicio en materias conexas e inseparables de aquel y por sus nociones, tenga la proporsión de indemnizar a vuestra excelencia del perjuicio que le había ocasionado yo no desempeñándolo. Examine vuestra excelencia lo interesante que es en el día el *valerse de la elección de libros catalanes* que insinué al principio y, a este fin, tome vuestra excelencia aquellas providencias sabias que caracterisan sus resoluciones y acreditan el concepto de ser el establecimiento de la Academia en beneficio de la patria principal objeto a que deben dirigirse los desvelos de las sociedades literarias (4t lligall, núm. 39, fol. [6v]).

Per confeccionar el diccionari, calia, doncs, que la institució aplegués el màxim nombre de treballs específics sobre ortografia catalana. Així, en atenció al suggeriment d'Alegret, es repetí l'encàrrec d'una dissertació sobre l'ortografia antiga. Aquesta vegada, però, se n'ocuparia un dels autors del *Diccionario catalán-castellano-latino* (1803-1805), Josep Bellvitges, en una memòria llegida el 12 de març i el 14 de maig de 1800 sobre *Por qué tratados de ortografía o por cuáles medios se arregló en lo antiguo el método de escribir en catalán*, la qual no ens ha pervingut.⁵⁹⁰ I degué ser una dissertació prou important atès que Ignasi Torres i Amat encara la recordava en una carta de quatre anys després.

En junta particular de 7 de novembre de 1804, fou llegida una lletra de Manuel Rodríguez (cirurgià militar a l'hospital de Maó),⁵⁹¹ el qual remeté a la corporació el tractat de Joaquim Pons sobre els *Principis de la lectura menorquina* (text que reflectia l'estat del català a l'illa a començaments del Vuitcents, a més de la manca de consciència d'unitat lingüística dels Països

590. Ni Segarra (1988), que el cita de l'Elias i Molins (1889), ni Comas (2000, reed.) van poder tenir accés a aquest discurs. La referència prové de les actes (jgen. 12/III/1800; I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, pàg. 28).

591. Manuel Rodríguez devia conèixer la importància en l'àmbit de la cultura de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona atès que ell era membre de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de la mateixa ciutat.

Catalans⁵⁹²), i s'acordà passar-lo a Torres perquè el llegís i decidís si calia fer algun encàrrec a Rodríguez. El dictamen de Torres (jpart. 12/XII/1804), després de revisar l'obra, fou negatiu, ja que «todas éstas y otras mejores ideas de ortografía [fa referència a alguns principis, relatius a l'analogia dels derivats i dels simples, dels noms primitius i compostos i dels verbs, amb què es milloraven les regles de l'ortografia en els darrers anys] tiene vuestra excelencia en el papel académico que leyó don Joseph Bellvitges». ⁵⁹³ El que sí que podria resultar útil seria formar un catàleg dels autors catalans manuscrits i impresos conservats a Menorca.⁵⁹⁴

En aquesta línia (i en la del segon prec d'Alegret, el de «la elección de libros catalanes»), un any després (jgen. 20/XI/1805), el mateix Ignasi Torres llegia una dissertació sobre *Qué autores o documentos catalanes existen que puedan servir de modelos para arreglar la ortografía catalana*,⁵⁹⁵ en la qual plantejava l'elaboració d'una ortografia catalana com un projecte que només podia ésser emprès per una Acadèmia com la de Bones Lletres de Barcelona. En realitat, es tracta de la primera part d'un «plan de las reglas deberían consultarse para fixar la ortografía catalana, fundándolo en los lugares y autores que lo apoyen, los que expresará dónde existen, expresando al mismo tiempo cómo podrá lograrlos la Academia» (jpart. 4/XII/1805; I-III-1, pàg. 112). En una breu introducció, distingeix (prenent com a base el títol III. «De la orthographía» del capítol II. «De los manuscritos» de les *Observaciones sobre los principios elementales de la historia*, del marquès de Llo) entre la part de l'ortografia que tracta dels caràcters i la de la puntuació. Els autors i documents que s'han de consultar per a aquesta tasca apareixen articulats en tres línies:

592. De fet, és precisament per aquest motiu que Rodríguez s'adreça a la RABLB: Pons sostenia, als *Principis de la lectura menorquina*, que el menorquí era diferent del català en la pronúncia i en l'ortografia, i Rodríguez demanava el dictamen de la corporació barcelonina respecte d'aquesta qüestió (veg. GINEBRA *et al.* 1997: 113).

593. Carta conservada al lligall I-III-2. Ed. a DOCUMENT 17.

594. Recordem que Ignasi Torres fou un dels impulsors de les *Memorias para ayudar a formar un diccionario critico de los escritores catalanes*, que anys més tard publicaria el seu germà.

595. Tampoc Segarra (1988: 168, n. 19) pogué consultar aquesta dissertació. De fet, es tracta d'un dels pocs discursos que ens ha pervingut fora de l'ARABLB: correspon al número 07.42 del Fons Josep Rafel Carreras i Bulbena (ANC). Potser per aquest motiu no ha rebut l'atenció que es mereixia. A les notes de Carreras (en un llistar dels *Documentos. Manuscrits de diversos discursos fets a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i altres documents referents a l'Acadèmia*), apareix inventariat com a «intent de fixar l'ortografia catalana per encàrrec de la pròpia Acadèmia».

- a) autors d'ortografies catalanes i llurs obres (Pere Torre, Pere Màrtir Anglès o Josep Ullastre);
- b) llibres impresos que, segons el seu parer, mantenen una ortografia bastant correcta (entre els quals hi ha —no podia ser d'altra manera— l'edició *princeps* dels Desconfiats de l'obra del Rector de Vallfogona; per bé que la que té millor ortografia és la reimpressió barcelonina de 1800 de l'*Exercici del cristià* d'Ullastre);
- c) documents i obres inèdites: d'una banda, algunes peces no publicades d'acadèmics (com Bastero, Verde, Eura o el marquès de Sentmenat);⁵⁹⁶ de l'altra, autors medievals concrets que no es poden menystenir (entre altres, Jaume I, Muntaner, Eiximenis o Desclot), els quals, «por ser los autores más antiguos de nuestro idioma, hacen formar una idea cabal y exacta del genio, construcción y facundia de la lengua catalana» (fol. [3v]).

A la segona part del discurs, que no ens ha pervingut —potser perquè ni tan sols no acabà essent redactada—, havia de proposar algunes regles concretes per fixar l'ortografia del català.⁵⁹⁷

Una altra de les pretensions acadèmiques de finals de segle fou l'elaboració d'una gramàtica del català. Per aquest motiu, la corporació barcelonina estimulà Antoni Elies i Robert perquè examinés i exposés quins documents catalans s'havien de tenir en compte per confegir una gramàtica catalana. En un extens discurs sobre *Qué autores o documentos catalanes existen que puedan conducir para arreglar una gramática catalana. Catálogo de las obras que se han escrito en lengua catalana desde el reynado de don Jayme el Conquistador* (segles XIII-XVII),⁵⁹⁸ llegit el 1795, confessava les dificultats de dur a terme aquesta tasca, atès que calia escorcollar diversos fons. Ja en una carta anterior (datada de 15 de gener de 1792), havia demanat ser rellevat d'aquest encàrrec. És precisament gràcies a aquesta carta que coneixem la intenció de la RABLB d'elaborar una nova gramàtica, fet que només podíem suposar a partir del discurs d'Elies:

596. Cosa que indica que, en efecte, foren autors de textos en català (majoritàriament, composicions poètiques).

597. Una ortografia plantejada com a sistema que permetés la lectura dels textos catalans (veg. l'exemple del savi xinès capaç de pronunciar mots catalans encara que no els entengués), però que servís també per a l'ús actual (En aquest sentit, Torres adverteix que no s'ha de seguir l'errada màxima de certs puristes que voldrien «agora refacer la fabla de nuevos agüelos», atès que, d'aquesta manera, s'omplirien d'arcaïsmes). Del mateix any i autor, és una mena de bibliografia dels incunables catalans intitulada *Se formará un catálogo de las impresiones catalanas del siglo xv para evidenciar si son las más antiguas de España, señalando los lugares y pueblos en que se hicieron* (3r lligall, núm. 12).

598. ARABLB, separata 8, núm. 39.

Por ahora, únicamente puedo decir que tengo noticia de que, en la biblioteca de padres carmelitas descalzos de esa capital, existe manuscrita una gramática de la lengua o ensayo de ella del ingenioso Ausiás Marc, que me parece podría consultarse o tenerse presente para *la que ha proyectado esa Real Academia*.⁵⁹⁹

Malgrat tot (i amb un objecte similar al del discurs d'Ignasi Torres i Amat, sí que acabà elaborant un interessant inventari d'obres datades a partir de mitjan segle XIII, moment en què «se extendió el uso de la lengua en los escritos literarios y un gran número de poetas la hizo resonar con sus cánticos amorosos por casi toda la Europa, con aplauso extraordinario» (fol. [2v]). Després de constatar la insuficiència de les obres teòriques de la llengua catalana (és a dir, les que ofereixen regles), diccionaris o vocabularis, gramàtiques i arts poètiques, proposa una sèrie de documents pràctics (que serveixen de models), aquells que considerava d'una major qualitat lingüística i que, per tant, li semblaven més adequats per a l'acompliment de l'empresa. De manera succinta, destaca algunes peces que van de la segona meitat del segle XI a la primera del XIII (textos jurídics, usatges i ordinacions, i una traducció de la Bíblia) i que, per la cronologia, no ha col·locat en el catàleg.

En síntesi, les diverses contribucions dels acadèmics a l'ortografia catalana (i, en menys mesura, a la gramàtica) palesen no només un cert coneixement de l'ortografia antiga, sinó també un interès per l'establiment dels models ortogràfics (i gramaticals) del català del segle XVIII.

2.2.3. *Les apologies de la llengua catalana en el marc de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*

L'apologia de la llengua catalana, en aquest cas a la RALBL, sí que ha estat objecte d'estudi per part de filòlegs i historiadors. D'entre els diversos discursos que custodia l'arxiu de la institució, els que més —per no dir quasi els únics— han passat per la premsa, són alguns dels de temàtica lingüística, en concret, els que són esmentats en el parell d'epígrafs següents.⁶⁰⁰

599. ANTONI ELIES I ROBERT, carta adreçada al baró de Sarraí (Falset, 15 de gener de 1792); lligall I-III-3.

600. Veg. els discursos d'ingrés d'Antoni Francesc de Tudó i de Gabriel Casanova editats a COMAS (1968: 46-50) i PRATS (1990: 29-30), respectivament (reed. amb l'ortografia actualitzada a FELIU *et al.* eds. 1992, i ed. de nou a CAMPABADAL ed. 2004: 122-134), la controvèrsia prosòdica exhumada per RAFANELL (1990: 171-177) o la recopilació històrica sobre la primogenitura de la llengua catalana de Josep de Bastero a FELIU (1998c: 237-242).

L'afany vindicatiu i apologètic de la llengua catalana fou una constant en el decurs de tot el Setcents⁶⁰¹ i la corporació barcelonina no en podia pas restar al marge. Nascuts de la fervent actitud apologètica envers el català congriada al llarg del segle, alguns dels discursos individuals dels acadèmics enllacen amb les idees del pedagog Baldiri Reixac, recollides a les seves *Instruccions per l'ensenyança de minyons* (1749), amb les d'Agustí Eura a la *Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català* (c. 1720) o amb les que exposen, en les seves cartes, els valencians Lluís Galiana i Agustí Sales, encapçalant el *Diccionario valenciano-castellano* (1763) de Carles Ros.

La línia apologètica del català també trobà representants a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, essencialment, però, a les darreries del segle, moment en què la vindicació de la llengua materna tenia com a objectiu «cercar una bona posició de sortida —centrada en l'al·lusió a un passat digne que convé tenir en compte i que ha marcat el present— per participar en la reforma i consolidació del món polític del XVIII» (FELIU *et al.* eds. 1992: 14): el 8 de febrer de 1792, Antoni Francesc de Tudó llegia una aferrissada defensa de l'idioma; un any després, el 20 de febrer de 1793, Gabriel Casanova prendria el mateix tema per al seu discurs d'ingrés, al qual no imprimiria el to combatiu de Tudó sinó que es limitaria a recordar grandeses pretèrites.⁶⁰²

Ja ha estat esmentada, en parlar del diccionari, l'oració gratulatòria de Tudó, *Sobre la lengua catalana*. Contra tot pronòstic aparent (atès que Tudó va créixer en un ambient familiar botifler —el seu pare fou ministre del Consejo de Castilla i signà la Reial Cèdula de 1768— i estigué a Madrid durant un temps; veg. FERRER 1995: 458-460), el seu discurs d'entrada, que no és una simple apologia retrospectiva en què es destaquen les glòries passades de la llengua, esdevingué una fervorosa apologia del català. Es tracta, de fet, d'una aferrissada defensa contra els detractors de l'idioma⁶⁰³ i d'una proclama de la necessitat de ressuscitar la llengua i la literatura catalanes, amb la particularitat que es refereix a un dels més importants projectes que emprengué la institució durant el segle XVIII i que explicita, obertament, que la finalitat primera de la RABLB és l'estudi i el conreu del català.

601. Bona part de les anàlisis que s'han generat sobre la llengua i la literatura catalanes al XVIII giren entorn de l'interès per la llengua i la seva apologia; veg., entre altres, COMAS 1967 i 2000, reed. (pàgs. 75-105; «L'interès per la llengua catalana»), FELIU *et al.* eds. 1992 i MIQUEL I VERGÉS [1938] 1989.

602. Treballs conservats a la BUB, ms. 2.029 (*Papeles varios*), document núm. 22 (fols. 105r-111v), i a l'ARABLB, 1r lligall, núm. 18, respectivament.

603. Ultra la intenció apologètica, Comas (1968: 37) en destacà una altra de polèmica.

Els arguments apològètics que presenta —relacionats, en essència, amb la qüestió lexicogràfica— es poden concretar en cinc línies bàsiques que tenen com a finalitat principal desmentir, d'una manera metòdica, algunes de les moltes acusacions que circulaven contra la llengua catalana (veg. COMAS 1968: 37-38):

a) La defensa de la legitimitat del català a través de la seva indiscutible filiació llatina (per bé que la teoria que agermana el català amb el provençal també afavoreix el seu enaltiment).

b) Una legitimitat que, en cap cas, fou minvada per la preeminència de la llengua castellana, especialment a partir del segle XVI, ja que aquesta preeminència no ha de ser considerada com un dret sinó com a merament produïda per un atzar històric que hauria fet perdre al català la condició d'idioma comú.

c) En aquest sentit, tan sols les obres lexicogràfiques de Joan Lacavalleria, Pere Torre i Pere Màrtir Anglès ja serien suficients per confondre els detractors.

d) Tampoc no és vàlid l'argument que el català ha pres molts mots d'altres idiomes (i la causa es troba en el progrés tècnic i industrial del país),⁶⁰⁴ atès que el préstec lingüístic ha estat exercit per totes les llengües i és una forma d'enriquir el tresor lèxic.

e) A més, constata el tresor documental antic: les diverses compilacions de lleis són en català (fins i tot, les compilades per Felip V a les corts de 1701-1702).⁶⁰⁵

Després de constatar la situació «calamitosa» en què es troba la llengua, Tudó acaba el seu discurs reivindicant l'ús literari, és a dir, culte del català, com a conseqüència lògica del desenvolupament econòmic del país,

a fin de que, con igual esmero, vuelva a florecer nuestra literatura catalana, que, por tan desgraciado evento, ha quedado sepultada su memoria, con justo sentimiento de los verdaderos amigos del país, a que nos estrecha oy más esta obligación quando nuestras fábricas y manufacturas se encumbran a la maior altura, con que vive el país tranquilo, rico, laborioso y útil para servir al monarca y al Estado (BUB, ms. 2.029, núm. 22, fol. 111v).

604. L'acusació de la introducció de mots forans ja havia estat rebatuda per altres apològistes, com Baldiri Reixac o Ignasi Ferreres (a l'*Apologia de l'idioma cathalà*, 1779-1780).

605. A inicis de segle, el català era encara la llengua del poder i en la qual la monarquia havia de jurar les constitucions. I Tudó s'atura, conscientment, en aquest moment de la història, evitant, així, fer referència als decrets de Nova Planta o a cap de les reials cèdules posteriors que acabaren restringint els usos del català en diversos àmbits.

Arran d'afirmacions com aquesta, Antoni Comas apuntava una teoria interessant (que reprendré cap al final d'aquest estudi): entre els intel·lectuals que s'enfrontaven amb el problema de l'estat del català, els que propugnaven la unitat catalanoprovençal partien d'una concepció merament arqueològica mentre que els que, com Tudó, no basaven la seva argumentació en la qüestió de l'origen creien en la possibilitat real de recuperació, «una situació paral·lela, en certa manera, a la que es produirà en esdevenir-se la Renaixença» (COMAS 1968: 40).

En les files de la corporació barcelonina, hi hagué representants d'ambdues concepcions. Serà l'actitud arqueològica i historicista la que predominarà en les ratlles de Gabriel Casanova.⁶⁰⁶ El seu discurs d'ingrés no és altra cosa que una breu història de la llengua literària catalana, la qual divideix en dos períodes diferenciats: una «época gloriosa de nuestro language», que arribaria fins als reis catòlics, i una segona època de «decadencia», en què els escriptors abandonaren la llengua materna a favor de la castellana, etapa que començaria amb els reis catòlics i evolucionaria de manera paral·lela a la reducció del comerç català. Després de constatar el degradat estat de la llengua en el Segle de les Llums (atès que no s'ensenyava ni disposava d'un bon diccionari i fins semblava que els catalans l'havien oblidat), Casanova reporta la grandesa i glòria del català en la primera època, en què, «necesariamente dilatada en tantos países, habría logrado aquel grado de propiedad i esplendor que nunca adquieren los idiomas quando se conservan estancados en sus propias cunas». Entre els arguments historicistes, hi fa una lloança de la història militar i comercial antiga dels catalans i al·ludeix a l'ús del català en les històries antigues, i també en documents oficials, en el comerç i en l'administració; però, sens dubte,

el maior argumento de esta misma perfección de nuestro idioma se desprende de que, ia en el siglo trece, era el catalán la lengua de las cortes de Aragón, de Mallorca, Sicilia i Provenza, i de nuestras gloriosísimas conquistas, los ducados de Neopatria i de Athenas. Entonces, el castellano e italiano distaban infinitamente de aquel grado de brillantez, abundancia i propiedad a que se elevaron en los siglos posteriores, i la magestad, armonía i riqueza del language catalán eran el embeleso de aquellos palacios, centro de la urbanidad i galanteo i asilo de los talentos i del buen gusto (tr lligall, núm. 18, fols. 5v-6r).

A més de la relativa modernitat que implica lligar la puixança econòmica i comercial amb la influència de la llengua, resulta també una argumentació moderna el fet de valorar positivament la renovació lingüística i literària

606. L'oració gratulatòria *Sobre la llengua catalana* és l'única contribució presentada a la RABLB que ens consta d'aquest acadèmic.

produïda durant el barroc, especialment gràcies a autors com Francesc Vicent Garcia, l'obra del qual testimonia que, malgrat tot, el català havia conservat la seva abundància.

Per acabar, cal tenir en compte que, salvant les distàncies (sobretot quant al to, més abrandat en el cas de la defensa de Tudó), el tret comú entre ambdues gratulatòries és que tant Tudó com Casanova se centren en la «perfecció extrínseca» (per dir-ho amb mots d'Agustí Eura), és a dir, en els títols d'honor de la llengua (les glòries literàries pretèrites com a llengua de reis, papes i sants, la noblesa i antiguitat del seu origen, etc.), i no pas en les qualitats intrínseques del català. La influència del context cultural, monopolitzat per les Acadèmies històriques (i la RABLB, la institució de què volien formar part, n'era una de les principals)⁶⁰⁷ i pels efluvis del criticisme històric, així com la formació que havien rebut els autors, havia de condicionar fortament les seves apologies i conduir-les vers una línia d'argumentació historicista.⁶⁰⁸

Sigui com sigui, la conclusió que se'n desprèn és clara: cal retornar la llengua catalana a l'esplendor que tenia en l'edat mitjana.⁶⁰⁹

2.2.4. L'origen de l'idioma català

Una altra de les preocupacions més habituals dels homes del Setcents fou la recerca del veritable origen del català,⁶¹⁰ una recerca relacionada amb les apologies de l'idioma, perquè els apologistes en deduien perfeccions per augmentar la noblesa i la legitimitat de la llengua. Atès que ja se n'ha parlat en diversos llocs, i només per emmarcar les relativament poques aportacions

607. De fet, Casanova comença la seva gratulatòria elogiant la tasca de recuperació de la història de Catalunya per part de la RABLB, la qual es dedicava a «sacar las glorias de nuestros maiores i aquellas prodigiosas hazañas que pasmaron entonces al universo del ignominioso caos en que habían estado sepultadas hasta ahora» (fol. 2r).

608. I viceversa: podem espigolar apreciacions entorn de la llengua en alguns dels discursos històrics: «Quedava el idioma catalán lengua propia del soberano y, en ella, se encuentran todos los instrumentos que no se hacían en latín, y aun, por esto, el rey en las cortes generales, en que acistían aragoneses, catalanes y valencianos, hacía siempre la proposición en catalán», diu Francesc de Prats i Mates (el 1744), referint-se a Ramon Berenguer III, comte de Barcelona (4t lligall, núm. 10, fol. [2v]).

609. Esplendor que ja havia remarcat el 1729 Segimon Comes, a la seva *Introductio ad primam academiam*: «S'estimava Catalunya tant per lo suau domini de sos sobirans com per l'harmonios cantar de sos poetes» (trad. de CARRERAS 1928: 181).

610. I també el de totes les llengües en general. En aquest cas, la majoria de lingüistes fins al segle XVIII accepten que la primera llengua o adàmica fou l'hebreu.

dels acadèmics a aquesta qüestió, em limitaré a sintetitzar les quatre gran teories setcentistes entorn de l'origen del català (veg., entre altres, FELIU *et al.* eds. 1992: 24-27):

1) El català prové directament de l'hebreu o del grec.

2) El català és una de les 72 llengües d'institució divina originades en la confusió de la torre de Babel, hipòtesi que es relaciona amb la llegenda del primitiu poblament d'Espanya per Tubal i els seus descendents.⁶¹¹

3) La hipòtesi més generalitzada en el decurs del segle fou, però, la que ha rebut el nom de llemosinista, la qual partia d'una creença que no acabà prosperant i feia èmfasi en el fet que el català i el provençal eren, a l'edat mitjana, una mateixa llengua.⁶¹²

El mot *llemosí*, com a sinònim de 'llengua catalana', fou molt emprat, especialment pels valencians, durant l'edat moderna.⁶¹³ Així, s'assignava a la llengua catalana l'origen i les qualitats propis de l'occità de Llemotges, prop d'Aquitània. Aquesta teoria fou formulada científicament per Antoni de Bastero —el qual va ser valorat com a màxim representant, en aquest sentit, pels mateixos acadèmics. Autor de *La Crusca provenzale* (1724) i d'una *Història de la llengua catalana*, inacabada (amb algun epígraf escrit en català, però la major part en castellà), Bastero considerava el catalanoprovençal com la primogènita de les llengües neollatines i afirmà que els trobadors havien estat els mestres de la rima vulgar i els que l'ensenyaren als italians: «[...] la lingua provenzale è la stessa appunto che la mia materna catalana, come attestano parecchi autori».⁶¹⁴

4) La quarta de les hipòtesis propugnava, únicament, l'origen llatí de la llengua catalana.⁶¹⁵

611. En una llnia paral·lela, Josep Ullastre sostingué, a la seva *Grammàtica cathalana* (gestada des de 1743 fins a 1762), que, d'una de les 72 llengües originades després de la confusió de Babel, en davallava el llatí i del llatí el català.

612. En el decurs del segle, aquesta teoria evolucionarà; el matis introduït per alguns autors (veg. *infra* el dictamen d'Alegret) serà considerar el llemosí (= provençal) com l'origen del català.

613. Per a una aproximació al concepte de llemosí, veg. RAFANELL 1991 i, especialment, ateses les referències a la RABLB, RAFANELL i ROSSICH 2000.

614. *La Crusca provenzale, ovvero le voci, frasi, forme e maniere di dire che la gentilissima e celebre lingua toscana ha preso dalla provenzale, arricchite e illustrate, e difese con motivi, con autorità e con esempi. Aggiuntevi alcune memorie o notizie istoriche intorno agli antichi poeti provenzali, padri della poesia volgare, particolarmente circa alcuni di quelli, tra gli altri molti, che furono di nazione catalana, cavate d'atms. vaticani, laurenziani e altronde.* Roma: Antonio de Rossi, impr., 1724, pàg. 5.

615. Entre altres, així ho reconeix Josep Pau Ballot, a la seva *Gramàtica i apologia de la llengua cathalana* (1813), considerada la primera gramàtica moderna impresa al Principat.

Les aportacions acadèmiques en relació a l'origen del català foren diverses: en síntesi, la tesi més defensada entre els acadèmics fou la llemosinista, conjuntament amb la filiació llatina de la llengua catalana.

La primera, i segurament la més destacada de les contribucions, fou la del marquès de Llo, en el seu «Apéndice al lenguaje romano vulgar», que acompanya les *Observaciones sobre los principios elementales de la historia* (1756).⁶¹⁶ En aquest apèndix, dedicat a exposar teoria lingüística (i que, de fet, relaciona diversos elements de llengua i literatura), Móra recull la teoria d'Antoni de Bastero a la *Crusca*, obra de la qual extreu diversos exemples i citacions textuais de les autoritats.⁶¹⁷ La idea central del treball és la demostració que el català és la mateixa llengua que la que antigament rebé el nom de *lingua romana* (o romanç vulgar),⁶¹⁸ l'única filla directa del llatí, de la qual nasqueren totes les llengües romàniques.

L'estructura del tractat està molt ben travada: en el primer epígraf (pàgs. 561-585), després de plantejar l'existència del llatí vulgar,⁶¹⁹ centra la seva atenció en la «llengua comuna» (la qual «constituyó un mismo cuerpo de lengua hasta el siglo XI, esto es, mientras vivió solamente en los labios y no se permitió sino rara vez a los ojos», pàg. 562), com a estadi intermedi entre el llatí i les llengües romàniques. D'entre totes aquestes llengües, en el segon epígraf (dedicat als segles XI-XIII), s'ocupa de la formació del provençal (que agermana, quasi sense vacil·lacions, amb el català), l'espanyol, el francès i l'italià. Quant al català, Móra recorda l'edat d'or de les «nostres» lletres (pàgs. 585-601), moment en què fou la més privilegiada entre les llengües neollatines, «la más general de aquella edad y por

616. A l'edat moderna, hi hagué diverses obres historiogràfiques (i, fins i tot, literàries) que contenien apreciacions de teoria lingüística. Móra llegí, per primera vegada, part d'aquest «Apéndice» en jgen. 4/VIII/1756 (l'i de setembre del mateix any, per exemple, presentava el paràgraf corresponent a la formació de la llengua italiana).

617. Parlant de l'«Apéndice», Francesc Feliu ha afirmat: «No excloc que sigui influenciat d'alguna manera per l'obra de Bastero» (FELIU 1998c: 214). De fet, el marquès de Llo, deutor de la *Crusca* especialment en els paràgrafs dedicats a l'època gloriosa de la llengua, l'esmenta, com a font, a la pàg. 598: «Es innegable que nuestro don Antonio de Bastero en su *Crusca* [...] nos abrió los ojos y la senda para penetrar a mayores descubrimientos y seguir los pasos de las musas y del idioma».

618. La identificació de la llengua romana amb la catalana no queda tan clara en l'epígraf dedicat als segles XI-XIII, en què parla d'història literària (veg. JUHER 2002: III).

619. Tot i que aquesta teoria ja havia estat propugnada a Itàlia, es desconeixia a la resta de l'Espanya del Setcents: «son los filólogos catalanes, más en contacto con las doctrinas europeas, los únicos que, en el siglo XVIII, hablan de estas evidentes teorías» (LÁZARO CARRETER [1949] 1985: 184).

la única apreciada entonces de los ingenios más delicados de Europa» (pàg. 587).

I ho fa amb el mateix to apològic que seguirien alguns acadèmics, com Francesc de Novell a la *Disertación sobre el estado de la poesía vulgar en Cataluña a los principios del siglo octavo de la era christiana* (llegida el 5 de gener de 1757). Després de confessar la dificultat que tingué per localitzar algun monument d'aquesta època, i desenganyat per la notícia trobada a la Biblioteca de Nicolás Antonio, Novell va més enllà que Móra i, reprenent les idees de Bastero (el qual, «en su nunca bien aplaudida *Crusca*, nos hase ver que los antiguos poetas provensales fueron padres de la rima vulgar»), afirmà que «los catalanes fueron padres de la poesía vulgar, pasando después esta arte a Italia, Aragón y Sicilia»; un argument que, encara al 1793, serviria a Gabriel Casanova per demostrar l'antiga puixança del català, atès que «todas las naciones aprendieron de nuestros antiguos cantadores la versificación i el arte de la rima en idioma vulgar».⁶²⁰

La llengua catalana (o catalanoprovençal) hauria arribat a la cúspide literària en el moment de màxim esclat polític del país; per aquesta raó, segons Móra (i Bastero al darrere), s'imposà a les altres nacions, com a koiné literària. A partir del segle XIV, s'hi afegirà un altre títol de noblesa, el d'haver estat llengua de reis (veg. un estudi detallat d'aquest interessant tractat a JUHER 2002).

La mateixa teoria de la llengua comuna recollida per Móra fou defensada, pocs anys després (el 4 de febrer de 1767), per Josep de Bastero i Vilana, membre de la corporació des del 1752 i autor de més d'una vintena de discursos acadèmics, en un treball sobre l'origen del català, intitulat *Recopilación de los principales fundamentos y de los lugares de los escritores, tanto estrangeros como reynícolas y patricios, con que pueda establecerse, en crédito de nuestra nación, el ser la lengua catalana hija inmediata de la latina y, de ella, haberse originado otras, como la francesa y castellana, etc.* Francesc Feliu (1998c) ha destacat la importància d'un parell de dis-

620. Les citacions de Novell provenen del 2n lligall, núm. 16, fol. [2v]; la de Casanova, del discurs ja esmentat, fol. 6v. També amb un to clarament apològic envers el català, Antoni Abadal exposà (el 1791) aquesta idea: «El menos instruido en las historias sabe que el idioma de los condes de Barcelona dio origen a la poesía vulgar en Occidente, que estos mecenas de los literatos introduxeron el buen gusto promoviendo los estudios amenos y las obras de ingenio, que el idioma catalán llegó a ser el más dulce, armonioso y rico entre todos los de aquellos tiempos, que fue preferido a los demás de Europa, que la corte catalana era el asilo del mérito y del valor, el centro de la civilidad, alegría, ingenio, gracia y agudezas, que *de aquí nació la rima* y salieron aquellos famosos rrobadores tan bien acogidos en las cortes de Italia, Alemania e Inglaterra» (ARABLB, 17è lligall, núm. 35, fol. [5r-v]).

sertacions d'aquest acadèmic, de caire filològic, que reprenen⁶²¹ els estudis inèdits d'Antoni de Bastero (a qui degué ajudar el seu germà Francesc, especialment en la realització dels seus darrers projectes), oncle seu i també acadèmic des de 1729.⁶²² De fet, es tracta d'una síntesi del llibre primer —la part més treballada— de la *Història de la llengua catalana* (fins i tot, en algun moment, en còpia de manera literal algun paràgraf), que esdevé una mostra de la divulgació, bé que encoberta, de les idees lingüístiques del canonge gironí en el marc de la RABLB. L'autor hi esmenta explícitament l'«Apèndice» del marquès de Llo i es fa ressò de la mateixa teoria (bé que amb alguna variant):

Assí que, de dicha corrupción, fue criándose otro idioma, que en Italia fue llamado *vulgar latin*—esto es, la lengua toscana, hija segunda de la latina— y en Francia y en España *lengua romana*—esto es, la lengua catalana, de aquella, la hija primera (ir lligall, núm. 48, fol. [17]).

Cal fer un salt en el temps per tornar a trobar alguna referència a l'origen del català a les juntes acadèmiques. El 9 de maig de 1792 se celebrà una sessió dedicada a la llengua materna.⁶²³ Josep Mudarra hi presentà una dissertació sobre l'origen del català (discurs que continuà llegint en junta general de 5 de juny de 1792).⁶²⁴ Tot i que, malauradament, aquest discurs de Mudarra no ens ha pervingut, podem reconstruir, a grans trets, el seu contingut gràcies a les poques pinzellades, entre els elogis de rigor, que ens ofereix la censura feta per Francesc de Sans i de Sala, fins avui

621. En realitat, els mots exactes que Feliu acaba emprant són més durs: «aprofitament oportunista i potser un xic deslleial que el nostre acadèmic va fer dels papers del seu oncle difunt» (1998c: 211).

622. Feliu (1998c: 213-214) presenta la relació (sovint epistolar) del canonge gironí amb diversos membres de l'Acadèmia Literària de Barcelona (com Pere Serra i Postius, Ramon de Dalmases, Agustí Eura o Manuel Marià Ribera), els quals degueren tenir accés als seus projectes, encara inèdits, en especial, a la *Història de la llengua catalana* (veg. els treballs de FELIU ed. 1997, 1995, 1998a, 1998b, 1999 i 2000 i FELIU i RAFANELL 2002).

623. Antoni Juglà hi llegí també unes dècimes en català *Sobre un llanz succehit entre un fadrí sabater y una cuinera*.

624. Les dades externes en relació a aquest treball de què disposem són més aviat escasses: consta, d'una banda, que es tracta de l'assumpte número 7 del quadern d'assumptes, preparat per Marià Joaquim de Huerta el 1792, i, de l'altra, que l'autor expressà el seu desig d'imprimir-lo a l'Acadèmia. Després de passar per la censura de Marià i de Francesc de Sans i Climent Llozer, li fou concedit el permís d'impressió, «manifestándole [...] los reparos que se han ofrecido a la Academia de hacer exemplar en que se le dediquen estos trabajos literarios» (jgen. II/VII/1792; I-III-1, fol. 8v).

desconeguda.⁶²⁵ Sembla ser que la dissertació, dividida en tres punts històrics (sobre l'origen, antiguitat i ús de l'idioma), emmarcava el català entre la diversitat de llengües (fruit de la varietat de nacions i governs) que s'han parlat al Principat. La tesi que hi defensava —basada en diversos testimonis i proves extrets de nombrosos escriptors antics i moderns— era que l'origen de la llengua catalana es trobava a Catalunya (i, per tant, no havia arribat al Principat d'altres regnes)⁶²⁶ i que el seu ús hauria començat en el segle VIII. I fins sembla ser que n'esdevingué una abrandada apologia:

El fuego y valentía con que se levanta contra las imposturas de los émulos de Cataluña que han probado desacreditar su idioma es otra de las cosas apreciables de esta disertación. Y lo haze con razones tan convincentes, con testimonios tan respetables y con un fondo de erudición tan sólida que aseguro a vuestra excelencia que, con dificultad, se puede leer la impugnación en esta parte, sin aplaudir el zelo del autor y sin concebir una cierta indignación contra el atrevimiento y satisfacción con que algunos se abanzaron, hasta en papeles públicos, a hazer el deshonor de un idioma, y aun de una nación, de que han hecho los mayores elogios los historiadores más sensatos, más instruidos y más respetables (fols. [1r-v]).

El treball de Mudarra fou altament valorat pels seus companys acadèmics (amb «el general aplauso que había merecido de la Academia este trabajo literario», jgen. 5/VI/1792; I-III-1, fol. 7^r). També el mercedari Anselm Dempere féu una al·lusió velada a aquesta dissertació en carta de 2 de juliol de 1792: «por las preguntas que se me hizieron por este comendador académico, que creo resolvió diverso de mi dictamen sobre el origen de la lengua lemosina» (15è lligall, núm. 32, fol. [1]). August Rafanell, que exhuma l'any 1990 la controvèrsia ortoèpica originada en el marc de l'Acadèmia per aquesta lletra,⁶²⁷ ja constatà la relació entre ambdós erudits: tots dos valencians i del mateix orde, mercedaris, i Mudarra era comanador del convent de Tarragona per aquelles dates. Pot ser que, com infereix Rafanell, Josep Mudarra hagués fet referència en el seu discurs a algun paper escrit

625. Conservada a 2-IV-7 (i sense identificar al catàleg manual).

626. En contra de l'opinió de Juan de Mariana (*Historiae de rebus Hispaniae* (1592), tom. 1, lib. 1, cap. 5): «Los valencianos y catalanes usan de su lengua, que es muy semejante a la de Languedoc en Francia, o lenguaje narbonense, de donde aquella nación y gente tuvo su origen; y es assí que, ordinariamente, de los lugares comarcanos y de los con quien se tiene comercio se pegan algunos vocablos y algunas costumbres».

627. Els materials d'aquesta polèmica prosòdica es conserven a l'ARABLB, 15è lligall, núms. 32 i 33.

pel seu company d'orde (puc conjecturar que al·ludís a algun fragment de carta, fruit d'una intensa activitat epistolar).⁶²⁸

L'objecte primer de la missiva de Dempere era, de fet, plantejar el següent dubte lingüístic: «Como hoy en valenciano no hay voz que empieze con una *l* [...], si assí como se escrivía *Lió* o *Lorenz*, se pronuncia *Lió* y *Lorenz* y no *Llió* y *Llorenç*, y assí de las demás». L'encarregat de resoldre la consulta formulada pel mercedari d'Alcalà de Xivert fou el prevere Antoni Alegret (de qui ja he parlat en tractar dels treballs dedicats a l'ortografia catalana). La resposta d'Alegret sobre la manera d'escriure i pronunciar antigament la *l* en posició inicial no es féu esperar gaire i arribà mig any després (20 de gener de 1793); al seu torn, la censura anà a càrrec de Marià de Sans i de Sala.⁶²⁹ En el seu dictamen,⁶³⁰ Alegret exposava diverses reflexions filològiques entorn del fet lingüístic valencià (tot i creure fermament que, «a los catalanes, nos toca aplicarnos útilmente en hacer especulaciones de nuestro antiguo catalán idioma», fol. [7v]), articulades fonamentalment sobre un parell d'eixos, el del seu origen i el de la variació soferta pel valencià en el decurs del temps:

No será fuera de propósito para la resolución de esta decantada duda suponer que la lengua valenciana en su primer origen (es decir, en tiempo de la expulsión de los moros) era verdaderamente catalana. [...] Es preciso igualmente recordar que, dende el año 1238, a la lengua valenciana (mejor diría, a la lengua catalana en Valencia) le ha cabido la misma suerte que en Catalunya de padecer variaciones, alteraciones y aun la introducción de voces impropias, [...] corrupción de su primitivo idioma, tal vez maior que no la experimentamos en Catalunya por haver los valencianos procurado formar un nuevo idioma limando y puliendo excessivamente el catalán. Debe no menos tenerse presente que a la lengua valenciana de estos modernos tiempos, por lo que se acaba de insinuar, no puede dársele el nombre que le correspondía antes, y es tal su estado que, en el día, sólo conserva algunos residuos o fragmentos del primitivo idioma, los que por instantes van a perderse y acabarse (fols. [4v-5v]).

628. O pot ser que es referís a algun text preliminar del *Diccionario valenciano-castellano*, en cinc volums en quart, «bastante abultados, que se conservaban manuscritos en el convento del Puig» (VIVES CISCAR 1882: 16), empresa lexicogràfica de Dempere ara per ara extraviada.

629. Míla Segarra (1985: 56) ho considera l'exponent del «contrast entre l'estroncament de la tradició ortogràfica a Catalunya i el record de l'ortografia medieval al País Valencià» representat per la consulta de Dempere.

630. Rafanell (1990: 168) qualifica de «crispat» el to d'aquest treball i en troba la causa, precisament, en la possible discussió entorn dels orígens del llemosí suscitada entre Dempere i Mudarra (a qui Alegret esmenta tot constatant les desavinences —no es troba «acorde con él en asuntos literarios» (fol. [3v])—). En aquest sentit, el canonge Marià de Sans considerarà que l'opinió de Mudarra, «sin reparo, se puede preferir a todas las demás que hay sobre el origen, antigüedad y uso de nuestra lengua» (censura, fol. [12]).

Com molt bé ha destacat Rafanell (1990: 169), el plantejament que acaba adoptant «és original tenint en compte que és un filòleg català i no pas valencià qui el formula»: a partir de tesis particularistes (consolidades per Carles Ros, al qual esmenta, conjutament amb el «Juicio» d'Agustí Sales que encapçala el *Diccionario valenciano-castellano*), creu que, malgrat un origen comú amb el català, el valencià ha de considerar-se una llengua diferent del «llemosí». A més, cal tenir present que el valencià ha pres un gran nombre de mots castellans.

La resposta institucional havia de néixer de l'acord entre Alegret i Sans (veg. jgen. 19/VI/1793): no seria altra cosa que el resultat d'integrar al text base del prevere barceloní les poques novetats que aportava el censor,⁶³¹ atès que, una vegada més, la censura esdevingué una paràfrasi dels arguments presentats en la dissertació, per bé que n'afegís algun exemple nou.⁶³²

La controvèrsia, doncs, fou entorn dels orígens de la llengua catalana (o del valencià), per bé que, en algun moment, prengué la forma d'una consulta puntual, com la de la pronunciació antiga de la *l* inicial. El mateix Alegret ja havia exposat, amb anterioritat a aquest dictamen, la seva posició entorn de la filiació llemosina del català:

El idioma o lengua catalana, ya insinué en el discurso que, en elogio de ella, tuve el honor de leer a vuestra excelencia en el anyo próximo pasado⁶³³ que, según la más fundada opinión, debía reconocer su origen de la lengua lemosina o provensal, nombrada así no por ser el idioma del Languedoc, qual en el día lo observamos, sí únicamente por haverse perfisionado en la Provenza el idioma catalán.⁶³⁴

De fet, hi havia molts autors que no negaven l'origen llatí del català (tesi que començà a ser indiscutible a partir de la segona meitat del segle), per bé que la separació total del llemosí (amb el qual reconeixien un origen llatí

631. I en la línia diplomàtica de la institució, eliminant tota al·lusió a Mudarra i aplicant-hi un to més neutre.

632. Entre els que esmenta Rafanell (1990: 169): els exemples medievals en què la grafia *yl* corresponia a la pronúncia palatal (v. gr. *fiyl* o *vermeyla*), cosa que confirmaria, per Sans, l'equivalència entre la grafia *l* del català antic i el fonema que modernament s'ortografia amb *ll*, o la constatació del ieisme en alguns lexemes que s'han d'escriure amb *ll*.

633. En funció de les dates, podria molt bé ser l'oració gratulatoria que pronuncia el 12 de maig de 1791, la qual no ens ha pervingut ni ens n'ofereixen cap informació les actes.

634. ANTONI ALEGRET, *Notar las diferencias particulares entre el modo de escribir antiguo y el moderno en catalán* (1792); ARABLB, 4t lligall, núm. 39, fol. [2r]. Tot i que aquest treball es fonamentava en l'obra de Pere Màrtir Anglès, Alegret optà per repetir aquesta hipòtesi acceptada aleshores generalment de la identitat entre català i occità, en lloc de reproduir la teoria de l'origen llatí del català que havia exposat Anglès.

comú) no és produït fins més endavant.⁶³⁵ És per aquest motiu que, a finals de segle, trobem dissertacions com la de Tudó, en la qual el magistrat afirmava, sense oferir cap aportació científica nova sobre l'origen del català:

Me lleno de horror y de vergüenza al oír semejantes dicterios, quando es notoria la legitimidad de nuestra lengua de la madre común, la latina, que, difundiendo sus copiosos raudales en Italia, en Francia y en España, subdividió en ésta sus afluencias, para que, con distinto dialecto y aun igual en algunas voces, sostubiesen la primitiva ascendencia de su benéfico progenitor. [...] Los poco aplicados al verdadero estudio de nuestra lengua, satisfechos de su limitada erudición y llevados de su natural ojeriza, dirán acaso que aquella dimana de la lengua lemosina o es ella propia; pero esto, lexos de serle nocivo, le da maior realce, pues siendo ésta hija tan legítima de la latina, de que no hay disputa, a más de favorecer mi pensamiento, convence de iliteratos a semejante clase de necios, que, sin conocimiento de la materia que tratan, se arrojan a proferir proposiciones que oscurecen su poco mérito y concepto (BUB, ms. 2.029, núm. 22, fols. 106r i 108r-v).

Tot el que acabo d'exposar en aquest capítol palesa que el català no fou arrencat de soca-rel de la corporació i que l'interès corporatiu per la llengua materna com a objecte d'estudi és un fet innegable. Després de tots els projectes que impulsaren no és estrany que els mateixos contemporanis la consideressin (a finals del segle XVIII i sobretot en els primers anys del XIX) «una institució que tenia autoritat en qüestions relatives a la llengua catalana: que s'ocupava de difondre-la, de codificar-la i d'unificar-la».⁶³⁶ De fet, cap al 1796, el gramàtic i lexicògraf Joan Petit i Aguilar, a més de considerar el diccionari trilingüe d'Esteve-Bellvitges-Juglà com «el més perfect que tenim en nostre idioma», qualificava els acadèmics —als quals entregava la seva *Gramática catalana*— de «verdaders químics de l'idiome català» (veg. GINEBRA ed. 1998: 113 i 118).

635. Com han constatat FELIU *et al.* eds. (1992: 27), els autors que l'empraven a partir d'aquest moment ho feien només per argumentar la noblesa del català, més que no pas com una especulació teòrica (veg. el cas de Casanova).

Cal recordar que la tesi llemosinista també havia estat exposada per Antoni de Capmany a l'apèndix (pàg. 6) de les *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona* (1779) i que l'obra d'aquest erudit influí en diversos discursos d'Alegret; veg. també, a *Notar las diferencias particulares...*, com l'esmenta en el cas del mot *puscha*. El mateix any 1779, en carta a J. Barcalli, Joan Antoni Maians es preguntava: «¿Qué cosa más propia de la Academia de Buenas Letras de Barcelona que dar i comunicar al público las pruebas de aver sido los lemosinos los primeros que las cultivaron en Europa en lengua vulgar, i que las enseñaron a los italianos, franceses y castellanos?» (lletra ed. a MESTRE 1970: 266-267).

636. Aquesta és la conclusió a què han arribat GINEBRA *et al.* (1997: 113) després d'una lectura atenta de l'esmentada carta de Manuel Rodríguez adreçada a la RABLB. En aquells anys, no hi havia cap altra institució que pogués presentar-se com a autoritat en la matèria.

Ramon Corts, en parlar de Fèlix Amat, sintetitzava la ideologia lingüística d'alguns acadèmics amb els següents mots (CORTS 1992: 79):

Podríem dir que Fèlix Amat i també, amb les diferències que calgui establir, els germans Fèlix i Ignasi Torres i Amat, Vega, Dou, Capmany i els catedràtics del Seminari de Barcelona, Esteve, Bellvitges i fins Ballot, cultivaren amb dedicació la *llengua castellana* i s'adheriren a la política lingüística del despotisme il·lustrat que marcava el govern de Madrid; sense abandonar, però, l'interès pel català. Segons la nostra opinió, això és una mostra de molts «il·lustrats» espanyols de la segona meitat del XVIII envers la llengua i la cultura pàtries. Un capteniment que, partint de coordenades culturals i polítiques diverses de les de la Renaixença, i precisament per això, pot ésser presentat com el tarannà propi d'aquells que pertanyen al que hom entén per Prerenaixença.

Durant bona part del Setcents, la ideologia dels acadèmics respecte la llengua materna havia de tirar per aquí.

3. L'INTERÈS PER LA LITERATURA CATALANA

3.1. EL CONREU DEL CATALÀ A LA REIAL ACADEMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA: ANÀLISI DE LA PRODUCCIÓ POÈTICA

Ja al 1958, Jordi Rubió i Balaguer tenia molt presents les sessions de l'Acadèmia a l'hora de dibuixar el panorama de la cultura catalana escrita durant el XVIII. Però, fins i tot els estudiosos que s'han mostrat entusiastes envers la tasca realitzada per la institució, han estat crítics respecte d'aquest vessant —i, en concret, el de la producció poètica en català— de l'activitat acadèmica. Per esmentar-ne dos dels casos més paradigmàtics: el mateix Rubió, a l'epígraf dedicat a «Els versificadors de l'Acadèmia de Bones Lletres en llengua catalana», parla de «versos sobre temes festius, que aleshores eren qualificats de jocosos i avui són *ridículs*» (RUBIÓ [1958] 1986: 137) i Comas titlla de manera global les composicions acadèmiques de «poesia de circumstàncies, una mica *d'estar per casa i que no arriba a tenir mai volada*» (COMAS 2000, reed.: 35). No cal continuar per aquest camí: el llistar de qualificatius atorgats per la resta de historiografia literària catalana a la producció poètica acadèmica no en divergeix pas gaire; de fet, es tracta de la mateixa opinió que tenia Dámaso Alonso de les peces acadèmiques en general:

Se canta allí con temas impuestos (y a veces muy extravagantes) [...] y a ellas [*a les acadèmies*] concurren todas las medianías, todos los seguidores, los oscurecidos, los que no tienen nada que decir ni auditorio para sus versos (citat a EGIDO 1990: 120).

No entraré, aquí, a ponderar la qualitat literària dels centenars de versos llegits en juntes acadèmiques, conservats a dins i a fora de l'arxiu corporatiu, alguns d'ells —si se'm permet una petita apreciació personal— veritable-

ment nascuts d'una ploma desassistida de les muses. Amb tot, no em sembla adequat (ni just) valorar tots aquests poemes des d'una perspectiva actual, especialment atès que l'activitat poètica de la RABLB tingué una certa transcendència social en el Setcents. L'autor de la paròdica *Verdadera tertúlia sobre algunas circumstàncies discorregudas en las tanti anys esperadas festas de la iglésia vulgarment dita o coneguda per la "cathedral de Llevant", lo dia 2 de juny de l'any 1782* se'n féu eco en la següent estrofa, posada en boca d'un dels tertulians, anomenat Sagrera:

Fins quant dormo fas versos, jo't confio,
y n'hi ha molts que me diuen que somio.
An Pau dels versos per mi és un gran asa
y quant jugam los dos no fa una basa.
A mi temen Castells y Castellons,
los Puigs y los Vidals y pare Antons,
los Ambròsius, los Bòrias, los etcèteras.
*Què és la Acadèmia de las Bonas Lletres?*⁶³⁷

A finals de segle, les *Quintillas criticojocosas. Sobre la vulgaritat dels balls de las bruixas de la montaña y estany de Canigó*, de Josep Pla (llegides l'agost de 1743) van sortir publicades —conjuntament amb una dissertació— a la secció de literatura del *Diario de Barcelona* (núms. 188-189 i 210-213, dels dies 6-7 i 28-31 de juliol de 1796, respectivament). Tot i que les pàgines del diari apareixen sense signar, sabem que en tingué cura l'advocat barceloní Jaume Sala i Guàrdia,⁶³⁸ oncle de l'acadèmic Vicenç Domènec. A la primera ratlla que encapçala el text, l'autor constata, de ben cert per donar-li prestigi, que es tractava d'una composició que havia estat llegida a l'Acadèmia de Bones Lletres de la ciutat. Després d'unes breus dades biogràfiques, l'edició del poema de Pla li serveix d'excusa per iniciar una *Disertación histórico-crítica. Sobre la decantada fábula de las brujas de Canigó*, en què recull les opinions d'historiadors com Corbera, Marcillo, Bosc o Feliu de la Penya. L'única referència al poema apareix també al servei de desmentir l'existència de l'estany de les bruixes al Canigó:

637. La transcripció del vol. III de la *Colección de varias poesias publicadas e inéditas en catalán y castellano*, compilades per Jaume Sala i Guàrdia (ARABLB, 3-I-3; vegeu la nota 672), pàg. 65. De la *Verdadera tertúlia*, n'hi ha diverses còpies a BC, ms. 28 (fols. 26v-34v), ms. 85 (fols. 51-57) i ms. 1.183 (fols. 229r-233r).

638. Ell mateix ho indica al vol. IV de la *Colección...*: «Tengo elogiadas sus admirables prendas [...] en letra de molde; lo practiqué quando entregué la obra al mismo diarista y después se imprimió todo, con una disertación crítica que trabajé sobre el mismo assumpto» (ARABLB, 3-I-4, pàg. 39).

La Academia de Buenas Letras de Barcelona, en todos tiempos fecunda de hombres grandes y selectos, dispuso que se trabajase sobre este asunto; y para que pudiese ponerse bien en ridículo eligió, sin duda, el sutil ingenio de su socio el doctor Pla, atendida su gracia e ilustración, acompañadas de unas incomparables sales, nacidas de su talento vivísimo y sereno (*Diario de Barcelona*, núm. 211, 29 de juliol de 1796, pàgs. 893-894).

Aquest poema tingué una important difusió.⁶³⁹ Amb posterioritat a l'aparició al *Diario de Barcelona*, foren escrites les notes de Sala (ja que hi esmenta la publicació en «nuestro periódico»), en les quals en fa un elogi abrandat: «obra excelente», «thesoro escondido», «la invectiva, la copia de imágenes graciosas y bien colocadas, el estilo chulesco y alusivo y natural, sin violencias ni ripios, hazen un todo brillante y deleytable, capaz de embelezar el alma»,⁶⁴⁰ etc.

No és la meua intenció descriure aquí detalladament tota l'activitat poètica duta a terme a l'Acadèmia durant quasi cent anys, però sí que faré una succinta descripció, en línies generals, de la producció acadèmica en català.

Ja des de l'època Desconfiada, es llegeixen en les acadèmies poesies en llengua catalana (per bé que només en tenim constància d'un parell, del comte de Ferran, Felip de Ferran i de Sacirera),⁶⁴¹ i a les *Nenias reales* hi contribueixen també acadèmics amb versos catalans, concretament amb cinc peces (entre les quals hi ha un laberint, mostra de poesia mural pròpia de les efemèrides festives barroques).⁶⁴² Es tracta, doncs, de composicions d'estètica barroca, que segueixen l'estil característic de les dissertacions en

639. N'han pervingut diverses còpies manuscrites (cosa que no passa amb la resta de composicions acadèmiques, que, quasi sempre, ens han arribat a través d'un testimoni únic): SALA I GUÀRDIA, ob. cit., vol. IV (ARABLB, 3-1-4), pàgs. 35-40; BNM, ms. 19.576, fols. 281-284v, i BC, ms. I.406, fols. 13v-15v, entre altres.

640. SALA I GUÀRDIA, ob. cit., pàgs. 35-36.

641. A inicis del Setcents, la poesia de circumstàncies, hereva de la barroca, omplia les sessions acadèmiques dels Desconfiats. Vegeu, si no, com el comte de Ferran es proposava *Resòldrer, ab 12 quintillas catalanas burlescas, si fou dicha o desdicha de Anfriso al cullir lo vano que avia caygut a Filis* [en] *mosegar-li un gos de falda la mà* (acadèmia segona, 23 de juny de 1700; AHCB, ms. B-98); composició dedicada a Filis, similar al sonet que Lope de Vega llegí a l'acadèmia del conde de Saldaña, dedicat «a una dama llamada Cloris, a quien, por tener los ojos enfermos, mandó un médico que le cortasen los cabellos» (citat a EGIDO 1990: 132).

642. Aquesta poca quantitat de composicions poètiques en llengua materna (en relació a les llegides en castellà i llatí) té molt a veure amb l'única disposició lingüística de l'època dels Desconfiats que ens consta: es refereix a la que indica que els meninos havien de recitar «dos oraciones en verso latino y castellano» (*Nueva disposición y firmes leyes que ha de observar para su gobierno la Academia de los Desconfiados de la ciudad de Barcelona* (c. 1701), s. pàg., conservada a BUB, 07 B-65/5/7-51).

prosa pròpies dels Desconfiats (i també de l'emblemàtica). Encara a finals de segle, són recordats alguns dels poemes que integren aquesta corona fúnebre col·lectiva dedicada a Carles II. Antoní Esteper en parlava, a l'inici del seu *Romance heroico sobre los apuntes de la vida y muerte de la reyna nuestra señora doña Isabel de Braganza, leído en la academia fúnebre que se dedicó a su gloriosa memoria*:

No extrañes, Real Academia,
que de heroico el adjetivo
atribuya a mi romance;
me conformo al estilo
del conde de Zavallá,
nuestro académico antiguo
entre los Desconfiados,
quien con poético tino
heroico intituló
el que por la muerte hizo
de don Carlos el Segundo.
Del objeto, el heroismo
para hacerlo te dio pie;
séame, pues, permitido
el poderlo hacer también:
si aquel de un héroe escribió,
yo de una heroína escribo.⁶⁴³

Paral·lelament, a l'obra *Lágrimas amantes de la excelentísima ciudad de Barcelona con que, agradecida a las reales finezas y beneficios, demuestra su amor y su dolor, en las magníficas exequias que celebró a las amadas y venerables memorias de su difunto rey y señor don Carlos II (que Dios goza)* (Barcelona: Francesc Barnola, impr., 1701), s'hi recullen diverses composicions en llengua catalana signades per «lo hermità de Pruneras, acadèmich Desconfiat», pseudònim de Llorenç de Barutell i d'Erill, i una dècima d'un «pretensor a l'Acadèmia» que no hem pogut identificar.⁶⁴⁴

643. ARALB, 7è lligall, núm. 2. El romanç heroic de Joan Antoni de Boixadors a què al·ludeix, intítular «El día seis de noviembre fue el más fausto para España por aver rayado en él la amable luz del deseado sol de Carlos; pero, como tiene tanta cercanía lo apacible del gusto con lo fúnebre del pesar, el día mismo que celebrava el afecto español con piedra blanca, le señaló con la memoria más funesta...», es troba a les *Nenias reales*, pàgs. 39-42.

644. N'hi ha un exemplar al F. Bon. 954 (veg. la nota 78); els poemes de Barutell (una glossa de l'«Anagramma rigurós: "E regna en los nostres corts"»; el sonet «Real, Augusta antorxa lluminosa»; una dècima sobre el «Pronòstich de la mort del rey nostre senyor» i una altra

També ens han pervingut diverses composicions poètiques (entre les quals destaquen tres debats en castellà i català i un soliloqui en dècimes)⁶⁴⁵ del període anterior a la represa de l'Acadèmia Literària de Barcelona, en concret, de la tertúlia que tenia lloc a can Dalmases. La importància del conreu de la poesia es fa palesa abans de la concessió de la protecció reial: el 1736, s'encarregà a Segimon Comes⁶⁴⁶ que portés vint assumptes de «poesía y eloqüència, entre serios y jocosos» i a Ramon de Ponsic, vuit de poesia (junta de 26/XI/1736). Val a dir que, quant a l'estil, inicialment es tractava d'una reproducció dels exercicis literaris apresos al Col·legi de Cordelles, que depenien de la literatura en la seva modalitat barroca.⁶⁴⁷

Però el «pueril laboratori de versos a estil del segle XVII», expressió emprada per Ignasi Casanovas (1932: 13) a l'hora de definir les beceroles de l'Acadèmia, s'anava convertint, a mesura que avançava el segle, en la institució amb una major activitat poètica en llengua catalana del Setcents. Els mateixos acadèmics exalcen (tot sovint en les seves oracions gratulatòries) la tasca literària duta a terme a la corporació: Joan Tomàs de Boixadors i Sureda de Sant Martí, autor del ja esmentat soliloqui en dècimes intítulat *Combaten lo cor de Eneas lo amor de Dido, lo sentiment de haver-la de deixar en un estat miserable, lo temor de haber de quedar ell ab la opinió de ingrát, ab la obligació de obehir a la embaxada que per Mercurio li envià Júpiter*, es gloriava el 1763 d'«haver après los principis de literatura [també entesa en el sentit ampli setcentista de cultura escrita] en la corporació barceloniña» (CARRERAS 1928: 199).

De tots els aspectes que es poden analitzar de la ingent producció poètica acadèmica, pren una especial rellevància la qüestió de la llengua literària. Anava errat Joaquim Miret i Sans quan considerava que el sonet —que malauradament no ens ha arribat— en què *Se recomana a la Acadèmia de Barcelona que aplique son cuidado en conservar la pureza de la llengua catalana* de Francesc de Sentmenat i d'Agulló, marquès de Sentmenat, llegit el 6 de novembre de 1752, havia estat «el primer trabajo en nuestra lengua

intitulada «Son cor nostre rey amat») i de la dècima de l'aspirant a acadèmic (intitulada «Lo mut y lo nano al tumor») es troben a les pàgs. 182-186 i constitueixen (pràcticament) l'única contribució en llengua catalana en tota l'obra.

645. Esmentats a §1.2. «L'Acadèmia Literària de Barcelona (1729-1752)» de la primera part.

646. Des de feia tres anys, el catedràtic de Retòrica censurava els treballs de «poesía y letras humanas» (veg. §2.3.2.2.).

647. De fet, també s'hi relacionen els primers discursos de caràcter històric, abans de l'impuls donat pel marquès de Llo: «En un principi, aquesta dedicació [la de la història de Catalunya] es limitava, en general, a triar temes d'història sagrada o profana per als exercicis retòrics dels acadèmics, segons els models barrocs implantats per l'educació jesuítica» (GRAU 1995: 330).

presentado a la Academia» (MIRET 1921: 25). De fet, he pogut fer una llista d'una quarantena de composicions poètiques en llengua catalana anteriors a aquesta data llegides en les seves sessions.

Fa quatre anys, Albert Rossich (2002) reclamava, des de les pàgines del *Boletín* de la institució, un estudi de la literatura produïda a l'Acadèmia abans de la Renaixença fonamentat en l'extracte sistemàtic de totes les informacions recollides a les actes de les juntes generals i particulars, alhora que presentava unes hipòtesis provisionals. Un estudi que només pot realitzar-se a partir de la prèvia reconstrucció de l'activitat poètica (en totes les llengües: català, castellà, llatí i italià) duta a terme des de l'inici de segle fins a l'any 1807.

LA RECONSTRUCCIÓ DE L'ACTIVITAT POÈTICA DE LA RABLB (1700-1807):⁶⁴⁸ ALGUNES CONCLUSIONS ENTORN DE LA LLENGUA LITERÀRIA DE LA CORPORACIÓ

L'anàlisi detallada d'aquesta reconstrucció m'ha permès sistematitzar les dades que se'n poden extreure a través de cinc conclusions generals que giren, essencialment, entorn de qüestions fonamentals sobre llengua literària a la corporació barcelonina (centrades, això sí, en el català).⁶⁴⁹

PRIMERA: *Que la major part de poesies són redactades en llengua castellana és un fet innegable.*

I no podia ser d'altra manera atesos els models culturals vigents a l'època i l'extracció social dels impulsors de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (els quals ja han estat exposats a bastament en els capítols dedicats a la història institucional i a la llengua catalana).

SEGONA: *Tot i tenir un paper menys preeminent en relació al castellà, el català mai no va ser absent del tot com a llengua literària en el marc de la institució.*

648. A la tesi que es troba en l'origen d'aquestes ratlles, s'hi pot trobar una exhaustiva «Reconstrucció de l'activitat poètica de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona des de 1700 a 1807» (=APÈNDIX 2), que ofereix una classificació temàtica de totes les composicions poètiques de què tenim coneixement i la localització de tots aquells poemes que ens han pervingut en diversos manuscrits —i algun imprès.

649. Ja vaig fer públiques aquestes conclusions (per bé que ara les completo amb noves dades) en una comunicació presentada al XIII Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Girona, 8-12 de setembre de 2003); veg. CAMPABADAL 2006a.

Després d'un *modelo a semejança del qual se puede hazer el entrelace de los asuntos en las tres partes de la distribución de la academia*, s'adverteix que «entre los papeles de verso ha de haver 3, o a lo menos dos, de catalanes».⁶⁵⁰ Fet i fet, resulta ser que la major part de les composicions poètiques que ens han pervingut del període previ a la represa de 1729 són íntegrament en llengua catalana o en castellà i català (cas dels debats de l'*Oráculo manual*).⁶⁵¹ I encara al 1773 es valorava molt positivament la capacitat de compondre versos en llengua catalana: a l'hora de valorar si acceptaven Jeroni Pasqual com a acadèmic, es tingué en compte que, «respeto de ser un numen particular, especialmente en la *poesía cathalana*, sin embargo de no ser graduado, se tenga presente esta pretención» (jpart. 30/IX/1773).⁶⁵²

Quantitativament, el català apareix com a segona llengua en la composició de poesies, seguida del llatí (i molt esporàdicament, també hi trobem alguna composició en italià). Heus aquí les dades numèriques concretes: Antoni Comas enregistrà, basant-se en el resum de les actes elaborat per Míret i Sans, 44 composicions en català durant el període que va de 1752 a 1806; Albert Rossich n'ha comptat gairebé un centenar (91) llegides entre 1729 i 1806; després de la reconstrucció, la nòmina puja a 135⁶⁵³ (d'un total de 885 peces). Els percentatges globals de tot el període són absolutament favorables al castellà: el 77% correspon al castellà, el 15% al català⁶⁵⁴ i el 8%

650. ARABLB, lligall 1-III-17. Sabem que aquesta disposició s'acomplí, per exemple, a la distribució de juny de 1735, quan s'encarregaren 7 assumptes en vers: tres en català i quatre en castellà; en aquest cas, la proporció elevada a favor del català es mantén.

651. Amb això, no vull pas dir que totes les poesies llegides a les dues tertúlies barcelonines que fusionades constituïrien l'Acadèmia Literària de Barcelona fossin en català, però esdevé significatiu veure com a ca n'Amat es llegiren diverses composicions en la llengua materna. Aquest fet implica una certa evolució respecte de l'Acadèmia Desconfiada, en la qual, el català hi fou pràcticament absent (amb l'excepció dels esmentats versos del comte de Ferran).

652. ARABLB, 1-II-28: *Quaderno de juntas particulares desde 29 julio de 1767 hasta el mes de enero de 1779*, fol. [14v].

653. En realitat, 136 si comptem la composició bilingüe de Rafael de Llinars i de Magarola, intitulada *Décimas en cathalán y castellano sobre la conversión de la Madalena* (1797). No hi compto, però, les octaves de Nuri Josep Mallafre, *A la molt il·lustre, real y sàbia Acadèmia Literària de la ciutat de Barcelona, y especialment a son actual director, lo molt il·lustre senyor don Joseph de Móra Catà y de Salelles, regidor perpetu de la ciutat de Barcelona, etc., suplica Nuri Josep Mallafre y Bigaray la entrada* (per a la localització, veg. n. 712), atès que no ens consta que acabessin essent llegides en junta acadèmica i perquè l'aspirant no acabà assolint la seva pretensió. Resultaria excessivament feixuc donar una llista de totes les peces catalanes en el cos d'aquest estudi; les podeu veure subratllades a la «Reconstrucció...» esmentada a la n. 648.

654. Molt més desfavorables al català encara són els percentatges de les dissertacions en prosa: ja ha estat dit, al capítol anterior, que, de la producció de tot un segle, només n'han restat vuit discursos en català.

al llatí (Cal remarcar que aquestes xifres coincideixen amb les que ha assenyalat Rossich, cosa que ens ha de fer creure que, si la proporció es manté augmentant de manera respectable el nombre de composicions, és perquè deu ser força acostada a la realitat). Malauradament, de les 135 peces en català només n'he pogut localitzar 60 (entre les quals hi ha les d'Antoni d'Armengol i d'Aimeric, baró de Rocafort, considerades perdudes fins ara).⁶⁵⁵ Una seixantena de poemes que esdevenen mostres conservades de poesia culta en llengua catalana en un moment en què bona part de les peces pervingudes són de caràcter popular.⁶⁵⁶

I tot això malgrat l'esmentada disposició lingüística de 1731. Rossich ha fet notar que, paradoxalment, és a partir d'aquesta data que els poemes en llengua catalana són més abundants que abans (certament, a la dècada dels 30 ens consta que se'n llegiren 21, un 15,5% de la totalitat catalana). Perquè «no era la llengua literària, no, la que es veia proscribida, sinó la més vaporosa llengua parlada», n'ha extret com a conclusió (ROSSICH 2002: 226). Pep Valsalobre (2002a), al seu torn, ha considerat la reclamació que fa Agustí Eura a *Las musas catalanas, en metàfora de mosas de soldada, suplican entrar en lo congrés de la noble y sàbia Acadèmia de Barcelona* com una resposta a la proscripció explícita del català en la institució propugnada per aquesta resolució.⁶⁵⁷ En una línia semblant devia anar la que faria, anys més tard, el marquès de Sentmenat a favor de la conservació de la puresa del català.

Si bé és cert que, en casos solemnes com, per exemple, l'acadèmia fúnebre a la memòria de Carles III celebrada el 1789, la recomanació de l'idioma és ben clara i exclouent per al català («[...] trabajando todos los académicos que gustasen, ya sea en prosa o verso, o en latín o español, al objeto de tan sensible pérdida»),⁶⁵⁸ de ben segur pensant en una futura publicació, no ho

655. Es troben a la BC, ms. 1.874 (*Libro de los assumptos que el barón de Rocafort, don Antonio de Armengol y de Aymerich, [...] ha trabajado para la Academia de Buenas Letras de dicha ciudad des del primero de mayo 1729 [...] hasta el de [1759]*).

656. Per aquest motiu, i atesa la seva importància per a l'estudi de la literatura catalana en un segle com el Setcents, els he aplegat i editat en la segona part d'una *Antologia de textos acadèmics (1700-1807)*, preparada per a la tesi i que esperem que vegi la llum en un futur proper.

657. L'expert en Eura creu que aquest poema en octaves reials, basat en el recurs literari de la prosopeia humorística, no és altra cosa que un retret fet a la institució pel bandejament i la manca de suport de l'activitat literària en llengua catalana, així com una actuació decidida de l'agustí a favor de la literatura culta en català.

658. Així, s'indica a la carta de convit a la sessió (ARABLB, 1-III-9: [Certificacions], fol. 44v). Anys abans, però, no s'expressava aquesta restricció lingüística i la llengua catalana tingué una certa presència (per bé que molt migrada en relació amb el castellà o el llatí) en les sessions necrològiques dedicades al marquès de Risbourg (22 de desembre de 1734) o a Ferran VI (5 de setembre de 1759).

és menys la importància que donaren en algunes juntes a l'idioma matern (ja ha estat esmentada més amunt la sessió acadèmica destinada a l'estudi de la llengua en què es llegiren unes dècimes en català; veg. §2.2.4.). Dins de l'arc temporal que abraça aquest estudi, n'existiren un parell de dedicades quasi exclusivament a la lectura de poesies en català. La primera, l'acadèmia de carnestoltes celebrada el 9 de febrer de 1757, en la qual es recitaren versos sobre els *Inconvenients en mantenir cotxe, descuberts ab lo microscopi de un miserable que l'havia arrimat per deutes* (de Josep Galceran de Pinós, marquès de Barberà), diverses dècimes *Al Carnestoltas* (de Domènec Fèlix de Móra i d'Antoni de Foixà) i un romanç sobre el *Codicil de Carnestoltas, en què llega als hòmens de Barcelona las capas y a las donas las mantallinas* (del baró de Rocafort).⁶⁵⁹

Més important fou, però, la de 20 de novembre de 1805, en què Vicenç Domènec (un dels membres de la junta de poesies) llegí tres sonets en elogi dels poetes catalans que integren la «tríada clàssica de la poesia moderna», en mots de Pep Valsalobre: Garcia, Fontanella i Eura.⁶⁶⁰ I, tot seguit, hi presentà un parell de dècimes dedicades a santa Eulàlia i a sant Francesc d'Assís. Davant d'una sessió d'aquestes característiques, cal recordar que fou al juliol d'aquell mateix any quan es reactivà, amb la creació d'una nova comissió, el projecte d'edició d'una col·lecció de poesies catalanes (a la qual dedico la segona part d'aquest capítol) i que la junta general de novembre era la primera després del llarg parèntesi estival. Segurament, doncs, aquests sonets i dècimes haurien d'haver acabat formant part d'un dels volums de l'esmentada col·lecció.

TERCERA: *Establiment d'una tipologia general dels poemes i relació entre temàtica i llengua de composició*

659. A part d'aquestes quatre composicions poètiques, a les actes únicament s'hi consigna una *Disertación sobre el origen de los gitanos, dando más individual noticia de esta gente en España*, de Josep Mercader.

660. Miret i Sans interpretà malament les actes i transcrivé que «don Vicente Doménech lee sonetos y dècimas en catalán en elogio del Rector de Vallfogona, escritos por fray Agustín Eura, Francisco Fontanella y otros» (MIRET 1921: 180). Veg. la trajectòria de la difusió d'aquest error (fins al fet que Kenneth Brown (1989b: 522; reprès a BROWN i MELCHOR 1995: 66) arribà a afirmar que l'Acadèmia preparava una edició de l'obra poètica d'Eura —que, en realitat, era la de Garcia—) a VALSALOBRE 2003: 120, n. 264.

En la mateixa junta general, a més d'ocupar-se de les gestions per a la reedició de l'obra poètica de Vallfogona, Ignasi Torres llegí el seu discurs sobre els autors i documents que podien ser útils per a la confecció d'una ortografia catalana i Miquel de Prats, part del primer capítol del llibre primer de la història literària de Catalunya, redactat per Eugeni Estévez.

Estrictament parlant, la tipologia general dels poemes acadèmics no és una novetat. Ja al 1805, amb motiu de l'elaboració de la col·lecció antològica de poesies catalanes, els mateixos acadèmics proposaren una classificació en quatre categories (segons el to): sagrades, serioses, morals i jocoses (divisió que es volia aplicar també a les obres poètiques del Rector de Valfogona).

Així, totes les peces llegides en junta poden encabir-se en les següents categories generals (segons la temàtica), ordenades de major a menor quantitat de volum de producció:

a) poesia religiosa (38%): dedicada a la Santíssima Trinitat, a episodis de la vida de Jesucrist —especialment, el naixement, la Passió⁶⁶¹ i la resurrecció—, a la Mare de Déu, a personatges bíblics de l'Antic i del Nou Testament i a sants diversos;⁶⁶²

b) sobre la mateixa Acadèmia o dedicada a aquesta (15%): s'ocupa de certs esdeveniments de la vida corporativa o de l'àmbit privat dels seus integrants (esposalles, nomenaments de càrrecs...); destaquen, en aquest apartat, els elogis fúnebres a personalitats del moment que eren membres de la corporació, com el marquès de Risbourg o el marquès de Llo;⁶⁶³

c) política (11%): inclou, entre altres, la corona fúnebre dedicada a Carles II (= *Nenias reales*, 1701), la sessió necrològica en honor a Ferran VI (5 de setembre de 1759), composicions per la vinguda de Carles III a Barcelona (20 de gener de 1760) o l'acadèmia fúnebre en memòria d'aquest monarca (25 de febrer de 1789);

d) moral (o sobre qüestions pràctiques de la vida) (7%);

e) històrica (sobre fets de Catalunya o Espanya) o dedicada a personatges històrics (com Juli Cèsar, Alexandre el Gran o Cleòpatra i alguns personatges espanyols) (6%);

f) mitològica o dedicada a personatges mitològics (6%);

g) de circumstàncies (5%);

h) festiva o relacionada amb festes (4%): en especial, el carnestoltes;

i) amorosa (3%), i

j) metaliterària (1%):⁶⁶⁴ amb elogis a literats catalans.

661. Quantitativament, és el grup més important atès que s'hi han d'incloure tots els «papeles de Pasión» en vers, que es presentaven un cop l'any.

662. Fet i fet, la literatura de temàtica religiosa (conjuntament amb la política) era la que circulava de manera més abundant durant el Setcents.

663. En aquesta categoria, també s'hi inclouen aquelles oracions gratulatòries que contenen versos.

664. El 4% restant l'integren poemes que, per la vaguetat del títol, no s'han pogut encabir en cap d'aquestes categories.

Els percentatges de cadascuna de les categories desglossades per idiomes són els que recull la taula següent.⁶⁶⁵

poesia	religiosa	sobre la RABLB	política	moral	històrica	mitològica	de circumstàncies	festiva	amorosa	metalingüística	diversos
català	47 14%	25 19%	8 8%	5 8%	5 9%	5 9%	13 30%	21 60%	2 7%	3 37,5%	1 3%
castellà	252 76%	100 75%	71 74%	57 92%	47 85,5%	51 89%	31 70%	14 40%	28 93%	5 62,5%	27 79%
llatí	32 10%	8 6%	17 18%	0	3 5,5%	1 2%	0	0	0	0	6 18%

Com es pot observar, en català s'hi llegiren poemes de temàtica i tons molt variats, malgrat que ben sovint la historiografia literària ha considerat que el català quedava relegat a l'Acadèmia únicament a composicions breus, circumstancials, jocosos i banals (contraposant-les a d'altres amb voluntat culta): «la lectura de poesies en català, sobre temes trivials, es va fer cada vegada més freqüent [...] i solien referir-se a l'actualitat» (RUBIÓ [1958] 1986: 138),⁶⁶⁶ «l'ús del català, doncs, havia quedat rebaixat als temes còmics i avulgarats» (COMAS 2000, reed.: 23) i «no eran raras las lecturas de poesías en catalán, por lo general humorísticas» (RIQUER 1955: 279). En la mateixa línia, Alexandre Galí afirmà que, «quan es tractava de temes d'humor, era quan la llengua catalana es feia servir, inepta ja aleshores per als temes nobles i relegada als usos vulgars» (GALÍ 1986: 23). De fet, encara ara les composicions dels acadèmics no han pogut alliberar-se del tot d'aquest estigma.

No negaré que les temàtiques d'alguns dels poemes en català eren trivials, però no pas més que les dels que estaven escrits en castellà. La diferència, per tant, no és tant qualitativa (ja que ambdues llengües són emprades per tractar dels mateixos assumptes poètics) com quantitativa: en la poesia sacra, l'objecte més elevat a què podia ser aplicat l'ús culte de la llengua (com defensà Agustí Eura en un *Pròleg o introducció a cert llibre de poesias en català en què s tracta de nostra llengua* —ed. a VALSALOBRE 2002b: 679-689), la incidència del català és d'un 14%, respecte d'un 76% per al castellà i un 10% per al llatí; en canvi, la de la poesia festiva és l'única categoria en què els percentatges es capgiren a favor del català, que presenta un 60% enfront d'un 40% per al castellà. I això resulta prou simptomàtic de la situació existent si considerem que l'ensenyament del catecisme i la doctrina cristiana

665. Hi indico, en primer lloc, indico el número de composicions i, després, el percentatge corresponent en relació a la resta de llengües.

666. Amb tot, reconeix que «no tots els afers eren banals»; dóna, però, com a únic exemple, la glossa en sonets d'unes octaves d'Ausiàs Marc que llegí Francesc Sargatal el 1778, la qual no em consta que fos escrita precisament en català.

era, encara a començaments del segle XIX, un dels reductes més inexpugnables de la llengua catalana (veg. GINEBRA 1999). Dit d'altra manera, en moments en què els acadèmics gaudien de major distensió, com és el cas de les acadèmies de carnestoltes, el català hi tenia un lloc molt important; però en les acadèmies de Passió, molt més solemnes, també hi tenia un espai (bé que menor) i els acadèmics llegien, en la seva llengua materna, poemes sobre temes tan greus com el terratrèmol que hi hagué durant la mort de Crist o el soliloqui de la Verge posada al peu de la creu (i, de fet, el major volum de poesia acadèmica en català que ens ha pervingut el constitueixen aquestes composicions).⁶⁶⁷

Aquesta banalització o circumstancialització d'alguns dels temes ha estat justificada per qüestions estrictament literàries (és a dir, atès el general abandó del pessimisme del barroc i l'adscripció al rococó)⁶⁶⁸ i per motius sociolingüístics. En aquest sentit, Josep Murgades, extrapolant a l'àmbit de la literatura un dels trets que ha remarcar Xavier Lamuela (1984) com a indicador del grau de subordinació d'un idioma, troba una explicació de l'absència de prosa en català i de gèneres tràgics en el concepte de manca de complexitat formal, és a dir, la incapacitat d'elaborar i de cultivar la llengua.⁶⁶⁹ Aquest element afavoreix un «benefici —si més no quantitatiu— de la poesia i en detriment de la prosa, alhora que s'accentua una marcada proclivitat pel còmic i per la paròdia, mentre que es defuig el tràgic i el dramàtic» (MURGADES 1996: 143).

Resultaria força interessant buscar les analogies (de tota mena) de la poesia feta pels acadèmics amb la poesia de l'època feta fora de la institució, sobretot

667. En concret, els títols de poesia religiosa representen el 35% del total de peces en català (135), seguits de les categories següents: poesia sobre la mateixa RABLB (18%), festiva (15%), de circumstàncies (10%), política (6%), moral (4%), mitològica (4%), històrica (4%), metaliterària (2%), amorosa (1%) i altres (1%).

Molt bona part de les poesies de Passió s'han conservat, ordenades cronològicament, al llibre 23è de l'arxiu de la corporació; l'altre tipus de peces en català que més s'han conservat són elogis fúnebres, és a dir, una poesia composta per a unes circumstàncies molt específiques.

668. Recentment, Albert Rossich ha sintetitzat en un parell de frases les diverses estètiques presents en les composicions acadèmiques: «Tota aquesta literatura —en català i en castellà, però sobretot en castellà— havia abandonat la severitat del barroc, desenganyat i pessimista, a favor d'una poesia més frívola, de temes bucòlics i motius conceptuosos; tot i que també perpetuava el vessant humorístic de la literatura burlesca del Siscent. Significava, en definitiva, l'entrada de la sensibilitat rococó i arcàdica que preludejava la literatura més sentimental de l'últim terç del segle» (ROSSICH 2002: 214-215). Per al rococó en general a la literatura catalana, veg. també ROSSICH 1990: 36-41.

669. Fet que també explicaria la poca presència del català en les dissertacions acadèmiques en prosa.

en el cas de la de temàtica religiosa, política, satírica i de circumstàncies. Sense fer un estudi aprofundit al respecte, es poden observar les concomitàncies existents —pel que fa a la qüestió temàtica— amb els poemes editats en una de les més importants plataformes del moment, el *Diario de Barcelona*. Segons Manuel Jorba (1979: 27), els 32 poemes catalans «d'intenció literària» que s'hi editen en el període que va des de 1792 a 1808 «representen una periòdica bé que irregular adopció de la llengua catalana en temes ben diversos i representatius del gust i de les obsessions poètiques del moment»: esdeveniments coetanis (polítics), vida quotidiana (amorosos), vida social (moda i costums), divertiment erudit i popular, mites clàssics, religiosos i populars.

Quant a la tipologia dels poemes, una altra possible classificació podria basar-se en les diverses formes mètriques que adoptaren els acadèmics en les seves composicions. S'ha de dir, però, que el tipus de metre no es podia escollir lliurement, ja que l'assumpte s'encarregava «prefigurando [=prefigurando] el número de versos y la especie del metro». En junta de 18 de juliol de 1730, s'encarregà a Feliu d'Amat que portés assumptes sobre filosofia moral i poesia, amb aquestes característiques (I-III-1: [Actes de 1729 a 1735]).⁶⁷⁰ De fet, tampoc la temàtica dels poemes quedava a la lliure elecció dels acadèmics.⁶⁷¹

QUARTA: *Sobre quins acadèmics llegeixen poesies en català a les juntes generals*

També resulta simptomàtic que, a mitjan segle passat, Josep Maria López-Picó, en dedicar un article a «Els poetes catalans en la Reial Acadèmia de Bones Lletres», iniciï les seves breus notes biobibliogràfiques amb la figura de Víctor Balaguer. La referència al XVIII és velada:

Cal fer constar, però, que l'Acadèmia no havia deixat mai de banda el català, ni en aquells moments que acostumava a donar-se-li lloc únicament en festes o reunions de caràcter humorístic (LÓPEZ-PICÓ 1955: 431).

670. I encara podria fer-se una altra classificació en funció de les formes estròfiques emprades més habitualment.

671. La temàtica no podrà ser triada pels propis acadèmics fins al 1797: «Y habiendo hecho presente el señor doctor Joaquín Esteva que la junta nombrada para repartir los asuntos opinaba que, en orden a los de poesías, era más oportuno que cada individuo trabajase a su gusto, sin sujeción a asunto determinado, se resolvió que no ocurría reparo en ello, pero repartiendo al mismo tiempo la Academia los asuntos de poesía que considere oportunos como hasta aquí» (jpart. 8/III/1797; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...* [1791-1807], pàgs. 43-44).

El ja esmentat Sala i Guàrdia, en el pròleg de la seva *Colección de varias poesías publicadas e inéditas en catalán y castellano* (compilada entre 1797 i 1809),⁶⁷² al·ludeix a alguns poetes acadèmics destacats:

Quando yo empecé a saludar las musas, florecía el choro armonioso de los jesuitas, donde Apollo parece estaba de asiento y donde gusté las primeras aguas castálidas o heliconas, que buen provecho hagan a qualquiera.⁶⁷³ Entonces brillaba la Academia de Buenas Letras, especialmente en los famosos *Euras, Plaes, Andreues, Verdes, Puches* y otros individuos celebrados por la fama, o más presto por el mérito, que es lo que solamente atrahe una sólida atención. ¿Quién podrá compararse a esos grandes maestros? (ARABLB, 3-I-1, fol. 6v).

«Grans mestres» com els citats Agustí Eura (acadèmic des de 1732 i autor de quatre composicions poètiques en català llegides en junta general), Josep Pla, Antoni Andreu i Massó, Agustí Verde i Camps i Salvador Puig o Josep Galceran de Pinós i Pinós, marquès de Barberà (que ostenta el nombre més elevat de poemes en català llegits en sessions acadèmiques: 23),⁶⁷⁴ Joan de Sagarriga i de Reard, comte de Creixell, Antoni d'Armengol i d'Aimeric, baró de Rocafort, Aleix Feliu i d'Isern o Vicenç Domènec (nebot de Sala i Guàrdia), per destacar-ne alguns d'entre els més de quaranta que he pogut trobar.⁶⁷⁵ Quant a la caracterització sociològica, la major part són nobles, amb càrrecs polítics i militars, eclesiàstics i advocats.

Sembla, però, que la tria de la llengua era institucional i no pas personal. Una disposició de l'agost de 1730 afirma:

Que sólo se den diez asuntos cada mes, de las materias que el presidente resuelva, y no sea *ad libitum* el idioma, en prosa o verso, ni en éste el metro.⁶⁷⁶

672. A l'ARABLB, se'n conserven sis dels sets volums originals, amb la signatura 3-I-1, 2, 3, 4, 5 i 6. Per a més informació sobre aquesta miscel·lània amb material escrit o recollit des de mitjan segle XVIII, veg. CAHNER 1984. El volum sisè, actualment perdut, conté les poesies catalanes de l'autor. Totes les peces van acompanyades de notes crítiques i erudites que donen informacions sobre la vida literària de la Barcelona de finals del segle XVIII.

673. Segurament es refereix a l'ensenyament al Col·legi de Cordelles, regentat pels jesuïtes.

674. De fet, en la seva extensa activitat poètica també hi trobem diverses peces en castellà.

675. Només hi ha, però, un cas en què un acadèmic és autor de poemes en català (en concret, de 6 peces) i d'un discurs en prosa també en la seva llengua materna (*Se pondera que un sabi no deu habitar en lo desert*, 1729): Pau de Dalmases i Vilana. Sí que és cert, però, que ens consten algunes composicions d'acadèmics preocupats per la qüestió del català; per exemple: Eura (2), Juglà (4) i Esteve (2) —el dos darrers, encarregats del *Diccionario catalán-castellano-latín*— o Bret (2) i Domènec (5) —membres de la junta de poesies.

676. Es tracta d'un dels «puntos particulares», aprovats l'1 d'agost de 1730, que es conserven al lligall 1-III-1. Al marge, hi figura ratllada la indicació expressa «como ni el que sea en latín o

Per tant, no hi havia lliure elecció de l'idioma per part dels acadèmics.⁶⁷⁷ De fet, quan es distribuïen els assumptes s'especificava, a més de la llengua, el tema, el gènere i el metre (si era en vers).

El mateix Sala i Guàrdia exposava, en el tombant de segle, una ideologia lingüística en relació a la llengua literària similar a la que devien tenir molts dels acadèmics. En el proemi del segon volum de la seva *Colección*, defensa la capacitat dels catalans d'emprar el castellà per a la composició de poesia (pretén, així, «desterrar el inveterado error que ningún catalán puede hablar bien el castellano»), sense menystenir el català, al qual dóna una certa preferència pel fet de ser la llengua materna. L'argument és contundent: la «lengua española» és una «lengua estrangera» (enfrent del català, que és «lengua nativa» i «idioma patrio») però no un «idioma extraño» (recordem que Cristòfor Despuig, en canvi, sí que la considerava «llengua estranya» al segle XVI).

El catalán que, desde su infancia, ha aprendido y usado la lengua de su patria, por razón natural, parece debe estar más proporcionado en hablar y producirse en la lengua que se le ha instalado desde niño que no en la que no ha tenido algún ejercicio, aunque aya de ella logrado alguna inteligencia, como sucede en respeto al idioma español.⁶⁷⁸

El castellà es pot aprendre mitjançant l'estudi i l'aplicació o el tracte amb individus cultes; per aquest motiu, tenen avantatge els que han estat instruïts en escoles dels jesuïtes perquè, tot i emprar el català com a idioma comú, tenien el castellà com a idioma de cultura.⁶⁷⁹ És aleshores quan esde-

castellano», contemplant d'aquesta manera la possibilitat d'altres idiomes (català o italià), sobretot per als assumptes en vers.

677. Amb tot, s'ha conservat una mostra de lliure tria de la llengua (per bé que de ben segur degué haver-n'hi alguna altra més); prèviament a la sessió necrològica dedicada a la memòria de Ferran VI, el marquès de Llo adreçava la següent indicació d'assumpte (en un foli solt) a Francesc de Prats i Mates: «Se servirá disponer para la junta general del miércoles día 5 del próximo mes de setiembre [de 1759] una expresión de sentimiento, en prosa o verso, y en el idioma que le pareciere, con motivo del fallecimiento de su magestad el señor don Fernando Sexto» (ARABLB, 15è lligall, núm. 5 (6)). Prats escollí una oració en prosa llatina; en aquests casos, l'elecció passava majoritàriament pel castellà i pel llatí.

678. «Proemio». A: Jaume SALA I GUÀRDIA, *Colección de varias poesías castellanas publicadas e inéditas que trabajé en varios tiempos*, ARABLB, 3-I-2, fols. 2r-3v (ed. a CAHNER 1984: 12-14).

679. En realitat, va més enllà i, com ha afirmat Cahner (1984: 11-12), acaba fent una «apassionada declaració d'espanyolisme castellanitzant que hem de relacionar amb la reconeguda afirmació d'Antoni de Capmany que el català era "muerto hoy para la república de las letras"»: «[...] no sólo queda reunido nuestro Principado con Aragón y Castilla, sino que, de aquí poco (hablo de

vé natural la coexistència de les dues llengües literàries en la seva obra, de la mateixa manera que ho era per als acadèmics, molts d'ells exalumnes del Col·legi de Cordelles.

CINQUENA: *Hi ha dos períodes en què l'ús del català per a la composició de poemes és quantitativament important: la dècada dels 50 i el tombant de segle.*

Si tinguéssim en compte només les poesies llegides en les dècades dels 50 (34) i 60 (18) i de 1790 a 1807 (22), ens trobaríem davant d'una mica més de la meitat de la producció en llengua catalana (55'5%).⁶⁸⁰

La diferència, però, entre els dos moments ve donada pels percentatges en relació amb la llengua castellana. Al tombant de segle, les xifres a favor del català augmenten considerablement: 54% per al castellà, 42% per al català i 4% per al llatí; en la resta de períodes, el tant per cent de poemes en català sempre és molt inferior als escrits en castellà. A partir de 1790, doncs, sembla que comença a invertir-se la proporció i es tendeix cap al català.⁶⁸¹ Aquesta circumstància esdevé rellevant si la relacionem amb tota una sèrie d'iniciatives envers la llengua i la literatura catalanes que sorgeixen precisament durant aquests anys (veg. §4.2. d'aquesta mateixa part).

És per tots els motius esmentats que tenen valor les composicions poètiques en llengua catalana de la RALB, encara que siguin quantitativament poques en comparació amb les escrites en castellà.

puro filósofo), seremos, con lo restante de España, *labii unius*. Oxalá lo seamos para dar gracias al Señor, que nos ha puesto en su tierra escogida» («Disertación sobre la poesía bilingüe castellana y catalana», *Colección...*, 3-1-2, fol. 4v); amb la particularitat, això sí, que la meitat de la producció poètica de Sala és en català (per bé que, per als textos explicatius, adopri sempre el castellà).

680. Com ja ha estat dit més amunt, la dècada dels 30 també fou fructífera per al català, malgrat la disposició lingüística de 1731. Els percentatges de les composicions en català desglossats per dècades són els següents:

1700-	1710-	1720-	1730-	1740-	1750-	1760-	1770-	1780-	1790-	1800-07	sense data
7 5%	0	6 4'5%	21 15'5%	6 4'5%	34 25%	18 14%	7 5%	3 2%	12 9%	10 7'5%	11 8%

681. Respecte d'aquestes dades cal tenir presents un parell de precaucions: en primer lloc, el fet que, en el tombant de segle, l'activitat poètica disminuï atès que diversos acadèmics es concentraren a fer reeixir els projectes de la institució; a més, en relació amb la resta d'anys, són relativament pocs els títols de poemes que coneixem (en concret, 54, entre castellà —28—, català —22— i llatí —2—).

Malgrat que, en essència, el conreu de la llengua catalana a la RABLB passava per la redacció d'una sèrie de poemes, no puc deixar d'esmentar un text que, tot i no estar vinculat directament a les juntes (vull dir que no consta que hi fos llegit cap fragment), se'ns revela com un joc entre acadèmics. Em refereixo a *Lo perquè de Barcelona* (1734), de Pere Serra i Postius. En aquest text, Serra hi fa història de diversos carrers de la ciutat, remet a diverses llegendes locals i, a més, recull notícies pintoresques sobre les transformacions de la Barcelona del Setcents. Allò que m'interessa, però, és la relació dels interlocutors que hi apareixen, màscares de tres acadèmics destacats. Francesc Feliu constata, de passada, a l'article dedicat als treballs filològics de Josep de Bastero esmentat abans, que:

L'obra en qüestió és un diàleg figurat sobre temes d'erudició històrica barcelonina entre tres personatges: Pere, l'autor (Pere Serra), Ramon (que s'identifica amb Ramon de Dalmases)⁶⁸² i Toni, un criat enginyós que sap moltes dites i refranys. Té alguna cosa a veure aquest Toni amb Antoni de Bastero, l'apassionat defensor de la llengua catalana, que, per cert, també es dedicà almenys durant un temps a recollir dites i expressions populars? Pot tractar-se d'una broma amable entre amics, d'una picada d'ulls per a iniciats? (FELIU 1998c: 216, n. 7).

De fet, la incursió real d'aquesta obra al món acadèmic vindria molt més tard, el 1929, de mà de Ramon Domènec Perés, editor del text, conservat actualment al ms. A-390 de l'AHCB (veg. PERÉS 1929).

3.2. L'APROXIMACIÓ TEÒRICA A LA LITERATURA CATALANA. DE LA COL·LECCIÓ DE POESIES CATALANES

Un dels majors interessos dels acadèmics fou l'anàlisi teòrica de diversos aspectes de la literatura en general: entre altres, qüestions de retòrica o eloqüència o de literatura clàssica. També hi ha algun text teòric que fa referència a la literatura catalana, però no com a tal, sinó d'una manera més aviat subsidiària: l'exemple més paradigmàtic és el catàleg d'Elies i Robert, considerat al *Nou diccionari 62 de la literatura catalana* com «el primer inventari bibliogràfic conegut de la literatura en llengua catalana», el qual, com he dit, partia de la idea de formar una gramàtica per a la llengua.⁶⁸³

682. Austricista destacat que torna a Barcelona i a qui Serra i Postius explica els canvis que ha patit la ciutat en la seva absència.

683. En aquest sentit, cal recordar també l'interès que manifestaren els acadèmics per aconseguir una còpia de la versió catalana de la Bíblia existent a la Biblioteca Reial de París, atès que

Estrictament parlant, en l'àmbit de la literatura catalana, el projecte institucional de més transcendència fou, sense cap mena de dubte, el de l'edició d'una col·lecció de poesies catalanes.⁶⁸⁴ Malgrat la importància d'una col·lecció d'aquestes característiques en un període tan particular com la fi del Setcents, han estat ben pocs els estudiosos que hi han parat esment. El primer que se n'adonà fou Antoni Elias i de Molins (1889), el qual, en parlar de Cir Valls i del fet que, el 1817, llegí «una parte del prólogo o discurso preliminar que compuso a la obra *Colección de poetas catalanas* que quiere dar a luz la Real Academia», constatà que:

Este dato, ignorado por todos los que se han ocupado del *renacimiento literario de Catalunya*, tiene señalado interés por indicar que la Academia de Buenas Letras deseaba publicar una colección de poesías catalanas, trabajo que aún no se ha llevado a cabo (ELIAS I DE MOLINS 1889: 716, s. v. *Valls y Gelí*).

En el butlletí monogràfic dedicat a la commemoració del bicentenari de la RABLB (1955), Lluís Faraudo i de Saint-Germain reprenia, quasi literalment, aquesta afirmació d'Elias, parlant també de Valls.⁶⁸⁵

Tres anys després, Jordi Rubió i Balaguer també s'hi referia (tot i que amb un any d'error), però liquidava el tema en quatre ratlles:

consideraren «mui proprio que esta pieza estuviese en el archivo de la Academia y que se imprimiera si pareciese» (jpart. 30/IV/1783; 1-II-28: *Quaderno de juntas particulares desde 3 febrero de 1779 hasta 1787*, fol. [117]).

684. La primera vegada que vaig parlar de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona com a impulsora de la cultura catalana (veg. CAMPABADAL 2003b), vaig incloure-hi les *Memorias para ayudar a formar un diccionario critico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Catalunya*, de Fèlix Torres i Amat. No m'hi referiré aquí per diverses raons: no només perquè l'any de la seva aparició depassa el marc assenyalat per a aquest estudi (1836) sinó perquè aquesta fou una iniciativa que no podem vincular directament a l'Acadèmia (no en tingué l'origen, com en el cas del diccionari, ni tampoc se'n parla a les actes). És cert, però, que els germans Torres i Amat s'hi referiren, a nivell personal, en un parell de dissertacions: primer, Ignasi pronuncià un *Discurso sobre la necesidad de una biblioteca catalana* (1803; 17è lligall, núm. 40); anys després (el 1816), Fèlix Torres i Amat parlaria, molt més en concret, *Sobre la Biblioteca de escritores catalanes* (ARABLB, 35è lligall, núm. 4; RAH, ms. 11-3-1 8235, doc. núm. 25; ed. a CAMPABADAL ed. 2004: 226-237).

685. Valls és el darrer de la curta nòmina d'acadèmics setcentistes (presentats, això sí, com a precedents d'Aribau i del renaixement de la literatura catalana) a què fa referència Faraudo en el seu treball sobre la història literària a la corporació; la resta són Antoni de Bastero, Agustín de Montiano, Ignacio de Luzán, Luis José Velázquez, Francesc Pérez i Baier, Josep de Vega i Sentmenat i Antoni de Capmany.

No hem de creure que l'Acadèmia tingués com a cosa de poca importància l'obra en vers dels seus consocis. El març de 1794 hom tractà de publicar-la seleccionada, encara que ometent, no arribo a entendre per què, el nom dels autors (RUBIÓ [1958] 1986: 138).

Menys sort encara ha tingut entre les pàgines de Martí de Riquer (1955) i d'Antoni Comas (2000, reed.),⁶⁸⁶ en les quals el projecte institucional d'una edició antològica de poetes catalans i de l'Acadèmia ni tan sols hi apareix esmentat.⁶⁸⁷ Entre els que més recentment s'han ocupat de la institució, els únics que hi han fet alguna al·lusió han estat Albert Rossich i Pep Valsalobre, en els seus estudis respectius dels poetes Francesc Vicent Garcia i Agustí Eura (veg., per exemple, ROSSICH 1984a⁶⁸⁸ i 1984b: 153-154 i 1995a: 200 i VALSALOBRE 2002a: 169 n. 22⁶⁸⁹ i 179 n. 40).

És precisament davant d'aquesta relativa manca de notícies al voltant del projecte que resulta fonamental reconstruir, a través de documentació diversa, les quatre —la divisió és meva, no dels acadèmics— etapes de l'empresa, tenint sempre present que algunes d'aquestes fases se sobreposaren en el temps (sobretot les que he qualificat de tercera i quarta).

3.2.1. *Primera fase: gènesi del projecte i preparatius per a una edició antològica de poemes acadèmics*

Aquesta iniciativa acadèmica no tingué una evolució lineal i uniforme sinó que, en les diverses juntes, s'anà modelant la idea inicial, fins a prendre forma d'una veritable col·lecció de poesies catalanes. És en junta particular de 12 de juny de 1793 quan es planteja, per primera vegada, la utilitat de donar a la llum pública «una porción de diplomas antiguos y de los medios

686. De fet, i quant al tema de la literatura catalana, pràcticament s'ha limitat a inventariar alguns dels poemes en català.

687. Sí que ha aparegut, en canvi, en la breu història institucional d'Alexandre Galí: entre els diversos projectes acadèmics destaquen «el de la publicació de les poesies "leídas desde muchos años en las sesiones" (18 de març del 1794); el de la publicació de les del Rector de Vallfogona, esporgades (19 de desembre del 1804); el d'un *Parnàs català* (13 de juliol de 1815)» (GALÍ 1986: 20).

688. L'especialista en Garcia també hi dedica unes pàgines de la seva tesi, però, com havia de ser, només s'ocupa de la part de l'edició de les poesies del Rector de Vallfogona i no de la resta de volums de la col·lecció projectada (és a dir, els que havien d'incloure les composicions dels acadèmics). Sovint s'ha fet referència als autors catalans recuperats per la Renaixença, com Francesc Fontanella o Pere Serafi, però no a l'intent anterior de recuperar Garcia.

689. Només un parell de precisions: la data de la primera referència al projecte la podem fer recular, de fet, fins al 1793 i els índexs foren redactats, amb tota certesa, pels redactors del setmanari el 1807, quan la selecció de les poesies catalanes ja havia estat feta —com veurem més endavant (veg. n. 812).

para lograrlos y, asimismo, una colección de poesías y otros papeles archivados en la Academia»,⁶⁹⁰ com una de les solucions per a vèncer la decadència corporativa. Davant la proposta de formar una «colección de las obras poéticas de la Academia» (jpart. 12/III/1794),⁶⁹¹ Antoni Juglà⁶⁹² i Joaquim Esteve elaboraren un estat de les poesies treballades pels acadèmics (tot i que, en un primer moment, també havien de llistar altres papers de la corporació que es poguessin imprimir) i plantejaren dubtes sobre si era convenient recollir poemes d'acadèmics que encara estaven vius o si, per evitar problemes diplomàtics, només s'havien d'aplegar els dels difunts, o sobre si s'havien d'indicar al peu de cadascuna de les peces els noms dels seus autors. A la fi, resolgueren

que no se continúen los nombres de los autores, que la colección sea de las *poesías más selectas* y que, en el caso de que algún académico hallase faltar en el primero que se dé a la luz pública alguna poesía que estime acrehedora a ello, lo haga presente a la Academia o a los comisionados, presentándosela, en el caso de haberse extraviado, a fin de que pueda continuarse en el segundo tomo (jpart. 12/III/1794; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 24).

A les juntes, no només es discuteix entorn de les característiques formals de la col·lecció (entesa aquí com a antologia) sinó que els mateixos comissionats s'encarreguen de qüestions pràctiques referents al cost real de la impressió i a un possible finançament mitjançant subscripció:

En consecuencia de lo resuelto en 12 de marzo, quedaron encargados los señores Juglà i Esteve de cerciorarse si la impresión de las obras poéticas de la Academia podrá lograrse por subscripción o en qué términos y, asimismo, de disponer que se haga una copia correcta a fin de solicitar el permiso de la superioridad (jpart. 9/I/1795; *ibídem*, pàg. 25).

També havien de tractar amb Francesc Surià i amb altres impressors barcelonins sobre el cost de la impressió, gestió que, evidentment, tampoc no es podia dur a terme sense disposar d'una «còpia correcta».⁶⁹³ De fet,

690. ARABLB, I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 19. Veg. l'extracte dels acords de la junta particular *Sobre impresión de poesías* fet per Pere Pont (lligall I-III-2).

691. *Ibídem*, pàg. 24.

692. Veg. també el paper autògraf d'Antoni Juglà, com a membre de la comissió per a l'«examen de las obras poéticas de la Academia», a I-III-2.

693. Al lligall I-III-3 hi ha un document acèfal que segurament es refereix a aquesta còpia (o a alguna de les còpies posteriors, això sí, de la col·lecció de poesies acadèmiques —amb o sense les obres del Rector de Vallfogona): «i para que se diese orden de copiar dichas poesías i dar las demás providencias correspondientes para su licencia i la imprección».

Juglà i Esteve trigaren pocs mesos (jpart. 22/IV/1795) a fer la tria de les composicions poètiques que es volien publicar;⁶⁹⁴ fins i tot, ens consta que es llegiren en juntes generals algunes de les poesies que havien d'imprimir-se. Els encarregats de la «recolección de poesías» les havien separat de la resta de papers de l'arxiu i estaven en disposició de coordinar-les i de fer-ne treure una còpia en net, però, com veurem, passarien anys abans d'enllestir aquesta darrera tasca, malgrat que l'encàrrec de fer-ho s'anà succeint en diverses juntes particulars (fins a la de 19/III/1796).

No sabem si foren les gestions econòmiques, la tasca d'ordenar les poesies, la inèrcia d'una certa decadència corporativa (que encara arrossegaven) o potser, fins i tot, la preparació del *Diccionario catalán-castellano-latino* (cal recordar que aquest parell de comissionats són també dos dels acadèmics que acabaren signant el diccionari de 1803-05), algunes de les causes que van acabar fent encallar el projecte. Tot i que s'havia acordat celebrar una junta particular el mes d'octubre de 1799 per tractar de la col·lecció de poesies, de la traducció de la crònica de Muntaner i del diccionari (sessió que no ens ha arribat consignada, segurament perquè al final no es realitzà), la iniciativa no es reactivà fins al 1803, ara, però, amb una nova comissió encarregada de la «colección y revista de poesías trabajadas», integrada pels anteriors membres, Juglà (fins al febrer de 1804) i Esteve, als quals s'afegiren Ramon Ignasi de Sans i Rius (el qual, de fet, es disculpà ateses les seves obligacions i acabà sortint de la comissió), Cir Valls, Pere Pont (jpart. 21/IV/1803), Vicenç Domènec i Bru Bret (jpart. 20/IV/1804).⁶⁹⁵ Tots aquests acadèmics es reuniren en junta particular extraordinària i reprengueren d'aquesta manera el tema de la impressió de les poesies:

No habiendo aún tenido efecto la impresión de poesías acordada en junta particular de 22 de abril de 1795, se comisionó a los señores don Antonio Juglà y doctor Joaquín Esteve, ya encargados de ella, a fin de que, con los socios don Ramon de Sans, don

694. Les actes de la jpart. 20/III/1795 ens donen una pista que podria haver permès esbrinar els títols concrets d'algunes de les poesies que foren objecte de revisió per part de Juglà; en concret, s'hi indica que el baró de Sarraí passà a Juglà «las que se hallan continuadas desde que fui elegido secretario y decifradas con los números 1, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 32, 34, 38, 51, 54, 56, 58, 6?, 64» (I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 27). Malauradament, després de revisar el *Quaderno de los asuntos repartidos entre los señores académicos desde 5 de diciembre de 1791* (-1796), conservat com a 2-IV-7, he pogut observar que no totes les peces que coincideixen amb aquests números són poemes i que, fins i tot, les que són en vers, són majoritàriament en castellà.

695. Els dos darrers sembla que foren nomenats en substitució de Juglà i de Sans, com es desprèn d'una *Lista de los señores socios nombrados para la colección y revista de poesías trabajadas*. Aleshores (a partir de l'abril de 1804), la comissió quedaria integrada per cinc acadèmics: Esteve, Valls, Pont, Domènec i Bret.

Ciro Valls y don Pedro Pont, las examinen nuevamente y expongan su dictamen a la junta particular; y se les pasarán las poesías y correspondiente aviso (jpart. 21/IV/1803; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 70).

Un fet crida l'atenció: en cap moment fins ara no s'explicita l'idioma de les composicions seleccionades per a ser publicades. En aquesta primera fase, la col·lecció de les poesies més selectes dels acadèmics, vius i morts, presentades sense nom dels autors, en un parell de volums (com a mínim), degué estar constituïda fonamentalment per peces en castellà.⁶⁹⁶ En la llengua de la corporació, havien estat redactades les lires tràgiques *Al llanto de los españoles sufocados por la invasión de los sarracenos* (1755), de Lluís Verde, «otra de las poesías que deben imprimirse según lo anteriormente acordado»,⁶⁹⁷ i també un paper escrit per l'acadèmic corresponent de Madrid Juan García de Contreras, el qual, «por estar en verso, se sacó de aquí y se colocó entre las poesías».⁶⁹⁸ Amb tot, el fet de no precisar-ne l'idioma podria fer-nos pensar que havien deixat una porta oberta a la possibilitat d'incloure-hi algun poema acadèmic en català. Però la plataforma en què plantejaren publicar aquestes composicions l'acabaria tancant, si més no en un primer moment.

3.2.2. *Segona fase: la inclusió de les poesies acadèmiques en una publicació periòdica, el Semanario de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona. Primera aparició de les obres de Francesc Vicent Garcia*

A començaments del segle XIX, la institució, estimulada per la concessió d'una impremta pròpia, pretenia publicar les obres poètiques de l'Acadè-

696. Per bé que, de ben segur, la recerca de les composicions acadèmiques féu emergir-ne diverses d'escrites en català.

697. Aquest poema fou rellegit en jgen. 25/II/1795 (I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, pàg. 18).

698. Anotació que es troba al marge d'una carta escrita per Agustí Eura (Ourense, 17 de juliol de 1759) conservada a I-III-2. Sabem, per les actes (I-II-3, pàg. 114), que es tractava d'una representació en vers heroic en què el madrileny es queixava de no haver trobat el seu nom en el llistat d'acadèmics que apareix al volum primer de l'obra prèvia. Fou per aquest motiu que el també acadèmic Agustí Eura intercedí perquè un «sujeto bastantemente literato, poeta afluente e incansable» aparegués, com li corresponia, entre la nòmina dels acadèmics: a més de destacar els diversos mèrits que el feien mereixedor de ser-hi, decidí «remittir a vuestra señoría este *papel* suio, que incluío para que vuestra señoría se digne hacer lo que le parezca más conveniente» (carta adreçada al marquès de Llo datada a Ourense, el 17 de juliol de 1759; al lligall I-III-2).

A l'arxiu de la corporació, però, només s'ha conservat el romanç heroic que li serví d'oració gratulatòria («Haviendo tenido la honra don Juan García de Contreras de ser admitido por la alta ynterposición y superior ynfluxo del ilustrísimo Sr. don fray Agustín de Eura [...] en la muy illustre Academia de Barcelona [...], 14è lligall, núm. 73).

mia en un «periódico semanal» que havia de dur el títol de *Semanario de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* i que havia de recollir «memorias y documentos sobre la historia de España, y particularmente de este Principado, discursos de sólida eloqüencia y poesías selectas» (I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, pàg. 34). Originàriament, la publicació periòdica de la RALB (com a mesura per a «darla movimiento», atès que la decadència corporativa era ben «visible») tan sols havia de ser un «periódico semanal sobre la historia de Cataluña, produciéndola en orden cronológico con los papeles trabajados o en otra manera», segons la proposta del secretari, Fèlix de Prats i Santos, baró de Sarraí (jpart. 10/XII/1803; I-III-1, *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 73). A la junta següent (jpart. 24/II/1804), però, es considerà que calia amenitzar-lo amb obres heterogènies i de poesia. Quant a les poesies dels acadèmics («que se están revisando», segons les actes), encara al 1803 les tenia a casa seva Antoni Juglà, com a *antiquior* de la comissió de 1793. Un any després, passarien —gràcies a la gestió de Joaquim Esteve— a la comissió que havia d'elaborar el pla per a l'elaboració del setmanari.⁶⁹⁹

El «prospecte» del *Periódico semanal y plan para su arreglo*, redactat per Joan de Sans, Joaquim Esteve, Cir Valls i Ignasi Torres i Amat, no es féu esperar gaire i fou presentat en junta particular el 28 de gener de 1804.⁷⁰⁰ El *Semanario*, pensat per treure un número de vuit pàgines en quart cada dijous, tenia la voluntat d'«aficionar a los jóvenes españoles al estudio de la historia y las buenas letras, a fin de que al paso que se ocupen en una lectura amena, agradable y provechosa, se inflamen sus ánimos a la imitación de las acciones heroicas»; per això, havia de contenir, en números monogràfics, «memorias y documentos sobre historia de España, y particularmente de este Principado, discursos de sólida eloqüencia y poesías selectas» (veg. que es manté la manera de designar-les pròpia de la primera fase).

Sembla que, en un primer estadi del setmanari, les poesies en català no hi haurien tingut cabuda, cosa que es desprèn d'una afirmació recollida al dictamen dels membres de la comissió: la tasca dels redactors —Pere Pont⁷⁰¹

699. Tal com ens ho assenyala una nota recollida al 38è lligall [signatura antiga]: «Las poesías que igualmente devuelvo son las que, como a comisionado, debía examinar por disposición de la Academia y que ahora, por disposición de la misma, deben ver los redactores y revisores del periódico» (carta adreçada al baró de Sarraí, amb data de 26 de febrer de 1804).

700. Veg., com a DOCUMENTS 8, una descripció exhaustiva del que havia de ser aquesta publicació periòdica. Les informacions que s'exposen a continuació, si no s'indica el contrari, les extrec d'aquest document. De tots els acadèmics que integraren la comissió encarregada de formar aquest pla, m'interessa destacar la figura de Cir Valls.

701. Pont fou redactor fins al 1817, any en què trameté lletra al secretari de la institució, Benet

i Antoní Esteper (a partir de jpart. 20/IV/1804)—, a més de formar un índex general dels papers acadèmics existents a l'arxiu, consistia, primordialment, a «separar las mejores piezas que haya en el archivo de la Academia y sean dignas de publicarse» i «ponerlas exactamente conformes a la ortografía castellana de la Real Academia Española y variar qualquiera voz o frase que no sea perfectamente arreglada a la gramática y diccionario de la misma Academia».⁷⁰² Per tant, el setmanari hauria esdevingut, entre altres coses, la plataforma de difusió de l'obra poètica dels acadèmics en castellà.

Mentre es verificava l'opció de la publicació periòdica, «a fin de promover las tareas literarias», la junta decidí (a més de potenciar la traducció de les ordinacions d'en Santacília) «revistar, coordinar y, en quanto menester sea, fundir de nuevo {volien fer una reedició de la de 1703} las poesias de Vallfogona en términos que puedan darse a luz» (jpart. 18/V/1804),⁷⁰³ tasca per a la qual nomenaren tres comissionats: Ramon Ignasi de Sans i Rius, Cir Valls i Ramon Pujades. Les poesies de Garcia, que, conjuntament amb les dels acadèmics, podien també aparèixer en el setmanari, com exposaren en la representació adreçada a l'inquisidor general el 28 de novembre de 1804: pretenien estampar «un periódico semanal en el que se ha propuesto dar varias obras de los académicos y, entre las poéticas, las del mencionado Rector de Vallfogona, quitada o emendada toda impureza»; en conseqüència, li demanaven permís per editar-les en el setmanari o bé «separadamente» (veg. DOCUMENT 18 a).

Però la Real Orden que concediria el permís per a la publicació del *Semanario* no els arribaria fins al gener de 1806 (fet que els seria comunicat per un dels acadèmics, Josep de Vega i de Sentmenat, aleshores jutge subdelegat d'Impremtes de Barcelona).⁷⁰⁴ En el lapse d'un any, el projecte anà

de Magarola, comunicant-li que, per motius personals, deixava aquesta tasca, tot i que havia treballat «muchos meses con este digno socio para el mismo objeto, arreglando, coordinando y formando índices y registros cronológicos de los preciosos manuscritos de la misma Academia, que están, por ahora, en mi poder, como archivero de ella». En efecte, l'arxiu de la corporació custodiava diversos aranzels i llistats de discursos amb la lletra de Pont. Tan sols tres anys després, renunciaria completament al títol d'acadèmic per «no incomodar más con mi poco grata presencia —per motius de naturalesa política— a los señores socios» (lligall 1-III-2).

702. ARABLB, 1-III-1: *Registro de las juntas generales...*, fol. 35v.

703. ARABLB, 1-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 81.

704. Aquesta ordre (exactament del 26 de desembre de 1805) fou comunicada per Juan Antonio Melon, jutge general d'Impremtes, en primer lloc, a Vega, el qual la transcrivé, en una carta adreçada al baró de Sarraí i datada a Barcelona el 5 de gener de 1806, en què es referia als continguts que havia de tenir aquesta publicació: «memorias sobre la historia de España, y especialmente de la de Cataluña, piezas de elocuencia y poesias sueltas [sic]» (lligall 1-IV-8).

prenent cos fins a desmarcar-se del setmanari i esdevenir molt més ambiciós: pretenien treure a la llum una col·lecció antològica de poesies catalanes, de la qual n'havien previst un mínim de quatre volums, el primer dels quals havia d'estar integrat per les poesies de Garcia i anirien sortint, «en tomos sucesivos, *poestas catalanas impresas e inéditas*, compuestas por varios individuos de este real cuerpo y por otros que no lo son»⁷⁰⁵ (per bé que aquest ordre inicial dels volums acabà variant).

Malauradament, la iniciativa del setmanari es veié estroncada durant tot un segle i la RALBL no pogué disposar d'una publicació periòdica fins al 1901 (veg. CAMPABADAL 2005b: 27-30).⁷⁰⁶

3.2.3. Tercera fase: la reedició de l'obra poètica del Rector de Vallfogona, primer volum de la col·lecció de poesies catalanes (de 1703 a 1820?)

3.2.3.1. De l'edició *princeps* de les poesies de Garcia (1703) ...

Sens dubte, per als membres de l'Acadèmia dels Desconfiats tenia una importància cabdal la figura i l'obra de Francesc Vicent Garcia. Ja des del 1703, l'edició de *La Armonia del Parnàs*⁷⁰⁷ ens indica el patrocini públic de l'Acadèmia com a protectora de la literatura catalana. Els curadors d'aquesta edició *princeps*⁷⁰⁸ de l'obra en vers de l'escriptor català del Siscent que

705. Part de la petició adreçada a Juan Antonio Melon. Prèviament (en jpart. 21/III/1806), s'havia acordat «se suplicase la licencia para imprimirse no sólo éstas sino las demás poesías de varios individuos de este cuerpo literario, como de otros autores catalanes, ya impresas como inéditas» (I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 117).

706. I això malgrat que es pressionà els redactors perquè formessin un pla exacte de com s'hauria de preparar el setmanari (jpart. 9/1/1806) i, fins i tot, s'expressà la voluntat de publicar-lo després de les vacances de 1807 (jpart. 4/VII/1807). El 1817, es torna a parlar d'una publicació periòdica, i fins es prenen acords diversos: que sigui mensual i presenti una memòria acadèmica i un extracte de la resta de les dissertacions, es constitueix una comissió específica (a més dels dos redactors ja existents, Pont i Esteper, Fèlix Torres i Amat com a censor, entre altres), hi ha un canvi de redactors i es prenen altres decisions en el decurs de 1818 (sobre les despeses d'impressió a través de la creació d'un fons comú, etc.).

707. El títol complet és *La Armonia del Parnàs, més numerosa en las poesias variadas de l'atlant del cel poètic lo doctor Vicent Garcia, rector de la parroquial de Santa Maria de Vallfogona, recopiladas y emendadas per dos ingenis de la molt il·lustre Acadèmia dels Desconfiats, erigida en la excel·lentíssima ciutat de Barcelona. Se dedica a la mateixa Acadèmia per medi dels rasgos de la ploma del Rector de Bellesguard* (Barcelona: Rafael Figueró, impr., 1703); veg. l'ed. facsímil a cura de les Edicions de la Universitat de Barcelona i de les Publicacions de la Universitat de València, 2000.

708. El dubte de si la de 1703 fou realment la primera edició sorgí a partir del moment en què Torres i Amat (1836: 272) donà notícia d'un exemplar datat el 1700: «Consta que, en poder de don Pedro Labernia, existe una impresión del año 1700 por el mismo Figueró; ésta, al parecer,

adquirí major fama literària en el segle immediatament posterior foren un parell d'acadèmics Desconfiats: Joaquim Vives i Ximenes (veritable responsable de l'edició i autor d'una prefació) i Manuel de Vega i de Rovira, sota els pseudònims de Rector dels Banys i Rector de Pitalluga, respectivament. A més de les composicions de Garcia (amb l'absència d'alguns passatges, que foren censurats pels editors a fi de poder superar l'examen de la Inquisició —fragments convenientment marcats amb uns espais en blanc— i, en contrapartida, amb la incorporació de poemes que no pertanyen al corpus literari autèntic de l'autor —peces apòcrifes que aïlla Albert Rossich en la introducció de l'edició facsimil), el volum inclou una dedicatòria a l'Acadèmia dels Desconfiats feta per Joan de Gualbes i Copons, el Rector de Bellesguard,⁷⁰⁹ i poemes laudatoris dels diversos «Rectors»; el més rellevant, però, és la *Vida* redactada pel Rector de Pitalluga, la qual —tot i no ser del tot encertada—⁷¹⁰ representà la consolidació de la llegenda entorn de la biografia del poeta.

Amb aquestes paraules, justificava el Rector dels Banys la necessitat de la primera edició autoritzada de l'obra d'un poeta com Garcia, que incomprendiblement havia restat inèdita fins aleshores:

Aplicat ja tant treball, y que havia conduït al logro de mon intent, determiní consultar ab lo amic Rector de Pitalluga, y altres amics de gran censura, lo donar ditas obras al públic; y convençut de las rahons, tant ben ponderadas en la dedicatòria per lo Rector de Bellesguart, ab sa acostumada agudesca, crec que-m donà la última persuasió lo procurar, ab eix medi, escusar a la juventut de copiar tant indecents manuscrits com bolàvan ab lo fingit nom de Garcia (fol. d4r).

La influència d'aquesta impressió fou clau al Setcents ja que condicionà l'estil de bona part de la producció poètica en català (no hem d'oblidar que

debe ser reconocida por primera, y no la de 1703». Marià Aguiló (1923: 579) ja constatà, però, que «la fecha de esta edición es supuesta; [...] la *princeps* verdadera es de 1703. [...] Ésta, furtiva, se ve con varias portadas». Veg. les diferents teories sobre la precedència d'aquesta edició recollides a ROSSICH 1984b: 262, n. 13 i 2000: 14-15.

709. Per a més dades sobre aquest «tercer poeta del Parnàs català del Barroc», veg. BROWN I MELCHOR 1995: esp. 33-38, els quals defineixen la dedicatòria com una «típica visió pseudohistòrica sobre els orígens d'Espanya i de les llengües hispàniques que desemboca en la lloança de rigor sobre la figura de Garcia» (pàg. 34).

710. Cosa que ja veié el 1889, per esmentar-ne un exemple, l'editor d'una *Mostra dels escrits en prosa y vers del reverent doctor Francesch Vicens Garcia, Rector de Vallfogona*. Vic: Tip. y Llib. Catòlica de Sant Josep, 1889: «Y tant com sol·lícits y diligents se mostraren rebuscant estirabots y xabacanades per engruixir *L'Armonia del Parnàs*, com si la mercaderia de les muses s'hagués de vendre a lliures, foren lleugers y per demés descuydats a l'escriurer la *Vida* del poeta» (pàg. 9).

la tradició vallfogonesca perduraria al llarg de tot el segle XVIII i fins ben entrat el XIX). Fet i fet, el Rector de Vallfogona era valorat no només com a referent literari, sinó també com a model de puresa lingüística.⁷¹¹ Diversos membres de l'Acadèmia Literària de Barcelona (com Pere Serra i Postius, Josep de Vega i de Sentmenat o Vicenç Domènec —el qual llegí el 1805 poemes en català en honor d'alguns autors catalans (Garcia, entre altres)—) manifestaren la seva admiració per qui consideraven el «Fènix de la poesia catalana» i, fins i tot, arribaren escollir-lo com a autoritat per al diccionari català que l'Acadèmia havia projectat de fer l'any 1769 (veg., al §2.2.1. dedicat a «La contribució lexicogràfica de la RABLB», la informació corresponent sobre les fonts). I fou també en el cenacle de la corporació barcelonina que nasqué, a inicis del Vuitcents, la voluntat de reimprimir les seves obres revisades.

A més de tots aquests testimonis, esmentats per Rossich (1984b: 263-264), cal afegir el de Nuri Josep Mallafré i Bigaray, aspirant a acadèmic entre 1739 i 1755 (veg, n. 653). En la seva súplica, adreçada al marquès de Llo, invoca Garcia a la primera octava (vv. 7-8): «Si tingués a est empenyo ma Thalia / la vena y numen del sagrat Garcia». El que més m'interessa, al marge d'aquesta mera al·lusió, que es podria considerar tòpica, és que, quan Mallafré es refereix a Joan Antoni de Boixadors, comte de Peralada, president de la corporació, el qualifica de doctíssim mecenes de «nostre cathalà»; i perquè al lector no li quedí cap dubte, una nota del mateix autor aclareix que es tracta de Garcia, i esmenta els vv. 97-100 del poema «Celebraren los poetas de aquella era a l'autor per lo romans dalt dit, elogiant-lo ab algunas poesias, als quals respongué amb lo següent romans», citats a partir de l'edició de 1703 («Lo regalo de las musas, / don Joan de Buxadós, / no-m vol conduhir la mia, / per què li cuyne en Vallmoll?», pàg. 122).⁷¹² Per tant, la difusió d'aquest volum degué ser força important, atès que l'aspirant tarraconí en tingué un exemplar a les mans.

La Armonia del Parnàs també va ser objecte d'una censura i d'una contracensura satíriques i en vers a càrrec d'un parell d'acadèmics Desconfiats: la invectiva apareix signada pel «Prior de Rasguera» (pseudònim que

711. Ens consta que l'edició de 1703 fou presa per Antoni de Bastero com a model ortogràfic i gramatical en la transcripció de textos occitans i catalans a la seva *La Crusca provenzale* («circa la quale mi sono per lo più conformato con quella qui ritengono gli accademici barcellonesi nella impressione delle rime del nostro Garcia»; citat a ROSSICH 1984b: 263).

712. Un breu excurs: no és estrany que aquesta composició hagi passat desapercebuda fins ara. Actualment, es troba a l'ARABLB, entre els papers sense catalogar. Sabem que el ms. fou comprat al llibreter Josep Porter el 29 de juny de 1935 per 25 ptes.; després, degué acabar essent arraconat dins de l'armari. Aquestes octaves no foren suficients perquè Mallafré fos admès com a acadèmic.

Kenneth Brown i Vicent de Melchor (1995: 36) han identificat com un encreuament dels cognoms de Josep de Rius i de Falguera); la rèplica, al seu torn, fou feta per Llorenç de Barutell, sota el pseudònim que emprava habitualment de «Rector de Pruneres».⁷¹³ Degueren ser, però, un mer exercici acadèmic, un *divertimento* inofensiu entre companys. Tot i que la crítica adreçada als editors és ferotge, se suavitza a l'hora de fer referència a la corporació que acollí la publicació:

Molt me admira que a volar
 tragués a estos dos moscons
 Acadèmia tant il·lustre,
 digna del major honor. [...]
 Com en junta tant discreta
 se féu lo decret al vol
 de que Banyes y Pitalluga
 fosen los exploradors? (vv. 139-142 i 175-178)

Malgrat aquestes crítiques, gairebé totes les impressions posteriors de les obres del Rector de Vallfogona —i, especialment, la reimpressió de la RABLB— prengueren com a base el text d'aquesta edició tardana (feta als vuitanta anys de la mort del poeta), gestada en un ambient culte. «No hi pot haver dubte, en fi», indica Albert Rossich, «que aquesta primera edició de les obres de Garcia és millor que qualsevol altre testimoni, imprès o manuscrit, considerat globalment» (ROSSICH 2000: 11).⁷¹⁴

3.2.3.2. ... a l'edició de 1820?

Un segle després, el prestigi del Rector de Vallfogona es mantindria encara ben viu (per esmentar un dels exemples més propers en el temps —i

713. Aquesta sàtira i la seva rèplica, conservades manuscrites a la BC, ms. 73, fols. 41-43 i reproduïdes a l'edició de 1840 (*Poestias jocosas y serias del célebre [...] Rector de Vallfogona*. Barcelona: Josep Torner, impr., 1840), foren donades a conèixer, bé que de manera parcial, per Ernest Moliné i Brasés (veg. MOLINÉ 1921a: 63).

714. A la biblioteca del Seminari Conciliar de Barcelona, s'hi conserva un manuscrit (ms. 111) que es podria relacionar amb el procés d'edició, atès que conté còpia de diverses composicions del Rector de Vallfogona aprofitant papers de cartes d'alguns dels Desconfiats: als fols. 103r i 96v, hi ha una carta de Francesc de Josa i d'Agulló (datada a Solsona el 3 de setembre de 1694) en què demana a Josep de Rocabertí (possessor dels papers) notícies sobre la seva arribada a la ciutat; i als fols. 105r i 94v, hi ha una carta de Josep de Llupià i d'Agulló (escrita a Barcelona, el 18 de desembre de 1694) en què li recomana «hazer como yo: no estudiar, y assí no tendràs esse quebradero de cabeça cada día de aver de defender conclusiones».

que no ha estat gaire remarcat— recordem que, a la polèmica ortogràfica del *Diario de Barcelona* (1796), totes les citacions d'autoritat eren d'autors castellans, amb l'única excepció de Garcia), i els acadèmics expressarien la voluntat de reimprimir les seves obres convenientment revisades. La petició de publicar-les «separadament» (del setmanari) havia estat feta de manera previsor, atès que les composicions de Garcia acabarien constituint un volum sencer de la col·lecció de poesies catalanes projectada per la corporació. Des de la junta de 1804, en la qual es decidí reeditar la seva obra poètica (partint de la *princeps* de 1703), fins al moment en què aquesta reedició va veure la llum, se succeïren tota una sèrie de gestions imprescindibles per a la materialització final del projecte.

Com he dit, en una primera instància, les obres del Rector de Vallfogona havien de ser publicades en el setmanari: en efecte, a la junta particular d'11 de juliol de 1804, s'acordà

pedir permiso al señor inquisidor general de publicar la Academia en su periódico las poesías de Vallfogona que no contubiesen obscenidad alguna, sugetando primero las que quisiese publicar al Tribunal de la Inquisición de esta capital o [a] la junta que dicho señor determinase (I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 86).

Un permís que arribaria el desembre de 1804. Mesos més tard, es creà una nova comissió, integrada per Joaquim Esteve, Cir Valls, Josep de Calassanç Sisó, Miquel de Castells i Vicenç Domènec, encarregada específicament de l'«examen y revisión de las poesías catalanas» (jpart. 29/VII/1805).

En aquest precís moment, convergiren les iniciatives de publicar les composicions acadèmiques en vers (en català) i reimprimir l'obra poètica de Vallfogona en un projecte més gran, el de formar una col·lecció de poesies catalanes que compringués diversos volums. Inicialment, el primer volum havia d'estar integrat per poesies catalanes vàries (sobretot dels acadèmics), però «algunas dudas sobre si las del doctor Vicent Garcia habían de preceder a las demás» (com queda recollit en la defensa de Cir Valls que analitzaré més endavant) capgiraren l'ordre previst de publicació. La clau de volta de la inclusió de les poesies de Garcia a la col·lecció de poesies acadèmiques la dóna el fet que consideressin l'obra poètica del Rector de Vallfogona com a part integrant de «las poesías catalanas que *pertenescan* a este cuerpo» (jpart. 21/V/1806) que es volien imprimir i reimprimir, en concret, com a les que es volien reimprimir, partint de l'edició de 1703, feta precisament per membres del «cuerpo». A més, amb el temps, degueren plantejar-se la necessitat, per completar una col·lecció de *Poesías catalanas impresas e inéditas*,

d'ampliar les poesies dels acadèmics amb les d'altres autors, atès que, també segons Valls, la col·lecció «se compone no precisamente de piezas académicas, sino catalanas; no de escritos de un cuerpo, sino de una provincia». ⁷¹⁵

La gestió següent fou sol·licitar al tribunal de la Inquisició el «pase de las poesias que quedan en estado de imprimirse» (jpart. 9/I/1805; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 95), el qual arribaria al novembre de 1805, conjuntament amb un exemplar expurgat de l'edició *princeps* de 1703, que havia de servir de base per a la reedició:

El secretario [*el segon baró de Sarraí*] dio cuenta del oficio pasado por el secretario del tribunal del Santo Oficio de la Inquisición, con inclusión del exemplar expurgado de la obra intitulada *Armonia del Parnàs*, compuesta por el doctor Vicente García, rector de Vallfogona, a fin de que se pueda publicar lo que no está borrado y notado. Y, habiendo dado cuenta también de que la junta de poesías opinaba que las del Rector de Vallfogona que el Santo Tribunal permite publicar se publiquen en un tomo solo de un tamaño regular, que será *el primero de poesias que imprima la Academia*, clasificándolas en poesías sagradas, serias, morales y jocosas, añadiéndose bajo el mismo método otras de diversos autores, dado caso que aquellas no bastasen a llenar el tomo y de que la junta particular se conformaba con el parecer de la junta de poesías con acuerdo de 15 de este mes, fue aprobado *todo unánimemente por la Academia, según y como queda expuesto y aprobado por la junta particular* (jgen. 20/XI/1805; I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, fol. 53v).

En realitat, el secretari del tribunal de la Inquisició era, en aquell moment, un dels membres més importants de la junta de poesies, Cir Valls. ⁷¹⁶

L'endemà, un altre dels integrants d'aquesta comissió, Josep de Calassanç Sisó, demanava al baró de Sarraí —que el custodiava, com a secretari— l'exemplar de «la obra del doctor don Vicente García, cuya clasificación y *adiciones* han de ser el objeto principal de dicha junta». ⁷¹⁷ Entre altres característiques del volum, la comissió per a la impressió de poesies catalanes resolgué, en relació al format que havia de tenir la publicació de les obres del rector de Vallfogona,

715. CIR VALLS, [Sobre la col·lecció de poesies catalanes]; ARABLB, 17è lligall, núm. 26, fol. [47] (per a ambdues citacions).

716. Fou Valls qui signà la tramesa del volum expurgat de *La Armonia del Parnàs*, com consta a la carta transcrita a DOCUMENT 18 b).

717. Josep de Calassanç Sisó, carta adreçada al baró de Sarraí, amb data de 21 de novembre de 1805, conservada al lligall 39è [signatura antiga].

que el primer tomo de dicha colección, que ha de comprender las poesías del doctor Vicente García, se haga en octavo regular; la letra, de *cicero* xich;⁷¹⁸ que tendrá unas 350 páginas, poco más o menos; que se tiren dos mil ejemplares; que cada soneto debe ocupar una página i los romances i décimas una coluna en cada una de ellas.⁷¹⁹

Aquest primer tom, segons Cir Valls, havia estat conclòs a finals de febrer de 1806. Ja només calia aconseguir les llicències necessàries i revisar les propostes de diferents impressors. En primer lloc (i prèvia consulta al jutge subdelegat d'Impremtes, Josep de Vega), acudiren al jutge general, Juan Antonio Melon, i li exposaren —abans que res— el permís obtingut del tribunal de la Inquisició per reimprimir algunes de les poesies de Vallfogona. No reproduiré aquí la representació enviada ni la resposta (veg. DOCUMENT 18 c); sí que m'interessa destacar, però, el fet que, en la mateixa petició, ja tingueren en compte la resta de volums de la col·lecció de poesies catalanes:

No se contenta la Academia con esta sola publicación; sí desea añadir y publicar en tomos sucesivos *Poesías catalanas impresas e inéditas*, compuestas por varios individuos de este real cuerpo y por otros que no lo son.⁷²⁰

I li fou feta atès que,

respecto a que será regular que se publiquen en tomos separados de poco volumen y que, por consiguiente, que causarían repetidas representaciones para obtener el permiso, se sirva comisionar al señor juez de Imprentas de este Principado para que, con su aprobación, puedan imprimirse, como se halla ya autorizado para la aprobación del periódico que consiguió la Real Academia sacar a luz, por dimanar todo de trabajos literarios de un mismo cuerpo (ipart. 21/III/1806; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàgs. 117-118).

L'autorització sol·licitada els arribà signada per Josep de Vega, en nom del jutge general, l'1 de maig. Un parell de mesos més tard, el baró de Sarraf li envià l'«exemplar impreso de las poesías vulgarmente llamadas de

718. L'impressor que se n'havia de fer càrrec, Joan Francesc Piferrer, considerava, en canvi, que, «en letura gorda, ocuparia los mismos espacios y el mismísimo número de pliegos, y serían más inteligibles sus planas y todo sería del mismo coste» (veg. DOCUMENT 18 d). Però, com ha constatat Rossich, no existirà cap edició futura amb aquest format.

719. Lligall 38è [signatura antiga]. Hi ha un parell de còpies d'aquesta resolució a I-III-3. També s'acordà que Cir Valls ho fes present als encarregats del nomenament de l'impressor i que es passés a Vega l'original del primer volum acompanyat d'un ofici (millor que d'un memorial).

720. Aquesta representació (conservada a I-III-3), adreçada a Juan Antonio Melon, té data de 12 d'abril de 1806; veg. DOCUMENT 18 c).

Vallfogona, revissadas por el santo tribunal de la Inquisición y señaladas las que pueden reimprimirse, como y también *las que desea añadir en la impresión esta Real Academia de Buenas Letras, con el prólogo correspondiente*, pròleg que, com veurem en l'apartat següent, havia estat redactat per un parell de membres de la junta de poesies, Miquel de Castells i Vicenç Domènec. D'aquesta manera, sabem que una còpia de les poesies catalanes passà per les mans de Vega.

Un cop resolta tots aquests tràmits, només calia escollir un impressor per a l'obra. Des de 1805, el baró de Sarraí i Cir Valls havien estat comissionats per a la qüestió de la impremta; a partir d'aleshores, la corporació anà rebent les ofertes d'impressors com Josep Antoni Oliver, gendre de Francesc Surià,⁷²¹ o Manuel Tejero, natural de Madrid i establert a Barcelona,⁷²² en què demanaven ocupar la plaça d'impressor oficial de la RALBL, que havia quedat vacant per la mort de Surià. Els comissionats, però, decidiren que era millor no nomenar un impressor oficial:

Por aora y hasta que la Academia tenga conocimiento de las ventajas que podrán resultarla de hacer uso de la real gracia de tener imprenta propia, que no se nombre impresor, y que para la impresión de las poesías se valga del impresor que le tenga más cuenta, en el modo le paresca (jpart. 21/V/1806; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 121).

A més de les propostes d'aquest parell d'impressors esmentats, reberen les de Joan Francesc Piferrer i les dels socis Joan Ignasi Jordi, Agustí Roca i Tomàs Gaspar (vegeu-les totes a DOCUMENT 18 d).

Després d'examinar i valorar les diverses ofertes sobre les condicions d'impressió (tenint presents les característiques formals descrites més amunt), decidiren concedir la impressió del llibre a Piferrer (jgen. 2/VIII/1806):

Se resolvió admitir las proposiciones de dicho Piferrer, extendiéndolas precisamente a la impresión de los tomos de poesías catalanas que quiera imprimir la Academia, hasta el número de quatro (jpart. 20/VI/1806; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 123).

Abans de formalitzar l'acord, Cir Valls, com a comissionat per a la qüestió de la impremta, exposà algunes reserves (o condicions) que havien de ser

721. Oferta que els féu arribar en lletra datada d'11 d'agost de 1805 (conservada al lligall I-III-2); tres dies després, Miquel Joan de Magarola, com a vicepresident, presentava en junta el memorial i el dipositava a mans dels comissionats (jpart. 14/VIII/1805).

722. La sol·licitud de Tejero, datada de 16 d'agost de 1805, es troba (al lligall I-III-4), mal ordenada, entre els memorials dels acadèmics.

solucionades: en primer lloc, la necessitat d'esbrinar els costos de cada plec, «porque en esto hay su más i menos, i puede resultar de esta diferencia mayor o menor ventaja, procurando que Piferrer lo haga por lo que lo haría otro i en esto, a mi parecer, consiste toda la ganancia o pérdida»; en segon lloc, que tots els exemplars vagin rubricats, a fi d'impedir qualsevol frau i pel fet d'haver-se acordat amb la Inquisició que no s'imprimiria més del que fos permès, «porque pudieran reimprimirse por otro estas mismas poesías con la añadidura de otras».⁷²³

La darrera notícia que en tenim, abans del parèntesi de vuit anys en què no hi hagueren sessions acadèmiques, és de juliol de 1807: la junta particular estimulà «los comisionados a buscar las poesías de Vallfogona, superando las dificultades que pudiesen impedir su impresión».⁷²⁴ De fet, uns mesos abans, Miquel de Castells havia afirmat que creia que es podrien aconseguir noves dades sobre el poeta al monestir de Bellpuig de les Avellanes.

L'ocupació napoleònica endarrerí, de manera considerable, l'execució del projecte: no fou fins al 17 d'abril de 1816 que tornaren a dedicar una sessió (íntegra, això sí) a la reimpressió de Vallfogona. En aquell moment, s'encarregà a Antoni Abadal que suplís, amb versos seus, els que havien estat suprimits pel tribunal de la Inquisició; atesa la dificultat d'una empresa d'aquestes característiques, la d'anar omplint o canviant els passatges expurgats, s'acordà postposar la publicació de Vallfogona i treure primer a llum la resta de poesies catalanes, incloses les acadèmiques, «no impidiendo, sin embargo, el que, en adelante, se trate de darlo a luz» (jpart. 21/VI/1816).

Albert Rossich,⁷²⁵ ha considerat que la culminació d'aquest projecte ha de ser l'edició de l'any 1820 intitulada *Poesias jocosas y serias del cèlebre doctor Vicens Garcia, Rector de Vallfogona*. Nova edició augmentada, corregida y arreglada a la ortografia moderna. Barcelona: Imprenta Nacional de Josep Torner, 1820 («Se ven en la expresada imprenta, carrer de Capellans, y en la llibreria de Josep [sic] Sellent, plasa de l'Àngel»)⁷²⁶ Aquest volum conté una «Vida del cèlebre doctor Vicens Garcia, rector de Vallfogona, extractada de

723. 38è lligall [signatura antiga]. Per a la casa Piferrer, veg. BURGOS i PEÑA 1987.

724. Jpart. 4/VII/1807; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 128.

725. A qui agraeixo que m'hagi facilitat les pàgines inèdites de la seva tesi, en curs de revisió (ROSSICH 1984a), que s'hi refereixen.

726. Veg. els exemplars conservats a la BC, 10-V-54 i 10-V-56. Rossich ha relacionat també el cançoner *Curiositat catalana o Recreo y Jardí del Parnàs, que conté las obras y poesias escullidas de l'insigne poeta doctor Vicens Garcia, rector de Vallfogona, y de altres poetas catalans. Ix a llum a instàncies dels apasionats a l'autor y a la poesia catalana* (BC, ms. 80), que recull composicions de poetes catalans del XVII i XVIII, amb els «nuclis d'apologistes de la llengua catalana de finals del XVIII i començament del XIX, o fins i tot amb els cercles acadèmics que maldaven per publicar les obres de Garcia i d'altres poetes catalans» (citat a VALSALOBRE 2002a: 175, n. 32).

la que escrigueren los Rectores dels Banys y Pitalluga»,⁷²⁷ signada amb les inicials D. S. G. y J. (que no han estat identificades).

Tot i tenir una certa extensió, transcriu part de l'argumentació que ha fet arribar a l'especialista en la figura i obra de Garcia a aquesta conclusió; d'una banda, hi ha una qüestió contextual, la de l'abolició de la Inquisició i l'aparició d'una nova edició de les obres del Rector, i, de l'altra, la intervenció en el volum de l'administrador de la casa Piferrer:

L'any 1820, amb l'inici del Trienni Liberal, es produí un fet transcendent que donava un nou tomb a la qüestió: la Inquisició va ser abolida. Immediatament, un llibreter espavilat va treure una nova edició de les obres de Garcia: Josep Rubió. [...] D'alguna manera, els acadèmics, que tan llargament havien treballat per millorar ortogràficament les poesies de Garcia i treure'n els passatges més irreverents o procaços, es devien afanyar també a publicar el fruit de tants anys d'estira i arronsa amb la Inquisició. Reforça aquesta impressió el fet que, en la impressió de l'obra, hi va intervenir d'alguna manera Joan Sellent (veg. la indicació final de la portada),⁷²⁸ que administrava la casa Piferrer quan l'Acadèmia li havia confiat inicialment la publicació del volum, l'any 1806, i que també havia intervingut en un altre llibre editat feia poc per la corporació, les *Costumbres de la ciudad de Barcelona [...] llamadas vulgarmente den Santacilia*, Barcelona, Oficina de Juan Francisco Piferrer [...]. Véndese en su librería administrada por Juan Sellent, [1816].

I continua buscant possibles atribucions de l'autoria del pròleg:

En aquests temps, l'Acadèmia vivia moments de convulsió: l'entrada de joves amb idees liberals i rupturistes va provocar enfrontaments amb els acadèmics de l'etapa anterior. I el pròleg de l'edició començava amb un cant a la constitució i un atac furibund a la Inquisició que no podia ser pas del gust de tothom. Tot devia ser prou complicat perquè els editors no volguessin fer constar el nom de la Reial Acadèmia, ni els dels acadèmics que van tenir cura de l'edició.⁷²⁹ [...] De qui podien ser, però, el

727. És a dir, que havien disposat de l'edició de 1703.

728. Entenc, però, que hi intervingué únicament com a llibreter, és a dir, com a venedor i distribuïdor del volum.

729. De fet, però, al pròleg dels editors hi podem llegir una certa al·lusió velada: «Enprenem esta nova edició corregint-la y portant-la a una ortografia moderna cual reclama lo nostre idioma per nivellar-se ab la de los espanyol, fransès e italià, que, per *los continuats desveïllaments de las respectivas academias literarias*, ha[n] pujat a la perfecció qu-exigeix la il·lustració d'est sigle». «Desvetllament», el de l'edició de l'obra poètica de Vallfogona, novament dels acadèmics de la de Bones Lletres de Barcelona? Tot seguit, es precisa que la dedicatòria del Rector de Bellesguard a l'Acadèmia dels Desconfiats ha estat suprimida «perquè la expresada dedicatòria, encara que recomendable y digne d'elogi, resultaria aquí intempestiva, no dedicant-se esta edició a aquella Acadèmia». I, fins i tot, una nota fa referència a Joan Antoni de Boixadors, president de «molts sabis afectes a las bellas letras» (elogi important) i nét de Joan de Boixadors, protector de Garcia («Pròlech dels editors», pàg. iv).

«Pròlech» i la «Nota dels editors» sinó d'alguns dels acadèmics identificats amb els nous aires polítics que es vivien al país? No pas, és clar, dels comissionats per publicar les obres de Garcia; no pas de Joaquim Esteve, de Josep de Calassanç Sisó, de Miquel Castells, de Vicenç Domènech, de Bru Bret ni de Cir Valls, sinó d'aquells altres acadèmics avançats que, al 1820, van decidir que tots els membres d'aquella venerable corporació havien de jurar adhesió a la constitució. Aquells comissionats, però, potser van intervenir en la fixació del text.

Improbable, també, que hagués estat algun dels comissionats per a la col·lecció de poesies. Em consta, per exemple, que Pere Pont hagué de renunciar a formar part de l'Acadèmia davant les acusacions d'anticonstitucional que havien formulat alguns dels seus membres.⁷³⁰ Per dissort, manquen les actes de 1820 (un dels pocs anys dels quals no ens n'han pervingut), que segurament haurien aportat noves llums al respecte.

En aquest sentit, l'escorcoll a què he sotmès l'arxiu de la corporació ha fet emergir un parell de cartes que, datades «suposadament» amb posterioritat a aquesta edició,⁷³¹ es refereixen a l'obra del Rector de Vallfogona. El tema es reprendria, de nou, uns anys més tard. El 1822, Josep Salat demana al monjo arxiver de Ripoll, Roc d'Olzinelles, un exemplar amb notícies del Rector de Pitalluga i del Rector dels Banys (és a dir, un volum de l'edició *princeps*):

*Se trabaja un tomo 2 de las obras inéditas del doctor Vicente García, cura de Vallfogona; tengo presente conserva usted un exemplar con algunas noticias del Rector de Pitalluga y del[s] Banys, que aprovecharán. Si no tiene <inc> inconveniente, podrá remitir dicho exemplar y noticias, el cual se le devolverá religiosamente por el traginero Isidro Solà, alias Roca, u otro de su satisfacción.*⁷³²

Deu dies més tard, el mateix Salat informa que ja ha rebut l'exemplar:

Mui señor mío y amigo:

Tengo recibida la obra de Vallfogona y se devolverá a usted. Lástima que esté tan

730. Veg. la carta que adreçà al secretari de la corporació, Bener de Magarola (datada a Barcelona el 5 de maig de 1820), que es conserva a I-III-2. Aquest paper, però, no va ser llegit fins al 30 d'abril de 1821.

731. Dic «suposadament» fent cas de la informació que proporciona Rossich a les pàgines de la seva tesi: «És possible que el llibre no sortís el mateix any que indica la portada, ja que les intervencions dels editors requerien un cert temps, un temps que per força s'ha de comptar a partir del març de 1820, moment en què la censura inquisitorial va ser suprimida».

732. Josep SALAT, carta adreçada a Roc d'Olzinelles (Barcelona, 9 d'octubre de 1822), conservada a l'ARABLB, lligall I-III-3 (es tracta d'una fotocòpia de la documentació institucional custodiada a l'ACA).

borrada, pero nos aprovecharemos de ella. Queda dibujado nuestro García y luego se imprimirá su retrato, conforme se describe en su vida, sacado de sugeto que le había conocido.⁷³³

Un parell de notícies em semblen rellevants: d'una banda, el fet d'indicar que s'està treballant en un «segon» volum de les obres «inèdites» i, de l'altra, l'autoria de les cartes per part de Josep Salat.

Els curadors de l'edició de 1820 exposaren, en una «Nota dels editors» col·locada a la fi del tom, la voluntat de publicar-ne un segon volum. De la mateixa manera, al·ludiren a un cert retard causat pel desig de localitzar alguns dels poemes perduts del Rector:

Si la publicació de estas obras novament impresas ha experimentat algun retard és únicament per lo desitg que nos animaba de procurar-nos novas poesias de l'autor de las moltas que estan perdudas o depositadas en mans descuydadas. Cuatre són las pessas que habem pogut anyadir en esta edició; ara que nos trobam en lo fi de ella, se nos ha avisat la existència de vàrias obras y noticias interesants de la vida de nostre poeta Garcia en diferents punts de esta província. Nosaltres oferim emplear tota la eficàcia y treballs necesaris per reunir-las y publicar un *segon tomo*, si poden tenir cumpliment los nostres desitgs.⁷³⁴

Respon la carta de Josep Salat a aquest coneixement de l'existència de dades disperses entorn de Garcia? Figurà ell entre aquests «nosaltres»? Podria Salat haver intervingut en l'edició de 1820 i, un cop enllestida, anar a cercar noves informacions per a un «segon volum»? Ja he esmentat (al capítol dedicat a la història de Catalunya, §1.3.3.3.) la figura d'aquest numismàtic, que fou admès com a acadèmic el novembre de 1822. Que tingué contactes amb alguns dels acadèmics abans d'entrar a la corporació ho podem deduir del fet que presentés, com a seu, el *Catálogo de las obras que se han escrito en lengua catalana desde el reinado de don Jayme el Conquistador*, afegit (pàgs. [1]-[26] del final) a la segona edició de la *Gramàtica y apologia de la llengua cathalana* (Barcelona: Joan Francesc Piferrer, impr., [posterior a 1814 (1821-1834)]) de Josep Pau Ballot, que, com ha remarcat Rossich (1984b: 262), «és substancialment una apropiació fraudulenta d'un catàleg que elaborà Elies i Robert».⁷³⁵ De fet, l'accés l'hi degué proporcionar el mateix Elies, atès

733. Carta de Salat, sense destinatari, però segurament adreçada a Olzinelles, datada a Barcelona, 19 octubre 1822; al mateix lligall I-III-3.

734. BC, exemplar 10-V-54, pàg. 197; citada a ROSSICH 1984a.

735. Cal tenir en compte que Elies morí el 1817 i que, per tant, no pogué reclamar-ne la paternitat.

que ambdós foren catedràtics de Lleis a Cervera (i, segurament, aquesta posició de docent a Cervera també afavorí alguna relació amb altres membres de la RABLB).⁷³⁶ Cal tenir en compte, a més, que les darreres gestions per a l'acompliment del projecte de la reedició dels poemes de Garcia (si més no des de 1816 o 1818) degueren ser extraacadèmiques.

La clau del que acabarà essent aquest «tomo 2» ens la dóna una informació que, en un primer moment, pot passar desapercebuda: «luego se imprimirá su retrato», explica Salat en acusar recepció de l'obra. Només cal recórrer a les completes informacions de Rossich per identificar-ho amb un dels diversos estats del llibre, un cop reinstaurada la censura el 1823, cosa que implicà —segons la descripció que ens ofereix— la desaparició del pròleg (i, en funció dels casos, de l'últim full de la biografia) i, el que m'interessa ara, «la inclusió d'una xilografia a tota pàgina del Rector que duu la indicació "M[iquel] Torner lo grabó 1823"»! (BC, exemplar 83 8º 5363). Per tant, sembla que Salat sí que hi intervingué i queda confirmat que aquestes edicions de Vallfogona, com sospitava Rossich, es poden vincular, d'alguna manera, amb el cercle acadèmic.

Per acabar, només citaré un testimoni que demostra la importància del projecte. El ressò d'aquesta reedició transcendí el clos de l'Acadèmia i l'anteriorment esmentat Sala i Guàrdia, en un dels seus comentaris sobre un poema de Fontanella, s'hi refereix tot dient:

Tengo entendido que, en la Academia de Buenas Letras, antiguamente *dels Desconfiats*, se pusieron en suerte las dos obras de García y Fontanella para darse a la imprenta unas u otras, y *cecidit sors super Garciam*.⁷³⁷

Les actes, però, no reflecteixen en cap moment aquesta disjuntiva entre l'obra dels dos poetes catalans. Potser Fontanella aparegué entre els autors catalans (antics), els poemes dels quals havien d'integrar la resta de volums de la col·lecció, de què parlaré a continuació.

3.2.4. *Quarta fase: un nou Parnàs català. Intentos d'editar una antologia de poesies catalanes, preferentment dels acadèmics*

Paral·lelament a les gestions realitzades entorn de l'obra del Rector de Vallfogona, s'anava articulant un conjunt de poesies catalanes, amb prefe-

736. A més, crec que les sigles D. J. S., amb què se signen alguns dels articles que integraren la polèmica ortogràfica del *Diario de Barcelona* (1796), podrien correspondre a don Josep Salar.

737. SALA I GUÀRDIA, ob. cit., vol. IV (ARABLB, 3-I-4), pàg. 59.

rència de les dels acadèmics. A la junta particular de 12 de desembre de 1804, ja se'n parla com de dues iniciatives ben diferenciades; això sí, amb un parell d'elements en comú: el primer, l'acadèmic Cir Valls, que forma part, alhora, de les dues comissions (fou nomenat revisor del setmanari a la junta següent —jpart. 9/I/1805);⁷³⁸ el segon, el fet de demanar en les diverses sol·licituds (a l'inquisidor general o, més tard, al jutge general d'Impremtes, o al subdelegat, en nom seu) permís per publicar també les composicions poètiques dels acadèmics. Així, doncs, d'una banda, el secretari donava compte de la representació dirigida a l'inquisidor general «solicitando permiso para imprimir las poesías del autor conocido por el nombre de Rector de Vallfogona», mentre que unes ratlles després, les actes consignen que:

Se conferenciaron algunas dificultades que se ofrecían al tiempo de revisar las *poestas catalanas* con el obgeto de darlas a luz, y se acordó que los revisores comisionados a este fin emendasen en los términos que considerasen oportunos las de los socios difuntos y que, en orden a las demás, cuyos autores existían, se les pasasen con las reflexiones que estimaren conducentes para que las corrijan y se evite la crítica pública (jpart. 12/XII/1804; I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàgs. 91-92).

El text té la seva importància, atès que és la primera vegada que es fa referència a unes poesies *catalanes*, en general. I si en algun moment es podria pensar que aquest qualificatiu de *catalanes* podria ser equivalent a 'obra poètica d'autors catalans (és a dir, de procedència catalana) escrita en qualsevol llengua i, per tant, en castellà', la defensa del volum de poesies catalanes que, com veurem, hagué de redactar Valls ens esvaeix tota mena de dubte (veg., més endavant, la resposta contra la tercera de les objeccions dels censors).

A més, es remet al projecte original (per això, havien de corregir les poesies dels acadèmics ja difunts) i als membres restants de la comissió de 1803. No podem saber en quin moment, entre 1793 i 1804, decidiren editar composicions únicament en català, ni tampoc per quin motiu, tot i que aquesta opció pogué ser estimulada per algun membre de la comissió, com Cir Valls (que tingué una actuació destacada en l'elaboració de l'antologia), Pere Pont (autor, com a redactor del setmanari, d'uns índexs de poesies en què —detall importantíssim!— bona part de les peces escrites en català apareixen marcades amb les inicials C. J., que no he sabut desxifrar)⁷³⁹ o

738. I, més endavant, la junta de poesies s'ocuparà d'ambdues iniciatives.

739. Amb tot, cal constatar que la data d'acabament d'aquests índexs degué ser el 1807, quan la selecció dels poemes catalans ja havia estat feta; vegeu-los a ARALB, I-II-1.

Vicenç Domènec i Bru Bret, dos dels acadèmics que presentaren més composicions poètiques en llengua catalana (veg. §3.1.); o també pel fet que el primer volum de la col·lecció acabà essent l'obra poètica en català d'un dels més importants autors siscentistes catalans.

Una nova comissió, anomenada regularment Junta de poesies, integrada al juliol de 1805 —com ja ha estat dit més amunt— per Esteve, Sisó, Castells, Domènec i Valls (els dos darrers ja membres de la comissió de 1803), acordà inicialment que les poesies catalanes sortissin com a primer volum de la col·lecció; en concret, el tom havia d'estar compost «no sólo de las obras académicas sino de cualesquiera otras que pudiesen recogerse como fuesen catalanas i de Cataluña sus autores». El projecte va haver de ser ampliat amb poesies que no eren d'acadèmics, ni havien estat llegides en junta general, i que, consegüentment, no havien estat aprovades pels censors. I no podia pas ser d'altra manera, atès que

*¿cómo podía conseguirse sin este ensanche, habiendo poquísimas de esta clase en la Academia [és a dir, catalanes, llegides en el marc de la institució i aprovades en junta], sin esperanza de aumentar el número con la brevedad i continuación que exigía la empresa? A más, que con arreglo a la idea que se formó, esta obra se compone no precisamente de piezas académicas, sino catalanas; no de escritos de un cuerpo, sino de una provincia.*⁷⁴⁰

L'encarregat de «recopilar i poner en limpio las poesías catalanas que pudiese haber i, primero, las que se guardaban en el archivo» (fol. [3v]) fou Cir Valls, el qual entregà una part de la recopilació a cadascun dels membres de la junta. La manera d'ordenar-les passà per establir quatre categories o classes (de fet, les mateixes sota les quals volien presentar l'obra de Garcia). Fins i tot, ja s'havia preparat un pròleg; així,

y, por encargo de la misma comisión, los señores don Miguel de Castells y don Vicente Domènech extendieron el prólogo de la obra, el qual fue aprobado, y finalmente [...] se resolvió que los tomos saliesen en octavo, de buena letra, y que, sin pérdida de tiempo, se solicitase la correspondiente licencia y se hiciese lo demás necesario y conducente para la impresión, suprimiéndose en ésta el nombre de los autores de cada una de las piezas, por motivos particulares que se tubieron presentes (jpart. 14/VIII/1805; I-III-1: Registro de las juntas particulares..., pàg. 109).

740. Aquestes citacions (fols. [3v] i [4r], respectivament) provenen d'un document (datat de 16 de maig de 1818; ARALB, 17è lligall, núm. 16), desconegut fins ara, en què Cir Valls explica el procés de formació de la col·lecció i defensa el primer volum d'una sèrie d'objeccions plantejades pels censors.

Sembla, però, que els membres de la junta de poesies no quedaren del tot convençuts amb la selecció proposada per Valls i manifestaren un especial interès per veure la resta de composicions llegides en sessions acadèmiques; d'aquesta manera, la decisió final recaigué no tan sols sobre les poesies coordinades, «pues la junta particular desea que la resolución recayga sobre la inspección que hayan hecho de ellas todos los socios que la componen y a fin de que expongan su dictamen cerciorados *de todas*».⁷⁴¹ Per a aquesta tasca, s'afegí a la junta de poesies un nou membre (en substitució d'Esteve, que moriria dies després), recuperant-ne, de fet, un de la comissió de 1803, l'acadèmic Bru Bret. En els anys de 1806 i 1807 es realitzaren les diverses gestions per aconseguir les llicències d'impressió i triar l'impressor, les quals ja he comentat abans.

La primera notícia que es té d'aquest volum de poesies catalanes després del parèntesi napoleònic és del 24 de juliol de 1815 (jpart.), moment en què es reclama a Cir Valls que presenti davant la junta «las poesías que estén ya ordenadas para la publicación del *Parnaso catalán*».⁷⁴² De nou, es tornaria a plantejar el dubte de consignar o no els noms dels autors i s'optà per eliminar-los tots:

Y, finalmente, que se junten todos los antecedentes sobre impresión de Vallfogona y poesías catalanas, con la resolución de suprimir los nombres de sus autores socios académicos (jpart. 26/I/1816).

A partir d'aleshores, les gestions per enllestir el primer volum se succeïren amb una certa fluïdesa, tot i que també amb una clara vacil·lació a l'hora de prendre decisions:

a) En primer lloc, s'establí una comissió encarregada de valorar l'expurgació a què havia estat sotmesa la «publicación de Vallfogona», integrada per Sans, Castells, Magarola, Valls i Esteper, aquest darrer encarregat de copiar-la (jpart. 4/III/1816).

b) La junta particular de 17 d'abril de 1816 fou dedicada —com he dit abans— íntegrament a la reimpressió de Vallfogona; es discutí

sobre si había de salir en tomo solo y descarnado, como ha quedado por la Inquisición, o si había de ir acompañado de otras poesías de difuntos autores, y quedó acordado se pidiese al socio don Antonio Abadal se encargase de suplir los versos que se han suprimido en el citado autor.

741. Jpart. 15/XI/1805; ARABLB, I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 110.

742. El subratllat és meu. Les citacions de les diverses juntes particulars de 1816-1817 provenen totes del lligall I-II-20: [Actes de 1801 a 1819].

c) Només dos mesos després, canviaren d'idea i posposaren la publicació de Vallfogona, donant preferència (cronològica) a les poesies acadèmiques:

Discutióse sobre la publicación de Vallfogona e impresión de poesías catalanas y quedó finalmente acordado se publicasen las dichas poesías antes que el citado Vallfogona, atendido el gran retardo que sufrirían aquellas si habían de esperar a éste, que, por quedar tan descarnado y ser tan difícil el suplir los versos que se le quitan, ha de tardar precisamente a darse al público [*fins al 1820*], no impidiendo, sin embargo, el que en adelante se trate de darlo a luz [*gràcies a l'abolició de la Inquisició*] (jpart. 21/VI/1816).

d) Finalment, Cir Valls quedà encarregat (ell tot sol) de l'edició de les poesies catalanes, les quals ja estava acabant d'arreglar (jpart. 15/XI/1816). Per això, redactà un nou pròleg o discurs preliminar «que ha compuesto a su obra,⁷⁴³ *Colección de poesías catalanas*, que quiere dar a luz la Real Academia», una part del qual llegí en junta general de 22 de juliol de 1817.

Però aquest primer tom de la col·lecció de poesies catalanes trobaria l'objecció de —com a mínim i que sapiguem— dos acadèmics, Josep Pujol i Ramon de Vedruna (supernumeraris des dels mesos de maig i abril de 1806, respectivament), que tingueren, de manera consecutiva⁷⁴⁴ i vers el desembre de 1817, el volum de poesies catalanes per revisar-lo i censurar-lo. Pujol no presentà el seu dictamen fins al maig de 1818 i, en resposta a aquest paper, que no ens ha arribat, Cir Valls llegí (jgen. 25/VI/1818) un discurs en defensa de l'obra.

Aquesta defensa de Valls (amb un to, en certs passatges, combatiu), mai analitzada ni considerada fins ara malgrat la seva importància, ens ha permès aclarir algun aspecte del contingut real (després de tantes vacil·lacions i canvis) del primer volum de la col·lecció de poesies catalanes projectada per la RABLB. En síntesi, les objeccions presentades foren quatre (les quals —Valls hi insisteix— no haurien estat ni tan sols formulades si els censors haguessin llegit amb atenció el seu discurs preliminar).

La primera es refereix al criteri «filològic» emprat en l'edició de les composicions que es presenten al públic. Diuen els censors que convindria respectar escrupolosament les expressions antigues «para no defraudar al público amante de la antigüedad» (fols. [1v-2r]);⁷⁴⁵ a la qual cosa Valls respon que

743. Potser han estat afirmacions d'aquest tipus les que feren creure als redactors de la *Gran Enciclopèdia Catalana* que ell n'era l'autor.

744. Segurament, només n'hi hagué una còpia definitiva, cosa que ha dificultat (millor diria, impossibilitat) la seva pervivència fins als nostres dies.

745. A partir d'ara, les citacions corresponen a la defensa de Valls, esmentada a la nota 740.

no és necessari, atès que la intenció de la RABLB no era altra que la de compilar unes poesies, prenent la llibertat de polir-les i retocar-les en els passatges que els semblés convenient, per tal d'oferir als lectors un text net al màxim d'errors —perquè, si no, «no saldría otra ventaja que la de una impresión fea, ingrata, molestísima» (fol. [2v]). En realitat, Valls no féu altra cosa que, d'una banda, actualitzar els textos (no només l'ortografia sinó també mots o, qui sap?, potser fins i tot alguns passatges) per fer-los més entenedors al públic, amb l'excepció d'«algunas voces antiguas, para cuya inteligencia se dispone una explicación, o sea diccionario, al fin de cada tomo» (fol. [2v]); i, de l'altra, rectificar els versos que no respectessin les lleis de la mètrica. «Original» d'ell «es muy poca cosa», «versión [...] es más» i «corrección [...] es muy frecuente i general» (fol. [5r]).

La segona fa referència a una restricció del contingut: d'entre les poesies dels acadèmics, només s'haurien d'haver aplegat, segons els censors, aquelles que haguessin estat llegides abans en junta general i que, per tant, comptessin amb l'aprovació institucional. Valls respon de manera contundent:

Que los que lean los pequeños poemas contenidos en la colección crean o no crean que se hayan leído antes en la Academia importa un bledo. Bastará que las lean, si les diere la gana (fol. [3r]).

A més, només cal pensar en totes les comissions per les quals havien passat des de l'inici de la formació del projecte (i, per això, remet a la documentació conservada a l'arxiu). Implícitament, hi trobem una al·lusió al títol, quan es refereix a «la misma fachada de este primer tomo» en la qual s'hi indicava que el lector podria llegir «no sólo [...] las obras académicas sino [...] cualesquiera otras que pudiesen recogerse como fuesen catalanas i de Cataluña sus autores» (fol. [3v]). D'altra banda, la inviabilitat de la restricció que proposen els censors és clara, atès que, com ja havia estat dit, calia vèncer d'alguna manera el fet que, per poder presentar un volum publicable, n'hi haguessin «poquísimas de esta clase en la Academia» (fol. [4r]).

La tercera objecció —una de les més importants, al meu entendre— planteja el problema lingüístic que suposa que les composicions estiguin escrites en llengua catalana i, per consegüent, no estigui «la obra al alcance de todos, por estar en un idioma aislado» (fol. [4v]). En aquest cas, Valls defensa l'opció lingüística de la col·lecció de poesies de la mateixa manera que ho feren tots els seus contemporanis, amb una

apologia del català;⁷⁴⁶ hi afegeix, però, un parell d'arguments interessants, l'equiparació del català amb els idiomes «nacionals» i la constatació que és una llengua que empen els erudits:

Créolo [*que és un idioma aïllat que no està a l'abast de tothom*] si hablan con respeto a otros idiomas, de quienes con más o menos extensión se puede decir lo mismo. Mas, un idioma de Cataluña, que antes lo era de Corte i de muchos reynos, i *aún en el día comprende otras provincias...*; en este concepto, también será aislado el francés, aunque *nacional*, para el español; el inglés, para el italiano. I, aunque sea aislado, así por esto vamos a exaltarle i a contribuir a que se extienda, i sea estimado, que no es poca ventaja en servicio de la patria. [...] *Es un idioma que usan las gentes cultas del día, si el idioma fuere del día; es un idioma tan claro que creo que está al alcance de todos, como no sean de una clase para quien no se hizo esta obra* (fol. [4v]).

Aquest recel contra la llengua materna era justificat si tenim en compte les dificultats d'editar llibres en català, que, només vint-i-cinc anys abans, havien estat descrites per Fèlix Amat. Davant la voluntat de l'arquebisbe Armanyà de publicar un catecisme en català, Amat constata que, a l'hora de demanar permís al govern, «será regular que se pondrá reparo se imprima en catalán y que, a lo más, se permitirá que se imprima en los dos idiomas en un mismo librito».⁷⁴⁷ O encara en una data més propera al primer plantejament d'una col·lecció de poesies en català: quan Jaume Sala i Guàrdia explica les vicissituds que correu la publicació de la peça de l'acadèmic Josep Pla al *Diario de Barcelona*, l'any 1796, lamenta que no es pugui continuar imprimint en català; perquè,

la providencia dispuso un medio natural, al paso que peremptorio, pues, aviendo yo discurrido que podía colocarse (como, en efecto, se executó) en la parte de literatura de nuestro periódico, se renovó poco después la orden precedente de no imprimirse cosa en catalán, aunque fuere en aquel reducido papel. *Audi, vide et face, si vis vivere in pace.*⁷⁴⁸

L'objectiu de la col·lecció de poesies catalanes era, precisament, «promover la pureza del idioma patrio i la belleza de su poesía».

746. Ferrer i Gironès ha qualificat Valls de «*catalanista* que envia comunicacions en català a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona», per bé que «el 1790, quan escriu el seu llibre de tres volums *Método práctico y fácil para promover los estudios de Latinidad y Bellas Letras*, en parlar de l'idioma, ja només fa referència a la llengua castellana» (FERRER 1985: 49).

747. Carta de 5 de novembre de 1793, citada a FERRER 1995: 441.

748. SALA I GUÀRDIA, ob. cit., vol. IV, pàg. 35 (ARABLB, 3-1-4).

La quarta i última crítica, relacionada amb l'anterior, fa referència a una qüestió pràctica: els censors consideren que una publicació d'aquestes característiques no només no comportarà beneficis econòmics sinó que encara podria causar algun problema, en aquest sentit, a la corporació. Hi havia, segons Valls, diverses possibilitats de finançament i, lluny de ser deficitària, «lo que sacare de utilidad del primer tomo servirá para facilitar la edición del segundo» (fol. [5v]).

Malgrat escoltar els recels i les objeccions dels censors, aquest paper de Valls degué resultar prou convincent, atès que «acordó la Academia que, respeto a quedar aprobada dicha colección de poesías catalanas desde el año de [...]»⁷⁴⁹ por la misma Academia podía desde luego darse a luz la expresada obra» (ARABLB, I-II-20: [Actes de 1801 a 1819]), de la qual cosa se n'havien d'ocupar Antoni Esteper, Albert Pujol i Benet Maria de Magarola (jpart. 25/VI/1818). L'aprovació va causar el desacord d'un dels censors, Josep Pujol, que demanà la defensa de Valls; per evitar maldecaps («contextaciones y disputas», diuen literalment) la junta particular considerà que no se li havia de facilitar el document. I aquesta és l'última notícia que en tenim.

Malauradament, cap d'aquests volums va acabar passant per la premsa. En síntesi, aquest podria ser un resum esquemàtic de les quatre fases de l'evolució del projecte (és a dir, la publicació de les poesies en diverses plataformes):

1) Poesies acadèmiques (segurament en castellà, per bé que en cap moment no es precisa l'idioma): per subscripció [1793-1804]

2) Obres dels acadèmics (en castellà⁷⁵⁰) [+ poemes del Rector de Vallfogona]: *Semanario de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* [1804-1807]

3) Poemes del Rector de Vallfogona: volum primer de la Col·lecció de poesies catalanes [1804-1822...]

4) Poesies dels acadèmics (en català)⁷⁵¹ + poesies de diversos autors catalans [1805-1818⁷⁵²]

749. Aquí hi ha un espai que el secretari, Benet Maria de Magarola, no va saber omplir. Hi hauria de dir, com hem vist, 1805.

750. Ateses les restriccions lingüístiques d'una publicació com el setmanari. Amb el pas del temps, degueren considerar l'interès de publicar-ne alguna de catalana.

751. Aquesta dada entorn de la llengua ens la confirma el discurs de Cir Valls sobre el que, aleshores, havia de ser el primer volum de la col·lecció de poesies catalanes.

752. Any de la defensa de Valls contra els detractors del volum.

I com a resultat:

Col·lecció de poesies catalanes = Poemes del Rector de Vallfogona (volum primer) + Poesies en català, dels acadèmics i d'altres autors catalans (volums segon, tercer i quart)⁷⁵³

753. Amb el matís dels diversos canvis d'ordre dels dos primers volums, que ja he comentat.

4. UN NOU IMPULS PER A LA CULTURA CATALANA: LA DARRERA DÈCADA DEL SEGLE DE LES LLUMS

Com ha quedat palès a través dels capítols anteriors, la cultura catalana sempre ha estat present en la corporació barcelonina, per bé que ho hagi estat amb una sèrie d'intermitències, provocades per l'ombra de la decadència corporativa. És per aquesta raó que al títol d'aquest capítol es fa referència a un nou impuls, una nova empena que sorgirà a la dècada dels 90, moment en què es reactivaran vells projectes i se n'iniciaran de nous, tots relacionats amb la cultura catalana. De manera succinta, aquest capítol clourà la segona part del present treball, d'una banda, aglutinant diverses de les reflexions suggerides per totes aquestes iniciatives dutes a terme en els darrers anys del Setcents vers la recuperació corporativa i, de l'altra, contrastant-les amb el pol oposat, el de la decadència.

Així, doncs, i encara que ja hagi parlat (tot i que no de manera sistemàtica) de decadència corporativa, per entendre el gir produït durant aquests anys, resulta imprescindible fer alguna referència als moments en què l'Acadèmia no gaudí de tota la vitalitat desitjada.

4.1. NOTES SOBRE LA DECADÈNCIA CORPORATIVA I ELS MITJANS PER PAL·LIAR-LA

Ja al 1765, tot just després de l'exaltació produïda per la publicació del primer volum de l'obra prèvia, començà a advertir-se que la institució havia entrat en un període de declivi. La mort del marquès de Llo, ànima de la corporació en tots els sentits, va obligar els acadèmics a replantejar-se moltes coses. En síntesi, la languidesa de la vida acadèmica es concretà en diversos elements: en primer lloc, la manca de recursos econòmics, fet que havia

obligat els mateixos acadèmics a finançar el volum esmentat (un problema econòmic que, amb el temps, s'agreuaria fins al punt d'haver de despatxar el porter⁷⁵⁴ perquè ni tan sols li podien pagar un sou mínim); i, en segon lloc, l'absència d'acadèmics a les sessions (cada vegada, es redueixen més els llistats que apareixen al marge esquerre de les actes en què es consignaven els noms dels assistents). Al seu torn, aquest darrer fet tingué un parell de conseqüències lògiques: les reunions s'anaren espaiant en el temps (per exemple, el 1782 només se celebraren dues sessions, a causa de la «indisposició» del president, el comte d'El Asalto) i algunes de les comunicacions llegides (realitzades sense el ferm estímulo d'una corporació en bon estat) acusaren un nivell molt baix.

L'observació d'aquesta incipient decadència els obligà a celebrar una junta general extraordinària en què,

en vista de lo que, con tanto zelo como prudencia, ha ponderado el señor vicepresidente [*Josep Galceran de Pinós, marquès de Barberà*], en su eloqüente introducción, sobre la decadencia de las obras y trabajos académicos, acuerda la junta se haga el esfuerzo posible para perficionar el capítulo de instrumentos y dar a luz el segundo tomo de la obra previa o principios elementales, a disposición de la junta particular (jgen. 18/XII/1769; 1-II-3: *Acuerdos de la junta general...*, pàg. 169).

En efecte, en els anys següents s'activaren les diverses comissions encarregades dels tractats que havien d'integrar el segon volum dels preliminars de la història. I, més encara, el mateix 1769, un estímulo extern afavoriria el treball acadèmic: l'encàrrec del bisbe Climent d'elaborar un diccionari de la llengua.

De nou, però, els problemes pesaren més que la voluntat de recuperació (fet i fet, la millora mai no havia estat absoluta i encara arrossegaven, com una rêmora, les diverses mancances). La segona constatació explícita d'aquesta «desastrada» situació ha quedat reflectida en nombrosos discursos —en bona part, dels zeladors—, especialment a partir de 1783 (amb el parlament de Josep de Vega i Sentmenat),⁷⁵⁵ mitjançant els quals animaven els acadèmics a reprendre els seus treballs. La decadència estava ara marcada per la manca de concurrència a les juntes, i per la consegüent manca de papers, i, fins i tot, per l'incompliment dels estatuts (hi havia, per exemple, diversos aspirants que havien estat admesos com a acadèmics que no presentaven en el

754. Consta que el 1780 era Joan Perera i el 1792 —i fins al 1804, com a mínim—, Joan Magrinyà.

755. En jgen. de 5/II/1783, Vega llegí una exhortació als acadèmics perquè accentuessin la seva laboriositat i, d'aquesta manera, l'Acadèmia pogués adquirir major lluïment.

temps corresponent la seva oració gratulatòria). Malauradament, tots aquests discursos encara van trigar un temps a fer efecte. No fou fins dos anys després (jgen. 2/III/1785) que s'explicità la necessitat de tornar la corporació a l'antiga esplendor, «levantándose de la decadencia en que se halla», i es determinà examinar tot el que hi havia treballat sobre la història de Catalunya.

Però, en aquell moment, la solució passava no només per reactivar tots els projectes endegats sinó per procurar a la RABLB algun honor o distinció, conjuntament amb mitjans econòmics adients. Les mesures que s'acordaren dur a terme per intentar resoldre la situació passaven, en el terreny intel·lectual, per impulsar els acadèmics a presentar els assumptes que els havien estat encarregats i per l'acabament del tractat d'instruments (amb l'explicació dels segells); en l'àmbit de l'economia, volien demanar: una pensió vacant sobre l'arquebisbat de Tarragona, algunes de les rendes encara existents que havien estat dels jesuïtes de Barcelona,⁷⁵⁶ l'assignació d'una parcel·la de terreny edificable a la Barceloneta i, finalment, «la gracia de aquel terreno inmediato a la muralla que, por lo largo, media desde la Puerta Nueva hasta la bajada de la parte de la Esplanada» per poder construir-hi magatzems, cosa que implicaria una considerable renda fixa per a la institució (jpart. 28/II/1785).⁷⁵⁷

Amb tot, aquestes propostes —i, especialment, les de caire econòmic— restaren com un document intern més de l'Acadèmia. I tampoc no sembla que les referents al terreny intel·lectual arribessin a fer cap mena d'efecte (de ben segur, per la vaguetat de les intencions).

La situació extrema de decadència corporativa havia afectat tots els nivells de la vida acadèmica (i les seves tasques), inclòs el del conreu de la poesia, que semblava que requeria un esforç menor per als acadèmics, en relació, per exemple, a les dissertacions històriques que havien d'integrar la història de Catalunya o als diversos fragments que havien de constituir els tractats de l'obra prèvia. Així, cap a la dècada dels 80 disminuï l'interès per la poesia (en general), deixant pas a dissertacions de tipus més teòric (per bé que els treballs foren més aviat pocs tenint en compte que la decadència ja era generalitzada). Fins i tot, al final de la dècada (veg. jgen. 25/XII/1789

756. «Se tiene entendido que se van a vender los censos que percivían los ex-jesuitas del principado de Cataluña no sujetos a celebraciones y, si se pudiese conseguir la gracia de ellos, sin embargo de lo dificultoso sería su cobro, empezaría la Academia a tener algún fondo» (c. 1785; ARABLB, I-III-9: [Certificacions], fol. 38v).

757. En aquesta línia, també es plantejaren de demanar «noticia de las dotaciones que logran otras Academias y del modo con que las solicitaron y las obruvieron o se les concedieron»; ARABLB, I-II-28: *Quaderno de juntas particulares desde 3 febrero de 1779 hasta 1787*, fol. [16v] (veg. DOCUMENT 6 i 7).

i 13/1/1790), Joaquim Esteve llegí un poema en vers heroic, partint d'una oda d'Horaci, sobre la naturalesa, les virtuts i les propietats de la poesia, segurament per estimular els acadèmics a compondre algunes peces que poguessin ser presentades en junta general. La lectura d'algunes obres poètiques d'autors que no pertanyien a la RABLB i que trameteren les seves obres a la institució o als acadèmics (per exemple, un poema de José Antonio Porcel y Salablanca, canonge de Granada, «en obsequio de su majestad reynante al tiempo de la proclamación de su real persona por la ciudad de Granada»; jgen. 3/VIII/1763) i les traduccions o versions al castellà de poemes clàssics (entre altres, Salvador Puig llegí la seva traducció en vers castellà de les *Geòrgiques* de Virgili en diverses juntes entre 1772 i 1789),⁷⁵⁸ acabaren omplint els buits d'algunes sessions.

En un discurs d'agraïment per haver estat escollit vicepresident de l'Acadèmia, que ens ha pervingut anònim, apareix constarada, com una de les principals causes de la decadència dels treballs acadèmics, la manca de fons per treure còpies dels documents:

No negaré, señor excelentísimo, que pueda haber concurrido al pasado decaimiento de la Academia la falta de fondos destinados a promover sus producciones y el ver frustrados algunos passos que se dirigían a tan útil objeto, pues, ¿quién no ve quán necesarios eran estos auxilios para recorrer archivos, registrar cartularios, enterarse de los manuscritos de siglos remotos, sacar copias de los instrumentos más preciosos y entrarse por este medio en los más secretos retretes de la antigüedad? (19è lligall, núm. 9, fols. [2v-3r]).

A més, a aquest fet cal sumar-hi la crítica despietada de què eren objecte les dissertacions acadèmiques per part d'alguns dels censors.⁷⁵⁹

El 1790, la decadència s'agreuja especialment a causa dels diversos deutes contrets. El que actuà com a revulsiu (segons reconeixen els mateixos acadèmics) fou el discurs pronunciat el 23 de juny de 1790 pel baró de Sarraí, com a zelador.⁷⁶⁰ Les solucions que proposà, molt més concretes i que serviren d'estímul i de motor per a la represa dels treballs acadèmics, foren, a grans trets:

758. Ja en el període de recuperació, Joaquim Esteve féu una versió lliure de diversos epigrames de Marcial, jgen. 19/VII/1797.

759. Anys a venir, la situació s'anà agreujant (Antoni Alegret, com a zelador, exposava el 1805 que la història de Catalunya, «si bien en el día ha de ser el blanco de sus desvelos, pero no debe serlo de exponer a sufrir las agudas saetas de la crítica los que se dedican con esmero a escribirla»; ARABLB, 19è lligall, núm. 14) fins al punt d'haver d'assenyalar uns límits a les censures i proposar-ne una reforma. Veg. la fórmula breu proposada per a les censures al DOCUMENT 9 b).

760. ARABLB, 19è lligall, núm. 24 (1).

[1] A més de la proposta d'elaboració d'un diccionari quadrilingüe, de què ja he parlat en tractar la qüestió de la llengua (veg. §2.2.1.), que l'Acadèmia sol·liciti «licencia para imprimir toda especie de libros en Cataluña, encargándose de su revisión y censura» (fol. [5v]) i que, per aquest motiu, modifiqui les censure.

[2] Entre els suggeriments que es poden fer entorn de les juntes particulars, que es nomenin un parell d'acadèmics extraordinaris per assistir-hi.

[3] Que s'esculli una persona perquè comenci a escriure la història de Catalunya.

[4] Que es divideixin en èpoques els materials que s'han de coordinar, els quals han de ser ordenats per tres o quatre acadèmics.

[5] Que es distribueixin assumptes heterogenis «para ir formando los jóvenes académicos» (fol. [7r]).

[6] Que es distingeixin els papers en les juntes generals, donant preferència de lectura a aquells que ja són matèria per a la formació de la història de Catalunya.

A aquesta mitja dotzena de propostes, s'hi sumà una solució econòmica viable i que permeté pal·liar alguns dels més greus problemes de fons: una contribució voluntària (obligatòria per als que ingressessin a partir de 22/VI/1790) de quatre duros anuals cada acadèmic. En aquest sentit, ens consta que, a finals de 1791, l'aleshores president, el comte d'El Asalto, manifestà la bona predisposició del comte de Floridablanca per protegir la RABLB, fet que impulsà els acadèmics a plantejar-se «lo que pueda solicitarse en bien de la Academia, singularmente sobre dotación» (jgen. 14/XII/1791; 1-III-1: *Registro de las juntas generales...*, fol. 2v). Finalment (jgen. 14/XII/1796), s'optà per quatre duros en el moment de l'ingrés a la corporació i dos duros anuals (a excepció dels religiosos, que només havien de pagar en el moment d'entrar-hi), amb la reducció a duro i mig a partir de 1805.⁷⁶¹

Foren precisament aquestes encertades mesures les que impulsaren un període de gran activitat acadèmica durant la dècada dels 90 (fins i tot, amb el parèntesi que implicà la Guerra Gran), tal com s'exposarà a l'epígraf següent.

Un cop estabilitzada la situació, al 1797, la junta particular tornà a plantejar-se diverses solucions per arranjar —ara, però, de manera definitiva—

761. Una altra mesura econòmica passava per sol·licitar, atès que es trobava vacant la mitra de Barcelona, una pensió de mil pesos anuals a favor de l'Acadèmia (jpart. 12/III/1794), però aquesta gestió s'acabà suspenent.

la decadència institucional, per bé que no acabarien de prendre cos fins a inicis del segle següent. En essència, es tractava de mesures encaminades a resoldre la qüestió econòmica, motiu pel qual demanaren:

- a) ocupar-se de la impressió del *Diario de Barcelona*, quan morís Pere Pau Huson (mesura que fou reactivada l'any 1801);⁷⁶²
- b) l'edició d'un segon diari, amb papers d'erudició;⁷⁶³ i
- c) el permís per fabricar magatzems en la cortina de la muralla de terra, des de la Porta Nova fins a la baixada de la muralla per la part de la ciutadella.⁷⁶⁴

No serà, però, fins al 1802⁷⁶⁵ que, aprofitant la vinguda dels reis Carles IV i Maria Lluïsa de Parma a Barcelona amb motiu de les noces dels seus fills (el futur Ferran VII i Maria Isabel, amb els fills de Ferran IV de Nàpols, Maria Antònia i Francesc), decidiren elevar una representació al monarca per demanar mitjans econòmics per a la subsistència de la institució. En aquesta representació, s'hi exposava, entre altres coses, que:

La sola formación de la historia del Principado que la traçó su fundador augusto, el señor Fernando el VI, y señaló por principal objeto a la Academia, exige gastos que superan los esfuerzos de los particulares i, sin acopiar previamente un buen caudal de copias de preciosos manuscritos, que se hallan recóndidos en varios archivos i bibliothecas, no es posible llenar la real intención.⁷⁶⁶

En concret, les peticions econòmiques que els acadèmics adreçaren al monarca foren, com consta en la *Memoria de lo que la Real Academia de*

762. De fet, anys abans, el 1775 havien plantejar, en carta a Jerónimo de Grimaldi, marquès de Grimaldi, la possibilitat de fer-se càrrec de la *Gazeta* i d'altres papers de la Reial Audiència, atès que Tomàs Piferrer, impressor del rei, havia mort i quedava la plaça vacant. Una tasca d'aquestes característiques hauria garantit, per la seva continuïtat, un subsidi moderat però suficient per costejar les impressions de la corporació.

763. Es refereixen al *Semanario*, tot i que remarquen que «no se ha adoptado por ahora por no tropezar con especies análogas al *Diario*» (lligall 1-III-2; document amb data de 12 de gener de 1797).

764. De la possibilitat de demanar aquesta parcel·la de terreny, ja se n'havia parlat l'any 1785; veg. DOCUMENT 6. D'aquesta gestió, se n'hauria d'ocupar Escofet, ateses les seves facilitats per a comunicar-se amb els enginyers. Una altra proposta s'havia de recollir sota l'epígraf «Libros catalanes».

765. I cal tenir present que, a començament de segle, la mort dels socis Marià de Sans i Josep Bellvirges, els més assidus a les juntes, havia commocionat de nou la junta acadèmica.

766. Veg. la còpia sencera d'aquest document al lligall 1-III-2 (també a les actes, 1-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàgs. 62 (per a la citació)-63).

*Buenas Letras de la ciudad de Barcelona ha representado a su majestad, con permiso de su excelentísimo presidente el señor Príncipe de La Paz, en 3 de noviembre de 1802, por la secretaría de Estado:*⁷⁶⁷

- a) una pensió de 1.500 a 2.000 rals sobre cadascuna de les mitres del Principat, quan anessin vacant les que estaven gravades;
- b) en cas que això no els fos atorgat, la concessió d'una impremta amb privilegi exclusiu de publicar i vendre les obres de l'Acadèmia (és a dir, les pròpiament corporatives) i les dels seus membres⁷⁶⁸ i la futura (també quan estigui vacant el càrrec) del diari de la ciutat; i
- c) l'autorització per fer una rifa anual.⁷⁶⁹

Un mes i mig després, arribà la reial ordre, signada per Pedro Cevallos, secretari del Despatx d'Estat, en què es concedia (amb data de 13 de desembre de 1802) la impremta a la corporació i, «en quanto a lo que solicita la Academia de que se le conceda la futura del encargo de escribir el diario de esa ciudad, ha determinado su majestad que, quando se halle vacante este encargo, ocurra la Academia con dicha pretención» (veg. DOCUMENT 7). A partir d'aquesta ordre, que circulà impresa en mans de diversos acadèmics,

767. L'autor de la memòria i de l'esborrany de la carta adreçada a l'aleshores president de l'Acadèmia, Manuel de Godoy, datada a Barcelona l'1 de novembre d'aquell any, en la qual se sol·liciten «medios» per poder reanimar la corporació del seu estat de deplorable decadència, fou Joan de Sans i Barutell, el qual, en una carta adreçada al baró de Sarraí, amb data el 30 d'octubre de 1802 (conservada a r-III-2), la considera, humorísticament, «ese mezuquino hijo de mi entendimiento concebido en la cama y dado a luz en el bufete».

768. El dret d'establir una impremta amb privilegi exclusiu era una gràcia de què gaudien les Reials Acadèmies Espanyola i de la Història, i també la de Bones Lletres de Sevilla. Un privilegi que, un any abans que el baró de Sarraí pronunciés el seu discurs revulsiu, ja havia estat reclamat per Ferran de Boixadors: «Procúrese solicitar por medio de una persona, así por su erudición como por su carácter personal, un despacho regio para que la ilustre Academia tenga (pues no desmerece ninguna obra), o pueda tener, una imprenta propia i librería; esto es: bajo dominio i única protección de [la] Academia, quien dispondrá los sugeros que se haian de encargar de este ramo, con privilegio exclusivo de que ella sola pueda imprimir i vender todas las obras académicas que salieren del gremio de individuos de tan ilustre cuerpo, sin perjuizio de poder imprimir, pero no vender, las demás obras advertencias que a ella concurrieren para su impresión» (Ferran de BOIXADORS, *Amicus Plato sed magis amica veritas. Ex Cicerone*, 1789; ARABLB, 19è lligall, núm. 28, fols. 6v-7r).

769. La *Memoria* amb aquestes peticions fou entregada al president el dia 7 de novembre de 1802 per Joan de Sans i pel baró de Sarraí. Aquestes peticions també foren presentades a Pedro Cevallos, el qual considerarà molt adequada la qüestió de la impremta i del diari, també la de les pensions, però més difícilosa la de la rifa, atès que podria perjudicar, de manera palpable, la renda de la loteria.

començaren les gestions per publicar el setmanari que havia d'ofèrir a la llum pública, de manera periòdica, les obres acadèmiques (veg. §3.2.2.).⁷⁷⁰

Tot i que transcendeixi novament el marc cronològic imposat per a aquest estudi, resulta convenient oferir algunes breus pinzellades entorn de la segona qüestió, la del diari de la ciutat. Com a mitjà per cobrir les seves despeses i necessitats econòmiques, el 16 de març de 1816, la RALB demanà que, havent mort Pere Pau Huson,⁷⁷¹ li fos atorgada la «real gracia de imprimir privativamente el diario de esta ciudad», una gràcia que finalment no fou concedida a l'Acadèmia sinó a Antoni Brusi. D'aquesta manera, expressà la corporació barcelonina la seva disconformitat envers la decisió reial:

No puede menos, señor, esta Academia de hacer presente a vuestra magestad que las circunstancias en que se hallaba toda España en el tiempo que la Junta Central del Reino <quando> hizo la gracia al citado impresor Brusi y la dispersión en que se hallaban los más de los individuos de la Academia en defensa de los sagrados derechos de vuestra magestad y de la nación entera, y la falta de comunicación en que las más veces se hallaba esta provincia con el gobierno, no le dieron lugar para dar a conocer a la suprema Junta el real decreto de 13 diciembre de 1802, y, por lo tanto, quando hizo ésta la gracia a Brusi, no pudo hacer de él mérito alguno, circunstancia que igualmente faltó en el expediente promovido en el Real y Supremo Consejo de Castilla, para hacer a vuestra magestad la consulta a fin de ratificar a Brusi la gracia que le había hecho el gobierno central.⁷⁷²

4.2. LA RECUPERACIÓ «INTEL·LECTUAL» DELS ANYS 90

Sobta, certament, veure com, després de tres dècades de marcada decadència institucional, a la dels 90, resorgeixen diverses de les iniciatives envers la cultura catalana que li donen entitat (o bé se n'estimulen de noves).

770. Són diversos els documents entorn d'aquesta publicació periòdica que ens han pervinut, bé que desordenadament, al lligall I-III-2: una *Recopilación de los acuerdos tomados por las juntas particulares y generales de la Real Academia de Buenas Letras relativamente al periódico que se ha propuesto publicar* (amb lletra de Pere Pont; jpart. 10f/XII/1803-15/II/1806), dues còpies del *Prospecto del periódico que, con permiso de su majestad, ofrece a sus conciudadanos los españoles la Academia Real de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona* i del «méthodo que nos ha parecido más oportuno para poner en planta la publicación de dicho papel» (part literària), notes sobre la *Parte económica* i els «Reparos que objetan los redactores por lo antecedente a la impresión del semanario».

771. Aquest impressor havia tingut la privativa del *Diario de Barcelona* des del 16 d'abril de 1792.

772. Ramon Ignasi de SANS I DE RIUS (vicepresident), carta datada a Barcelona el 13 d'octubre de 1819 (lligall I-III-2). A més, demanaren que aquesta sol·licitud de l'Acadèmia i el reial decret del 13 de desembre de 1802 fossin adjuntats a l'expedient de Brusi, per si aquest hagués de ser revisat de nou.

El 1792, a l'oració inaugural, Marià Joaquim de Huerta, com a zelador, esmentava algunes d'aquestes iniciatives:

Su palabra, ofrecida tantos años hace al público, de la edición del 2º tomo de preliminares de la hystoria de nuestro principado, objeto que comprehende los ramos de tradición, instrumentos, medallas e inscripciones, la formación de la enunciada hystoria, la del siglo corriente, la composición de un *duplicado diccionario de español al catalán y, de éste, al español* y, por fin, la traducción del Montaner [...] (15è lligall, núm. 24, fol. [27]).⁷⁷³

En efecte, en els deu últims anys del segle XVIII i en els primers del XIX —període en què la corporació barcelonina esdevé una veritable plataforma d'actuació d'erudits i literats—, proliferaren un conjunt d'empreses (materialitzades sovint en diverses dissertacions acadèmiques) que mostren una preocupació per la fixació de l'ortografia i la gramàtica catalanes: és el moment del discurs d'Alegret entorn de l'ortografia catalana (1792; i la controvèrsia ortoèpica entre Dempere i Alegret s'inicià també en aquest mateix any), dels de Bellvitges (1800) i Torres i Amat (1805), sobre els tractats d'ortografia antics i sobre els autors i els documents catalans que podien servir de models per a l'ortografia catalana, respectivament, i del catàleg dels escriptors en llengua catalana des dels temps de Jaume I, d'Elies i Robert, com a pas previ per a la redacció d'una gramàtica (1794); les apologies de la llengua materna tampoc no apareixen a la RABLB fins aleshores: els discursos d'ingrés de Tudó i de Casanova foren llegits amb un any de diferència, el 1792 i el 1793; de l'any 1792, és la dissertació de Mudarra entorn de l'origen del català. És també a partir de 1790 que, després de vint anys, es torna a plantejar la tasca lexicogràfica de la corporació, a iniciativa del baró de Sarraí, que culminaria amb el *Diccionario catalán-castellano-latino*, d'Esteve, Bellvitges i Juglà, en un parell de volums del 1803 i 1805. De la mateixa manera, és en el tombant de segle quan el català, com a llengua literària, obté un increment considerable respecte a la resta del segle (fins a arribar a un ús d'un 42%). I, què més cal dir de la col·lecció de poesies catalanes, impulsada des de 1793 (o —si voleu— des de 1804)?

773. Un discurs semblant l'havia pronunciat un any abans. Per la seva part, es comprometia a elaborar una memòria sobre els instruments i a treballar en el diccionari, comissions ambdues que tenia encarregades.

En la mateixa línia, el 1796 s'acordà, en junta particular, «que se excite el zelo de los señores *antiquiores* de las juntas de traducción de Montaner, diccionario de la lengua catalana, colección de poesías, colección de papeles, plan de la historia de Cataluña y medios proporcionados para dotación de la Academia» (I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 41), és a dir, tots els projectes que havien d'aconseguir eradicar la decadència corporativa.

I no foren només la llengua i la literatura catalanes les que es van veure afavorides. Quant al projecte de la redacció d'una nova història de Catalunya, ja ha estat dit més amunt que es reanimà, precisament, a partir de 1791 (sobretot, les qüestions entorn de la metodologia, que culminaren amb el pla de 1804), i també els preliminars de la història (el tractat dels instruments, el 1795, i l'explicació dels segells, un any després). En la mateixa dècada, nasqueren importants projectes historiogràfics com les traduccions castellanes d'obres de la historiografia catalana: la versió castellana anotada de la crònica de Muntaner —i la de Pujades— (1792) i la de textos jurídics rellevants, com les constitucions de Catalunya (1790), iniciativa de vida efímera, o les ordinacions d'En Santacília ([1796] 1803).

Però, per què cap dels intents de recuperació de l'antiga esplendor no començà a donar un resultat positiu fins a la dècada dels 90 i durant el període que ha estat titllat de «moment fosc i contradictori de la nostra història lingüística i literària, del qual encara caldria fer estudis profunds» (GINEBRA 1992: 65)? Quines degueren ser les causes d'aquest reviscolament «intel·lectual»? Quina fou la veritable motivació dels acadèmics per treballar amb una nova empena?

Les particularitats del període no han passat desapercebudes i han cridat l'atenció d'especialistes en diversos àmbits de la filologia catalana. Mila Segarra, després d'analitzar la tasca de fixació de l'ortografia catalana duta a terme per l'Acadèmia durant aquests anys, ha afirmat que les apologies de la llengua catalana i la resistència passiva de certs sectors a la imposició del castellà, com a reaccions en contra de la política assimilista dels Borbons, acabaren per «desvetllar en els sectors cultes l'interès no sols per l'ús de la llengua pròpia sinó també pel seu estudi» (SEGARRA 1988: 151). Jordi Ginebra (1992), davant la relativa proliferació de gramàtiques catalanes entre 1796 i 1821 (i amb una aparent discontinuïtat de la tradició), conclou⁷⁷⁴ que les preocupacions de reforma educativa a l'Europa de la segona meitat del XVIII (lligades a la «modernització» social i política de l'Estat) afavoriren la implantació de gramàtiques en llengua vulgar en el sistema docent i el català, al final del segle, tenia prou vitalitat per participar en el procés, malgrat que la llengua triada pel poder polític fos la castellana. Amb tot, aquesta afirmació és vàlida per a les obres de Joan Petit i Aguilar (1796-1829), d'Antoni Febrer i Cardona (1804 i 1821)

774. Després de rebutjar la idea que es tractin de precedents o símptomes de la Renaixença (ni tan sols «indícis de recuperació» de la llengua i cultura catalanes) i després d'analitzar-ne els trets comuns i les circumstàncies generals que en justifiquen l'aparició: objectius, models de llengua, qüestions sobre l'ensenyament, etc.

i de Joaquim Pons i Cardona (1804), lligades al sistema educatiu,⁷⁷⁵ però no per a la gramàtica de Josep Pau Ballot (1810-1813), amb una motivació i objectius ben diferents (d'entrada, no estava adreçada a la docència).⁷⁷⁶

Semblantment, Jordi Carbonell (1977) troba en la transformació econòmica, demogràfica i social del Principat, combinada amb l'esperit de resistència a l'imperialisme subjacent durant tot el Setcents, l'explicació per al canvi literari produït en el tombant del segle.⁷⁷⁷

A més d'aquestes possibles causes d'ordre intern,⁷⁷⁸ m'agradaria apuntar-ne una d'externa molt important: els efectes derivats de la política lingüística uniformitzadora i exterminadora francesa. De ben segur que arribà als acadèmics un cert coneixement de la política lingüística centralitzadora de la França revolucionària entre 1790 i 1794,⁷⁷⁹ entre altres factors, perquè

775. Les quals considera una «resposta catalana al procés de crisi i modernització literària i cultural que inicia la Il·lustració a Europa» (GINEBRA 1992: 79).

776. Segurament, és aquest element dissonant el que ens pot donar la clau. En aquest sentit, Mila Segarra (1987) i August Rafanell (1999) han lligat l'aparició de la primera gramàtica impresa al fet polític. Ambdós la situen com a conseqüència de l'«incís napoleònic», dins del «projecte de restauració del català com a llengua oficial» impulsat pels francesos, en paraules del darrer. Començada a confeir cap a 1810 i amb l'aparició dels primers plecels el 1813, Rafanell afirma que: «No és massa aventurat creure que la política del govern de Catalunya en vagi precipitar la redacció, l'edició íntegra de la *Gramàtica*, però, no va començar a circular fins a l'any 1815. Rescindit l'interregne napoleònic, la utilitat pública per a la qual havia estat concebut aquest volum degué quedar molt devaluada» (RAFANELL 1999: 118-119). Es tractaria, per tant, d'una actuació segons la conveniència política: de fet, Ballot, seguint l'esperit de la Reial Cèdula, havia produït diversos llibres d'aprenentatge del llatí i del castellà, a la docència dels quals dedicà tota la seva vida. Em sembla que aquesta hipòtesi resol de manera simple la controvèrsia generada entorn de Ballot, d'acord amb les circumstàncies històriques i professionals.

Pere Anguera, en canvi, justifica la seva aparició per motius interns, menys plausibles: «Si el català era allò que limitava l'accés a la cultura, vol dir també que era en català la instrucció, bona o dolenta, cosmopolita o reclosa, que la gent rebia i, perquè l'emprava amb persistència i s'hi culturitzava, s'explica la demanda d'una gramàtica moderna» (ANGUERA 1997: 29).

777. «Era una nova societat que, conscient de la pròpia força, reivindicava la pròpia llengua i la pròpia literatura», afirma Carbonell (1977: 301). I ho justifica a partir del fragment del discurs *Sobre la llengua catalana* de Tudó (1792), que ja he esmentat, en què s'explicita clarament el lligam entre la reivindicació de l'ús literari del català i el desenvolupament econòmic del país.

778. En efecte, existí la gestació d'un ambient propici: diverses apologies del català sorgeixen cap a finals del Setcents; assajos ortogràfics, gramaticals i lexicogràfics, o la polèmica ortogràfica del *Diario de Barcelona* (que tingué un cert ressò social, atesa la plataforma en què es vehiculà), són iniciatives que també foren realitzades en aquest sentit.

779. Tan sols els calia llegir l'entrada *langue* de l'*Encyclopédie* (1765): «La nation est une par rapport au gouvernement» i, en conseqüència, «il ne peut y avoir dans sa manière de parler qu'un usage legitime». Tot i això, a partir de l'enquesta de l'*abbé* Grégoire, es realitzaren uns censos en què es calculava, per exemple, que sis milions de francesos (dels 25 existents) desconeixien per complet la llengua nacional.

l'enquesta de l'*abbé* Grégoire sobre els *patois* (els quals titllava de residus del feudalisme) fou publicada a *Le Patriote français*, un diari d'àmplia difusió (veg. LÓPEZ 1996). Per altra banda, les notícies de França arribaven amb força rapidesa: entre 1789 i 1793, anys dels Rebomboris del Pa de Barcelona, arriben ecos i refugiats de la Revolució Francesa i es prepara la Guerra Gran (1793-1795) contra la Convenció. Sembla que fou aquest darrer esdeveniment polític el que afectà tot el Principat, més encara, fins i tot, que la Revolució Francesa (veg. MOREU 1967, OSSORIO 1977, ROURA 1993 i VILAR 1973).

Podria ser que, com a reacció a la guerra declarada als *patois* durant la Revolució, sorgeixi la necessitat de dotar el català d'una gramàtica, d'una ortografia i d'un diccionari, seguint el model del castellà, que ja en disposava de feia temps (em refereixo al *Diccionario de autoridades* (1726-1739), a l'*Ortografía* (1741) i a la *Gramática* (1771) de la Real Academia Española). Segons aquesta hipòtesi, les iniciatives envers la llengua catalana no tindrien una mera intenció arqueològica o filològica (és a dir, com a eines per entendre la documentació antiga conservada als arxius), sinó que implicarien una certa voluntat de recuperació al nivell de l'«alta cultura».⁷⁸⁰

Certament, la voluntat arqueològica i de conservació també hi era —i hi tenia un pes important—:⁷⁸¹ així, historiadors com el marquès de Mondéjar o Zurita són acusats del fet que, «por envidia, ligeresa, [des]preocupación o ignorancia del idioma catalán o lemosín, han dejado correr sus plumas sin dar asenso ni estimación a lo que dejaron escrito e impreso Raimundo Montaner, Bernardo Desclot, Guillem de Vallescá, don Josef Pellicer, Estevan de Corvera, el doctor Bernardo Boades, Jaime Marquillas, Antonio Oliva y

780. L'única institució que se'n podia fer càrrec era la RABLB; o, si més no, aquesta és la idea que en tenien els erudits del Setcents. Ignasi Torres i Amat —per esmentar-ne tan sols un exemple— exposà en el seu discurs sobre *¿Qué autores o documentos catalanes existen que puedan servir de modelos para arreglar la ortografía catalana?* (1805) que aquesta és una «obra que solamente vuestra excelencia puede sacar cabal y completa, porque sus leyes no puede fixarlas un autor particular: deben ser obra de una Academia, que en esta materia es el único legislador; obra que ha ocupado las primeras atenciones de las Academias de Madrid, París, Viena y Roma, y de los sabios que nos precedieron en este respetable lugar» (ARABLB, 4t lligall, núm. 29, fol. 1v).

781. Una intenció que també era present fora de l'àmbit de la RABLB; veg., com a mostra, la queixa del claustre de la Universitat de Cervera exposada el 1771 davant la prohibició de publicar llibres educatius en català: «Aunque los referidos libros no sirviesen para la enseñanza pública, con todo era aún considerable su consumo, ya que, según se creía, por querer muchas familias conservar el idioma a fin de que se entendieran siempre fácilmente así los instrumentos antiguos como las adbertencias que los maiores dejaron notadas en sus respectivos archivos» (AHN, Consejos, llig. 8.110, núm. 206, fol. 8; citat a FERRER 1995: 439-440).

otros infinitos». ⁷⁸² Perquè els acadèmics eren ben conscients que la història de Catalunya anava molt lligada al català, la llengua amb què fou escrita, com constatà Joan Baptista de Ferran (1805):

Ay va lo que tengo conveniente a la historia de Cataluña. Y nos podemos gloriarse de que todo quanto hay antiguo de historia de la Corona de Aragón, todo, se deve a la aplicación y trabajo de nuestros catalanes, y que *todo está escrito en nuestro idioma catalán* y que éstos han sido los originales de que se han aprovechado aragoneces y valencianos en lo que han escrito posteriormente. [...]

Trabagen vuestras merçedes en la ilustración de las cosas del Principado y hagan conocer que, así como nuestros *historiadores llamocinos* fueron los primeros en contar los hechos famosos de mar y tierra de nuestros reyes de Aragón y de toda España, así también nuestros poetas trobistas fueron los primeros en cantar la lira muda de todos los siglos bárbaros. ⁷⁸³

Davant del perill de desaparició, s'accentua la consciència del que és propi. En un moment de convulsió social, les iniciatives envers la cultura catalana eren una resposta contra l'amenaça, una reacció contra el francès, reacció que ha restat reflectida en nombrosos poemes (veg. CAHNER 1998: 155-228 i DURAN i CAHNER 1959). Diversos erudits es manifestaren explícitament en contra de la política francesa. Implicat cada vegada més en l'evolució política d'Espanya, Antoni de Capmany (membre de l'Acadèmia des de 1782), al seu *Centinela contra franceses* (1808), s'alçà contra la política uniformitzadora amb paraules com:

Debíamos temer que el plan de despotismo que va extendiendo el astuto Bonaparte por la Europa, después de haberle probado bien en Francia, vendría a plantificarlo en España. Igualarlo todo, uniformarlo, simplificarlo, organizarlo, son palabras muy lisonjeras para los teóricos, y aun más para los tiranos. [...] En Francia, pues, no hay provincias, ni naciones; no hay Provenza ni provenzales; Normandia, ni normandos; se borraron del mapa sus territorios y hasta sus nombres. [...] Allí no hay patria señalada para los franceses, porque ni tiene nombre la tierra que les vio nacer, ni la del padre que los engendró, ni la de la madre que los parió. [...] Todos se llaman

⁷⁸². Joan Francesc MOLINES, *Sobre la conquista de Gerona y antigüedad de su catedral* (1788); ARABLB, 6è lligall, núm. 8, fols. [4v-5r].

⁷⁸³. Joan Baptista de FERRAN, carta al segon baró de Sarraí (Ulldecona, 12 de maig de 1805), conservada al lligall I-III-2 (veg. DOCUMENT 13). També calia un bon coneixement de la llengua, per exemple, per resoldre algunes qüestions toponímiques: «Fue su entrada [*la dels vàndals*] en las Españas por los montes Pirineos, y por la parte de Cataluña en donde hay un lugar y población que, en lengua catalana, se llama *Campdevàno* y en la latina *Campus vandali*» (Antoni de RAVISSA, *Estado en que se hallavan las Españas y las provincias de Languedoc, Provenza y Gascuña al tiempo de la invasión de los vàndalos y suevos*, 1753; ARABLB, 7è lligall, núm. 41, fol. [47]).

franceses, al montón, como quien dize carneros, baxo la porra del gran rabadán imperial. [...]

¿Qué sería ya de los españoles si no hubiera habido aragoneses, valencianos, murcianos, andaluces, asturianos, gallegos, extremeños, catalanes, castellanos, etc.? Cada uno de estos nombres inflama y envanece y, de estas pequeñas naciones, se compone la masa de la gran Nación, que no conocía nuestro sabio conquistador, a pesar de tener sobre el bufete abierto el mapa de España a todas horas.⁷⁸⁴

Tot i que la llengua castellana era un dels factors d'unificació que necessitava Espanya per lluitar contra els francesos, l'afecció per la diversitat de províncies és ben present en el seu discurs. Potser sí que es tractava del «tímid sentiment regionalista entrelaçat amb la idea de pàtria espanyola», a què al·ludia, ja al 1938, Josep Maria Miquel i Vergés (1989 reed.: 134).⁷⁸⁵ S'iniciava, d'aquesta manera, la construcció del concepte d'una comuna nació espanyola⁷⁸⁶ a partir de la vindicació de les diverses aportacions provincials, en contraposició a l'uniformitzador procés francès. És en aquesta línia que Joan Lluís Marfany (2003) ha rellegit els testimonis més paradigmàtics que, fins fa poc, havien estat interpretats com a mostres de la Renaixença.⁷⁸⁷

Pocs anys abans, els acadèmics devien tenir unes idees similars a les de Capmany respecte de l'opció de la veïna França. En canvi, el projecte espanyolitzant (i, també, castellanitzant) era un procés iniciat de feia segles, no sobtat, i no devia percebre's com a tal. Així, doncs, les iniciatives a favor de la llengua i

784. Antoni de CAPMANY, *Centinelas contra franceses*. Madrid: Gómez Fuentenebro, impr., 1808, pàgs. 89, 91-92 i 94.

785. Tot i que el progrés havia de venir donat per una nació única i unitària, l'especificitat era un tret al qual no estaven disposats a renunciar. Catalunya s'oposava, en aquest sentit, al país que fou anteriorment admirat com a model.

786. De tota manera, el concepte de nació espanyola devia circular paral·lel al de nació catalana. Només cal veure com el mateix Capmany, que reproduí en el seu discurs d'ingrés a la RALBL el que, pocs anys abans (el 1775), havia llegit a l'Acadèmia de la Historia, passa d'una «nació» a l'altra sense miraments (veg. ANTÓN 2001). No repassaré aquí tot l'ideari polític del Setcents i, en especial, de la fi de segle; per a l'ideari polític de Capmany, veg. la bibliografia indicada a la n. 486.

787. Anys a venir, Antoni de Bofarull diria: «Espanya, como he defendido en otras ocasiones, no es una nación y sí un conjunto de nacionalidades» (*Crónica catalana de Ramón Muntaner, texto original y traducción castellana, acompañada de numerosas notas, por Antonio de Bofarull*. Barcelona, 1860, pàg. xxiii); i, encara a finals del XIX, Manuel Milà i Fontanals clouria el seu discurs d'inauguració dels primers Jocs Florals de convocatòria moderna representant una paradigmàtica citació de Capmany: «Y podríam repetir un aforisme ja usat al tractar un dels millors catalans y més ardents espanyols que mai hi ha hagut: "No pot estimar sa nació, qui no estima sa província"» («Discurs». A: *Jochs Florals de Barcelona*. Barcelona: Llibreria d'A. Verdaguier, 1895, pàg. 25).

la literatura catalanes dutes a terme en el marc de l'Acadèmia de la dècada dels 90 fins al 1807 vindrien a reforçar —dins de la nació espanyola— la identitat de Catalunya a través del fet cultural. A més, com ha estat dit més amunt, és precisament a partir de l'any 90 que es proposen traduir al castellà obres fonamentals per a la historiografia catalana, com les constitucions de Catalunya, les ordinacions d'En Santacília (publicades el 1816) i les cròniques de Muntaner i Pujades.

Sens dubte, la qüestió política de l'entorn, sobretot la Guerra Gran, afectà el normal desenvolupament de les juntes.⁷⁸⁸ Així, el novembre de 1793, «no se celebró junta general [...] por hallarse ocupado el salón llamado de Ciento con motivo de las ocurrencias con los franceses (véase la nota de la junta particular de 11 de diciembre de 1793)», com indica una nota a jgen. 16/XII/1793.⁷⁸⁹ Uns fets que també influïren negativament en les sessions acadèmiques de la segona meitat de 1794:

No se celebró Academia desde la de Pasión de 1794 a causa de la sensación que generalmente causó la retirada en abril de 1794; de cuyas resultas fue comisionado el secretario [*Fèlix Estanislau de Prats i de Santos, segon baró de Sarraí*] por el excelentísimo señor conde de La Unión [*Luis de Carvajal*] para el arreglo de sometenes, hasta últimos de noviembre. Y, aunque quedó encargado de la secretaría el señor don Mariano de Sans, ocurrieron dudas y estorvos que lo impidieron (I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, fol. 17r-v);

escrigué el baró de Sarraí, també en nota, a jgen. 21/I/1795,⁷⁹⁰ com a preludi del que passaria, anys més tard, amb la Guerra del Francès.

Les juntes particulars també quedaren afectades per la Guerra Gran: en lloc de convocar-se un cop per setmana, com era habitual (o, com a mínim,

788. Rellegint el capítol de Ferran Soldevila dedicat a les Acadèmies, m'adono que l'historiador ja apuntà, de passada, que: «L'Acadèmia de Bones Lletres participa, doncs, del reviscolament que s'observa a Catalunya, al final del segle XVIII, amb vagues manifestacions, afavorides per la Guerra Gran, de regionalisme polític i literari, les quals contenen en germen moltes de les que plenament es manifestaran temps a venir» (SOLDEVILA 1938: 92). Interessant teoria que, no entenc per què, ha passat desaparecebuda fins ara.

789. ARABLB, I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, fol. 14v. Al seu torn, la nota de la jpart. 11/XII/1793 n'especifica les causes: «No se celebró Academia por noviembre por hallarse ocupado el salón llamado de Ciento para tablados de la Guardia de Prevención de las Compañías, a cuyo cargo corre la guarda y defensa de la ciudad, y se ha desocupado a primeros de diciembre, trasladándose a otro parage los tablados» (ARABLB; I-III-1: *Registro de juntas particulares...*, pàg. 21).

790. Una nota, escrita en termes semblants, també justifica la manca de juntes particulars per aquest mateix motiu (veg. jpart. 9/I/1795).

cada quinze dies), se celebraren una vegada al mes durant tot el 1793 i fins al 12 de març de 1794. Després del parèntesi (que durà fins al 9 de gener de 1795) en què no tindria lloc cap junta particular, ja no tornarien a convocar-se amb la mateixa periodicitat d'abans.

Es tracta d'un període (el que va de 1793 a 1795) en què, atesa la manca de contribucions acadèmiques, es tornen a llegir discursos anteriors.⁷⁹¹ I resulta del tot simptomàtic veure com l'elecció dels acadèmics passava per tota una sèrie de dissertacions que evoquen la vitalitat i fortalesa dels catalans en temps de la dominació sarraïna: entre altres, el treball de Benet Vinyals de la Torre relatiu a l'estat eclesiàstic, el seu poder i govern en temps dels àrabs (llegit el 2 de desembre de 1750 i tornat a llegir el 18 de març de 1794);⁷⁹² la composició, que no ens ha pervingut, *Al llanto de los españoles sufocados por la invasión de los sarracenos. Liras trágicas*, d'Agustí Lluís Verde (llegida el 6 d'agost de 1755 i, de nou, el 25 de febrer de 1795);⁷⁹³ o els discursos, que foren tornats a llegir en jgen. 29/IV/1795, un parell de Pere Serra i Postius, sobre *El cuándo y cómo defendieron los catalanes el templo de San Juan de*

791. I és que la guerra trasbalsà la institució, en general, i lògicament els acadèmics, en particular: el 31 de maig de 1795, l'abat de Breda, Gaspar de Salla, es disculpava per no haver pogut concloure l'assumpte que li havien encarregat, ja que «le hubiera presentado mi corto dictamen sobre el dicho asunto a no ser que las ocurrencias, casi diarias, de la guerra (donde escribo he de oír el cañoneo) no me han dejado serenidad de espíritu para concluirle» (38è lligall [signatura antiga]).

792. Es tracta del treball intítulat *Explícense los concilios que se celebraron en España y otras partes inmediatas a la entrada de los moros en Cataluña, y se relata lo que se resolvió en aquellos por lo perteneciente a lo que oy llamamos Cataluña* (ARALB, 1r lligall, núm. 32). En jgen. 24/II/1796 i 19/VII/1797, es presentà un altre discurs antic, també de Vinyals de la Torre, sobre el *Systhema del gobierno eclesiástico de España y Cataluña en tiempo del imperio de los godos y poco antes de la irrupción de los moros* (1753; 2n lligall, núm. 43).

793. Composició que ha estat esmentada en el capítol anterior (veg. §3.2.1.), com a «otra de las poestas que deben imprimirse, según lo anteriormente acordado» (I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, pàg. 18). De fet, en junta particular, s'havia acordat que, per pal·liar l'absència de papers acadèmics, es llegirien algunes de les poesies que havien d'imprimir-se. A l'arxiu de la corporació (7è lligall, núm. 9), es conserva una introducció —anònima i en prosa—, intitolada *Mandóseme expresar en un metro el llanto de los españoles al verse sufocados con la invasión de los sarracenos*, però no les lires, que devien ser separades per a la seva publicació. Gràcies a aquesta introducció sabem que Verde partia, d'una banda, de les lamentacions de Jeremies; i, de l'altra, de la informació recollida a Pujades i a Tomic, entre altres historiadors, sobre la invasió dels sarraïns. Al 13è lligall [Papers diversos] hi ha una censura anònima que li correspon i en la qual es fa palesa la violència de l'expressió de l'autor: «El artificio, propiedad y semejanza con que dispone su autor la pintura del expolio, por no decir exterminio, de nuestra España en la invasión sarracena, con los trabajos de la transmigración del pueblo de Israel al cautiverio de Babilonia, los afanes de uno y otro pueblo y los sentimientos en uno y otro caso [...]».

Letrán (1731) i sobre *Las victorias* [contra els àrabs] de Ramón Borrel, conde de Barcelona (1733),⁷⁹⁴ i un d'Aleix Feliu i Isern sobre la manera com foren tractats els espanyols quan es refugiaren a França en temps de la invasió àrab (4 d'octubre de 1752), que tampoc no ens ha arribat. L'elecció d'aquests textos no fou, en cap cas, aleatòria: tots són mostres de la resistència dels catalans davant la invasió forana, en concret, la sarraïna. I també entre els pocs discursos nous que es pronunciaren trobem aquesta temàtica recurrent: Josep Llozer dissertava, el 28 de juny de 1797, sobre *Si es cierto el hecho de haberse encargado la dirección y dado el mando del ejército español que derrotó a los moros en la famosa batalla de las Navas de Tolosa al catalán Dalmás de Creixell* (4t lligall, núm. 37), precisament el mateix personatge que protagonitzà el poema de l'acadèmic Desconfiat Felip de Ferran.⁷⁹⁵

Recordem, només, la gran ressonància —i, fins i tot, una certa repercussió literària— que va tenir a Barcelona la presa del fort de Bellguarda per l'exèrcit del general Antonio Ricardos, a l'inici de la Guerra Gran (el 25 de juny de 1793), ja que donava esperances de la desaparició de la frontera del Principat de Catalunya i els comtats de Rosselló i Cerdanya. Les composicions esmentades foren llegides, però, a partir del moment en què la situació esdevingué crítica per als catalans: a començament de 1794, els francesos iniciaren una contraofensiva no només per recuperar el territori perdut, sinó també per penetrar dins del Principat; la seva entrada vingué acompanyada de tota una sèrie de material propagandístic imprès que fou contrarestat per papers que pretenien estimular la lleialtat dels catalans (veg. CAHNER 1998: 184-195). De la mateixa manera que, per enardir els catalans, es féu publicar pel govern de Madrid una versió castellana del tercer llibre de la crònica de Desclot sobre la invasió francesa de 1285,⁷⁹⁶ els acadèmics llegirien de nou aquells materials que custodiava l'arxiu que

794. Conservats a ARABLB, 3r lligall, núm. 20 i 3r lligall, núm. 17, respectivament.

795. *Aplaudir a Dalmau Creixell, al qual los señors reys de Aragón, Castilla y Navarra, después de haver guanyat la batalla de las Navas de Tolosa, de la qual tenia el mando, morint en ella, portaren lo cadàver en la sepultura los tres reys. Quatre estàncies de cançión real*, AHCB, ms. B-98 (Assumpte segon del 30 de setembre de 1700).

796. Em refereixo a la *Relación histórica de la famosa invasión del ejército y armada de Francia en Cataluña en 1285, y de la valerosa resistencia que los catalanes, aragoneses y valencianos, con su rey don Pedro, hicieron a los enemigos en el Rosellón y el Ampurdán, por tierra y por mar*. Madrid: Antonio de Sancha, impr., 1793. També el comte de La Unión va fer reeditar la *Manifestación en que se publican muchos y relevantes servicios y nobles hechos con que ha servido a sus señores reyes la excelentísima ciudad de Barcelona, singularmente en el sitio horroroso que acaba de padecer en el presente año de 1697*. Barcelona: Joan Francesc Piferrer, impr. 1794 (veg. ROURA 1993: 135 i CAHNER 1998: 191).

poguessin tenir un paral·lel amb la seva circumstància actual, i el progrés dels francesos a Catalunya tenia, sens dubte, un paral·lel immediat amb el progrés dels àrabs en temps passats. Es tracta, doncs, de mostres velades de com la situació política desfavorable afectà la corporació barcelonina.

A més, la participació activa dels acadèmics en la guerra resulta indubtable. Per esmentar-ne dos dels casos més destacats: Jerónimo de Girón, marquès de Las Amarillas, membre de la RABLB des de 1773, tingué l'exèrcit a les seves ordres com a capità general interí, després de la mort de Ricardos i del general O'Reilly; com recullen les actes, el baró de Sarraí, secretari, fou comissionat pel nou capità general, Luis Fermín de Carvajal, Vargas y Brun, comte de La Unión, per al restabliment del sometent general català (que havia estat abolit pels decrets de Nova Planta), com a intent de millorar la situació militar. Ja a l'abril de 1794, l'impacte del desallotjament del Voló de l'exèrcit del comte de La Unión féu aturar les sessions de la RABLB, situació que es va veure agreujada pel motí a Barcelona i per la creació a la ciutat d'una junta de diputats dels corregiments catalans (desembre de 1794-gener de 1795), que degué mantenir ocupats els altres acadèmics.

Un nou conflicte bèl·lic amb França faria que tots els projectes acadèmics es veiessin estroncats el juliol de 1807,⁷⁹⁷ a les portes de la Guerra del Francès. L'ocupació napoleònica de Barcelona motivaria vuit anys d'inactivitat, fins al 13 de juliol de 1815, data en què es reprendrien les sessions; Francesc de Sans i de Sala, com a *antiquior*, convocà una junta extraordinària general a casa seva, que havia de ser

preparatoria para proceder al restablecimiento o, por mejor decir, a la continuación de las juntas así generales como particulares de la Real Academia, suspendidas por la dispersión de los señores socios y demás acontecimientos de los años últimos, desde principios de 1808 (I-II-20: [Actes de 1815 a 1819]).

Després de la Guerra del Francès, s'imposaria, això sí, una reorganització institucional.

Vegem, tan sols, com Ramon Ignasi de Sans i de Rius (acadèmic des de 1787) descriu poèticament la interrupció de les sessions i la posterior restauració, a mode de profecia, en uns tercets *Con motivo de la instalación del exelentísimo señor marqués del Villed a la presidencia de la Real Academia de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona* (14 de febrer de 1816):

797. L'última junta general consignada és la de 29 de juliol de 1807, i coincideix amb la dimissió definitiva del baró de Sarraí com a secretari. Amb tot, ja des del 16 de maig, Antoni Alegret, com a *antiquior*, constata com la junta general no es pogué celebrar «por falta de competente número de individuos asistentes y secretario» (lligall 38è [signatura antiga]).

La negra i atroz perfidia que causó,
cruel, a la noble España tantos males,
las festivas i alegres musas turbó:
en este bello alcázar de la gloria,
donde unas trabajaban presurosas
en purgar las heces de la historia,
otras, diestras, el plectro manejaban,
preceptos, los demás, con mucho tino
político-morales publicaban,
el trueno del cañón, la voz de Marte,
a las musas transtornó en tanto grado
que el seguro les negó, en toda parte. [...]
Si es dado el vaticinar en este día,
escuchadme, señor, con grato oído;
oie, ¡o, real sociedad!, mi profecía:
con placer, otra vez levantados,
los templos veremos de las letras;
otra vez de la historia cultivados,
serán amenos campos con esmero;
otra vez del alto Pindo inflamados
los amantes vendrán del grande Homero;
otra vez del derecho publicados
serán político-morales dogmas,
que la voz de Dios tiene dictados.
A la sombra, señor, de su exelencia
florecerá, a mi ver, esta Academia,
como la de Madrid, París, Florencia.
Sin duda logrará, con su talento,
del excelso, del augusto Fernando,
del monarca mejor, valimiento.

(ARABLB, 10è lligall, núm. 8, fols. [17]-[27])

PER ACABAR

Vuestros más que heroicos ejercicios [...] impelen mi obligación en elogio de lo executado al passo que alientan a la esperanza de immortalizarse en lo venidero.

BERNAT ANTONI DE BOIXADORS (1731)⁷⁹⁸

Per acabar, i abans d'oferir un balanç general que clogui el present estudi entorn de la corporació barcelonina al Setcents, s'imposa dedicar uns breus mots a un parell de qüestions que han anat emergint entre ratlles en els capítols anteriors i que mereixen una atenció més focalitzada: l'arxiu de la corporació i la relació dels acadèmics amb l'època en què van viure, en aquest cas, la Il·lustració.

I. DE L'ARXIU DE L'ACADÈMIA I DE LA PÈRDUA D'ALGUNS PAPERS EN EL SEGLE DE LES LLUMS

¡Quántos asuntos de erudita historia en ti se archivan, docta Academia!

BUENAVENTURA DE LA Balsa, MARQUÈS D'EL PALACIO (1759)⁷⁹⁹

Jordi Rubió i Balaguer ([1958] 1986: 32-38) ja va advertir que l'arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona ens forneix d'un excel·lent fons de documents inexplorats per a l'estudi de la llengua i de la literatura

798. Oració introductòria a l'any acadèmic (3 de desembre de 1731); ARABLB, 12è lligall, núm. 10 (24bis) i (32), fol. [17].

799. *Oración gratulatoria*; ARABLB, 14è lligall, núm. 78, fol. [27].

catalanes (i de la història de Catalunya, caldria afegir) del XVIII. Antoni Elias i de Molins, en canvi, es referia durament als materials que han constituït la base del treball que el lector ara té a les mans:

Quien haya registrado con alguna detención el archivo de esta corporación y examinado las disertaciones leídas en su seno, se convencerá, sin grande esfuerzo, de su escasa valía e interés (ELIAS I DE MOLINS 1903: 22).

Vint anys després de la constatació de Rubió, alguns dels materials que custodia l'arxiu han estat exhumats per investigadors procedents de diversos àmbits de les humanitats. Amb tot, el fet de no comptar amb un catàleg informatitzat i el fet que el catàleg manual de fitxes existent presenti diverses mancances⁸⁰⁰ han comportat que bona part dels materials hagin restat inèdits i sense una anàlisi correcta. A més, l'ordre (millor diria, desordre) dels papers aplegats en alguns lligalls (especialment els del primer armari) i l'absència d'un mínim repertori dels seus continguts tampoc no facilita la tasca de l'investigador que, en buscar informació sobre un tema concret, es veu obligat a perdre's entre grans quantitats de paper.

Resulta convenient,⁸⁰¹ abans de descriure, a grans trets, el contingut actual de l'ARABLB, intentar reconstruir el periple que seguí la diversa documentació corporativa, com a mínim, durant el segle XVIII, per poder especular algunes de les causes de la pèrdua de discursos o composicions poètiques, l'existència dels quals ha quedat constatada.⁸⁰²

És gràcies a la importància que, des d'un primer moment, donaren els acadèmics a l'arxiu de la institució que se'ns han conservat la major part dels papers llegits a les sessions (i també quasi tota la paperassa interna). Ja els Desconfiats confiaren la tasca d'arxiver a Pau Ignasi de Dalmases i Ros. La primera notícia, però, de l'existència d'un arxiu corporatiu és de l'1 de maig de 1729:

800. Entre les més rellevants: hi ha alguns papers importants sense catalogar i sovint les fitxes contenen errors (d'atribució, de datació, no veure que un discurs és còpia d'un altre ja catalogat, etc.) que he hagut de corregir.

801. Sobretot si pensem en la importància atribuïda als arxius durant el Segle de les Llums, de què he parlat anteriorment.

802. L'únic que em consta que ha assajat d'explicar l'evolució de l'arxiu fou Felip Mateu i Llopis (1955), el qual dedicà escassament una pàgina a donar notícia dels arxivers de 1743 a 1821 i d'alguns dels comissionats per ordenar els materials (cal advertir, però, errades com substituir els cognoms Huerta per Huéscar o Pont per Font). Quant a la tasca del bibliotecari, veg. el discurs de Fèlix Amat intitulat *Ninguna parte de la historia literaria debe saber más el bibliotecario que la del siglo en que vivimos; ninguna es más difícil; esta dificultad en ninguna Academia se puede mejor superar que en la de Buenas Letras de Barcelona* (1782), conservat al 32è lligall, núm. 17.

Admirándose los unos de los otros por lo sabio, docto y virtuoso que todos habían trabajado, como se puede ver, si se ofreciere, de los mismos papeles plicados y archivados en el archivo de dicha Academia, cuyas llaves quedan en manos del presidente y secretario [...] (I-III-1: *Resoluciones de la Academia Literaria barcelonesa*).

De fet, les actes es refereixen als papers dels Desconfiats i, potser, als treballs llegits en algunes de les sessions prèvies a la represa, especialment, en les celebrades a casa de Ramon de Dalmases, fill del primer arxiver.⁸⁰³ Així, doncs, des dels inicis de la institució, l'arxiu es mantingué a can Dalmases.⁸⁰⁴ Un cop traspassat, el 13 de febrer de 1743 decidiren que fos Feliu d'Amat (en el seu exercici d'algunes de les funcions del secretari) qui en recollís els diversos materials, conjuntament amb els que conservaven altres acadèmics; des d'aleshores, ell en conservaria la clau i esdevindria secretari-arxiver (1743-1747).⁸⁰⁵

Després de la concessió de la protecció reial, s'acordà que els papers de l'Acadèmia quedessin arxivats a casa del vicepresident, el marquès de Llo, i que el secretari en conservés una clau (jpart. 13/XI/1752). Un cop enllestit i publicat el primer volum de l'obra prèvia, foren motivades —la major part de vegades en funció de la redacció de la història de Catalunya— diverses onades d'ordenació i reordenació de l'arxiu.⁸⁰⁶ El primer intent d'articular l'arxiu —prèvia *Relación de todos los assumptos [...] concernientes a la historia de Cataluña* del baró de Rocafort—⁸⁰⁷ vingué després de la mort de Móra, ja que resultava imprescindible «juntar, por orden methodico, todos los papeles relativos a la historia de Cathaluña» (jpart. 30/VI/1762; I-II-2, pàg. 193), de la qual cosa se'n feren càrrec el successor del marquès de Llo, Salvador Puig i Lluís Verde.

803. Quant als arxivers, veg. §2.3.1.3 de la primera part.

804. Els papers acadèmics, considerats l'ànima de la institució, «se deberán traer a la librería del señor don Ramon Dalmases y ponerse en un estante de dos llaves, que tendrán el presidente y secretario», segons resava l'acta d'1 d'agost de 1730 (I-III-1: *Resoluciones de la Academia Literaria barcelonesa*).

805. Comptà, això sí, amb la col·laboració (des del 10 de juliol de 1743; ratificat el 1747) del baró de Rocafort, com a ajudant d'arxiver. Ell mateix, remet en els seus treballs a alguns dels seus discursos conservats a l'arxiu («es de ver <de> dicha mi disertación en el archivo de la misma Academia»; 2n lligall, núm. 26, fol. [17]).

806. Potser cal inserir en aquest ambient el discurs del recent acadèmic (ingressat el 6 de novembre de 1754) Francesc Pérez i Baier intítulat *Deberes del archivero y ordenación a guardar en su archivo* (CARRERAS 1928: 268).

807. Veg. §1.3.2.1. de la segona part; s'hi fa referència també (a §1.3.2.2.) als diversos intents d'inventariar els treballs conservats a l'arxiu corporatiu (de què parlo a continuació), especialment, els discursos històrics.

La iniciativa més rellevant en aquest sentit fou, però, la creació en 1774 d'una comissió encarregada de la revisió i examen dels papers (en jgen. 18/VI/1777 fou presentada una part de la relació de tots els papers referits a la història de Catalunya, tot i que aquesta tasca encara havia de ser continuada). Anys més tard, el segon marquès de Llo, Marià de Sans, Marià Joaquim de Huerta i Josep de Vega exposaren que havien separat els «papeles históricos»⁸⁰⁸ dels «heterogéneos» i advertiren que se n'havien perdut molts, a causa dels acadèmics que se'ls havien emportat a casa seva (jpart. 13/IV/1785). Fruit d'aquestes activitats arxivístiques, ens han pervingut una sèrie d'aranzels i relacions dels diversos papers existents a l'arxiu, a cura d'acadèmics com Joan Baptista d'Escofet, Francesc Gaspar de Salla, Marià Joaquim de Huerta, Esteve de Pinós, Josep d'Alòs, Salvador Puig o Marià de Mata (jgen. 18/IV/1791; vegeu-los a 1-II-1).

De la segona gran fase d'«arreglo de los papeles» se n'ocuparen Pere Pont i Antoní Esteper, els redactors del setmanari, encarregats d'elaborar uns índexs de tots els papers conservats a l'arxiu, els quals exposaren que,

habiendo examinado y ordenado los papeles de la Academia, resultaba faltar muchos y, de ellos, la mayor parte muy útiles, así para el periódico proyectado como para la formación de la historia de Cataluña (jpart. 7/XI/1804).⁸⁰⁹

Segurament, i malgrat les diligències que realitzaren per recuperar-los, molts degueren restar a mans de diversos acadèmics i, per tant, perduts per a la corporació.

Amb tots aquests moviments i amb el gran nombre de projectes col·lectius que es retroalimentaven de les dissertacions acadèmiques, no resulta estrany que alguns dels discursos (sobretot els dedicats a la història d'Espanya i a la de Catalunya) es perdessin pel camí. Els mateixos acadèmics constataren diverses vegades la dispersió dels papers de l'arxiu, molts dels quals «se hallan fuera del archivo de la Academia y dispersos entre sus individuos sin razón formal de quien los tiene» (jpart. 16/V/1769);⁸¹⁰ per

808. I aquests havien estat ordenats per èpoques, seguint el pla proposat per a l'elaboració de la història de Catalunya.

809. 1-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 89.

810. 1-II-28: *Quaderno de juntas particulares desde 29 julio de 1767 hasta el mes de enero de 1779*, fol. [5v]. Els membres de la corporació s'emportaven alguns dels discursos i, de vegades, no els tornaven al seu lloc (veg. a 1-III-17: *Assumptos que se llevan y [no] buelven los académicos por unos u otros pretextos y toca al secretario instar recobrarles y con dificultad cedirlos para que no se pierdan*), cosa que no només ha estat feta al XVIII sinó en totes les èpoques. Normalment, donaven el «pretexto de poner las citas».

aquesta raó, s'encarregà al zelador, Antoni de Ravissa, que s'ocupés de recollir-los i de fer que es restituïssin al seu lloc original. Sembla, però, que les gestions de l'abat de Breda tampoc no tingueren l'èxit esperat i el 1782 es repetí la mateixa queixa, per la qual cosa s'acordà que els comissionats de 1774 per a la revisió dels papers conservats

vean si en el reparto que hizieron entre sí se habían extraviado algunos papeles, pues son pocos los que se han buuelto a la secretaría o archivo de la Academia, así por lo respectivo a dicha historia de Cataluña como otros puntos y materias, pues se conoce evidentemente que havia muchos más y que faltan muchos (jpart. 8/II/1782).⁸¹¹

Dos dels comissionats, Puig i Huerta, van haver d'entregar al secretari tots els papers que tenien en el seu poder, a fi de col·locar-los a l'arxiu perquè no s'extraviessin.

Tot amb tot, cal reconèixer que sí que ens han pervingut la major part d'aquests discursos històrics, ordenats en diversos lligalls. Malauradament, no podem pas dir el mateix de les composicions poètiques dels acadèmics i sobretot de les que foren escrites en llengua catalana. Com a base de la reconstrucció de l'activitat poètica de la corporació —que m'ha permès extreure diverses conclusions entorn a la qüestió de la llengua literària—, he emprat els índexs elaborats (entre 1806 i 1807) pels redactors del setmanari;⁸¹² hi ha moltes de les composicions consignades que no ens han arribat i, fins i tot, algunes de les que s'han conservat es troben fora de l'arxiu corporatiu. Per què s'ha produït aquest fet? Les causes ja han quedat apuntades, implícitament, en el capítol, dedicat a l'interès per la literatura catalana (§3.2.). Albert Rossich (1995b: 310) planteja la hipòtesi que el projecte de publicar una col·lecció de poesies catalanes dels acadèmics fos la causa que se'n separessin del conjunt algunes (de fet, quasi totes menys les de Passió) i que, a conseqüència d'això, acabessin perdent-se. Jo afegiria, a més, la qüestió del setmanari, que també degué tenir la seva part d'importància. Ja he esmentat un parell de vegades el cas de la composició del madrileny Juan García de Contreras,⁸¹³ la qual, segons l'anotació marginal (d'una mà posterior), «por estar en verso, se sacó de aquí y se colocó entre las poesías».

811. *Ibidem*, fol. [87].

812. Tot i que Pep Valsalobre (2002: 169, n. 22) planteja la possibilitat que els índexs fossin fets amb motiu de la col·lecció de poesies, queda clar (fins i tot per la lletra) que van ser fets pels redactors del setmanari, així com altres índexs de diversos papers, no només poètics. A més d'inventariar els materials conservats a l'arxiu de la corporació, els redactors s'havien d'encarregar de fer construir un armari amb capacitat de custodiar-los.

813. Veg. la nota 698.

Així, doncs, degué ser separada o bé per a la primera fase de col·lecció de poesies acadèmiques (sense especificació d'idioma) o bé directament per al setmanari. Per tant, les poesies acadèmiques (en qualsevol llengua) devien quedar aïllades, a partir d'un cert moment, de la resta dels discursos en prosa.⁸¹⁴

No podem precisar amb total certesa la causa exacta de la pèrdua de les poesies ni tampoc no és qüestió de començar a assenyalar-ne presumptes culpables. L'únic que podem assegurar és que, com a mínim, al 1807 encara es podien trobar els papers a l'arxiu, atès que, d'altra manera, no haurien pogut haver estat inventariades (en diversos índexs i aranzels) pels redactors del setmanari. Com ha estat dit, Antoni de Juglà, un dels acadèmics encarregats de formar l'estat de les poesies acadèmiques, conservava a casa seva força composicions, que, a la seva mort, foren recuperades (a primers de 1804) per l'altre comissionat, Joaquim Esteve.⁸¹⁵ Sabem també que, un cop enllestida la còpia de les poesies seleccionades per al volum de la col·lecció, Cir Valls retornà a l'arxiu de la corporació «las restantes poesías catalanas que le había franqueado la Academia».⁸¹⁶ Per tant, podria molt ben ser que les que es conserven en l'actualitat a l'arxiu siguin, precisament, aquelles que es decidí no treure a la llum pública. Consta, també, que les poesies foren copiades en un quadern —avui perdut— i que les darreres mans per les quals passà foren les dels censors Josep Pujol i Ramon Vedruna (1818). El volum —segurament únic— que contenia la còpia en net de les poesies catalanes, a punt de passar a la premsa, degué tornar a mans de Valls i ja no hem pogut saber res més de la seva trajectòria.⁸¹⁷

814. La prova n'és l'existència, ja des d'inicis del segle XIX (1806 o 1807), d'un parell de lligalls dedicats a recollir separadament i, per ordre cronològic, les poesies i els discursos de Passió (els actuals lligalls 23è i 24è), que segurament foren ordenats pels redactors del setmanari. El mateix cas, però amb poemes de ben entrat el segle XIX, és el del 16è lligall, que aplega *Poesías de los socios*.

815. De fet, en jpart. 1/V/1806, es constatarà explícitament que hi havia uns «asuntos ya trabajados y que se han extraviado quando estaban en poder del socio señor don Antonio Juglá, y otros» (I-III-1: *Registro de las juntas particulares...*, pàg. 120), per bé que, en aquest cas, el més probable és que s'estigui al·ludint als assumptes històrics que també va haver d'organitzar.

816. *Ibidem*, pàg. 110.

817. Diverses vegades he traspassat en aquestes ratlles el marc cronològic que m'havia imposat. Ara només ho faré amb una dada: el 20 de setembre de 1830, una reial ordre disposà que l'arxiu de la RABLB fos traslladat i integrat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, el director del qual era Pròsper de Bofarull, president de la corporació (1822-1834 i 1837-1839). Els documents relatius a l'Acadèmia conservats actualment a l'ACA es poden consultar a través d'un microfilm fet per Anna Domingo [*Microfilms de manuscrits que eren de la Reial Acadèmia i ara són a l'Arxiu de la Corona d'Aragó*]. N'hi ha còpia en paper al lligall I-III-3; sovint es tracta de documentació del XIX o de correspondència de Bofarull.

Però malgrat tot el que s'acaba d'apuntar, l'actual arxiu de la corporació custodia un gran fons documental. Avui en dia, la documentació de l'ARABLB s'articula en un armari dividit en tres mòduls que es troba a la sala d'actes del Palau Requesens, actual seu de l'Acadèmia. La documentació interna de la institució es troba a la part central del primer mòdul:⁸¹⁸ actes de 1729 a 1976 (registres de les juntes particulars i generals), índexs i aranzels, distribució dels assumptes, correspondència dels acadèmics, llistats de membres, papers relatius a diverses gestions burocràtiques, informació bancària i econòmica, documentació relativa als edificis i al *Museo, biblioteca y archivo*, etc.⁸¹⁹

Perquè els acadèmics setcentistes tingueren una cura especial en la conservació també dels documents de caire burocràtic: per exemple, les cartes rebudes eren convenientment registrades (algunes en el corresponent quadern de certificacions) i sovint s'indicava que s'arxivessin. Tot i que també s'emportaven papers burocràtics per fer síntesis dels acords,⁸²⁰ la major part de la documentació institucional ha restat a l'arxiu, sobretot a partir de la concessió del títol de reial. Quant a la documentació de la primera meitat del segle, ens ha pervingut en un menor volum (em consta que Isidre Padró, com a secretari, havia conservat ordinacions i altres papers rellevants que calia recuperar (junta de 13/II/1743), però Genís Padró no tingué notícia d'aquests papers, que restaren perduts).

Pel que fa al segon dels mòduls (també de la part central), atesa la naturalesa variada dels treballs que conté i l'aparent desgavell o manca de coherència, pot resultar d'utilitat presentar un breu quadre del contingut dels diversos lligalls,⁸²¹ a fi que, amb un simple cop d'ull, es puguin localitzar les diverses matèries de què s'ocuparen.

818. Per això, la signatura de tot el que s'hi conté comença amb el número 1, que indica el mòdul, seguit del número del prestatge en què està col·locat (en xifres romanes) i del número que, dins del prestatge, ocupa el document.

819. De fet, han aparegut, a la part de baix de l'armari, un parell de lligalls nous, que he mantingut amb la signatura antiga tot i l'existència d'altres dos lligalls amb la mateixa numeració i que he col·locat en aquest primer mòdul, atès que també contenen documentació rellevant per al funcionament intern de la RABLB: en concret, el 38è lligall [signatura antiga] conté correspondència diversa dels acadèmics (aprox. 1750-1850) i el 39è lligall [signatura antiga] aplega, fonamentalment, estats de comptes i altres documents de la tresoreria (diversos del baró de Rocafort), papers sobre la publicació de l'obra del Rector de Vallfogona, distribució d'assumptes, etc.

820. Fins i tot, i malgrat que actualment tots aquests extractes es troben dispersos, ens ha pervingut (al lligall I-III-3) l'índex d'un «Legajo que contiene extractos de acuerdos: sobre historia de Cataluña, empleos de supernumerarios, formación de diccionario, traducción de Montaner y de Pujadas, pagos, títulos y sellos, revisión e impresión de poesías, traducción de constituciones de Cataluña, traducción de constituciones de Santacilia».

821. El sistema dels lligalls fou implantat ja des del XVIII: així, el lligall I-III-17 conté un inventari dels «Papeles que contiene el primer faxo, empezando por el año próximo pasado 1790 y decendiendo a los anteriores en la forma siguiente».

DESCRIPCIÓ SUCCINTA DELS LLIGALLS GUARDATS A LA PART CENTRAL
DEL MÒDUL SEGON

Número	Contingut	Dates
1r lligall	Fonamentalment, discursos sobre història de Catalunya	segle XVIII
2n lligall	Història (eclesiàstica i militar) de Catalunya	segle XVIII
3r lligall	Història de Catalunya [conté bona part de la producció de Pere Serra i Postius]	segle XVIII
4t lligall	Història de Catalunya: esp., discursos dedicats a la invasió àrab i al període comtal	segle XVIII
5è lligall	<i>Memorias, disertaciones y otros asuntos religiosos</i> [conté un índex del contingut]: memòries llegides entre 1817-1852: sobre un atlas català, sobre la creu de Jesucrist, explicacions d'inscripcions, sobre la ciutat de Cartago, sobre la <i>Historia de las antigüedades de los judíos</i> , sobre Santa Maria del Pi, <i>Del modo de estudiar la historia aplicado a la de Cataluña</i> , de Josep Antoni Llobet i Vall-llosera (1834), un <i>Bosquejo histórico de la legislación catalana</i> , sobre el calendari o la pena capital; hi ha algun paper del XVIII, per a les acadèmies de Passió (índexs)	segle XIX [i XVIII]
6è lligall	<i>Asuntos históricos de Cataluña</i>	segle XVIII
7è lligall	Història d'Espanya: dissertacions sobre els reis gots o la vinguda de Tùbal a la Península; esp., sobre la invasió àrab o dedicats a fets transcorreguts durant el segle VIII	segle XVIII (dècades dels 30, 50, 60 i 90)
8è lligall	Història d'Espanya: treballs sobre les batalles ocorregudes durant la invasió sarraïna	segle XVIII
9è lligall	<i>Asuntos de la historia en general</i> : discursos entorn de generalitats de la història o història universal i sobre metodologia històrica	segle XVIII
10è lligall	<i>Memorias históricas</i> : de fet, conté discursos molts variats i no només històrics (sobre literatura clàssica, sobre l'eloqüència i les belles lletres en general, etc.)	finals segle XVIII-inici segle XIX (1816)
11è lligall	Assumptes heterogenis classificats per anys (1737-1795) i «eterogéneos, unos sin fecha y otros sin nombre de autor, que se dexan por ignorarse por ahora dónde deban	segle XVIII

	collocarse» sobre la virtut i la felicitat, qüestions polítiques, etc.	
12è lligall	Assumptes heterogenis, classificats per anys (1729-1735): diversos entorn del Carnestoltes i personatges bíblics, etc.	inici segle XVIII
13è lligall	Diversos: gratulatòries, papers de l'acadèmia dedicada a la vinguda de Carles III (1760), esborranys del marquès de Llo del capítol de tradició, alguns discursos històrics de cap a mitjan segle (sobre història universal, esp. sobre romans i grecs), memòries del XIX i papers diversos sense catalogar (fragments de discursos i anotacions de caràcter històric [d'història d'Espanya], sovint de Móra: «Notes disperses, discursos incomplets...») [conté algunes notes en català]	segles XVIII-XIX
14è lligall	Oracions gratulatòries	segle XVIII
15è lligall	Oracions fúnebres (dedicades a Ferran VI, a Carles III, al marquès de Llo, a la marquesa d'El Asalto, a Benet XIII, etc.) i diversos (discursos dels zeladors, oracions inaugurals, etc.)	segle XVIII
16è lligall	<i>Poetas de los socios: són totes en castellà, excepte un Romançet en què s'fa veure pràcticament que la llengua catalana és senzilla, clara, pura, concisa, fluida, numerosa, dolça y sentenciosa, no aspra ni dura, ni bàrbara, com diuhen alguns, y lo que és més dolorós, que entre aquestos hi haga alguns fills de Catalunya, que la desacreditan ab ignominia pròpia, però, Mare, perdonau-los que no saben lo que diuhen...</i>	ben entrat segle XIX
17è lligall	Gratulatòries del XVIII, sovint d'honoraris, i papers del XIX (poemes, documentació sobre la restauració dels Jocs Florals, etc.)	segles XVIII-XIX
18è lligall	<i>Memorias literarias modernas</i>	ben entrat segle XIX
19è lligall ⁸²²	<i>Memorias y poetas</i> (abans «elogios fúnebres [...] y poetas»): oracions fúnebres («elogios y otros papeles fúnebres») i discursos dels zeladors («papeles de vicepresidentes y zeladores, como también otros relativos al gobierno interior y progresos de la Academia»)	segle XVIII

822. A partir d'aquí, hi ha un salt en la numeració.

23è lligall	Assumptes de Passió en vers (1729-1806) [en castellà, català i llatí]	segle XVIII
24è lligall	Assumptes de Passió en prosa (1729-1806) [en castellà i llatí]	segle XVIII
25è lligall	<i>Inscripciones romanas</i>	segle XVIII
26è lligall ⁸²³	<i>Monedas de Cataluña y obras</i> : conté assumptes de Passió en prosa i memòries del segle XIX	segles XVIII-XIX
29è lligall	<i>Borradores de la obra y cartas del marqués de Lió</i> : en efecte, la major part són papers del marquès de Llo (materials per redactar el primer tom de l'obra prèvia, crítiques, cartes que li adrecen, etc.)	segle XVIII
31è lligall ⁸²⁴	Lligall dedicat a la Sociedad Filosófica	segle XIX (a partir de 1815)
32è lligall	Dissertacions acadèmiques del XVIII i del XIX barrejades (sovint es tracta de composicions poètiques i memòries del XIX)	segles XVIII-XIX
33è lligall	Memòries del XIX	segle XIX (dècada dels 80)
34è lligall	Manuscrits dels treballs literaris sobre Calderón de la Barca per als concursos de 1881 i 1882 i <i>El sentimiento del honor en el teatro de Calderón</i> (imprès), d'Antoni Rubió i Lluch, guanyador del concurs	segle XIX
35è lligall	Diverses memòries, la major part del segle XIX i algun discurs del XVIII (acadèmia de carnestoltes, fotocòpies de l'Arxiu Rafel Carreras i Bulbena, etc.)	segles XVIII-XIX
36è lligall	«Documentos referentes al premio Nóbel de Literatura» (proposta de Ramon Menéndez Pidal)	segle XX
37è lligall	Escrits sobre la traducció de la <i>Divina Comèdia</i> d'Andreu Febrer	segle XX
38è lligall	Impresos	segles XIX-XX
39è lligall ⁸²⁵	Galeria de catalans il·lustres (1886-1896)	segle XIX

823. Es produeix un nou salt.

824. El número 30 no hi és: segons l'inventari antic, hi havia *Papeles de don José de Vega*, actualment conservats a I-IV-10.

825. La part central d'aquest segon tram de l'armari custòdia, a més d'aquests lligalls, 6 caixes de separates (que contenen, majoritàriament, impresos del XIX i algun manuscrit del XVIII).

A més de la documentació interna i dels discursos i memòries corresponents a l'activitat acadèmica, l'arxiu de la RABLB s'ha vist enriquit per altres manuscrits (i impresos), de procedència ben diversa: per esmentar-ne un exemple setcentista, recordem que el canonge tortosí Antoni de Cortès llegà la seva *Historia de Tortosa* a la institució l'any 1757. Així, la part central del mòdul tercer (amb la signatura encapçalada per un 3) ha estat destinada a la conservació de manuscrits (des de la col·lecció de poesies de Jaume Sala i Guàrdia, passant pels materials lexicogràfics d'Antoni de Bastero —descrits a FELIU 2000: 33-II2—, fins als diversos ms. del primer prestatge dedicats a la història de Catalunya, entre els quals destaquen les obres de Jeroni Pujades i el primer volum de la crònica de Pau Ignasi de Dalmasas, identificat recentment) i impresos (com la publicació de les obres de Quevedo dedicades a l'Acadèmia dels Desconfiats)⁸²⁶ de diversa índole.

2. ACADÈMICS I IL·LUSTRACIÓ

La autoridad lograba poco ha todas las ventajas imaginables; la razón debe reinar ahora con absoluta independencia.

BENET D'OLMERA (1792)⁸²⁷

La segona de les qüestions que cal plantejar és la possibilitat d'adscriure o no els acadèmics (i, de fet, la RABLB, com a corporació) en el moviment que imperà en l'Europa del Segle de les Llums: la Il·lustració. Aquesta qüestió no pot pas tenir, però, una resposta unívoca: d'entrada, perquè el controvertit concepte d'Il·lustració, i els seus límits, ha estat definit de maneres diverses i depenent dels territoris; en segon lloc, perquè es tracta d'un procés històric polièdric que inclou tot un ventall de vessants (cultural, social, polític, econòmic, filosòfic, etc.); en tercer lloc, perquè no tots els acadèmics tingueren un mateix posicionament al respecte, i, finalment, perquè el fet que els que integraren la corporació fossin en molt bona part eclesiàstics havia de condicionar la seva acceptació d'algunes de les premisses bàsi-

826. Quant a les obres impreses, alguns dels acadèmics trametien a la institució exemplars dels seus treballs; és per això, i com a gènesi de la creació de la biblioteca de la RABLB, ja en jpart. de 16 de juliol de 1753, es va preveure que, «como es probable que la Academia vaya adquiriendo libros, ya sea porque los compre o por otro motivo, a fin de que no se confundan o desvien, acuerda la junta que, por el secretario, se sellen todos con el sello menor de la misma Academia» (1-II-2: *Acuerdos de la junta particular desde mayo 1752 hasta 1767*, pàg. 45).

827. *Disertación académica sobre los límites de la autoridad y la razón*; ARABLB, 14è lligall, núm. 64, fol. {3r}.

ques del corrent il·luminista.⁸²⁸ Aprofundir, doncs, en aquest aspecte implicaria un treball molt més exhaustiu del que, ara per ara, puc oferir. Per aquest motiu, em limitaré (en essència) a presentar un tast de les afirmacions més representatives que he pogut espigolar entre les dissertacions acadèmiques.

Encarnación García (1970: 248) qualificava els acadèmics de 1752 de «ya conscientemente ilustrados» i, tot sovint, ells mateixos es referien a la institució amb termes com «ilustrado cuerpo». Al seu torn, Joan Bada ha insistit en el fet que les Acadèmies foren un dels «òrgans vàlids per a la difusió de la nova cultura, del nou sistema de pensar» (BADA 1998: 285). Tot i que, com he dit, es fa molt difícil generalitzar en una qüestió d'aquestes característiques, en trets generals, podem afirmar que els acadèmics de la de Bones Lletres de Barcelona sí que mantingueren una certa actitud il·lustrada i afavoriren la recepció del pensament il·lustrat europeu, sobretot el model francès.⁸²⁹ L'aspiració a pertànyer als diversos corrents de pensament europeus hi era (clarament en figures com Pau Ignasi de Dalmases o el marquès de Llo), però sense renunciar en cap moment a la pròpia personalitat ni a l'interès per buscar sempre el benefici de la «pàtria». Sabem, també, que diversos dels acadèmics establiren contactes amb els màxims exponents de l'enciclopedisme francès (és el cas, per exemple, d'un dels presidents, el duc d'Alba, el qual, com a ambaixador de França, tractà amb Rousseau o D'Alembert). Fins i tot, Antoni Juglà es preguntava, al 1779, *si el presente siglo puede llamarse con fundamento el siglo ilustrado*,⁸³⁰ i, segons Rafael de Llinars i de Magarola,

de una sana política para civilizar las naciones, introducir en ellas el buen gusto y arraigar con la disciplina las buenas costumbres [...] le viene tal vez a nuestro siglo el glorioso atributo de siglo ilustrado, o de las Bellas Letras, del amor patriota y de las ciencias útiles (14è lligall, núm. 56, fol. [57-v]),

828. Per a la recepció del corrent il·lustrat als Països Catalans i, en concret, a Catalunya, veg. BADA 1998, BATLLORI 1997, LLUCH 1996a i 1996b i TORRALBA 1998.

829. Tret prou important si tenim en compte que a Catalunya no es produí una Il·lustració original i autòctona.

830. «A vista, pues, de los establecimientos y progresos que han hecho las ciencias y artes en Europa en el presente siglo, del estado en que se hallan y de los nuevos creces que cada día van adquiriendo con la protección de los soberanos, cuyos deseos y designios se estienden hasta a darles el mayor grado de perfección de que son susceptibles, parece que puedo concluir mi discurso afirmando que el presente siglo puede llamarse con fundamento el siglo ilustrado» (ARABLB, 10è lligall, núm. 5, fol. [7r]).

com afirmava en la seva oració gratulatòria (1778) entorn de la importància de la instrucció i l'educació a l'hora de formar «al buen ciudadano, al gran historiador y al hombre de Estado».

En aquesta línia, els acadèmics són considerats els «restauradors del bon gust»,⁸³¹ en paraules d'Ignacio Núñez de Gaona Portocarrero. Després d'un esplendorós segle XVI i d'un nefast XVII (en què «se introduxo la relaxación de la cultura, de el estilo, en la elección de los libros i en todas las clases de las ciencias i las artes se hacía profesión de la obscuridad»),

para remediar estos abusos, para imitar a los cuerpos literarios más famosos i útiles que, en todas las edades, han sido el honor de la humanidad, se han erigido no pocos en nuestra península des de que entró *este siglo favorable* i, entre ellos, se erigió esta Academia de Barcelona, con el noble obxeto que su título nos anuncia, i que cada día desempeñará con más acierto i gloria de nuestra patria, siendo sus individuos los *restauradores de el buen gusto*, el dechado de la aplicación i la norma del público desvelo.⁸³²

Però, a més d'aquesta adscripció explícita, hi ha un parell de característiques generals que permeten inserir la RABLB dins de l'Europa il·lustrada. En primer lloc, la preocupació per l'educació social pròpia dels il·luministes; i ja ha estat remarcat diverses vegades en el present estudi l'objectiu pedagògic i divulgador com un dels principals de la corporació. Fet i fet, l'educació fou un dels punts més controvertits, atès que, en el seu concepte, hi convergien valors il·luministes per excel·lència com el progrés, la ciència i el mètode. Paul Hazard, en el seu exhaustiu estudi del pensament europeu en el Segle de les Llums, ho sintetitzà brillantment en una única frase: «Es menester que la educación se haga cívica» (HAZARD 1998 reed.: 178). És a dir, que calia una educació més enllà de la mera instrucció, com la que preconitzaren els acadèmics de la de Bones Lletres de Barcelona, destinada a la formació de ciutadans socialment actius.

El segon d'aquests trets fa referència a una qüestió de mètode: en concret, a l'aplicació del mètode científic a la història. L'elaboració d'una completa història de Catalunya passava, com ha estat també dit, per depurar-la dels errors tradicionals segons les normes de l'escola crítica. El criticisme

831. Per a la setcentista qüestió del «bon gust», veg. CAMPABADAL 2002: 256-260.

832. Ignacio NÚÑEZ DE GAONA, [*Gratulatòria a la RABLB*] (1773); ARABLB, 17è lligall, núm. II, fol. [2r]. En efecte, «fue erigida la Academia en la época de la Ilustración [*la majúscula és meua*] y buen gusto» i «ha tenido en todos tiempos los primeros literatos de la provincia y [...] no hay ciencia que no encuentre en ella lecciones importantísimas» (Antoni ABADAL, [*Gratulatòria a la RABLB*] (1791); ARABLB, 17è lligall, núm. 35, fol. [1v]).

històric d'arrel francesa hi fou present, especialment gràcies als acadèmics que eren arxiviers de professió, entre els quals destaquen Manuel Marià Ribera o Francesc Xavier de Garma (veg. MARTÍNEZ 1955);⁸³³ això sí, donant una clara preeminència a la història eclesiàstica per sobre de la profana:

El estudio de la historia, assí sagrada como profana, es lo que, principalmente, ocupa los desvelos de vuestra excelencia. [...] La primera nos impone en las obligaciones de un perfecto christiano; la segunda, en los deveres de un útil ciudadano. [...] De aquella, en fin, a *diferencia de los ilustrados sabios de nuestro siglo*, qual otra officiosa, sollícita abeja chupa vuestra excelencia lo que únicamente se conforma a la común inteligencia de la Iglesia y exposición de los santos padres, desestimando quanto pueda contribuir a la novedad y corrupción de las costumbres.⁸³⁴

Molts dels acadèmics poden ser considerats d'aquesta manera —més aviat laxa— com a «homes de la Il·lustració aplicada», en mots d'Ernest Lluch; de fet, no podia ser d'altra manera atès que la de Catalunya «no era [...] la millor preparació [*recordem les condicions negatives d'ordre polític, religiós i social*] per rebre la Il·lustració teòrica i, per tant, és lògic que, quan tinguem Il·lustració, sigui aplicada» (LLUCH 1996a: 20).

Fruit de la crisi del sistema de coneixement antic, se sotmeteren a revisió els diversos dogmes científics, procés pel qual la validesa d'uns quants d'aquests dogmes fou qüestionada. D'entre els primers acadèmics, Pau Ignasi de Dalmasas seguí un periple pels principals centres de cultura europeus a fi de conèixer de primera mà l'activitat dels erudits de moment i per adquirir diversos impresos i manuscrits, impossibles de trobar a Espanya.⁸³⁵ D'altres integrants de la RABLB també confiaren en les virtuts del Segle de les Llums: Antoni de Capmany creia que l'esperit filosòfic «havia descobert un univers de veritats fins aleshores boirós; i compadeix els desorientats encomiadors dels temps passats» (ANTÓN 2001: 165).⁸³⁶ Però la metodologia històrica de Capmany (com la de Joan Francesc de Masdeu, que tampoc no participà gaire de la vida acadèmica),⁸³⁷ centrada en una història civil i

833. No m'allargaré més en aquest aspecte; n'he parlat ja a §1.5. «Apunts sobre el criticisme historiogràfic a la corporació barcelonina» de la segona part.

834. *Discurso pronunciado por don Esteban de Pinós, presbítero, en el día de su admisión en la Academia de Buenas Letras* (1782); ARABLB, 17è lligall, núm. 14, fols. [2v-3r].

835. Posseïa, entre altres, les *Opera omnia* de Descartes i el diccionari de Bayle, i comprà *Le Journal des Savants* de 1698.

836. Clar que tampoc no és un exemple paradigmàtic si pensem que, cap al final de la seva vida, va acabar renegant dels principis il·lustrats.

837. Recordem, però, que, a l'hora de plantejar la metodologia que calia seguir per formar la història de Catalunya projectada per la institució, decidiren prendre'l com a model (1796).

il·lustrada, amb l'exaltació de la raó laica i del progrés, s'allunyava significativament de la de diversos membres de la corporació barcelonina. La triomfant raó moderna i laica (font primària i quasi exclusiva del coneixement) no entrà de ple al clos de l'Acadèmia i la tradicional raó cristiana dominà diversos discursos (especialment, els dedicats a la història eclesiàstica).

Tenint en compte aquest fet, la citació que encapçala el present epígraf ens podria confondre si no la contextualitzéssim adequadament en el marc del discurs del monjo del monestir de Sant Pere de Rodes, Benet d'Olmera, sobre els límits de l'autoritat i la raó. En aquesta dissertació, expressa com l'autoritat té una força més gran en el cas de les ciències teològiques (per bé que també en la història, la geografia o la lingüística, àrees de coneixement totes elles pròpies de la Reial Acadèmia de *Bones Lletres* de Barcelona), fins al punt que, en qüestions com la providència de l'Ésser omnipotent, la immortalitat de l'ànima o la felicitat dels bons en l'altra vida, cal «aferrar la razón mejor y más fuerte y, sobre ella, como sobre de una tabla, pasar este mar tempestuoso» (fol. [37]). En canvi, per a les coses que es troben dins de l'esfera dels nostres sentits, l'autoritat és inútil i únicament la raó pot —i en té el deure— conèixer i determinar al respecte. I tot i que aquest parell de jutges suprems viuen en perfecta harmonia (sense interposar-se mai en la jurisdicció de l'altre), constata que «la razón debe reinar ahora con absoluta independencia» (fol. [37]); però, això sí, en totes aquelles ciències que estan subjectes a l'observació i al raonament, com la geometria, l'aritmètica, la música, la física, la medicina o l'arquitectura. Perquè la raó té un límit i, per això, «nos inspira un grande horror la extremada malicia de aquellos que, resueltamente, declaran que, hasta en las materias teológicas debe emplearse el racionio, con preferencia a la autoridad de la Escritura i de los Padres» (fols. [37]-[47]), cosa que propugnaven els il·lustrats en un segle que precisament, per Olmera, «se llama, con increíble injusticia, siglo ilustrado» (fol. [47]).

Són afirmacions d'aquest tipus les que ens situen davant d'un altre dels debats que han estat plantejats per la historiografia catalana: l'existència o no d'una Il·lustració catòlica. El pensament religiós acabà essent modificat, però, ho fou o no en connexió amb el moviment il·luminista? Josep Fontana afirmava que «el millor de la Il·lustració italiana i els enciclopedistes francesos [...] és totalment absent d'alguns imaginaris "il·lustrats" catalans de la mena dels Armanyà o els Climent» (i hi afegiríem Fèlix Amat) i es preguntava, a continuació, «si aquests són els nostres il·lustrats, on serien els nostres reaccionaris?» (FONTANA 1988a). Miquel Batllori, al seu torn, no ha dubtat a conjujar Il·lustració i cristianisme —un parell de conceptes

que, per alguns historiadors, eren absolutament contradictoris—, en la denominació integradora d'Il·lustració catòlica o Il·luminisme cristià, partint de la distinció entre Preil·lustració i Il·lustració: fins al 1764, data límit de la Preil·lustració cristiana a Espanya, coexisteixen cristianisme i cultura il·lustrada en els representants més insignes. I acaba concloent que,

si havíem d'excloure de la història de la Il·lustració tots els personatges que no fossin radicalment racionalistes, materialistes i, almenys, deistes, la història de l'*Aufklärung* quedaria reduïda a ben poca cosa o limitada a la història de les reformes de la societat i de les esglésies (BATLLORI 1997: 114).

És en aquest sentit que Ramon Corts pogué fer referència a *L'arquebisbe Fèlix Amat (1750-1824) i l'última Il·lustració espanyola*.

El procés de descristianització pel qual passaren les classes altes europees en el decurs del Setcents no es produí a la RABLB. Vegem, tan sols, com el marquès de Llo, en la ja esmentada introducció per a una acadèmia de Passió, combinada amb dissertacions sobre la història del segle VIII, aplica l'adjectivació de cristià a la designació d'acadèmic i com uneix història i religió:

Y bien que el estudio del puro académico sea buscar y apaar la verdad de los sujetos, de los sucesos y de los tiempos en que acontecieron en las istorias, sin embargo, al *académico christiano* pertenece buscarlas como en su raíz, estimulado del servicio de Dios, en la fuente y llaga del divino corazón, de donde emanan los ocultos thesoros de la siencia (13è lligall, núm. 48, fol. [27]).

Cosa que també havia fet l'agustí Llorenç Martí:

Con esto, entro a la profesión de *académico christiano*, discrepando de los académicos a quienes, con vitoria, impugna mi san Agustino padre, en el libro 1 *De consensu evangelistarum*, que eran profesores de supersticiosos cultos e idólatras enganyos. Ciega Academia fue aquella (bien que pintada por sabia), prendida en los delirios de sus opiniones erradas. Mas, esta luzida nobilíssima Academia *illustrada de fe divina* y solícita en las verdades de fe humana se porta en tales reglas y medidas que sabe resolver solamente lo cierto, suspenderse en lo dudoso, condenar lo apóchrifho y, assí, comunicar de sus copiosas fuentes el agua de sabiduría tan pura que, a quantos entran en su discipulato, nada les queda que temer, nada que escrupulear ([*Gratula-tòria a a RABLB*] [1747]; 14è lligall, núm. 50, fol. [1v]).

Dins d'aquest plantejament, fins i tot la matemàtica, la principal de les ciències i la més universal (exceptuant la teologia), ciència útil tant per al

coneixement de les memòries antigues com per al comerç de la societat civil, era considerada com a «ciencia de Dios por estar en Dios mesmo»,⁸³⁸ així com la resta de les ciències, que «son los poderosos instrumentos que se dignó Dios poner en nuestras manos para el feliz logro de la clara vista de los primitivos colores de todos los objetos de la más útil enciclopedia que ofrece nuestra Real Academia».⁸³⁹

Atesos aquests condicionaments, hi haurà acadèmics que es manifestaran a través dels seus discursos com a adversaris o detractors d'alguns dels pilars bàsics de la Il·lustració. Fet i fet, els valors enciclopedistes⁸⁴⁰ no podien ser admesos de manera general, atès que conduïen més que a un racionalisme absolut a un ateisme transcendental, en mots de Batllori. Així, per exemple, discrepaven d'alguna de les afirmacions de l'enciclopedista D'Alembert respecte al pensament científic. Melcior de Rocabruna, a l'inici de la seva dissertació *Sobre las ciencias y artes que primero florecieron en Cataluña* (1796), li dedicava aquests mots:

El señor D'Alambert, en el discurso preliminar de la *Enciclopedia*, quiere que en la formación de las ciencias se hayan tomado los principios de la filosofía, fixando después su término la erudición en la poesía; éste supone ser el orden natural y el curso conveniente a la naturaleza del entendimiento humano, sin embargo de que los escritos más antiguos que tenemos pertenecen a la poesía e historia y no a la filosofía (6è lligall, núm. 4, fol. [17]).

Alguns dels membres de la corporació expressaren, també, la seva posició contrària al pensament polític contemporani. Miquel de Castells i de Foixà prengué com a objecte de la seva oració gratulatòria (1793) les excel·lències del domini monàrquic, i afirmà radicalment:

Los pseudo-políticos de nuestro tiempo, que, amantes de su libertad y nada atentos a las leyes del Señor y felicidad de los pueblos, abominan el imperio monárquico,

838. Juan de FLORES, *Sobre la matemática* [=gratulatòria a la RABLB] (1763); ARABLB, 14è lligall, núm. 10, fol. [22].

839. Severí VAQUER, *Oración gratulatoria* (1792); ARABLB, 14è lligall, núm. 63, fol. [32].

840. En carta de 15 de desembre de 1792, Antoni de Capmany recordava al conde de Aranda que li havia estat encarregada «la censura de los tomos de la *Encyclopedie* francesa que se introducía en España y la revisión de algunas partes de esta obra que se empezaba a traducir» (citat a FERRER 1995: 464). També Benet Maria de Moixó estava treballant, l'any 1803, en una crítica de l'*Esperit de les lleis* de Montesquieu, que havia d'omplir fins a tres volums (en parla en una lletra adreçada al baró de Sarraí, conservada al lligall 39è [signatura antiga]). Per altra banda, sí que fou acceptada la divisió quadripartita de la història, la qual havia estat sancionada pels autors de l'*Enciclopèdia* francesa.

dicen, para confirmación de sus erradas máximas, que con mucha más facilidad puede introducirse la tiranía en el dominio de uno sólo que en el de muchos, pero, a mi ver y según la opinión de santo Tomás, es enteramente falsa esta proposición: la tiranía, que creen temerariamente los democráticos cimentada en el dominio monárquico, es el principal efecto del gobierno de muchos (10è lligall, núm. 15, fol. [3r]).

Al seu torn, Ramon de Sans i de Rius, també en el seu discurs d'ingrés (1787), en referir-se a l'estudi de la jurisprudència i a la no-necessitat de reforma de la legislació, exposava que:

La manía de filosofar que se ha introducido en este siglo produce una multitud de ideas que no pueden dexar de causar gran confusión. Equivocada la humanidad, se ha pretendido desterrar de la república toda pena capital. Entendiendo mal la mans[u]edumbre evangélica, se ha notado nuestra España porque no ha querido dar lugar a una libertad de religión que no puede dexar de ser perniciosa a un Estado y tan solamente se le ha de dar lugar quando, por otra parte, se temen mayores males. Estos pensamientos no son aptos para que pudiese salir el código que pretenden. *Seguramente que la politica (y quisá la religión) se recentrian mucho de algunas máximas que se hallarian en las leyes dictadas por los Papinianos del Siglo de las Luces.* Pero debo concluir con una reflexión que, a mi juicio, destruye la opinión de los contrarios. Ciertamente que toda la Europa se halla gobernada de soberanos cuja conducta manifiesta bien las virtudes que los adornan. Nadie ignora la habilidad y destreza de los ministros que los asisten; no obstante, no piensan en una reforma universal. Procuran <a> adaptar las leyes de la nación a las circunstancias que ocurren y, de este modo, hacen florecer los reynos y Estados; de donde se infiere quán poco crédito debemos dar a las reflexiones de nuestros contrarios (10è lligall, núm. 33, fol. [15r-v]).

3. BALANÇ GENERAL: SIGNIFICACIÓ DE LA REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA EN RELACIÓ A LA CULTURA CATALANA DEL SETCENTS

Malgrat els retards i les mancances, com no veure en tot això un signe de l'efectivitat de l'Acadèmia setcentista?; com no veure-hi l'aparició mateixa de la Renaixença?

RAMON GRAU (1995: 331)

La valoració de la significació i l'abast d'una institució com la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona difícilment pot ser feta d'una manera global (que és com es planteja el present estudi). De debat pueril, n'hi va haver; de vers lleuger, també. Però més aviat en la primera època; precisament, en el moment en què la corporació és més deutora del barroc. Amb el

temps, i amb ideals adscribibles a la Il·lustració o sense, l'humanisme d'arrels clàssiques acabarà renaixent. És en aquest sentit que podem parlar d'una certa influència del pensament (potser millor, de l'esperit) il·lustrat. No més cal observar els temes tractats durant les primeres dècades del Setcents: es discuteix sobre la virtut, sobre les qualitats del bon príncep o sobre el valor de la poesia, mentre que, cap a mitjan XVIII i especialment vers el final del segle, s'emprenen diversos projectes envers la història, la llengua i la literatura catalanes. A mesura que avançava el temps, l'afany científic s'avantposava al lirisme dels primers anys de la corporació, sense abandonar mai, però, la vessant poètica. L'evolució de les gratulòries cap a un discurs de tema concret és, potser, la prova més evident del canvi: el 3 de gener de 1787 s'acordà que, en els discursos d'ingrés, fossin

muy lacónicos los encarecimientos de gratitud que hazen los señores admitidos de nuevo, supliéndolo con ilustrar algún punto de la historia de Cathaluña o de España o de la romana, o algún pasage de autor clásico, orador o poeta, dejándolo a su elección.⁸⁴¹

Plantejar la significació (i actuació real) de l'Acadèmia Literària de Barcelona en relació a la cultura catalana esdevé, encara, una qüestió més controvertida —als mots preliminars, ja he comentat les dues línies bàsiques de la historiografia (literària) catalana. Perquè la tasca de la RABLB no restà absolutament tancada en el clos de la corporació; les relacions (sovint professionals) dels acadèmics amb diversos erudits de l'època, contribuïren a estendre-la a les capes altes de la societat barcelonina (per bé que la major part de la societat, il·letrada, no hi podia tenir accés).

A través del clima d'interès per la cultura catalana en tots els seus aspectes, he assajat de fer una síntesi de l'activitat acadèmica durant el seu primer segle d'existència, atès que és a la corporació barcelonina on «se encierra [*jo matisaria: bona part de*] la historia de la cultura histórica y literaria de Cataluña desde principios del siglo XVIII hasta mediados del presente» (com afirmà Martí de Riquer en els mots previs als *Trabajos*

841. Jgen. 3/1/1787; ARABLB, 1-III-1: *Quaderno de juntas generales...* [1785-1791], fol. [5v]. Ja al 1782, el comte de Lumières plantejava els seus dubtes entorn d'aquesta mateixa qüestió: sobre «si la oración gratulatoria deberá únicamente ceñirse a manifestar el reconocimiento devido a essa Academia o si se ha de ventilar en el discurso algún punto perteneciente a la historia, física, artes o ciencias, pues en algunas Academias se practica esto último y, en otras, sólo se reduce a una oración gratulatoria breve y consisa» (carta adreçada al segon marquès de Llo, datada a València, 19 de setembre de 1782, conservada al lligall 1-III-2).

conmemorativos del segundo centenario de la Academia de Buenas Letras como institución real; RIQUEL 1955: [2]).

De tot el que ha estat exposat en aquest estudi, se'n poden extreure unes darreres interpretacions valoratives, bo i admetent la seva provisionalitat, ja que segurament caldrà perfilar, amb el temps i amb nous estudis, algunes de les afirmacions:

a) Resulta impossible presentar tants anys de la vida d'una institució integrada per força membres com un tot monolític i sense fissures. A més, per l'extensió d'aquest treball, hi ha alguns materials que, necessàriament, han hagut de quedar fora.⁸⁴² Tampoc no es poden fer interpretacions massa generalitzadores ni posar en el mateix sac tots els acadèmics (d'entrada, perquè n'hi hagué que hi prengueren part de manera activa i d'altres que només hi figuraren, a la RABLB), ni tampoc esperar un comportament uniforme en la corporació, atès que ja és difícil de trobar-lo en un dels seus individus. La naturalesa canviant de l'home es veurà acusada en el cas d'una corporació integrada per quaranta membres (si parlem només dels numeraris), en renovació constant.

b) Quant a la qüestió de la llengua, la ideologia lingüística dominant entre els acadèmics reservava al castellà un paper preponderant com a llengua de cultura i de progrés; i no podia ser d'altra manera: aquesta era la norma social establerta. La força d'aquests trets afectà la llengua literària emprada en les sessions que, majoritàriament, és la castellana durant tot el Setcents. És en aquest sentit que «l'Acadèmia juga un paper castellanitzador que no podem menystenir», com ha afirmat Pep Valsalobre (2002a: 191).⁸⁴³

c) Amb tot, no hi he sabut veure la «línia de desistiment nacional de les classes dominants catalanes» que propugnà Jordi Carbonell (1977: 299). Les empreses a favor de la llengua i la cultura catalanes projectades a finals del Setcents en el marc de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona no crec que puguin ser fruit de cap desistiment «nacional». Ans al contrari: tot i que considerar-ho un programa col·lectiu de recuperació de la cultura catalana (això sí, redactat en castellà) sembla excessiu, existí una voluntat de manteniment de l'especificitat (mot emprat per Ernest Lluch) i de recu-

842. Em refereixo, per exemple, als assumptes heterogenis o a papers d'història eclesiàstica general, entre altres, dels quals no m'he pogut ocupar, per bé que, això sí, he tractat amb absoluta exhaustivitat els documents conservats a l'arxiu de la institució que feien referència als tres capítols centrals de l'estudi.

843. Valsalobre constata aquests efectes castellanitzadors provocats per la institució en el cas concret d'Agustí Eura, ja que, a partir de la seva entrada a l'Acadèmia, l'any 1732, augmentaren en la seva producció els textos en llengua castellana mentre que minvaren els escrits en català.

peració d'uns senyals d'identitat cultural propis que no es pot obviar. Josep Fontana, referint-se a la literatura, ha assenyalat que

allò que els interessava no era la literatura catalana per ella mateixa, sinó com a testimoni d'una cultura pròpia, la sola existència de la qual donava suport a la *imatge diferenciada* de Catalunya que pretenien exposar (FONTANA 1988a: 120).

El mateix passava amb el projecte d'elaboració d'una història de Catalunya, el qual

revela un interès por mantener vivas las *raíces distintivas* del Principado, en un momento en que el poder omnímodo de la monarquía, preconizado por los teóricos del despotismo ilustrado, parece irse imponiendo progresivamente (PÉREZ I ASENSIO 1988: 241).

I, de fet, els mateixos acadèmics n'eren conscients; per buscar un exemple relacionat amb el tercer dels àmbits, el de la llengua catalana, quan el 1792 Antoni Alegret, en el discurs entorn de l'ortografia catalana esmentat diverses vegades en aquest estudi, es refereix a la necessitat de tenir a l'abast llibres catalans escollits per a la formació d'un diccionari català, considera que aquesta obra acreditarà «el establecimiento de la Academia en *benefisio de la patria*, principal objeto a que deben dirigirse los desvelos de las sociedades literarias» (4t lligall, núm. 39, fol. [6v]), pàtria evidentment diferenciada pel fet d'emprar una llengua diferent de la resta de l'Estat espanyol.⁸⁴⁴

Crec, doncs, que és precisament en aquesta línia que s'ha de respondre la pregunta que formulava, ara fa uns deu anys, Modest Prats:

¿Quin sentit té l'obsessiva preocupació per la història del país i per l'estudi de la llengua i de la literatura catalanes per part d'una corporació i d'uns acadèmics que escriuen en castellà i que no concedien a l'ús del català més que uns espais marginals i gairebé pintorescos? Fixem-nos, per exemple, en un detall: es volen publicar les Cròniques, però convenientment traduïdes al castellà (PRATS 1995: 53).

Sigui pel motiu que sigui, i objectivament parlant, la corporació barcelonina exercí un paper de dinamitzadora de la cultura catalana; amb tots els límits que imposava l'època i, de vegades, amb més voluntarisme que no pas altra cosa. Però l'exercí. Cal reconèixer, això sí, que l'eficàcia de la RALBL no fou l'esperada: la intenció, repetida constantment pels acadè-

844. La línia apològica del català en sectors elevats de la societat també implicava el manteniment de la consciència del que és propi, per bé que la identificació no passava tant per "llengua = nació" com per "cultura = nació".

mics, d'emular l'Academia Española i la de la Historia de Madrid es va veure frustrada amb el pas del temps, atès que molts dels projectes no arribaren a materialitzar-se. La decadència corporativa i la manca de suport econòmic per part de l'Estat acabaren diluint totes les iniciatives fins al ressorgiment intel·lectual de la darrera dècada, que, al seu torn, també es va veure truncat per l'incís napoleònic.

Tot amb tot, hi ha diversos elements positius que cal tenir ben presents: en primer lloc, l'Acadèmia Literària de Barcelona cobrí —a la seva manera— el buit educatiu existent a Barcelona per l'absència d'una universitat a la ciutat, a més d'afavorir un marc de treball comú per als erudits de l'època. Quant a la història de Catalunya, si bé és cert que l'«obra que deve ser la principal ocupación de su excelencia» no aconseguí veure la llum malgrat els diversos intents de reanimar-la, també ho és que la metodologia emprada per a la redacció dels treballs individuals, sobretot a partir de la segona meitat del segle, implica un important esforç de rigor científic.⁸⁴⁵ I no tornaré pas a repetir ara el valor de les *Observaciones sobre los principios elementales de la historia*, del marquès de Llo.

Pel que fa al català, en el terreny oral, fou mantingut gràcies a una opció individual i no pas institucional. En l'àmbit escrit, aquell «idioma antiguo provincial muerto hoy para la república de las letras», segons Antoni de Capmany, trobava precisament el seu refugi, com a segona llengua literària, en les composicions poètiques de la institució que vetllava pel seu manteniment. L'actitud conservadora de l'idioma que havia estat llengua de Cort a l'edat mitjana i, fins i tot, pare de la poesia europea, és present en un dels projectes més importants, el del diccionari: un dels seus objectius fonamentals era l'explicació de mots antics i la consegüent conservació del lèxic dels avantpassats. La mateixa actitud d'exhumació arqueològica que caracteritzava les dissertacions històriques acabà impregnant l'estudi de la llengua. I es concretà en l'intent de facilitar la lectura de documents antics,⁸⁴⁶ que lliga amb la voluntat d'erudits com Jaume Caresmar o, fins i tot, Gregori Maians, el qual comentava, en carta adreçada a Josep Climent (18 d'octubre de 1768), que «siempre es necesaria la conservación de la catalana para la inteligencia de las leyes, escritos antiguos y libros» (MESTRE 1970: 281).

845. No negaré, però, que alguns dels treballs poden ésser acusats de simplement localistes (i que el recurs del «refregit» fou emprat en algunes de les comunicacions acadèmiques), però la voluntat de realitzar obres col·lectives arriba a transcendir aquesta acusació.

846. Explicitat, en el cas del diccionari, per Marià Joaquim de Huerta, com a zelador (1799), el qual parlà d'«un diccionario en ambos idiomas, catalán y castellano, para la perfecta inteligencia de las voces y frases que han de cundir en la hystoria» (ARABLB, 19è lligall, núm. 49, fol. [2v]).

Més enllà, però, d'aquesta evident —i majoritària— tendència historicista i arqueològica envers la llengua materna (i sobretot cap a finals del segle), apareix un cert desig de recuperació (encara que no fou plantejat conscientment com un «moviment» de recuperació cultural del país, com ho seria la Renaixença). Després de mantenir, en continuïtat subterrània (i manllevo l'expressió a Joaquim Nadal), la tradició literària i lingüística catalana,⁸⁴⁷ sorgeix tota la rècula d'iniciatives envers la llengua i la literatura (i també la cultura) catalanes de què he parlat, precisament en el mateix moment en què Antoni Francesc de Tudó fa la proclama (de la necessària recuperació lingüística i literària vinculada amb el progrés econòmic de la Catalunya de finals del Setcents) que «vuelva a florecer nuestra literatura catalana», en totes les accepcions que el mot *literatura* tenia en aquell moment; i en català, una llengua que està «emparentada con las principales vivas de Europa, que oy, como más pujantes, florecen con particular estudio de todos los literatos».

Sovint es fa referència al català emprat «en el dia»: el baró de Sarraí, en el seu discurs com a zelador (1790), plantejava la utilitat d'un diccionari «para purificar el catalán del día» (i cal tenir en compte que l'única institució del moment que tenia autoritat per codificar l'idioma era la RALB; d'aquí, els primers passos per a l'establiment d'una norma); al pròleg de les ordinacions d'En Santacília (1816), es fa referència a una actualització, una «versión en el idioma que usamos en el día», a més de la traducció al castellà; també Cir Valls proposava presentar al públic una versió actual de les peces recollides al primer volum de la col·lecció de poesies catalanes (1818) i, davant de l'acusació de ser el català un «idioma aislado», defensava que «es un idioma que usan las gentes cultas del día, si el idioma fuere del día; es un idioma tan claro que creo que está al alcance de todos, como no sean de una clase para quien no se hizo esta obra», una llengua que, «aún en el día, comprende otras provincias». Malauradament, no podem pas generalitzar, ja que l'«actitud obertament reivindicativa de la cultura catalana» de què ha parlat Antoni Comas (1968: 7) no degué ser compartida, ni de bon tros, per tots els acadèmics (només cal pensar en els detractors de la col·lecció de poesies catalanes, moltes de les quals foren llegides precisament en juntes acadèmiques).

Aquests, i altres testimonis, demostren una certa fidelitat a la llengua materna. En efecte, en el clos de la corporació barcelonina es feia palesa una

847. De fet, la tradició literària maldà per sortir del clos de l'Acadèmia a través de la col·lecció de poesies catalanes.

forta diglòssia, però, malgrat les pressions exògenes (circumstàncies polítiques —la jerarquia política i eclesiàstica era castellana— i socioculturals) i les endògenes (entre altres, els acords d'haver de parlar en castellà i de fer les oracions gratulatories únicament en llengua castellana), en cap moment, no es produí una eliminació total del català, cosa que sí que ocorregué, per exemple, en la coetània Acadèmia Valenciana de Gregori Maians.

El ressorgiment literari arribaria anys després, amb el que ha estat qualificat, de manera controvertida, com a Renaixença. No em pertoca a mi —que he tallat l'estudi al 1807— ocupar-me d'una reacció que no ocorrerà fins a la ratlla de mitjan Vuitcents; els estudiosos d'aquest segle, a la llum dels seus coneixements aprofundits, podran extreure, de les informacions que he ofert en aquestes ratlles, la interpretació més encertada.

Tradicionalment, la historiografia literària catalana havia considerat la RABLB com un clar precedent de la Renaixença. El 1933, Ernest Moliné i Brasés publicà un article intítulat «L'Acadèmia de Bones Lletres i el Renaixement català», en el qual afirmava que,

en la fornà acadèmica es forjaren gairebé totes les armes ofensives i defensives amb què es llança a la palestra la iniciativa literària dels nostres restauradors i (això és el més important) en son secular recinte fou treballat i portat a bona fi el projecte de restauració dels Jocs Florals (MOLINÉ 1933: 64).

També Antoni Comas apuntà que

la múltiple activitat de l'Acadèmia entorn de la llengua catalana [...] constitueix una de les gènesis més clares de la Renaixença (COMAS 1968: 42).

Més recentment, la revisió del concepte de Renaixença ha afavorit noves interpretacions respecte de l'actitud general dels catalans envers la llengua i la literatura catalanes. Per esmentar-ne tan sols un parell, Albert Rossich, aplicant-ho només al concepte de literatura, ha conclòs que:

La dicotomia decadència-renaixença ha condicionat les interpretacions de la literatura del segle XVIII: s'hi han volgut buscar sobretot els orígens o els precedents de la Renaixença, quan allò que explica l'evolució real de la literatura en català d'aquells moments és el procés diglòssic que porta a la desaparició de la literatura culta, i que sembla consolidat a mitjan segle XIX (ROSSICH 1990: 56).

Al seu torn, Jordi Ginebra, analitzant el concepte des de la perspectiva de l'historiador social de la llengua, adverteix que:

Les mostres d'adhesió a la llengua catalana que trobem en autors del segle XVIII —i potser del primer terç del XIX— haurien de ser emmarcades en les coordenades polítiques, socials i culturals corresponents, sense que calgués recórrer al marc conceptual de la Renaixença. A més, com deia sovint Rovira i Virgili, cal que no confonguem les coses amb l'origen de les coses. Potser sense la recuperació econòmica de la segona meitat del XVIII no hi hauria hagut Renaixença, però la recuperació econòmica del XVIII no és la Renaixença (GINEBRA 2003: 517).

El segle XIX duria la institució per altres viaranys quant a l'ús del català. Caldria fer una anàlisi dels usos lingüístics i literaris de la corporació al Vuitcents per poder constatar si realment en el segle anterior s'encetà el camí que acabaria de portar a la plenitud d'ús de la llengua pròpia i al posicionament polític en prendre aquesta opció i si l'elaboració del programa cultural de reconstrucció «nacional» no és altra cosa que la culminació d'un procés iniciat anteriorment. Sigui'm permès d'apuntar, però, que tot el que he dit fins ara mostra que una part de la literatura «cult» en llengua catalana no acabà d'extingir-se del tot, per motius arqueològics o de conservació, si volen, o per motius de diferenciació o especificitat, diguem-ne ara, «provincial». Alguns acadèmics, a l'hora d'escriure els seus versos, trenquen (però amb el vistiplau de la corporació!) la convenció social que marcava l'ús del castellà per a tota manifestació escrita. Ocasionalment, d'acord, i mai com a norma que calia seguir; i ho feien aquells que havien practicat —de manera acusadíssima pel que fa als treballs en prosa— la diglòssia durant tota la seva vida acadèmica.⁸⁴⁸

848. En aquest sentit, però, Joan Lluís Marfany ha considerat que «les ocasionals excepcions literàries a la norma diglòssica no són explicables per cap voluntat de renaixença» (MARFANY 2003: 640).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ABADAL 1955: Ramon d'ABADAL I DE VINYALS, «Doscientos años de historia de Cataluña en la Real Academia de Buenas Letras», *BRABLB*, xxv (1953 [1955]), pàgs. 327-339.

ABELLÁN 1981: José Luis ABELLÁN, *Historia del pensamiento español*, vol. III: *Del Barroco a la Ilustración*. Madrid: Espasa-Calpe, 1981 (cap XIX: «La revolución historiográfica: clave de la Il-lustración», pàgs. 764-785).

ADELL 1983: Marc Antoni ADELL I CUEVA, «El bisbe Climent i la nostra llengua», *Saó* (abril de 1983), pàgs. 14-15.

AGUILAR 1966: Francisco AGUILAR PIÑAL, *La Real Academia Sevillana de Buenas Letras en el siglo XVIII*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1966.

AGUILAR 1985: Francisco AGUILAR PIÑAL, «Las Academias del siglo XVIII como centros de investigación». A: *I Borbone di Napoli e i Borbone di Spagna. Un bilancio storiografico*. Convegno Internazionale organizzato dal Centro di Studi italo-spagnoli, vol. II. Nàpols: Università degli Studi di Napoli / Guida editori, 1985, pàgs. 391-404.

AGUILAR ed. 1996: Francisco AGUILAR PIÑAL (ed.), *Historia literaria de España en el siglo XVIII*. Madrid: Trotta / Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1996.

AGUILAR 1981-2001: Francisco AGUILAR PIÑAL, *Bibliografía de autores españoles del siglo XVIII*, 10 vols. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1981-2001.

AGUILÓ 1923: Marià AGUILÓ I FUSTER, *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*. Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1923. [ed. facs. a Barcelona-Sueca: Curial, 1977]

ALABRÚS 1996: Rosa Maria ALABRÚS, «La publicística de la guerra», *L'Avenç*, 206 (1996), pàgs. 40-45.

ALABRÚS 2001: Rosa Maria ALABRÚS, *Felip V i l'opinió dels catalans*. Lleida: Pagès, 2001.

ALBAREDA 1993: Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V*. Barcelona: Vicens Vives / Universitat de Barcelona, 1993 [esp. pàgs. 115-117, dedicades a l'Acadèmia dels Desconfiats]

ALBAREDA dir. 1995: Joaquim ALBAREDA (dir.), *Desfeta política i embranzida econòmica. Segle XVIII* [=Borja de RIQUER I PERMANYER (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, vol. v]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995.

ALBEROLA 1995: Ma. Victoria ALBEROLA, *Guia de la biblioteca de la Real Academia de la Historia*. Madrid: Real Academia de la Historia, 1995.

ALBERTÍ ed. 1966-1970: *Diccionari biogràfic*, 4 vols. Barcelona: Albertí editor, 1966-1970.

ALCALÀ 1996: Cèsar ALCALÀ, «Joan Antoni de Boixadors, polític i músic», *Revista de Catalunya*, 108 (juny de 1996), pàgs. 93-103.

ALCOBERRO 2002: Agustí ALCOBERRO, *L'exili austriacista (1713-1747)*, 2 vols. Barcelona: Fundació Noguera, 2002.

ALCOBERRO 2006 [en premsa]: Agustí ALCOBERRO, «Catalunya davant l'escenari europeu a la Guerra de Successió». A: *Congrés Internacional «L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)»* (Barcelona, 3-5 de novembre de 2005). Barcelona, 2006 [en premsa].

ALÒS 1928: Ramon d'ALÒS-MONER, «Joseph Aparici en l'Acadèmia dels Desconfiats», *BRABLB*, XIII (1927-1928 [1928]), pàgs. 241-260.

AMELANG 1986: James S. AMELANG, *La formació de una classe dirigente: Barcelona 1490-1714*. Barcelona: Ariel, 1986 (esp. pàgs. 166-173, dedicades als Desconfiats).

ANGUERA 1997: Pere ANGUERA, *El català al segle XIX. De llengua del poble a llengua nacional*. Barcelona: Empúries (Biblioteca Universal Empúries, 96), 1997 (esp. «El català a la crisi de l'Antic Règim», pàgs. 21-50).

ANTÓN 2000: Javier ANTÓN PELAYO, «La historiografia catalana del siglo XVIII. Luces y sombras de un proyecto ilustrado y nacional», *Revista de historia moderna*, 18 (2000), pàgs. 289-309.

ANTÓN 2001: Javier ANTÓN PELAYO, «El discurs de presentació d'Antoni de Capmany a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1782)», *Manuscrits*, 19 (2001), pàgs. 163-174.

ARITZETA ed. 1994: Rafael d'AMAT I DE CORTADA, BARÓ DE MALDÀ, *Viles i ciutats de Catalunya* (ed. a cura de Margarida ARITZETA). Barcelona: Barcino, 1994.

ARTAL *et al.* dirs. 1979: Francesc ARTAL, Pere GABRIEL, Enric LLUCH i Francesc ROCA (dirs.), *Ictineu. Diccionari de les Ciències de la Societat als Països Catalans*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

BADA 1986: Joan BADA I ELIAS, *L'Església de Barcelona en la crisi de l'Antic Règim (1808-1833)*. Barcelona: Facultat de Teologia de Barcelona / Herder, 1986.

BADA 1998: Joan BADA I ELIAS, «La Il·lustració als Països Catalans», *Afers*, 30 (1998) (= La Il·lustració), pàgs. 283-286.

BARRERA 1922: Jaume BARRERA I ESCUDERO, *Els Torres Amat y la Biblioteca Episcopal del Seminari de Barcelona*. Discurs llegit a la RABLB el 30 d'abril de 1922. Barcelona: RABLB, 1922.

BATLLORI ed. 1969: Josep FINESTRES, *Epistolari. Suplement* (ed. a cura de Miquel BATLLORI). Barcelona: Balmes, 1969.

BATLLORI 1997: Miquel BATLLORI, *Obra Completa* (Eulàlia DURAN, dir.; Josep SOLERVICENS, coord.), vol. IX: *La Il·lustració*. València: Tres i Quatre (Biblioteca d'Estudis i Investigacions, 26), 1997.

BÉDAT 1974: Claude BÉDAT, *L'Académie des Beaux-Arts de Madrid (1744-1808)*. Toulouse: Publications de l'Université de Toulouse-Le Mirail, 1974.

BÉDAT 1982: Claude BÉDAT, *Los académicos y las juntas (1752-1808)*. Madrid: Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, 1982.

BERTRAN 1931: Lluís BERTRAN I PIJOAN, *Prensa de Catalunya*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1931.

BETRÁN *et al.* 1992: José Luis BETRÁN, Antonio ESPINO, Lluís Ferran TOLEDANO, «Pere Serra i Postius y el criticismo historiográfico en la Barcelona de la primera mitad del siglo XVIII», *Manuscrits*, 10 (1992), pàgs. 315-329.

BLANES i GARRIGÓS coord. 1998: Georgina BLANES i Lluís GARRIGÓS (coord.), *Actes de les IV Trobades d'Història de la Ciència i de la Tècnica* (Alcoi, 13-15 de desembre de 1996). Barcelona: Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, 1998 («La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona», pàgs. 31-113).

BONET 1984: Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana de la Il·lustració a la Renaixença*. Barcelona: PAM, 1984.

BORRÀS 1964: Antoni BORRÀS I FELIU, «El Col·legi de Santa Maria i Sant Jaume, dit vulgarment de Cordelles, i la Companyia de Jesús», *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVII (1964), pàgs. 399-466.

BORRÀS 1983: Antoni BORRÀS i FELIU, «El Col·legi de Nobles de Barcelona durant el segle XVIII». A: Albert MANENT, Josep MASSOT i Amadeu SOBERANAS (eds.), *Contribució a la història de l'Església catalana. Homenatge a mossèn Joan Bonet i Baltà*. Barcelona: PAM, 1983, pàg. 51-89.

BOU dir. 2000: Enric BOU (dir.), *Nou diccionari 62 de la literatura catalana*. Barcelona: Edicions 62, 2000.

BROWN 1989a: Kenneth BROWN, «Encara més sobre Pere Serra i Postius». A: *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Tolosa de Llenguadoc), vol. II. Barcelona: PAM, 1989, pàgs. 267-289.

BROWN 1989b: Kenneth BROWN, «El barroc literari català i castellà: contextos, textos i intertextos». A: Albert ROSSICH i August RAFANELL (eds.), *El Barroc català*. Barcelona: Quaderns Crema, 1989, pàgs. 513-530.

BROWN ed. 1989c: Francesc TEGELL, *Poema anafòric*. Barcelona: Curial / PAM, 1989.

BROWN 1989d: Kenneth BROWN, «Los Juegos Olímpicos en Barcelona (1702/1703): un episodio en la historiografía literaria y en la historia militar de Cataluña». A: *El teatro español a fines del siglo XVII: historia, cultura y teatro en la España de Carlos II. Diálogos hispánicos de Amsterdam*, 8/III: *Representaciones y fiestas*. Amsterdam: Atlanta, 1989, pàgs. 903-913.

BROWN 1991: Kenneth BROWN, «Antoni Peguera i Aimeric (1680/1681-1707): obres en català i en castellà», *Boletín de Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XLII (1989-1990 [1991]), pàgs. 29-80.

BROWN 1993: Kenneth BROWN, «Aproximación a una teoría del Vejamen de Academia en castellano y catalán en los siglos XVII y XVIII: de las academias españolas a la Enciclopedia Francesa». A: RODRÍGUEZ ed. 1993: 225-262.

BROWN i MELCHOR 1995: Kenneth BROWN i Vicent de MELCHOR, *Vida i obra de Joan de Gualbes i Copons*. Barcelona: Curial / PAM (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 45), 1995.

BURGOS 1996a: Javier BURGOS RINCÓN, «Los libros privados del clero. La cultura del libro del clero barcelonés en el siglo XVIII», *Manuscrits*, 14 (1996), pàgs. 231-258.

BURGOS 1996b: Javier BURGOS RINCÓN, «El món del llibre a la Barcelona del Setcents», *L'Avenç*, 199 (gener de 1996), pàgs. 32-39.

BURGOS i PEÑA 1987: Javier BURGOS i Manuel PEÑA, «Imprenta y negocio del libro en la Barcelona del siglo XVIII. La casa Piferrer», *Manuscrits*, 6 (desembre de 1987), pàgs. 181-216.

BUTINYÀ *et al.* 1994: Júlia BUTINYÀ, Dolors CONDOM i Pep VILA, «El quadern d'exercicis catalano-llatins de Narcís Collell (1740-1744)», *Quaderns* (Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles), s. n. (1992-1994 [1994]), pàg. 229-241.

CAHNER 1984: Max CAHNER, «Contribució al coneixement de l'ús lingüístic entre els escriptors catalans de la fi del segle XVIII», *Estudis Universitaris Catalans*, tercera època, XXVI [=Estudis de llengua i literatura catalana oferts a Ramon Aramon i Serra, IV] (1984), pàgs. 5-16.

CAHNER 1998: Max CAHNER, *Literatura de la revolució i la contrarevolució (1789-1849). Notes d'història de la llengua i de la literatura catalanes*, vol. I: *De la reacció contra la França revolucionària a la col·laboració amb la Grande Armée*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1998.

CAMPABADAL 2002: Mireia CAMPABADAL i BERTRAN, «Sobre la concepció de la poesia catalana al segle XVIII», *BRALB*, XLVIII (2001-2002 [2002]), pàgs. 231-267.

CAMPABADAL ed. 2003a: Mireia CAMPABADAL i BERTRAN (ed.), *El pensament i l'activitat literària del Setcents català*, vol. II: *Manifestacions literàries en llengua catalana (1700-1823)*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona (Textos i comentaris, 5), 2003.

CAMPABADAL 2003b: Mireia CAMPABADAL i BERTRAN, «La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, impulsora de la cultura catalana al segle XVIII». A: *Anuari 2003-2004*. Barcelona: RALB, 2003, pàgs. 11-38.

CAMPABADAL 2003c: Mireia CAMPABADAL i BERTRAN, «El carnestoltes a la Barcelona de l'edat moderna: cultura cívica, tradició literària i transgressió social». A: *La Barcelona ideal i la Barcelona real en la cultura literària de l'Edat Moderna* [= *Barcelona Quaderns d'Història*, 9]. Barcelona: Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2003, pàgs. 109-132.

CAMPABADAL ed. 2004: Mireia CAMPABADAL i BERTRAN (ed.), *El pensament i l'activitat literària del Setcents català*, vol. I: *Ideologia il·lustrada i renovació cultural*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona (Textos i comentaris, 4), 2004.

CAMPABADAL 2005a: Mireia CAMPABADAL i BERTRAN, «Notes sobre la recepció del primer volum de la crònica de Catalunya de Pau Ignasi de Dalmasas a l'Acadèmia Literària de Barcelona». A: *Anuari 2005-2006*. Barcelona: RALB, 2005, pàgs. 15-28.

CAMPABADAL 2005b: Mireia CAMPABADAL i BERTRAN, «La tasca editorial de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona: 1701-2005». A: *Catàleg de les publicacions de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1701-2005)* (ed. a cura de Carme MIQUEL, Mercè COLOMER i Albert CORBETO). Barcelona: RALB, 2005, pàgs. 11-31.

CAMPABADAL 2006a: Mireia CAMPABADAL I BERTRAN, «Llengua i literatura catalanes en el marc de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona al Set-cents». A: *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Girona, 8-12 de setembre de 2003), vol. I. Barcelona: PAM, 2006, pàgs. 131-147.

CAMPABADAL 2006b [en premsa]: Mireia CAMPABADAL I BERTRAN, «La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona en el segle XVIII: l'interès per la història, la llengua i la literatura catalanes», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, XVII (2006) [en premsa].

CAMPABADAL 2006c [en premsa]: Mireia CAMPABADAL I BERTRAN, «Austriacisme i literatura a l'Acadèmia dels Desconfiats». A: *Congrés Internacional «L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)»* (Barcelona, 3-5 de novembre de 2005). Barcelona, 2006 [en premsa].

CARBONELL 1977: Jordi CARBONELL, «La literatura catalana durant el període de transició del segle XVIII al segle XIX». A: Germà COLÓN (ed.), *Actes del IV Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: PAM, 1977, pàgs. 269-313.

CARDONA 1989: FRANCISCO-LUIS CARDONA CASTRO, «El testamento de Carlos II como punto final del primer resurgir y pòrtico de una nueva época». A: *El teatro español a fines del siglo XVII: historia, cultura y teatro en la España de Carlos II. Diálogos hispánicos de Amsterdam*, 8/1: *Representaciones y fiestas*. Amsterdam: Atlanta, 1989, pàgs. 35-51.

CARRERA 1951: Jaume CARRERA PUJAL, «Les Acadèmies de Bones Lletres i de Ciències i Arts». A: ÍD., *La Barcelona del segle XVIII*, vol. II. Barcelona: Bosch, 1951, pàgs. 142-148.

CARRERAS 1913: Josep Rafel CARRERAS I BULBENA, «El comte de Çavellà i la música», *Revista musical catalana*, X, 118 (octubre de 1913), pàgs. 282-284.

CARRERAS 1922: Josep Rafel CARRERAS I BULBENA, «Constitució y actes conservades de la Acadèmia Desconfiada, anomenada també Escola y Acadèmia dels Desconfiats», *BRABLB*, X (1921-1922 [1922]), pàgs. 225-277, 289-336 i [3]79-[3]94. [veg. separata amb el títol *La Academia Desconfiada y sos acadèmichs*. Barcelona: Tallers Gràfics Atlas, 1922]

CARRERAS 1928/1930: Josep Rafel CARRERAS I BULBENA, «Estudis biogràfichs d'alguns benemèrits patricis qui ilustren aquesta Acadèmia», *BRABLB*, XIII (1927-1928 [1928]), pàgs. 179-237, 262-306 i 359-384; XIV (1929-1930 [1930]), pàgs. 15-32, 183-193, 213-238, 280-292 i 343-384.

CASANOVA 1995: Emili CASANOVA, «La llengua a València». A: VALSALOBRE I GRATACÓS eds. 1995: 387-425.

CASANOVAS 1932: Ignasi CASANOVAS, *La cultura catalana del segle XVIII* (Discurs llegit en la segona festa d'unió interacadèmica haguda el dia 20 de desembre de 1932 en la Universitat de Barcelona). Barcelona: Biblioteca Balmes, 1932.

CASANOVAS ed. 1933/1934: Josep FINESTRES I DE MONSALVO, *Epistolari* (ed. a cura d'Ignasi CASANOVAS), 2 vols. Barcelona: Biblioteca Balmes (Documents per la història cultural de Catalunya en el segle XVIII, 2 i 3), 1933-1934.

CASTAN i GARCIA 2006 [en premsa]: Amèlia CASTAN RANCH i Gemma GARCIA FUERTES, «L'oscil·lant posicionament polític de Pau Ignasi de Dalmases i Ros durant la Guerra de Successió». A: *Congrés Internacional «L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)»* (Barcelona, 3-5 de novembre de 2005). Barcelona, 2006 [en premsa].

CASTAÑEDA ed. 1923: Lluís GALIANA, *Cartas familiares y eruditas de fray Luis Galiana, religioso del orden de Santo Domingo, a don Gregorio Mayans y Siscar, con las respuestas de éste* (ed. a cura de Vicente CASTAÑEDA). Madrid: Imprenta de la Revista de archivos, bibliotecas y museos, 1923.

CASTAÑEDA 1930: Vicente CASTAÑEDA ALCOVER, «La Real Academia de la Historia», *BRAH*, 96 (1930), pàgs. 525-544.

COLÓN i SOBERANAS 1986: Germà COLÓN i Amadeu J. SOBERANAS, *Panorama de la lexicografia catalana. De les glosses medievals a Pompeu Fabra*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986 (esp. cap. 15: «El segle XVIII: cap al reviscolament» i «El diccionari català-castellà-llatí de Fèlix Amat publicat per Esteve, Bellvitges i Juglà», pàgs. 144-150).

COMAS 1967: Antoni COMAS, *Les excel·lències de la llengua catalana*. Barcelona: Rafael Dalmau (Episodis de la història, 95-96), 1967. [= *Estudis de literatura catalana (segles XVI-XVIII)*. Barcelona: Curial (Biblioteca Torres Amat, 13), 1985, pàgs. 106-141]

COMAS 1968: Antoni COMAS, «Una defensa de la llengua i de la literatura catalanes de la darrereria del segle XVIII», *Estudis Romànics*, XII (1963-1968 [1968]), pàgs. 46-50.

COMAS [1964] 1985: Antoni COMAS, *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Ariel, 1985⁴, vols. V-VI.

COMAS 2000, reed.: Antoni COMAS, *L'Acadèmia de Bones Lletres des de la seva fundació l'any 1700*. Barcelona: RABLB, 2000 [reed. de COMAS [1964] 1985, vol. V: 92-176].

CORMINAS 1849: Joan CORMINAS, *Suplemento a las Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña, que en 1836 publicó el excelentísimo e ilustrísimo señor don Félix Torres Amat*. Burgos: Imprenta de Arnáiz, 1840.

CORREDERA 1961 i 1962: Eduardo CORREDERA, «La escuela histórica avellanense», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 34 (1961), pàgs. 361-386, i 35 (1962), pàgs. 183-257.

CORTS 1992: Ramon CORTS I BLAY, *L'arquebisbe Fèlix Amat (1750-1824) i l'última Il·lustració espanyola*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya / Herder (Col·lectània Sant Pacià, XLIV), 1992.

CORTS *et al.* dirs. 1998-2001: Ramon CORTS I BLAY, Joan GALTÉS I PUJOL i Albert MANENT I SEGIMON (dirs.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, 3 vols. Barcelona: Claret / Generalitat de Catalunya, 1998-2001.

DÍAZ-PLAJA 1933: Guillem DÍAZ-PLAJA, «Una polèmica sobre el català a les darreries del segle XVIII», *Estudis Universitaris Catalans*, XVIII (1933), pàgs. 182-208.

DOLCET 1996: Josep DOLCET, «El comte de Savallà: un aristòcrata del Barroc i la seva música», *BRABLB*, XLV (1995-1996 [1996]), pàgs. 131-189.

DURAN i CAHNER 1959: Eulàlia DURAN i Max CAHNER, «La Guerra Gran a través de la poesia de l'època (1793-1795)», *Germinabit* (gener de 1959), pàgs. 3-5.

DURAN i SOLERVICENS eds. 1996: Eulàlia DURAN i Pep SOLERVICENS (eds.), *Renixement a la carta*. Vic: Eumo, 1996.

EBERENZ 1977: Rolf EBERENZ, «El *Calaix de sastre* del baró de Maldà i la problemàtica de la "Decadència"». A: Germà COLÓN (ed.), *Actes del IV Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: PAM, 1977, pàgs. 205-221.

EGIDO 1990: Aurora EGIDO, *Fronteras de la poesía en el Barroco*. Barcelona: Crítica, 1990 (esp. «Poesía de justas y academias» i «Literatura efímera: oralidad y escritura en los certámenes y academias», pàgs. 115-163).

ELIAS I DE MOLINS 1889-1893: Antoni ELIAS I DE MOLINS, *Diccionario de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, 2 vols. Barcelona: Impremta de Fidel Giró (vol. I) i Impremta de Calzada (vol. II), 1889 i 1893.

ELIAS I DE MOLINS 1903: Antoni ELIAS I DE MOLINS, *Los estudios históricos y arqueológicos de Barcelona en el siglo XVIII*. Discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Barcelona: Impremta de la Casa Provincial de la Caritat, 1903.

FARAUDO 1955: Lluís FARAUDO I DE SAINT-GERMAIN, «La historia literaria en la Real Academia de Buenas Letras», *BRABLB*, XXV (1953 [1955]), pàgs. 391-420.

FAURA 1977: Neus FAURA I PUJOL, «L'Apologia del idioma català d'Ignasi Ferreres», *Anuario de Filología* (Universitat de Barcelona), 3 (1977), pàgs. 457-507.

FAURA 1988: Neus FAURA I PUJOL, «Notes sobre la societat 'Comunicació Literària'». A: Albert MANENT i Joan VENY (eds.), *Miscel·lània d'homenatge a Enric*

Moreu-Rey, vol. II. Barcelona: AILLC / Societat d'Onomàstica / Universitat de Barcelona / PAM, 1988, pàgs. 177-193.

FELIU *et al.* eds. 1992: Francesc FELIU, Sadurní MARTÍ, Francesc TEN i Josep VICENS (eds.), *Tractar de nostra llengua catalana. Apologies setcentistes de l'idioma al Principat*. Vic: Eumo (Biblioteca Universitària. Història de la llengua, 2), 1992.

FELIU 1995: Francesc FELIU, «La Història de la llengua catalana d'Antoni de Bastero», *Estudi General*, 14 (1994 [1995]), pàgs. 163-181.

FELIU ed. 1997: Antoni de BASTERO, *Història de la llengua catalana* (ed. a cura de Francesc FELIU). Vic: Eumo / Universitat de Girona / Universitat de Vic, 1997.

FELIU 1998a: Francesc FELIU, «Els inicis de la filologia catalana moderna: estudi biogràfic d'Antoni de Bastero i Lledó, canonge de Girona (1675-1737)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXXIX (1998), pàgs. 235-341.

FELIU 1998b: Francesc FELIU, «L'empremta d'Antoni de Bastero entre els seus contemporanis i la pervivència del seu record. Revisió crítica dels estudis basterians», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 17 (1998), pàgs. 573-595.

FELIU 1998c: Francesc FELIU, «Els treballs filològics de l'acadèmic Josep de Bastero», *BRABLB*, XLVI (1997-1998 [1998]), pàgs. 213-244 [ed. els discursos acadèmics: «Dissertación sobre la etimología de el nombre de Catalunya» i «Recopilación histórica sobre la primogenitura de la lengua catalana»].

FELIU 1999: Francesc FELIU, «Coneixement i percepció de la llengua catalana en l'obra d'Antoni de Bastero». A: Pep VALSALOBRE i August RAFANELL (eds.), *Estudis de Filologia Catalana. Dotze anys de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes. Secció Francesc Eiximenis*. Barcelona: Institut de Llengua i Cultura Catalanes, Universitat de Girona / PAM (Biblioteca Abat Oliba, 219), 1999, pàgs. 89-128.

FELIU 2000: Francesc FELIU, *Catàleg dels manuscrits filològics d'Antoni de Bastero*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.

FELIU i RAFANELL 2002: Francesc FELIU i August RAFANELL, «La llengua abans de la lingüística: arran d'unes notes d'Antoni de Bastero», *BRABLB*, XLVIII (2001-2002 [2002]), pàgs. 113-139.

FERRER 1985: Francesc FERRER i GIRONÈS, *La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús de la Nova Planta fins avui*. Barcelona: Edicions 62, 1985.

FERRER 1995: Francesc FERRER i GIRONÈS, «Resistència a la substitució lingüística al Principat». A: VALSALOBRE i GRACACÓS eds. 1995: 427-467.

FLUVIÀ 1998: Armand de FLUVIÀ I ESCORSA, *Repertori de grandeses, títols i corporacions nobiliàries de Catalunya*. Sant Cugat: Institut d'Estudis Nobiliaris, Arxiu Nacional de Catalunya, 1998.

FOLCH 1970: Artemi FOLCH (= Eufemià FORT I COGUL), *La Universitat de Cervera*. Barcelona: Rafael Dalmau (Episodis de la Història, 133), 1970.

FONTANA 1988a: Josep FONTANA, *La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)* [= Pierre VILAR (dir.), *Història de Catalunya*, vol. v]. Barcelona: Edicions 62, 1988 («Primera part: L'esgotament del sistema (1787-1808)»; esp. «Les idees», pàgs. 93-122).

FONTANA 1988b: Josep FONTANA, «Estudi preliminar». A: Antoni de CAPMANY, *Cuestiones críticas sobre varios puntos de historia económica, política y militar*. Barcelona: Alta Fulla, 1988.

FRIES 1989: Dagmar FRIES, *Limpia, fija y da esplendor: la Real Academia Española ante el uso de la lengua (1713-1973)*. Madrid: Sociedad General Española de Librería, 1989.

GABRIEL dir. 1996: Pere GABRIEL (dir.), *Història de la cultura catalana*, vol. III: *El set-cents*. Barcelona: Edicions 62, 1996.

GALÍ 1954: Alexandre GALÍ, *Rafel d'Amat i de Cortada, baró de Maldà. L'escriptor. L'ambient*. Barcelona: Aedos, 1954 (esp. «Els instruments normals de la vida literària», pàgs. 141-242; «Les Acadèmies i la "Real Academia de Buenas Letras"», pàgs. 161-168).

GALÍ 1986: Alexandre GALÍ, «La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona». A: *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya (1900-1936)*, vol. XVI: *Acadèmies i societats científiques*. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1986, pàgs. 9-28.

GALINDO i GARCÍA 1993: Esther GALINDO i Gemma GARCÍA, «La Academia de los Desconfiados y el príncipe Darmstadt. El diálogo emblemático de la academia 4ª (22 de julio de 1700)», *Cuadernos de Arte e Iconografía*, vol. VI, núm. II (primer semestre de 1993), pàgs. 455-467.

GARCÍA 1970: Encarnación GARCÍA DINI, «Pablo Ignacio de Dalmases y la Academia de los Desconfiados de Barcelona». A: *Miscellanea di studi spanici a cura dell'istituto di lingua dell'Università di Pisa*. Pisa: Universitat de Pisa, 1969-1970 [1970], pàgs. 199-270.

GERMÁN 1993: Isabel GERMÁN TORRES, «La Academia de los Desconfiados», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 13-II (1993) [=Actes del Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya: Les institucions catalanes (segles xv-xvii)], pàgs. 565-572.

GINEBRA 1992: Jordi GINEBRA, «Llengua, gramàtica i ensenyament en el tombant del segle XVIII al XIX», *Randa*, 31 (1992) [=Antoni Febrer i Cardona i la cultura de la Il·lustració], pàgs. 65-79.

GINEBRA ed. 1998: Joan PETIT i AGUILAR, *Gramàtica catalana* (ed. a cura de Jordi GINEBRA). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (Biblioteca Filològica, 35), 1998.

GINEBRA 1999: Jordi GINEBRA, «La llengua catalana en el primer terç del segle XIX». A: Maria PAREDES i Josefina SALORD (eds.), *Joan Ramis i Josep M. Quadrado: de la Il·lustració al Romanticisme*. Barcelona: PAM (Biblioteca Miquel dels Sants Oliver, 9), 1999, pàgs. 31-50.

GINEBRA 2003: Jordi GINEBRA, «La Renaixença des del punt de vista de la història social de la llengua». A: *Professor Joaquim Molas. Memòria, escriptura, història*, vol. I. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona (Col·lecció Homenatges, 19), 2003, pàgs. 513-534.

GINEBRA *et al.* 1997: Jordi GINEBRA, Maria PAREDES i Antoni-Joan PONS, «Dos documents sobre els *Principis de la lectura menorquina* (1804) de Joaquim Pons i Cardona». A: Josep MASSOT (ed.), *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*, vol. I. Barcelona: Universitat de Barcelona / PAM (Biblioteca Abat Oliba, 187), 1997, pàgs. 109-118.

GIRALT 1991: Emili GIRALT, «Antoni Capmany: aproximació a l'ideari d'un il·lustrat». A: *Catalunya a l'època de Carles III*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1991, pàgs. 105-131.

GRAPÍ 1998: Pere GRAPÍ VILUMARA, «La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona en l'escenari acadèmic europeu (1764-1808)». A: BLANES i GARRIGÓS coord. 1998: 83-96.

GRAU i LÓPEZ 1984: Ramon GRAU i Marina LÓPEZ, «El pensament historiogràfic d'Antoni de Capmany: de la Il·lustració al Romanticisme». A: *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona: Universitat de Barcelona, vol. 2, 1984, pàgs. 589-596.

GRAU i LÓPEZ 1988: Ramon GRAU i Marina LÓPEZ, «Antoni de Capmany: el primer model del pensament polític català modern». A: Albert BALCELLS (coord.), *El pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: Edicions 62, 1988, pàgs. 13-40.

GRAU 1994: Ramon GRAU, *Antoni de Capmany i la renovació de l'historicisme polític català*. Acte commemoratiu de l'11 de setembre de 1714. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1984.

GRAU 1995: Ramon GRAU, «Els intel·lectuals, entre la Il·lustració i les tradicions nacionals». A: ALBAREDA dir. 1995: 326-343.

GRAU 1996: Ramon GRAU, «Les batalles de la historiografia crítica». A: GABRIEL dir. 1996: 163-188.

GRIERA 1917: Antoni GRIERA, «Un *Diccionari català d'autor desconegut*», *Estudis Romànics*, 2 (1917), pàgs. 116-175.

GULSOY 1964: Joseph GULSOY, *El diccionario valenciano-castellano de Manuel Joaquín Sanelo. Edición, estudio de fuentes y lexicología*. Castelló de la Plana: Sociedad Castellonense de Cultura, 1964.

GULSOY 1970: Joseph GULSOY, «Algunes cartes filològiques de M. J. Sanelo», *Revista Valenciana de Filologia*, vol. VII, núm. 2 (1963-1966 [1970]), pàgs. 101-138.

HAZARD 1998, reed.: Paul HAZARD, *El pensamiento europeo en el siglo XVIII*. Madrid: Alianza (Historia y Geografía. Ensayo, 53), 1998 [1985, primera ed. de la versió de Julián Marías].

IGLESIAS 1964: José IGLESIAS FORT, «La Real Academia de Ciencias Naturales y Artes en el siglo XVIII». A: *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, vol. XXXVI, núm. I. Barcelona: Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, 1964.

JORBA 1979: Manuel JORBA, «Sobre la llengua catalana al final de l'Antic Règim: el *Diario de Barcelona* (1792-1808)», *Els Marges*, XVII (1979), pàgs. 27-52.

JUHER 2002: Cristina JUHER, «La frontera entre lingüística i història literària en els erudits catalans del segle XVIII. El cas particular de Josep de Móra, marquès de Llió», *Estudi General*, 22 (2002) [= *Miscel·lània d'homenatge a Modest Prats*], pàgs. 103-123.

LAMUELA 1984: Xavier LAMUELA, «Fixació i funcionament de la gramàtica normativa en el procés d'estandardització de la llengua catalana». A: *Actes de les Primeres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa (setembre-octubre de 1983)*. Barcelona: PAM, 1984, pàgs. 65-90 [= *Català, occità, friülà: llengües subordinades i planificació lingüística*. Barcelona: Quaderns Crema, 1987, pàgs. 61-92].

LÁZARO CARRETER [1949] 1985: Fernando LÁZARO CARRETER, *Las ideas lingüísticas en España durante el siglo XVIII*. Barcelona: Crítica, 1985.

LLOBET 1956: Salvador LLOBET, «Una descripció geogràfica de Catalunya en el siglo XVIII», *Hispania*, XXV (1956), pàgs. 7-44.

LLUCH 1996a: Ernest LLUCH, «Un cop d'ull a la Il·lustració catalana». A: GABRIEL dir. 1996: 15-38.

LLUCH 1996b: Ernest LLUCH, *La Catalunya vençuda del segle XVIII. Foscors i clarors de la Il·lustració*. Barcelona: Edicions 62 (Universitària, 1), 1996 (esp. «Els ensenyaments universitaris: Cervera, militars i Junta de Comerç», pàgs. 121-135).

LÓPEZ 1996: François LÓPEZ, «Las lenguas de España y la lengua española. De las primeras letras a la literatura». A: *El mundo hispánico en el Siglo de las Luces*, vol. I. Madrid: Sociedad Española de Estudios del Siglo XVIII / Fundación Duques de Soria / Editorial Complutense, 1996, pàgs. 141-159.

LÓPEZ I CAMPS 2006 [en premsa]: Joaquim E. LÓPEZ I CAMPS, «El príncep Jordi de Hessen-Darmstadt i la Guerra de Successió. Alguns apunts per a una biografia necessària». A: *Congrés Internacional «L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)»* (Barcelona, 3-5 de novembre de 2005). Barcelona, 2006 [en premsa].

LÓPEZ-PICÓ 1955: Josep Ma. LÓPEZ-PICÓ, «Els poetes catalans en la Reial Acadèmia de Bones Lletres», *BRABLB*, xxv (1953 [1955]), pàgs. 431-439.

MADURELL 1957: Josep Ma. MADURELL, «Pedro Serra Postius», *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxix (1957), pàgs. 345-400.

MARCET I SOLÀ 1998: *Història de la lingüística catalana (1775-1900). Repertori crític*, 2 vols. Vic / Girona: Eumo / Universitat de Vic / Universitat de Girona (Biblioteca Universitària. Història de la Llengua, 7), 1998.

MARFANY 2001: Joan Lluís MARFANY, *La llengua maltractada*. Barcelona: Empúries, 2001.

MARFANY 2003: Joan Lluís MARFANY, «En pro d'una revisió radical de la Renaixença». A: *Professor Joaquim Molas. Memòria, escriptura, història*, vol. II. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona (Col·lecció Homenatges, 19), 2003, pàgs. 635-657.

MARTÍNEZ 1955: Jesús Ernest MARTÍNEZ FERRANDO, «Los académicos archiveros», *BRABLB*, xxv (1953 [1955]), pàgs. 355-379.

MATEU 1955: Felip MATEU I LLOPIS, «El archivo, la biblioteca y el museo de la Real Academia de Buenas Letras» *BRABLB*, xxv (1953 [1955]), pàgs. 481-491.

MENÉNDEZ [1888] 1974: Marcelino MENÉNDEZ PELAYO, *Historia de las ideas estéticas en España*, vol. III [= *Siglo XVIII*]. Madrid: CSIC, 1974.

MESTRE 1970: ANTONIO MESTRE, *Historia, fueros y actitudes políticas. Mayans y la historiografía del siglo XVIII*. Oliva: Ajuntament d'Oliva, 1970.

MESTRE 1996: ANTONIO MESTRE, «Historiografía». A: AGUILAR ed. 1996: 815-882.

MESTRE I CAMPÍ dir. 1993: Jesús MESTRE I CAMPÍ (dir.), *Diccionari d'història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1993.

MIQUEL I VERGÉS [1938] 1989: Josep Ma. MIQUEL I VERGÉS, *La filologia catalana en el període de la Decadència* (ed. a cura d'Anna Prieto i amb pròleg de Mila Segarra). Barcelona: Crítica, 1989, pàgs. 75-132. [= *Revista de Catalunya*, 90-93 (setembre-desembre de 1938)]

MIRABET 1988: Magda MIRABET, «Reflexions entorn d'una biblioteca privada», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 8-II (1988), pàgs. 361-370.

MIRACLE 1976: Josep MIRACLE, *Història anecdòtica de l'ortografia catalana*. Barcelona: Edicions La Paraula Viva, 1976.

MIRALLES 2003: Eulàlia MIRALLES JORI, *La Corònica Universal del principado de Cataluña de Jeroni Pujades a l'Acadèmia de Barcelona (1700-1832)*. Barcelona: Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona (Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona), 2003.

MIRET 1921: Joaquim MIRET I SANS, «Dos siglos de vida acadèmica», *BRABLB*, IX (1917-1920 [1921]), pàgs. 10-32, 92-116, 168-193, 249-285 i 305-362.

MOLAS 1988: Pere MOLAS, «Catalans a l'administració central al segle XVIII», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 8-II (1988), pàgs. 181-195.

MOLAS 1999: Pere MOLAS I RIBALTA, *Comte de Darnius, marquès de Vil·lel, duc d'Almenara Alta*. Discurs llegit el dia 11 de març de 1999 en l'acte de recepció pública de Pere Molas Ribalta a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i contestació de l'acadèmic numerari Dr. Jesús Lalinde Abadia. Barcelona: RABLB, 1999.

MOLAS 2000: Pere MOLAS I RIBALTA, «El marquès de Llió i la seva obra històrica». A: MÓRA [1756], 2000 ed. facs.: [1]-[12].

MOLAS 2002: Pere MOLAS I RIBALTA, «Les Acadèmies al segle XVIII», *BRABLB*, XLVIII (2001-2002 [2002]), pàgs. 85-92. [ed. sense notes a *Anuari 2001-2002*. Barcelona: RABLB, 2001, pàgs. 11-19]

MOLAS 2004: Pere MOLAS I RIBALTA, *L'alta noblesa catalana a l'Edat Moderna*. Vic: Eumo. Universitat de Vic (Referències, 40), 2004.

MOLAS 2005: Pere MOLAS I RIBALTA, «Els presidents de l'Acadèmia al segle XVIII». A: *Anuari 2005-2006*. Barcelona: RABLB, 2005, pàgs. 11-14.

MOLINÉ 1921a: Ernest MOLINÉ I BRASÉS, «La Acadèmia dels Desconfiats», *BRABLB*, IX (1918-1920 [1921]), pàgs. 1-10 i 63. [= *Anuari 2000*. Barcelona: RABLB, 2000, pàgs. 11-26]

MOLINÉ 1921b: Ernest MOLINÉ I BRASÉS, «Apèndice a "Dos siglos de vida acadèmica" (1818-1820)», *BRABLB*, IX (1918-1920 [1921]), pàgs. 358-362.

MOLINÉ 1933: Ernest MOLINÉ I BRASÉS, «L'Acadèmia de Bones Lletres i el Renaixement català», *La Revista*, XIX (1933), pàgs. 64-66.

MÓRA [1756], 2000 ed. facs.: Josep de MÓRA I CATÀ, MARQUÈS DE LLIÓ, *Observaciones sobre los principios elementales de la historia*. Barcelona: Associació de Bibliòfils de Barcelona, 2000 [= ed. facs. de *Real Academia de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona: origen, progressos y su primera junta general baxo la protecció*

de su magestad, con los papeles que en ella se acordaron (= *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 1). Barcelona: Francesc Surià, impr., 1756].

MORALES 1996: ANTONIO MORALES, «La nobleza española en el siglo XVIII». A: *El mundo hispánico en el Siglo de las Luces*, vol. 1. Madrid: Sociedad Española de Estudios del Siglo XVIII / Fundación Duques de Soria / Editorial Complutense, 1996, pàgs. 209-232.

MORAN 1989: JOSEP MORAN I OCERINJAUREGUI, «Consideracions sobre els liberals espanyols i la llengua catalana». A: ANTONI FERRANDO (ed.), *Segon Congrés Internacional de la llengua catalana*, VIII. València: Institut de Filologia Valenciana, 1989, pàgs. 659-669.

MORAN 2004: JOSEP MORAN I OCERINJAUREGUI, «El bisbe Josep Climent i Avinent i la llengua catalana». A: ÍD., *Estudis d'història de la llengua catalana*. Barcelona: PAM, 2004, pàgs. 131-145.

MOREU 1967: ENRIC MOREU-REY, *Revolució a Barcelona el 1789*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1967.

MOREU 1980: ENRIC MOREU-REY, «Sociologia del llibre a Barcelona al segle XVIII. La quantitat d'obres a les biblioteques particulars», *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*, VIII (1980), pàgs. 275-303.

MUNS 1842: RAMON MUNS I SERINYÀ, [Sobre la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Memòria]. A: *Academia de Buenas Letras de Barcelona*. Sesión pública del día 2 de julio de 1842, en que se leyó la Memoria y se hizo la adjudicación de premios con arreglo al programa, publicada en 20 de febrero de 1841. Barcelona: Antoni Brusí, impr., 1842, pàgs. 5-31. [L'autògraf d'aquest text es conserva a ARABLB, lligall I-III-2]

MUNTADA 2002: MARTA MUNTADA, «Els integrants de l'Acadèmia dels Desconfiats (Barcelona, 1700-1703)», *BRABLB*, XLVIII (2001-2002 [2002]), pàgs. 11-84.

MURGADES 1996: JOSEP MURGADES, *Llengua i discriminació*. Barcelona: Curial, 1996 (esp. «Realitat sociolingüística i pràctica literària», pàgs. 140-149).

NADAL [1981-1982] 1997: JOAQUIM NADAL I FARRERAS, «El centralisme borbònic enfront de la cultura catalana». A: *La cultura catalana del Renaixement a la Il·lustració*. Cicle de conferències fet al CIC de Terrassa (1981-1982). Barcelona: PAM (Biblioteca Milà i Fontanals, 26), 1997, pàgs. 93-110.

NAVA 1987: MA. TERESA NAVA, «La Real Academia de la Historia como modelo de unión formal entre el Estado y la cultura (1735-1792)», *Cuadernos de Historia Moderna y Contemporánea*, 8 (1987), pàgs. 127-155.

NEU-ALTENHEIMER 1989: Irmela NEU-ALTENHEIMER, «Defensa i il·lustració del català al segle XVIII». A: *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. II. Barcelona: PAM, 1989, pàgs. 81-108.

NIETO i ROCA coords. 2000: Agustí NIETO-GALÁN i Antoni ROCA ROSELL (coords.), *La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona als segles XVIII i XIX. Història, ciència i societat*. Barcelona: Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona / Institut d'Estudis Catalans, 2000.

NINVOLES 1971: Rafael Lluís NINVOLES, *Idioma i prejudici*. Palma de Mallorca: Moll (Col·lecció Raixa, 83), 1971.

OSSORIO 1977: Ángel OSSORIO Y GALLARDO, *Historia del pensamiento político catalán durante la guerra de España con la República francesa (1793-1795)*. Barcelona: Ediciones Grijalbo, 1977.

PALAU 1902: Gabriel PALAU, «Lexicografia catalana», *Razón y Fe* (Madrid), 2 (març de 1902), pàgs. 374-379.

PERÉS 1929: Ramon Domènec PERÉS, «Un manuscrit català: 'Lo perquè de Barcelona', de Pere Serra i Postius. Memòria llegida en la 'Real Academia de Buenas Letras' de Barcelona lo dia 13 de janer de 1925 per l'acadèmic numerari D. Ramon D. Perés». A: *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. IX, fascicle IV. Barcelona: La Renaxensa, 1929, pàgs. 5-126.

PÉREZ 1981: María de los Ángeles PÉREZ SAMPER, «Los regentes de la Real Audiencia de Cataluña (1716-1808)», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 1 (1981), pàgs. 211-252.

PÉREZ i ASENSIO 1988: Miguel PÉREZ LATRE i David ASENSIO VILARÓ, «Cultura històrica en Catalunya: el caso de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, entre 1752 y 1799», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 8/II (1988) [= *Actes del Segon Congrés d'Història Moderna de Catalunya: Catalunya a l'època de Carles III*], pàgs. 227-243.

PERICOT 1955: Luis PERICOT, «La prehistoria en la Real Academia de Buenas Letras», *BRABLB*, xxv (1953 [1955]), pàgs. 305-307.

PORTA 1984: Antoni PORTA I BERGADÀ, *La victòria catalana de 1705*. Barcelona: Pòrtic, 1984.

PRATS 1990: Modest PRATS, «La llengua i la literatura catalanes: una síntesi a la fi del set-cents», *L'Autonomista* (octubre de 1990), pàgs. 29-30.

PRATS 1995: Modest PRATS, «La llengua catalana al segle XVIII. Possibles pautes d'estudi». A: VALSALOBRE i GRATACÓS eds. 1995: 15-73. [=versió sense notes intitolada «L'estat de la llengua i la cultura». A: ALBAREDA dir. 1995: 308-323.]

PRATS 1993: Joaquim PRATS, *La Universitat de Cervera i el reformisme borbònic*. Lleida: Pagès Editors (Col·lecció Seminari. Sèrie Catalònia, 2), 1993.

PRATS 1998: Joaquim PRATS, «Cómo se forja un tópico historiográfico: el caso de la Universidad de Cervera», *Palestra universitària*, 10 (1998), pàgs. 199-216.

RAFANELL 1990: August RAFANELL, «Una polèmica prosòdica a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona», *Caplleira*, 9 (1990), pàgs. 167-177.

RAFANELL 1991: August RAFANELL, *Un nom per a la llengua*. Vic: Eumo, 1991, pàgs. 7-27.

RAFANELL 1999: August RAFANELL, *La llengua silenciada. Una història del català, del Cinccents al Vuitcents*. Barcelona: Empúries (Biblioteca Universal, 121), 1999 («1700-1850: una política de la llengua», pàgs. 91-146).

RAFANELL i ROSSICH 2000: August RAFANELL i Albert ROSSICH, «La llengua occitana a la Catalunya del segle XVIII», *Revista de Catalunya*, 156 (novembre de 2000), pàgs. 77-95. [versió francesa (amb notes): «La langue occitane dans la Catalogne du XVIIIe siècle», *Lengas*, 48 (2000), pàgs. 45-65]

RAGON 1982: Joaquim RAGON i CARDONER, «El último virrey de la administración Habsburguesa en Cataluña: Jorge de Darmstadt y Landgrave de Hassia (1689-1701)», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 2 (1982), pàgs. 263-271.

RAGON 1984: Joaquim RAGON i CARDONER, «La formació del partit austriacista a Catalunya abans de la Guerra de Successió». A: *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol. II. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 1984, pàgs. 225-231.

RAGON 1986: Joaquim RAGON i CARDONER, «L'articulació política de Catalunya abans de la Guerra de Successió». A: *La història i els joves historiadors catalans*. Barcelona: La Magrana / Institut Municipal d'Història. Ajuntament de Barcelona, 1986, pàgs. 231-236.

RIQUER 1955: Martí de RIQUER, «Breve historia de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», *BRALBL*, xxv (1953 [1955]), pàgs. 275-304.

RIQUER 1989: Martí de RIQUER, «Noticia sobre las *Nenias reales*». A: ACADEMIA DE LOS DESCONFIADOS, *Nenias reales*. Barcelona: Associació de Bibliòfils de Barcelona, 1989 [ed. facs.], s. pàg.

RODRÍGUEZ ed. 1993: Evangelina RODRÍGUEZ (ed.), *De las Academias a la Enciclopedia: el discurso del saber en la modernidad*. València: Edicions Alfons el Magnànim (Estudios Universitarios, 55), 1993.

- ROSSICH 1984a: Albert ROSSICH, *Francesc Vicent Garcia: assaig d'edició crítica*. Tesi doctoral de Filologia Catalana (Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1984) [inèdita, en procés de revisió per a la seva publicació]
- ROSSICH 1984b: Albert ROSSICH, «Francesc Vicent Garcia: tres segles i mig de referències escrites», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 3 (1984), pàgs. 259-276.
- ROSSICH 1990: Albert ROSSICH, «La literatura catalana entre el barroc i el romanticisme», *Caplletra*, 9 (tardor de 1990), pàgs. 35-57.
- ROSSICH 1995a: Albert ROSSICH, «Un acadèmic de començament del XIX: Bru Bret», *Estudi General*, 14 (1994 [1995]), pàgs. 197-214.
- ROSSICH 1995b: Albert ROSSICH, «Una sessió pública de l'Acadèmia de Barcelona al 1731», *BRABLB*, XLIV (1993-1994 [1995]), pàgs. 303-333.
- ROSSICH 2000: Albert ROSSICH, «Introducció». A: Francesc Vicent GARCIA I TORRES, *La Armonia del Parnàs*. Barcelona/València: Edicions de la Universitat de Barcelona / Publicacions de la Universitat de València, 2000 [ed. facs. de l'edició *princeps* de 1703], pàgs. 9-15.
- ROSSICH 2002: Albert ROSSICH, «La poesia catalana a l'Acadèmia abans de la Renaixença», *BRABLB*, XLVIII (2001-2002 [2002]), pàgs. 213-230.
- ROSSICH 2006 [en premsa]: «Segimon Comas i Vilar, acadèmic i preceptista» [en premsa].
- ROURA 1993: Lluís ROURA, *Guerra Gran a la ratlla de França*. Barcelona: Curial, 1993.
- RUBIO 1915-1916: Manuel RUBIO I BORRÀS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, 2 vols. Barcelona: Llibreria Verdguer, 1915-1916.
- RUBIÓ [1958] 1986: Jordi RUBIÓ I BALAGUER, *Història de la literatura catalana*, vol. III. Barcelona: Generalitat de Catalunya / PAM (Biblioteca Abat Oliba, 51), 1986, pàgs. II-261 [= Guillermo DÍAZ-PLAJA (dir.), *Historia general de las literaturas hispánicas*, vol. V. Barcelona: Barna, 1958, pàgs. 215-337]; traducció catalana de la part de «Literatura catalana», amb la incorporació del capítol inèdit «El segle de la Renaixença».
- RUBIÓ I LLUCH 1913: Antoni RUBIÓ I LLUCH, «La escuela histórica catalana». Resposta al discurs de Cosme PAPPALÀ I MARQUÈS, *La isla de Menorca en tiempos de Felipe II*. Barcelona: Impremta de la casa provincial de Caritat, 1913.
- RUIZ 1919: Ángel RUIZ Y PABLO, *Historia de la Real Junta Particular de Comercio de Barcelona (1758-1847)*. Barcelona: Henrich i C&A, 1919 (reed. 1994).

SAGARRA 1915: Ferran de SAGARRA, *Sigil·lografia catalana: inventari i estudi dels segells de Catalunya*, vol. I. Barcelona: Estampa d'Henrich, 1915.

SALES 1984: Núria SALES, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers. Estudis d'història de Catalunya (segles XVI al XVIII)*. Barcelona: Empúries, 1984.

SÁNCHEZ 1988: Fernando SÁNCHEZ MARCOS, «Nota sobre la cultura històrica en el siglo XVIII: el compendio del P. Buffier, manual en el Colegio de Nobles de Cordellas», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 8-II (1988), pàgs. 245-254.

SANLLEHY 1955: EL MARQUÈS DE CALDES DE MONTBUI [Carles SANLLEHY I GIRONA], «Los presidentes de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», *BRABLB*, xxv (1953 [1955]), pàgs. 473-480.

SANTOS 1992: Juan José SANTOS, «Real Academia de la Historia: para el cultivo y limpieza de nuestra historia», *Cuenta y Razón del pensamiento actual* (febrer de 1992), pàgs. 18-21.

SEGARRA 1985: Mila SEGARRA, *Història de l'ortografia catalana*. Barcelona: Empúries, 1985.

SEGARRA 1987: Mila SEGARRA, «Introducció». A: Josep Pau BALLOT, *Gramatica y apologia de la llengua catalana*. Barcelona: Alta Fulla, 1987, pàgs. [5]-[62].

SEGARRA 1988: Mila SEGARRA, «L'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i l'ortografia catalana». A: *Studia in honorem prof. M. de Riquer*, vol. III. Barcelona: Quaderns Crema, 1988, pàgs. 151-175.

SERNA 1995: Pierre SERNA, «El noble». A: Michel VOVELLE *et al.*, *El hombre de la Ilustración*. Madrid: Alianza, 1995, pàgs. 41-91.

SERRANO 1900 / 1901: José Enrique SERRANO MORALES, «Cartas de don José Vega y Sentmenat y don Juan Antonio Mayans y Siscar», *Revista crítica de historia y literatura españolas, portuguesas e hispanoamericanas*, v (1900), pàgs. 179-190 i 263-282; vi (1901), pàgs. 1-13, 100-106, 291-304 i 338-344.

SIMON dir. 2003: Antoni SIMON I TARRÉS (dir.), *Diccionari d'historigrafia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003.

SOLDEVILA 1936: Ferran SOLDEVILA, «La presó de Pau Ignasi de Dalmases i Ros, enviat de la ciutat de Barcelona a Felip V (1705)». A: *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch. Miscel·lània d'estudis literaris, històrics i lingüístics*, vol. III. Barcelona: [s. n.], 1936, pàgs. 481-498.

SOLDEVILA 1938: Ferran SOLDEVILA, *Barcelona sense universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona (1714-1837)*. Barcelona: Publicacions del Seminari d'Història de la Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia. Universitat de Barcelona, 1938 (esp. pàgs. 85-101 dedicades a les «Acadèmies»).

SUBIRÀ 1993: ENRIC SUBIRÀ I BLASI, *El Seminari de Barcelona (1593-1917)*. Barcelona: PAM (*Scripta et Documenta*, 49), 1993.

SUREDA 1985: MARÍA JOSÉ SUREDA, «Una aproximación al estudio del consumo artístico en la Barcelona de finales del siglo XVIII», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 5 (1985), pàgs. 133-146.

TORRALBA 1998: FRANCESC TORRALBA ROSELLÓ, «La Il·lustració a Catalunya», *Afers*, 30 (1998) (= La Il·lustració), pàgs. 287-296.

TORRAS I RIBÉ 1981: JOSEP M. TORRAS I RIBÉ, «Reflexions sobre l'actitud dels pobles i estaments catalans durant la Guerra de Successió», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, 1 (1981), pàgs. 187-209.

TORRAS I RIBÉ 1983: JOSEP M. TORRAS I RIBÉ, *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1543-1808). Procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants*. Barcelona: Curial, 1983.

TORRAS I RIBÉ 2001²: JOSEP M. TORRAS I RIBÉ, *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2001².

TORRES I AMAT 1835: FÈLIX TORRES I AMAT, *Vida del ilustrísimo señor don Félix Amat, arzobispo de Palmira, abad de San Ildefonso, confesor del señor don Carlos IV, del consejo de su magestad, etc.* Madrid: Imprenta que fue de Fuentenebro, 1835.

TORRES I AMAT 1836: FÈLIX TORRES I AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña*. Barcelona: Imprenta de J. Verdaguer, 1836. [ed. facs. a Barcelona-Sueca: Curial, 1973]

TORRES I SANS 1995: XAVIER TORRES I SANS, «El feudalisme sense homes: el baró de Maldà». A: ALBAREDA dir. 1995: 128-129.

TORT 1967: FRANCESC TORT MITJANS, *Biografía histórica de Francisco Armanyá Font*. Vilanova i la Geltrú: [s. n.], 1967.

TORT 1978: FRANCESC TORT MITJANS, *El obispo de Barcelona Josep Climent i Avenent (1706-1781). Contribución a la historia de la teología pastoral tarraconense en el siglo XVIII*. Barcelona: Balmes, 1978.

VALSALOBRE I GRATACÓS eds. 1995: PEP VALSALOBRE I JOAN GRATACÓS (eds.), *La llengua catalana al segle XVIII*. Barcelona: Quaderns Crema (Assaig, 16), 1995.

VALSALOBRE I GRATACÓS 2001: PEP VALSALOBRE I JOAN GRATACÓS, *Agustí Eura, O.S.A. (1684-1763), escritor y obispo. Un clásico de la poesía catalana de la edad moderna*. Madrid: Revista Agustiniana, 2001.

VALSALOBRE 2002a: Pep VALSALOBRE, «Agustí Eura i les muses catalanes a l'Acadèmia de Barcelona», *BRABLB*, XLVIII (2001-2002 [2002]), pàgs. 161-212.

VALSALOBRE 2002b: Pep VALSALOBRE, *Agustí Eura (1684-1763). Obra poètica i altres textos*. Barcelona: Curial, 2002.

VELASCO 1996: Eva VELASCO MORENO, «Las Academias de la Historia en el siglo XVIII: una comparación entre Francia y España». A: *El mundo hispánico en el Siglo de las Luces*, vol. II. Madrid: Sociedad Española de Estudios del Siglo XVIII / Fundación Duques de Soria / Editorial Complutense, 1996, pàgs. 1319-1329.

VELASCO 2000: Eva VELASCO MORENO, *La Real Academia de la Historia en el siglo XVIII: una institución de sociabilidad*. Madrid: Boletín Oficial del Estado. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2000.

VILA 1993: Pep VILA, «L'enquesta Coquebert de Montbret (1806-1812) sobre la llengua dels Països Catalans», *Revista de Catalunya* (nova etapa), núm. 72 (març de 1993), pàgs. 38-55.

VILA I BARTROLÍ 1923: Frederic VILA I BARTROLÍ, *Reseña histórica, científica y literaria de la Universidad de Cervera*. Barcelona: Llibr. y Tip. Católica Pontificia, 1923.

VILAR 1973: Pierre VILAR, *Assaigs sobre la Catalunya del segle XVIII*. Barcelona: Curial, 1973 (esp. «Ocupació i resistència durant la Guerra Gran i en temps de Napoleó» i «Capmany i el naixement del mètode històric»).

VIVES 1955: Josep VIVES, «La historia eclesiástica en la Real Academia de Buenas Letras», *BRABLB*, XXV (1953 [1955]), pàgs. 341-353.

VIVES CISCAR 1882: Josep VIVES CISCAR, *Los diccionarios y vocabularios valencianos*. València: Imp. de Doménech, 1882 [ed. facs. de Llibrerías París-València, 1987].

VOLTES 1956: Pere VOLTES BOU, «Nuevas noticias de don Pablo Ignacio de Dalmases y Ros y su tiempo», *BRABLB*, XXVI (1954-1956 [1956]), pàgs. 95-136. [trad. catalana a Episodis de la història, núm. 28 (Barcelona: Rafael Dalmau, 1962)]

WINDLER 1997: Christian WINDLER, «Josep Aparici: entre l'absolutisme i l'autonomia catalana», *L'Avenç*, 217 (1997), pàgs. 11-18.

ZAMORA 1999: ALONSO ZAMORA VICENTE, *Historia de la Real Academia Española*. Madrid: Espasa, 1999.

SIGLES I ABREVIATURES

SIGLES D'ARXIU I BIBLIOTEQUES

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó (Barcelona)
AHCB	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
AHN	Archivo Histórico Nacional (Madrid)
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya (Sant Cugat del Vallès)
ARABLB	Arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona
ARAH	Arxiu de la Real Academia de la Historia (Madrid)
BC	Biblioteca de Catalunya (Barcelona)
BNE	Biblioteca Nacional de España (Madrid)
BPP	Biblioteca del Palau de Peralada
BSDG	Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona
BSDB	Biblioteca del Seminari Diocesà de Barcelona
BUB	Biblioteca de la Universitat de Barcelona

ALTRES SIGLES I ABREVIATURES GENERALS

<i>BRABLB</i>	<i>Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona</i>
<i>BRAH</i>	<i>Boletín de la Real Academia de la Historia</i>
<i>c.</i>	<i>circa</i>
cap.	capítol
coord(s).	coordinador(s)
DCVB	<i>Diccionari català-valencià-balear</i> , d'Antoni Ma. Alcover i Francesc de Borja Moll

dir.	director
doc.	documentalment, documentat
ed(s).	edició / editat / editor(s)
esp.	especialment
<i>et al.</i>	<i>et alii</i>
facs.	facsímil
F. Bon.	Fullet Bonsoms (BC)
fol./fols.	foli/folis
íd.	ídem
impr.	impressor
jgen.	junta general
jpart.	junta particular
ms.	manuscrit
n.	nota
núm.	número
ob. cit.	obra citada
pàg./pàgs.	pàgina/pàgines
PAM	Publicacions de l'Abadia de Montserrat
<i>r</i>	<i>recto</i> (del foli)
RABLB	Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona
reed.	reedició
s. pàg.	sense pàgina
ss.	i següents
s. v.	<i>sub voce</i> (en la veu, en l'article)
<i>v</i>	<i>verso</i> (del foli)
v./vv.	vers/versos
veg.	vegeu
vol(s).	volum(s)

APÈNDIXS

1. LLISTAT DELS ACADÈMICS (1700-1807)

A continuació, presento un llistat dels acadèmics —entre els quals s’hi trobem erudits de diversa categoria, per bé que «els noms d’aquests erudits apareixen barrejats i ofegats pels de figures insignificants, poc o gens conegudes en el camp de les activitats historioliteràries» (SOLDEVILA 1936: 89)— que integraren la corporació des del 1700 fins al 1807.⁸⁴⁹ Els he ordenat cronològicament i separant les tres etapes de la institució durant el Setcents. Hi consigno el nom complet, l’extracció social i/o professió (especialment, la que duïen a terme en el moment de la seva admissió, per bé que, en algun cas, hi afegeixo els càrrecs —i també alguns títols nobiliaris— més importants que exerciren després d’entrar-hi), la data d’ingrés entre parèntesis (és a dir, la de la lectura de la gratulatoria i, consegüentment, la de possessió del títol), la tipologia d’acadèmic amb què foren admesos (supernumeraris i honoraris; si no s’indica res, numeraris), i, en cas que ocupessin algun càrrec perpetu o vitalici, quina fou la funció que tingueren a l’Acadèmia (en cursiva). També indico, en nota, alguna relació de parentiu. A més, si l’acadèmic no era de Barcelona, n’assenyalo el lloc de procedència.⁸⁵⁰

849. Aquest llistat ha estat configurat a partir de fonts ben diverses: quant als Desconfiats, un llistat de *Los que se encuentran en las Nenas reales* (i d’altres acadèmics Desconfiats, amb els càrrecs corresponents) (conservat a 1-III-17); així com el que sortí publicat a la *Nueva disposición y firmes leyes que ha de observar para su gobierno la Academia de los Desconfiados de la ciudad de Barcelona*. [Barcelona]: Rafael Figueró, impr., [c. 1701]; per a la resta, les relacions d’acadèmics (a 1-III-1, 1-III-3 —*Relación y noticia de todos los individuos que ha havido en la Real Academia de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona desde su formación en abril de 1729* [-1787], [...] *se arregló por su actual secretario, el señor marqués de Llió*— i a 1-III-4) i els memorials amb les dades d’aquells que pretenien entrar a la corporació. També he pres en consideració el llistat d’acadèmics que apareix a l’*Anuari 2001-2002* (per bé que hi ha bastants errors, que corregeixo sense indicació prèvia) i els que apareixen en diversos números del butlletí de la corporació. Les dates exactes d’ingrés i els càrrecs que exerciren provenen del buidat de les actes.

850. Un dels meus projectes, a llarg termini, és l’elaboració d’unes biobibliografies dels diver-

I.I. ACADÈMIA DELS DESCONFIATS

I.I.I. Acadèmics fundadors (3 de juny de 1700)

Pau Ignasi de Dalmases i Ros, senyor (marquès des de 1709 a 1715 per gràcia de l'arxiduc Carles) de Vilallonga, cronista del Principat de Catalunya des de les Corts de 1701-02 [*arxiver perpetu; president: 1700*]

Joan Antoni de Boixadors, de Pinós i de Rocabertí, cinquè comte de Savallà i setè de Peralada, cinquè marquès d'Anglesola, vescomte de Rocabertí, Gran d'Espanya i cavaller del Toisó d'Or [=Joan Antoni de Pacs] [*president 1700*]

Josep Antoni de Rubí i de Boixadors, marquès de Rubí (des de 1694), membre del Consell del rei i lloctinent en l'ofici de mestre racional de la casa reial i cort als regnes de la Corona d'Aragó [*secretari 1700*]

Josep d'Amat de Planella i Despalau, primer marquès de Castellbell (des de 1702), curador de les *Nenias reales* [*secretari 1701*]

Francesc de Josa i d'Agulló, ardiaca de Santa Maria del Mar, canonge de la catedral i vicari general de Barcelona

Llorenç de Barutell i d'Erill, comte d'Erill i baró d'Orcau, d'Oix i de Bestracà [=Ermità de Pruneres]

Felip de Ferran i de Sacirera, comte de Ferran (des de 1706), capità de la Coronela durant el setge de Barcelona de 1697, ambaixador a Holanda en 1713

Francesc de Junyent i de Vergós, segon marquès de Castellmeià, regidor de Barcelona en 1718

Josep de Taverner i d'Ardena, doctor en ambdós Drets, canonge de Barcelona i de Perpinyà, bisbe electe de Solsona (1718-1720) i bisbe de Girona (1720-1726)⁸⁵¹

Agustí de Copons i de Copons, segon marquès de Moja, regidor de Barcelona (1718)

Alexandre de Palau i d'Aguilar, comte de Toralla (des de 1708), castlà de Talarn i senyor de Fígols

sos acadèmics setcentistes (ara per ara, únicament disposem dels treballs de CARRERAS 1922 i 1928/1930). En aquest sentit, podeu consultar els següents catàlegs d'autors i biobibliografies, que recullen dades, tot i que sovint molt succintes, dels diversos intel·lectuals setcentistes: AGUILAR 1981-2001, AGUILÓ 1923, ALBERTÍ ed. 1966-1970, ARTAL *et al.* dirs. 1979, BOU dir. 2000, CORMINAS 1849, ELIAS I DE MOLINS 1889-1893, FLUVIÀ 1998, CORTS *et al.* dirs. 1998-2001, MARCET i SOLÀ 1998, SIMON dir. 2003, TORRES I AMAT 1836.

851. Germà del comte de Darnius, Oleguer de Taverner i d'Ardena.

Josep de Rius i de Falguera, doctor en ambdós Drets, jutge de l'Audiència, canonge de Barcelona, inquisidor de Saragossa i després de Conca; nomenat rector de la Universitat de Cervera, restà a Barcelona al capdavant dels estudis de Medicina

Antoni de Peguera i d'Aimeric, marquès de Foix i senyor de Torrelles, coronel de Guàrdies catalanes en la defensa de Barcelona el 1706

Josep Clua i Granyena, doctor en Teologia, catedràtic de Retòrica

Joan de Pinós i de Rocabertí, cavaller de l'orde de Sant Joan [*superintendent*]

Martín Díaz de Mayorga, capità d'infanteria espanyola i brigadier [*superintendent*]

1.1.2. Altres acadèmics

Manuel de Pellicer y Velasco, cavaller de l'orde de Santiago, tinent-comissari d'infanteria i cavalleria espanyoles el 1709

Joan Baptista de Vilana i de Millàs, ardiaca de Sant Joan de les Abadesses (10 de juny de 1700) [*tresorer*]

Josep de Cortada i de Bru, tercer baró de Maldà

Marc Antoni Vinyes, catedràtic d'Humanitat a la Universitat de Barcelona

Diego de Martínez y de Folcrás, capità d'infanteria (10 de juny de 1700)

Francesc Valls i Galán, mestre de capella de la catedral de Barcelona (10 de juny de 1700)

Diego Pellicer, de Tovar y Salmerón, cavaller de l'orde de Santiago i auditor general dels exèrcits reials al regne de Nàpols i, després, de Catalunya (23 de juny de 1700)

José Carrillo de Albornoz y Montiel, tercer comte de Montemar, capità general interí de cavalls cuirasses (1722-1725) (23 de juny de 1700)

Felip Armengol i de Folc, militar valencià, tinent coronel del regiment de guàrdies catalanes de l'Arxiduc; governador de Morella i de Callosa (23 de juny de 1700)

Josep de Llupià i d'Agulló-Pinós, doctor en ambdós Drets, canonge de la catedral d'Urgell (23 de juny de 1700)

Antoni Serra i Vileta, doctor en Teologia, catedràtic de Teologia a la universitat de Barcelona, examinador sinodal de diversos bisbats i qualificador de la Inquisició

Francesc Sanç de Mont-rodon i Miquel, tinent de Velt, mariscal de l'emperador (22 de juliol de 1700) [*superintendent*]

Diego de Cárdenas y Ariñosa de Collado, comissari general de la cavalleria (22 de juliol de 1700) [*superintendent*]

Josep Baltasar de Dalmases i Ros, doctor en ambdós Drets, sagristà major i canonge de Barcelona (5 d'agost de 1700) [*superintendent de música*]

Íñigo de Villarroel i Peláez, capità de cavalls cuirasses (30 d'agost de 1700)

Joan Galvany i Nonell, músic (30 de setembre de 1700)

Manuel de Vega i de Rovira, monjo benedictí de Ripoll, xantre, prior i vicari general del monestir, definidor i visitador general de la congregació de benedictins claustrals a la província de Tarragona [=Rector de Pitalluga] (21 d'octubre de 1700)

Alessandro Dini, literat italià (4 de gener de 1701; honorari)

Isidre Serradell, prevere, doctor en Teologia, catedràtic d'Humanitat a la Universitat de Barcelona (4 de gener de 1701)

Francisco Botelho de Moraes y Vasconcellos, literat portuguès (4 de gener de 1701; honorari)

Josep Aparici i Mercader, geògraf de Carles II (1688-1700) (4 de gener de 1701)

José Ignacio de Solís y Gante, tercer marquès de Montellano, Gran d'Espanya i cavaller del Toisó d'Or [*president 18/XI/1701*]

Gabriel Álvarez de Toledo y Pellicer, literat, fundador de la Real Academia Española [*secretari 18/XI/1701*]

Benet de Sala i Cella, cavaller gironí

Marc d'Alba, veedor dels presidis ('fort o castell en què hi ha guarnició de tropes') de Girona

Josep Faust de Patau⁸⁵² i de Ferran, segon comte de Vallcabra i senyor de Sarral (1703)

Josep Miró, catedràtic de la Universitat de Barcelona, canonge de Santa Anna (1703?)

Joaquim Vives i Ximenes, juriconsult [=Rector dels Banys] (1703?)

Diego Pellicer y Bustamante, auditor de guerra de l'exèrcit, menino

Manuel Pellicer y Bustamante, tinent de rei de Tortosa, menino

Felipe Pellicer y Bustamante, militar, menino⁸⁵³

Antoni de Copons i de Copons, menino⁸⁵⁴

Josep de Ferran i de Fiveller, ciutadà honorat de Barcelona; posteriorment, comte de Ferran; menino⁸⁵⁵

Josep Francesc de Peguera i d'Aimeric, capità de la novena companyia de la Coronela (maig de 1714), menino

852. Aquest cognom apareix amb *a* a tots els manuscrits i impresos de l'època; modernament, la bibliografia de referència l'ha escrit *Potau*.

853. Tots tres fills de Diego Pellicer i de Tovar.

854. Germà petit del segon marquès de Moja, Agustí de Copons.

855. Fill de Felip de Ferran i de Sacirera.

Lluís de Peguera i d'Aimeric, gentilhome de cambra en exercici de l'emperador, primer comte de Peguera, menino⁸⁵⁶

Pere de Patau i de Ferran, canonge de la catedral de Lleida, menino (1703)

Esteve de Pinós i de Urries, menino (1703)

1.2. ACADÈMIA LITERÀRIA DE BARCELONA

1.2.1. Acadèmics fundadors (1 d'abril de 1729), anomenats «primitivos»

1.⁸⁵⁷ Segimon Comes, prevere i rector de l'església de Sant Cugat de Barcelona, excatedràtic de Retòrica a la Universitat de Barcelona [*copresident interí: 1729*]⁸⁵⁸

2. Tomàs Maçaners [doc. Massanés], exprovincial dels dominics de la Corona d'Aragó, del convent de Santa Caterina [*copresident interí: 1729*]

3. Isidre Padró, canonge de la col·legiata de Santa Anna de Barcelona [*secretari 1729-1744*]

4. Josep de Móra i Catà, marquès de Llo des de 1749,⁸⁵⁹ regidor perpetu «en clase de nobles» a l'Ajuntament de Barcelona, acadèmic honorari de la Real Academia de la Historia [*vicepresident o director 1745-1762*]

5. Francesc de Sentmenat-Torrelles i d'Agulló, segon marquès de Sentmenat, gentilhome de cambra del rei i regidor perpetu de Barcelona

6. Bernat Antoni de Boixadors i Sureda de Sant Martí, comte de Peralada i vescomte de Rocabertí, Gran d'Espanya, gentilhome de cambra, tinent general dels Reials Exèrcits, ambaixador a la cort de Lisboa [*vicepresident 1731-1733 / president des de 1739; reelegit president 1752-1755*]

7. Feliu [doc. Fèlix] d'Amat, Llentisclar [doc. Lentisclà] i Grevalosa, baró de Sant Miquel de Castellar [*arxiver 1743-1747*]

8. Ramon de Dalmases i Vilana, segon marquès de Vilallonga⁸⁶⁰

9. Genís Padró, catedràtic, prevere i capellà de Plegamans

856. Ambdós germans d'Antoni de Peguera i d'Aimeric.

857. Aquesta numeració indica els primers quaranta membres de l'Acadèmia Literària de Barcelona. Inicialment, consta també la presència del Dr. Fontllonga, que, per motius de salut, va haver de deixar de ser membre de la corporació.

858. El segon marquès de Llo indica que després fou vicepresident.

859. Tor i que quasi sempre apareix amb la grafia *Llió*, és, en realitat, marquès de *Llo*, a l'Alta Cerdanya (que, des de 1659, es trobava sota sobirania francesa). Aquest marquesat li fou revalidat el 1749 per Lluís XV de França i fou convertit en títol espanyol el 1752 per Ferran VI. Després, passà als Àlbs. Veg. MOLAS (2000: [2]).

860. Fill del que ha estat considerat el primer president de la institució. Li foren posats els noms de Josep, Ramon, Pau, Ignasi i altres.

10. Pau de Dalmases i Vilana, canonge i sagristà major de la catedral de Barcelona

11. Josep de Boixadors i Sureda de Sant Martí, cavaller de l'hàbit de Sant Joan

12. Jeroni de Ribes, marquès d'Alfarràs

13. Antoni de Lapeyra i de Cardona

14. Gregori de Prats i Mates

15. Josep Forners [doc. Fornés] i Morell, metge, membre de l'Acadèmia de Sant Tomàs d'Aquino i catedràtic de Medicina a la universitat de Barcelona

16. Josep Vinyals de la Torre i de Braçó, advocat dels Reials Consells a la Reial Audiència de Catalunya, jurisconsult

Joan Tomàs de Boixadors i Sureda de Sant Martí, mestre general dels dominics i cardenal⁸⁶¹

1.2.2. *Altres acadèmics*

17. Ignasi de Santa Clara i Villota, del Consell del rei al Suprem de Castella, secretari de Bernat Ximenes Cascante, bisbe de Barcelona (1 de maig de 1729)

18. Antoni d'Armengol i d'Aimeric, baró de Rocafort i de Calabuig i senyor de Montagut (1 de maig de 1729) [*ajudant d'arxiver; tresorer des de 1754*]

19. Joan de Sagarriga i de Reard, tercer comte de Creixell (1 de maig de 1729) [*vicepresident 1762-1767*]

20. Salvador Santjoan i de Planella, advocat dels Reials Consells a la Reial Audiència de Catalunya (1 de maig de 1729)

21. Francesc Gil de Federic i de Sanç, dominic, missioner a l'Índia; màrtir a Fo-Kien (Vietnam) en 1746 (beatificat el 1906) (1 de maig de 1729)⁸⁶²

22. Pere Serra i Postius, botiguer de teles, «autor de varias obras» (1 de maig de 1729)⁸⁶³

861. Curiosament, no apareix en el llistat numerat de membres, però ens consta que en fou un dels fundadors o restauradors (veg. jgen. 10/I/1781, en què es lamenta la seva mort, i jgen. 15/II/1781, en què Josep de Cruilles li dedica una oració panegírica fúnebre). Els acadèmics li dedicaren diverses composicions en honor del fet de ser elevat cardenal (1775). A més, havia participat el 1721 en els debats de l'*Oráculo manual*, anteriors a la represa de la corporació.

862. Separada de la resta de discursos, es conserva la seva *Dissertación sacra e histórica acerca el modo de vivir que tuvo la magestad de Christo desde los 12 años hasta los 30 de su edad* (lligall 1-III-19). La mateixa carpeta conté la reproducció d'una estampa d'aquest sant del segle XVIII.

863. Entrà a la corporació gràcies al seu esperit autodidacte i a la selecta biblioteca i ric fons de manuscrits, que dipositava a la rebotiga i deixava consultar a diversos erudits, la major part acadèmics.

23. Agustí Riera, agustí, exprovincial de Caracas (1 de juny de 1729)
24. Josep de Dalmasas i Vilana, tinent coronel dels reials exèrcits i governador del port de La Guaira, província de Caracas (1 de juny de 1729)
25. Vicent Pau Sobrecases, teatí, predicador i clergue regular del convent de Sant Gaietà de Barcelona (15 de juliol de 1729) [*president interí: 1729-1731*]
26. Manuel Marià Ribera, mercedari, cronista oficial de l'orde des de 1718 (1 d'agost de 1729)
27. Agustí Antoni Minuart i Parets, agustí, excatedràtic d'Esriptura a la Universitat de Barcelona, vicari provincial de Catalunya (1 d'agost de 1729) [*vicepresident 1733-1743*]
28. Francesc de Savila i Savila, brigadier dels reials exèrcits i inspector d'infanteria (1 d'agost de 1729)
29. Antoni de Bastero i Lledó, canonge, sagristà major i vicari general de la catedral de Girona i acadèmic de l'Arcàdia de Roma des de 1721 (1 d'octubre de 1729)
30. Josep Pla i Mitjà, advocat dels Reials Consells a la Reial Audiència de Catalunya (2 de gener de 1730)
31. Joan Francesc de Boixadors (tornat a reconèixer el 3 d'abril de 1730 per la seva estada a Viena)
32. Antoni de Giblé i Viladomar (1 de juny de 1730)
33. Antoni d'Ametller i Montaner, benedictí claustral, abat de Sant Pere de Besalú des de 1735, paborde major de Sant Cugat del Vallès (2 d'octubre de 1730) [*vicepresident 1743-1745*]
34. Josep Galceran de Pinós i de Pinós, tercer marquès de Santa Maria de Barberà (4 d'abril de 1731) [*vicepresident 1768-1785*]
35. Joan de Fiveller i de Rubí (4 d'abril de 1731)
- Guillaume de Melun, marquès de Risbourg, Gran d'Espanya i cavaller de l'orde del Toisó d'Or, capità general de Catalunya, president de la Reial Audiència i coronel del regiment de guàrdies valones (maig de 1731) [*president 1731-1734*]
36. Josep Mercader, dominic, exprior i regent d'estudis del convent de Santa Caterina de Barcelona (26 de maig de 1731)
37. Joan Lleonart, dominic, exprior de Santa Caterina i catedràtic de la Universitat de Cervera; regent dels estudis de la Universitat de Minerva, de Roma (26 de maig de 1731)
- 39.⁸⁶⁴ Miguel Fermín de Ripa, marquès de Jaureguizar, comptador principal de l'exèrcit del Principat (26 de maig de 1731)

864. Numerats fins aquí a les actes.

Agustí Eura, agustí, mestre en Teologia, bisbe d'Ourense (1 d'octubre de 1732)⁸⁶⁵

Antoni de Cortès i Gelabert, cambrer i canonge de Tortosa (1 de març de 1735)

Francesc de Palau i Magarola (2 de maig de 1735, supernumerari)

Ramon de Ponsic i de Camps, cavaller de l'orde de Carles III i regidor perpetu de la ciutat de Barcelona (2 de maig de 1735, supernumerari) [*secretari 1744-1775*]

Bernardí de Padellàs i de Puig, baró de Camposines (2 de gener de 1736)

Fernando de Silva Álvarez de Toledo, duc de Huéscar, més tard, duc d'Alba i comte de Galve, Gran d'Espanya, gentilhome de cambra en exercici, cavaller de les ordes del Toisó, Sancti Spiritus i San Genaro, capità general dels Reials Exèrcits, majordom major del rei, gran canceller de les Índies, degà del suprem Consell d'Estat i director de la Real Academia Española (26 de març 1736) [*president 1756-1776*]

Antoni Andreu i Massó, trinitari calçat (17 de març de 1737)

Antoni Fàbregues, agustí, professor de Santa Teologia (17 de març de 1737) [*ajudant de secretari*]

Francesc Santjoan, advocat dels Reials Consells a la Reial Audiència de Catalunya (17 de març 1737)

Isidre de Montero i d'Alòs, comissari habilitat de guerra (19 de maig de 1738)

Tomàs Gelambí, prevere, rector de Creixell, a l'arquebisbat de Tarragona (29 de maig de 1743)

Francesc de Prats i Mates, primer baró de Sarraí, secretari del Reial Acord a la Reial Audiència de Catalunya i acadèmic honorari de la Real Academia de la Historia (29 de maig de 1743)

Agustí Lluís Verde i Camps, agustí, mestre en Sagrada Teologia (29 de maig de 1743) [*ajudant de secretari*]

Antoni de Foixà i de Móra, regidor perpetu de Barcelona (29 de maig de 1743)

Domènec Ignasi de Bòria i de Llinars, dominic, mestre en Sagrada Teologia (29 de maig de 1743)⁸⁶⁶

865. Ens consta que el 8 d'octubre fou notificat en junta el fet que el marquès de Risbourg va aprovar la seva admissió.

866. Segons el llistat de 1752, tots aquests acadèmics foren admesos el 4 de desembre de 1737; segons les actes, en 1743.

Aleix Feliu de la Penya i d'Isern, juriconsult, advocat dels Reials Consells a la Reial Audiència de Catalunya i el seu relator (1 de desembre de 1743)

Joan Antoni de Barutell i de Càncer (6 de març de 1744)

Benet Vinyals de la Torre i de Braçó, canonge de Tarragona i arxiver (27 de març de 1747)⁸⁶⁷

Francesc Xavier de Garma i Duran, regidor perpetu de Barcelona i arxiver del Reial Arxiu de la Corona d'Aragó (27 de març de 1747)

Agustí Llorenç Martí, agustí, rector del col·legi de Sant Agustí (6 de desembre de 1747)

Salvador Puig i Xoriguer, prevere, capellà major de la capella del Palau de Barcelona i excatedràtic de Retòrica del Col·legi Episcopal (10 de gener de 1748)

Francesc Armanyà i Font, agustí, exprovincial de la Corona d'Aragó i bisbe de Lugo des de 1768 i arquebisbe de Tarragona a partir de 1785 (abril de 1748)⁸⁶⁸

Joan Gasset, prevere (10 de gener de 1748)

Ramon Molins, beneficiat de l'església de Sant Pere, de Barcelona (7 d'agost de 1748)

Gaietà d'Amat i de Rocabertí, marquès de Castellbell (4 de setembre 1748)

Jaume Caresmar i Alemany, exabat i canonge premonstratenc de Bellpuig de les Avellanes (23 de març de 1750)

Rafael de Cascante (23 de març de 1750)

Bonaventura de Ferran i Valls (3 de març de 1751), del Consell del rei i ministre a la Reial Audiència de Catalunya, oïdor de Mallorca

1.3. REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA (Acadèmics ingressats amb posterioritat al gener de 1752)

Josep Ignasi d'Alòs i Rius, marquès de Puertonuevo, del Consell del rei al Suprem de Castella i regent de la Reial Audiència de Catalunya (1 de maig de 1752)

Antoni de Ravissa i de Montaner, benedictí, paborde major del monestir de Sant Cugat, abat de Sant Salvador de Breda (6 de setembre de 1752)

867. Germà de Josep Vinyals de la Torre.

868. Al lligall que recull les actes (I-III-1), després de les de 1744, hi ha un escrit entorn de la seva figura i de l'alegria que sentí l'Acadèmia pel seu ascens a arquebisbe contrastada amb la pena que també sentí per la pèrdua, en certa manera, de tan il·lustre soci. Un discurs que acabà convertint-se en una altra reflexió sobre la decadència de la institució i sobre la manera de restaurar la seva antiga esplendor.

Domènec Fèlix de Móra i Areny, segon marquès de Llo, regidor perpetu de Barcelona, batlle perpetu de la vila de Llimiana (6 de setembre de 1752) [*secretari 1776-1791; vicepresident 1791-1792*]

Josep Gaspar de Bastero i Vilana, canonge degà de la catedral de Barcelona (6 de novembre de 1752)

Francisco de Arellano (1752)

Joan d'Alòs i Fontaner, canonge de la catedral de Barcelona (2 de gener de 1754)

Joan Baptista d'Escofet i Palau, enginyer extraordinari dels exèrcits i places del rei, brigadier dels exèrcits reials, governador de la plaça de Roses i catedràtic de Matemàtiques a la Reial Acadèmia Militar de Barcelona (10 de juliol de 1754)

Francesc Vicent Pérez i Baier, canonge de Barcelona (6 de novembre de 1754, supernumerari)

Josep de Sagarra i Baldric, doctor en Lleis, historiador (8 d'octubre de 1755, honorari; supernumerari des de 7 de febrer de 1759)

Bernardí Lluís de Taverner i Còdol, quart comte de Darnius, agutzil major de la Reial Audiència de Catalunya (3 de març de 1756, supernumerari)

Josep Francesc de Portell i de Peirí, regidor perpetu de Barcelona i professor de la Universitat de Cervera (6 d'octubre de 1756)

Francesc de Novell i de Borràs, regidor perpetu de Barcelona (6 d'octubre de 1756)

Sebastià Coll, mercedari (6 de juliol de 1757)

Miquel Joan de Magarola i de Clariana, marquès de Cordelles, del Consell del rei i fiscal del Crim a la Reial Audiència de Catalunya (1 de febrer de 1758, supernumerari) [*vicepresident 1793-1807*]

Marià de Sans i de Sala, jurisconsult, del Consell del rei (1 de febrer de 1758, supernumerari)

Joan Casamajor i Josa, del Consell del rei, advocat de la Reial Audiència de Catalunya; més endavant, fiscal del Crim de la Reial Audiència de València (1 de febrer de 1758, supernumerari)

Andrés Santos y Samaniego, cavaller de l'orde de Calatrava, canonge penitenciar de la catedral de Salamanca, acadèmic de la Real Academia Española i de la de Buenas Letras de Valladolid (6 de juny de 1759, supernumerari)

Domènec Ignasi de Miquel i de Rovira (7 de maig de 1760)

Francesc Gaspar de Salla i de Tarau, benedictí, excatedràtic del col·legi de Sant Pau del Camp, cambrer del monestir de Banyoles, paborde major del de Sant Cugat del Vallès i secretari de la congregació i abat del monestir

de Sant Salvador de Breda a partir de 1777 (6 de gener de 1762, supernumerari)

Francesc Escofet i de Roger, benedictí, abat del monestir de Santa Maria de Serrateix des de 1780, de Sant Pau del Camp i de Sant Pere de Portella des de 1784 (6 de gener de 1762, supernumerari) [*vicepresident 1786-1791*]

Antonio Fernández de Calderón y de Toledo, baró de Santa María das Arenas (2 de desembre de 1761, supernumerari)

Marià Joaquim de Huerta, prevere, doctor en Cànons, ardiaca de Badalona i dignitat reial de la catedral de Barcelona (3 de juny de 1762)

Joan de Ponsic i d'Alòs, regidor perpetu de Barcelona (5 de gener de 1763)

Antoni de Sicardo i Teixidor, advocat dels Reials Consells a la Reial Audiència de Catalunya i assessor de la Intendència (7 de gener de 1767)

Jaume Mates, canonge lectoral de la seu de Barcelona, rector de Vilassar (4 de març de 1767)

Josep Gregori de Montero i d'Alòs, benedictí claustral, primer secretari i cambrer i després abat de Sant Cugat del Vallès, monjo i almoïner del monestir de Sant Pere de Besalú i catedràtic de Teologia al col·legi de Sant Pau del Camp, de Barcelona (6 de maig de 1767)

Sebastià Prats, dominic, catedràtic de Teologia a la Universitat de Cervera i vicecanceller (6 de maig de 1767)

Francesc Ramon de Sagarriga, comte de Creixell, regidor perpetu de Barcelona i gentilhome de cambra del rei (31 de maig de 1768)

Fèlix Estanislau de Prats i Santos, segon baró de Sarraí, amo jurisdiccional del lloc i terme de Canalda, cavaller pensionat de l'orde de Carles III, escrivà principal i de govern de la Reial Audiència de Catalunya (6 de juliol de 1768) [*secretari 1791-1807*]

Marià Josep de Mata, Copons del Llor i de Novell (2 d'agost de 1769)

Francesc de Sans i de Sala, canonge de Barcelona, membre de l'Acadèmia de Jurisprudència Teoricopràctica de la ciutat (4 de juliol de 1770) [*tresorer 1790-1817*]⁸⁶⁹

Francesc Sargatal, carmelità calçat, prior d'Olot (1 d'agost de 1770)

Pere Verdaguer, prevere, rector de Santa Maria de Sellent, al bisbat de Vic (7 de novembre de 1770)

Josep de Vega i de Sentmenat, alumne del segon any de Lleis a la Universitat de Cervera, senyor de les Oluges Altes, de Santa Maria de la Ràpita i de Torres de Fluvià; posteriorment, polític, síndic i regidor de l'ajuntament de Barcelona (4 de març de 1772)

869. Descendent de Lluís de Sans, primer bisbe de Solsona.

Jerónimo de Girón y Moctezuma, marquès de Las Amarillas, primer tinent de guàrdies espanyoles, regidor perpetu i de preeminència de les ciutats de Ronda i Marbella, capità general del regne de Navarra (3 de febrer de 1773)

Felip de Cruïlles de Peratallada i de Rajadell, marquès del Castillo de Torrente (13 de maig de 1773)

Climent Llozer, canonge lectoral de la catedral de Solsona; posteriorment, bisbe d'Eivissa (13 de maig de 1773)

Fèlix Maria Dalmau, mestre i exprovincial dels servites (9 de febrer de 1774)

Antoni Juglà [o Joglar] i Font, doctor en ambdós Drets, advocat dels Reials Consells a la Reial Audiència de Catalunya, membre de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona; fou arxiver de la Junta de Comerç (4 de juny de 1776)

Francisco González y de Bassecourt, comte d'El Asalto, tinent general dels exèrcits reials, sergent major, comandant i inspector de les reials guàrdies espanyoles, president de la Reial Audiència des de 1778 i capità general del Principat des del 1780 (19 de desembre de 1776) [*president 1776-1793*]

Ramón Antonio de Hevia y Miranda, del Consell del rei i fiscal del Crim a la Reial Audiència de Catalunya (5 de febrer de 1777, supernumerari)

Pere Nolasc Móra i Sever, mercedari, mestre en Teologia, exprior del convent de Barcelona de l'orde de Nostra Senyora de la Mercè; més endavant, bisbe de Solsona (18 de juny de 1777, supernumerari)

Jaume Quintana, agustí calçat, prior del convent de Sant Agustí de Barcelona i secretari de la província d'Aragó (13 de novembre de 1777, supernumerari)

Jordi Rei, agustí calçat, prior del convent de la Seu d'Urgell, vicerector del Col·legi de Sant Agustí de Barcelona, assistent general d'Espanya i d'Índies (13 de novembre de 1777, supernumerari)⁸⁷⁰

Rafael de Llinars i de Magarola, regidor perpetu de Barcelona (11 de maig de 1778, supernumerari)

Josep de Cruïlles i Tord, benedictí, catedràtic al col·legi de Sant Pau del Camp i abat del d'Amer des del 1784 (11 de maig de 1778, supernumerari)

Joan de Sans i de Barutell, doctor en Lleis, tinent de la reial armada (10 de febrer de 1779, supernumerari)

870. D'inicis d'aquest mateix any (jpart. 21/I/1777), també ens consta la petició d'entrada a la RABLB de l'escrivà de Barcelona Ignasi Plana, petició que se suspengué atès que no tenia grau ni graduació (jpart. 8/II/1777). De la mateixa manera, foren suspeses les d'Antoni Francesc Puig i del prevere Domènec Prats (jpart. 14/III/1778).

Ferran de Boixadors, comte de Peralada, Gran d'Espanya i gentilhome de cambra del rei (3 de maig de 1780, supernumerari)⁸⁷¹

Antoni de Capmany, de Montpalau i Surís, membre de la Real Academia de la Historia i de la de Buenas Letras de Sevilla ([19 de desembre de 1781] 19 de juny de 1782, supernumerari)⁸⁷²

Esteve de Pinós i Sureda de Sant Martí, prevere (24 de juliol de 1782)

Fèlix Amat i de Palou, doctor en Teologia, prevere beneficiat de Santa Maria del Mar i bibliotecari de la biblioteca pública episcopal de Barcelona; més endavant, bisbe de Palmira (24 de juliol de 1782)

Miguel de Sarralde, del Consell del rei, fiscal del Crim a la Reial Audiència de Catalunya, soci numerari de la Sociedad Económica de Madrid, acadèmic jubilat de l'Academia de Derecho Español y Público i supernumerari de la Real Academia de la Historia (14 de desembre de 1785, supernumerari)

Benet Ribes i Ribes, benedictí, graduat en Lleis, arxiver major del monestir de Nostra Senyora de Montserrat durant dotze anys i del de Sant Benet de Bages (març de 1786, supernumerari)

Jaume Pelfort, doctor en Drets, excatedràtic de Moral i Escriptura a la Universitat de Cervera i canonge de la catedral de Tortosa (7 de febrer de 1787, supernumerari)

Josep Maria d'Alòs i Móra, marquès d'Alòs, cavaller de l'orde hospitalari de Sant Joan de Jerusalem i cadet de les reials guàrdies espanyoles d'infanteria; més endavant, primer ajudant major (7 de febrer de 1787, supernumerari)⁸⁷³

Joaquim Esteve i Subietlos, prevere, beneficiat de Sant Miquel de Barcelona i excatedràtic de Retòrica i Poesia del Col·legi Episcopal (7 de febrer de 1787, supernumerari)

Antoni Elies i Robert, de Vilanova de Meià, doctor en Lleis per la Universitat de Cervera, advocat dels Reials Consells i membre de l'Acadèmia de

871. Admès ateses les circumstàncies del seu difunt pare, com a fundador de l'Acadèmia, vicepresident i posteriorment president fins a la seva mort.

872. Com ja he dit, admès sense haver de presentar el memorial. Fou proposat a la junta per Josep de Vega, zelador aquell any, amb motiu d'haver rebut les *Memorias históricas de la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*. No consta que assistís a cap junta fins al 1802 (any en què formà part d'una comissió que havia d'aprovar els projectes dels col·legis i gremis en obsequi de la vinguda dels monarques), tot i que sí que va enviar alguna de les seves obres més destacades entre les històriques, com els *Antiguos tratados de paces y alianzas entre los antiguos reyes de Aragón y diferentes príncipes infieles del Asia y del África, desde el siglo XIII al XV* (1786) o las *Ordenanzas de las armadas navales de la Corona de Aragón, aprobadas por el rey don Pedro quarto año del 1354* (1787). A més, els acadèmics li demanaren que indiqués les dotacions de què gaudien les Acadèmics de la cort i com les havien aconseguit (jpart. 6/III/1785).

873. Nét del primer marquès de Llo i nebot del segon.

Jurisprudència Teoricopràctica de Barcelona (7 de febrer de 1787, supernumerari)

Ramon Ignasi de Sans i de Rius, doctor en ambdós Drets, subdiaca i paborde de Sant Liceri, canonge lectoral de Barcelona, acadèmic de la de Jurisprudència Teoricopràctica de Barcelona (5 de desembre de 1787, supernumerari)

Benet Maria de Moixó i de Francolí, graduat en Filosofia i batxiller en Lleis per la Universitat de Cervera, monjo del monestir de Sant Cugat del Vallès, destinat a Roma per dedicar-se a l'estudi de la llengua grega, arquebisbe de Charcas i catedràtic de Retòrica de la Universitat de Cervera des de 1795 (1788, supernumerari)

Josep Mudarra, mercedari, membre de la Real Academia Latina de Madrid, presentat de número i comanador del convent de Tarragona, professor de Teologia i Filosofia al convent de València (17 de gener de 1789, supernumerari)

Antoni de Vallgornera i d'Alentorn, prevere, doctor en ambdós Drets i en Filosofia, opositor a diverses càtedres de la Universitat de Cervera i a canongies d'ofici, exfiscal i vicari general del bisbe de Vic (8 de juliol de 1789, supernumerari)

Josep Bellvitges, prevere, catedràtic de Retòrica i Poesia al Col·legi Episcopal de Barcelona (21 d'abril de 1790, supernumerari)

Francisco Antonio de Lacy y White, comte de Lacy, capità general del Principat, president de la Reial Audiència de Catalunya (30 de juny de 1790, honorari)

Antoni Abadal, doctor en ambdós Drets, advocat dels Reials Consells (9 de febrer de 1790, supernumerari)

Manuel Despujol i de Vilalba, doctor en Lleis i llicenciat en Cànon (16 de març de 1791, supernumerari)

Segimon Pou i Comella, prevere, domer del monestir de les magdalenes (16 de març de 1791, supernumerari)

Antoni Alegret, prevere, doctor en ambdós Drets, advocat dels Reials Consells i vicepresident de la Reial Acadèmica de Jurisprudència Teoricopràctica de Barcelona (12 de maig de 1791, supernumerari)

Antoni Francesc de Tudó i Alemany, del Consell del rei i fiscal del Crim de la Reial Audiència de Catalunya (8 de febrer de 1792, supernumerari)

Ambròs Puig, franciscà, exprovincial de l'orde de mínims (14 de març de 1792, supernumerari)

Bernat Salvat, trinitari calçat, lector jubilat de Teologia, doctor en Filosofia i qualificador del Consell suprem i de la Inquisició de Catalunya, exregent

d'estudis del convent de Barcelona i ministre del de Vingaña (14 de març de 1792, supernumerari)

Severí Vaquer, servita (14 de març de 1792, supernumerari)

Antoni de Vallparda, benedictí, cambrer del monestir de Sant Pere de Besalú i professor de Filosofia en el col·legi de Sant Pau del Camp; més endavant, secretari general de la congregació benedictina claustral tarraconense (9 de maig de 1792, supernumerari)

Pablo de Santo Domingo, carmelità descalç, lector jubilat de Filosofia, Teologia i Moral, exprior i confessor de les carmelites descalces i qualificador del Sant Tribunal de la Inquisició (21 de novembre de 1792, supernumerari)

Benet d'Olmera i Desprat, benedictí, monjo pieter de Sant Pere de Rodes, catedràtic jubilat de Teologia i secretari general de la congregació benedictina claustral tarraconense; més endavant, abat del monestir de Nostra Senyora de Gerri (19 de desembre de 1792, supernumerari)

Faust Prat, benedictí claustral, paborde del Llobregat, del monestir de Sant Cugat del Vallès (1792, supernumerari)

Pau Agustí Fatjó (1792)

Juan Antonio de Medinabeytia, fiscal del Crim a la Reial Audiència de Catalunya (1792, supernumerari)

Melcior de Rocabrana i de Taverner, benedictí, sagristà tresorer del monestir de Santa Maria de Ripoll; després, abat de Besalú (10 d'abril de 1793, supernumerari)

Francesc Xavier d'Esteve, benedictí, prevere i dispenser major del monestir de Sant Esteve de Banyoles, predicador i vicari general d'aquest monestir; més endavant, abat del monestir de Sant Pere de Galligants (22 de maig de 1793)

Miquel de Castells i de Foixà, monjo refitoler del monestir de Sant Cugat del Vallès (22 de maig de 1793)

Benet Maria de Magarola i de Castellví, doctor en ambdós Drets, corresponent de la Real Academia de la Historia des de 1818 (22 de maig de 1793, supernumerari)⁸⁷⁴

Cir Valls i Geli, doctor en Teologia i catedràtic de Lletres Humanes al Col·legi de Sant Toribí, de la ciutat de Girona, canonge de la Seu d'Urgell i secretari de la Inquisició del Principat de Catalunya (16 de desembre de 1793)

Manuel de Godoy y Álvarez de Faria, duc d'Alcúdia, príncep de La Pau (26 de febrer de 1794) [*president 1794-1807*]

Josep Ignasi de Mercader (25 de novembre de 1795, supernumerari)

Josep Antoni Forts i Camps, advocat de la Reial Audiència de Catalunya (25 de novembre de 1795, supernumerari)

874. Fill de l'acadèmic que aleshores era vicepresident, Miquel Joan de Magarola.

Baltasar Manuel Boldó, metge de número de l'exèrcit del Principat i corresponent del jardí botànic del rei (1795, honorari)

Josep Llozer, ardiaca de Santa Maria del Mar i canonge de la catedral de Barcelona (20 de gener de 1796, honorari)⁸⁷⁵

Josep Felip d'Oliver, contrator de l'exèrcit de Catalunya durant l'última guerra i editor del *Correo de Gerona* (20 d'abril de 1796, supernumerari)

Josep de Calassanç Sisó, advocat (27 de juliol de 1796, supernumerari)

Narcís Coll i Prat, cabiscol major de la catedral de Girona; més endavant, arquebisbe de Caracas (23 de novembre de 1796, supernumerari)

Josep Aguilar, prevere, doctor en Cànon i fiscal del tribunal eclesiàstic de Vic, membre de la Reial Acadèmia de Jurisprudència Teoricopràctica de Barcelona (1796, supernumerari)

Joan Francesc de Masdeu i de Montero, jesuïta, historiador (18 de gener de 1797, honorari)⁸⁷⁶

Raimon Pujades, franciscà, lector jubilat, exprovincial de l'orde de mínims i examinador sinodal (15 de febrer de 1797, supernumerari)

Josep Canyelles, trinitari calçat, lector de Teologia i vicepresident del Col·legi de trinitaris calçats de Barcelona (15 de febrer de 1797, supernumerari)

Nicolau Maiet [doc. Mayet] i Perelló, agustí, lector de Filosofia i Teologia en el convent de Sant Agustí d'Urgell; prior dels agustins de Barcelona (22 de març de 1797, supernumerari)

Pere Pont i Moles, agustí, prevere, lector de Filosofia i Teologia en el convent de Sant Agustí de Barcelona (22 de març de 1797, supernumerari)

Antoni Esteper i Cros, dominic, lector de Teologia (24 de maig de 1797, supernumerari)

Francesc Vila, carmelità calçat, lector en Arts i Teologia i regent dels estudis del Col·legi del Carmel calçat (24 de maig de 1797, supernumerari)

Jaume Oliva, prevere, canonge de la col·legiata de Sant Joan de les Abadesses (5 de febrer de 1800, supernumerari)

Antoni Vilarasau, dominic, lector de Teologia en el convent de Santa Caterina de Barcelona (5 de febrer de 1800, supernumerari)

Manuel de Farners, Cartellà i de Cruïlles, marquès del Castillo de Torrente, capità del terç de miquelets de Vilafranca del Penedès (14 de maig de 1800)

Ignasi Torres i Amat, prevere, bibliotecari de la biblioteca pública episcopal de Barcelona (28 de novembre de 1803)

875. Nebot del bisbe d'Eivissa, Climent Llozer.

876. Admès el juliol de 1795 a petició de l'abat de Sant Cugat, Josep Gregori de Montero, oncle seu. El melodrama *El triunfo de san Emidio* li serví de gratulatória.

Josep de Santa Eulàlia, carmelità descalç i lector de Teologia Moral en el convent de Tarragona (28 de novembre de 1803)

Raimon de Vedruna i Vidal, advocat, assessor de la Junta de Comerç (28 de novembre de 1803) [*primer president de la Secció de Literatura*]

Vicenç Giralt i Canyadó, mercedari, lector en Teologia, bibliotecari del convent de Nostra Senyora de la Mercè de Barcelona i examinador sinodal del bisbat de Girona (14 de desembre de 1803)

Vicenç Domènec i Sabater, doctor en ambdós Drets, advocat dels Reials Consells i membre de la Reial Acadèmia de Jurisprudència Teoricopràctica de Barcelona (18 de gener de 1804, supernumerari)

Bru Bret i López, prevere, catedràtic de Retòrica del Seminari de Barcelona (18 de gener de 1804)

Ramon de Sans i Barutell, cavaller de l'orde de Sant Joan de Jerusalem i capità dels reials exèrcits en la classe de dispersos (25 d'abril de 1804)

Francesc Mirambell i Giol, prevere, capellà de Sant Martí Sesgueioles, al bisbat de Vic, i de Prats de Lluçanès (14 de novembre de 1804, supernumerari)

Miquel Maria de Prats i de Vilalba, cavaller de l'orde de Carles III, tresorer de l'exèrcit del regne de Castella la Vella (19 de desembre de 1804, supernumerari)⁸⁷⁷

Pere Josep Avellà i Navarro, canonge de Barcelona (19 de desembre de 1804, supernumerari)

Bru Casals, trinitari calçat, lector en Teologia en el col·legi de Barcelona (19 de desembre de 1804, supernumerari)

Salvador de Santa Magdalena, carmelità descalç, lector de Cànon al col·legi dels carmelitans descalços de Tarragona (15 de gener de 1805, supernumerari)

Gonçal Saura i de Febrer, canonge premonstratenc en el monestir de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes, confessor, predicador, examinador sinodal del bisbat d'Urgell, de l'arxiprestat d'Àger i del priorat de Santa Maria de Meià, confessor i predicador del bisbat de Vic i capellà dels reials exèrcits (15 de gener de 1805, supernumerari)

Jaume Vada i Chesa, escolapi, rector de les Escoles Pies de Solsona (17 de juliol de 1805, supernumerari)

Antoni Canyadell i Cibilà, agustí, lector de Filosofia i Teologia, examinador sinodal del bisbat d'Urgell i prior electe dels agustins calçats d'Urgell (1805, supernumerari)

Josep Maria de Castells i de Foixà, benedictí, monjo refitoler del monestir de Sant Cugat del Vallès (30 d'abril de 1806, supernumerari)⁸⁷⁸

877. Fill del segon baró de Sarraí.

878. Germà de Miquel de Castells.

Francesc Xavier de Garma i Moreno, baró d'Eramprunyà, secretari supernumerari del Secret de la Inquisició de Barcelona i comissari ordenador dels reials exèrcits (30 d'abril de 1806, supernumerari)

Joaquim Albert Moner i de Bardaixí, noble de Catalunya i secretari supernumerari del tribunal de la Inquisició del Principat (30 d'abril de 1806, supernumerari)

Josep Pujol i Forners (28 de maig de 1806, supernumerari)

Ramon Comes i Coll, prevere i beneficiat de la seu de Girona, catedràtic de Retòrica i Poètica de les escoles públiques de Girona (30 de juliol de 1806)

Josep Gutiérrez, agustí calçat, lector de Filosofia i Teologia en el convent de Sant Agustí (28 de gener de 1807, supernumerari)

1.4. ACADÈMICS CORRESPONENTS DE L'ESTAT ESPANYOL

38. Julián Amorín de Velasco, Madrid, del Consell del rei i intendent de Castella (26 de maig de 1731)

Alejandro de Mesa, Madrid, cavaller de l'hàbit de Santiago (2 de maig de 1736, supernumerari)

Josep Ignasi de Masdeu i Grimosacs, Palma de Mallorca, del Consell del rei, intendent a Mallorca i després a Extremadura (10 de juliol de 1737)

Agustín de Montiano y Luyando, Madrid, del Consell del rei i secretari de la Cambra reial de Gràcia, Justícia i Estat de Castella, director perpetu de la Real Academia de la Historia (de la qual havia estat fundador en 1738) i membre numerari de la Real Academia Española, de la de Buenas Letras de Sevilla i consiliari de la de San Fernando (1 de maig de 1752, honorari)

Ignacio de Luzán, Claramunt de Suelves y Gurrea, Madrid, superintendent de la Casa de la moneda, ministre de la Junta de Comerç i acadèmic numerari de les Reials Acadèmies Española i de la Historia (1 de maig de 1752, honorari)

Alfonso Clemente de Aróstegui, Madrid, membre del Consell suprem de Castella, ministre plenipotenciari del rei a la Cort de Nàpols, conseller d'Estat i comissari general de Croada (1 de maig de 1752, honorari)

Luis José Velázquez de Velasco, Madrid, marquès de Valdeflores, cavaller de l'hàbit de Santiago i membre de la Real Academia de la Historia i de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres de París (12 de juny de 1752, honorari)

Antonio Felipe de Aperregui, València, membre del Consell del rei i regent de la Reial Audiència de València (12 de juny de 1752, honorari)

Fernando Magallón, Madrid, del Consell del rei en el Suprem d'Índies, membre de la Real Academia de la Historia (5 de febrer de 1755, honorari)

Pedro Mola de Vinacorba, Tamarit, canonge de la col·legiata de Tamarit de Llitera, al Regne d'Aragó (5 de febrer de 1755, supernumerari)

Francisco Padrós, metge dels reials exèrcits i de l'hospital general de la Cort i acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Madrid (6 de setembre de 1752, honorari)

Ignacio de Hermosilla y Sandoval, Madrid, oficial de la secretaria d'Índies i acadèmic de la Real Academia de la Historia (2 d'octubre de 1754, honorari)

Juan García de Contreras, Madrid (8 d'octubre de 1755, honorari)

Jeroni Alemany i Flor d'Amer, Palma de Mallorca, escriptor (1 de març de 1758, honorari)

Martín Panzano, Terol, degà de la catedral de Terol i membre de la Real Academia de la Historia (6 de juny de 1759, honorari)

Buenaventura de la Balsa, marquès del Palacio, Madrid, regidor perpetu de Madrid i tinent primer de les reials guàrdies espanyoles (3 d'octubre de 1759, honorari)

Antonio Manuel de Cárdenas, Salamanca (7 de novembre de 1759, honorari)

Cristóbal de Medina-Conde y Herrera, Màlaga, catedràtic regent de Teologia moral de la Universidad de Sacromonte, examinador sinodal del bisbat de Guadix, acadèmic honorari de la Real Academia de Buenas Letras de Sevilla (3 de desembre de 1760, honorari)

Juan José de Peñuelas y de Zamora, Màlaga, graduat en Dret canònic, oficial de la secretaria de Gràcia i Justícia i acadèmic honorari de la Real Academia de Buenas Letras de Sevilla (3 de juny de 1762, honorari)

Juan de Flores, Granada (7 de setembre de 1763, honorari)

Benito Clemente de Aróstegui, Granada, del Consell del rei i ministre de la Cancelleria reial de Granada (4 de gener de 1764, honorari)

Francesc Aleix Gelabert, Oriola (però natural de Barcelona), prevere (1765, supernumerari)

Joan Baptista Roca i Móra, Palma de Mallorca, del Consell del rei, ministre de la Reial Audiència de Mallorca i consultor i advocat del Real Fisco de la Santa Inquisición de Mallorca (1 de maig de 1765, supernumerari)

Pedro de San Martín, Uribe (6 de maig de 1767, honorari)

Juan María de Ribera, Valenzuela y Pizarro, Ronda, comissari del Sant Ofici i fiscal general de la vicaria de Ronda (7 de febrer de 1770)

Ignacio Núñez de Gaona y Portocarrero, Ronda, del Consell del rei, col·legial del bisbe de la Universidad de Salamanca, soci de mèrit de la Reial Societat Vascongada i acadèmic supernumerari de la de la Historia; fiscal

del Crim a la Reial Audiència de Catalunya des de 1775 (3 de febrer de 1773, honorari)

Pedro de Leyba y Jiménez [doc. Ximénez] de Cisneros, Cartagena, ajudant general de l'artilleria de l'armada reial i sergent major del cos de brigades (13 de novembre de 1777, honorari)

Joan Francesc Molines i Sicard [doc. Sicart], Madrid (però natural de Palamós), guàrdia de Corps de la Reial Companyia Italiana, governador del castell de Montjuïc i de la plaça de Girona (15 de maig de 1781, honorari)

Vicente María Santibáñez, excapità del regiment de Dragons de Belgia (c. 5 de maig de 1781, honorari)

Juan Ignacio de Luzán, Segòvia, canonge (25 de març de 1782, honorari)⁸⁷⁹

Antonio Ramos y Vaguer, Màlaga, prevere, acadèmic de la Real Academia de la Historia (7 de maig de 1783)

Antonio Valcárcel y Pío de Saboya, comte de Lumières, València, Gran d'Espanya, acadèmic corresponent de la Real Academia de la Historia de Madrid i de la de Pàdua (17 de novembre de 1784, honorari)

Manuel Bernardo Clemente y Luzán, València, advocat dels Reials Consells, fiscal de Guerra i de Marina de València, i del Tribunal de la Croada, membre honorari de la Real Academia de Buenas Letras de Sevilla (14 de desembre de 1785, honorari)

Miguel Antonio de Molina, capità del regiment de Dragons i tinent del d'Almansa (9 de gener de 1788, honorari)

Pedro María de Ric y de Montserrat, Osca, cavaller aragonès, doctor en Jurisprudència, col·legial del reial col·legi major de Sant Vicenç Màrtir de la Universitat d'Osca (19 de novembre de 1788, honorari)

Anastasi Francesc de Pinós i Sureda de Sant Martí, Madrid/ Lleida, doctor en ambdós Drets, advocat dels Reials Consells (16 de juny de 1791, supernumerari)

Benet Corbella, Tarragona, doctor en Medicina, membre de l'Acadèmia de Medicina de Madrid (19 de desembre de 1792, supernumerari)

Manuel de Aliaga y Guasquí, Reus, advocat dels Reials Consells i assessor de la subdelegació de Marina de Reus (20 de febrer de 1793, supernumerari)

Gabriel Casanova, Girona, prevere, secretari de la cúria episcopal de Girona, excatedràtic de Retòrica del seminari episcopal d'aquesta ciutat i examinador sinodal del bisbat de Girona (20 de febrer de 1793, supernumerari)

Francisco José Iznardi, Cadis, prevere (28 de novembre de 1803, supernumerari)

Eugeni Estévez, València (27 de juny de 1804, supernumerari)

879. Fill d'Ignacio de Luzán.

Josep Roset i Babí, Tortosa, doctor en ambdós Drets, col·legial major de Sant Vicent Màrtir de la Universitat d'Osca, exrector i catedràtic de Dret d'aquesta universitat, advocat de la Reial Audiència i canonge lectoral de la seu de Tortosa (6 de febrer de 1805, supernumerari)

Juan Izquierdo, Tortosa, vicari provincial dels agustins (1806, honorari)

1.5. ACADÈMICS CORRESPONENTS A L'ESTRANGER

Bonaventura Abat, Marsella, franciscà, lector jubilat, professor públic de matemàtiques a Marsella i membre numerari de l'Acadèmia de Bones Lletres de Marsella (7 de març de 1759, honorari)

Francesc Fossa,⁸⁸⁰ Perpinyà, advocat del Consell Sobirà del Rosselló i primer catedràtic de Dret de la Universitat Literària de Perpinyà (29 de novembre de 1780)

Josep Balanda i Sicard [doc. Sicart], Perpinyà, canonge de la col·legiata de Nostra Senyora de la Reial, de Perpinyà, predicador i examinador sinodal, exrector de la Universitat Literària de Perpinyà i actual bibliotecari de la biblioteca pública d'aquesta universitat, corresponsal encarregat de l'obra relativa a la història, dret públic i legislació de la monarquia francesa, ordenada pel rei (1787, honorari)

Pedro Gromel y Tinajeiro de Peralta, Perpinyà (8 de juliol de 1788, honorari)

880. Agraïxo a Joan Peytaví les seves indicacions entorn del nom d'aquest acadèmic de la Catalunya del Nord.

2. DOCUMENTS

2.1. RELACIONATS AMB LA HISTÒRIA DE LA CORPORACIÓ

DOCUMENT I: *Primitivas ordenaciones*, signades per Vicent Pau Sobrecases, com a president, i per Isidre Padró, com a secretari⁸⁸¹

Es constitutivo de todo académico, tanto en las de Italia, Francia, Portugal y demás partes donde las tareas literarias quieren florecer, trabajar en todo quanto haya de ser para el progreso del cuerpo. Y, assí, no faltará académico alguno a las juntas generales, como a escribir los assumptos que se le dieren; y el que faltare por tres vezes a este establecimiento manifestará no gusta de contribuir a las tareas literarias y, assí, no se le dará assumpto.

Si el presidente no pudiere acistir, le substituirá el padre maestro que se hallare más antiguo académico.

Los assumptos no excederán a lo que se les prescribiere en la papeleta. Y no se admitirán [*los*] que no estén escritos en limpio, de letra clara, con las citas de los autores en la margen, distribuidos los apartes por números y con fecha y firma de su author.

No habrá entre los académicos distinción de lugar en la junta general ni se ande en ceremonias.

Ningún académico dará obra suya al público sin que primero la lleve al presidente, el que nombrará una junta para que la reconozca y censure.

Los authores que se deben citar han de ser siempre clásicos y, para esto, se trabaja en el cathálogo de ellos, del que se darán copias a los académicos.

Que para entrar en la Academia sea el pretendiente aprobado en la junta de gobierno antes que sea propuesto a la junta general.

881. Conservades a ARALB, I-III-5.

DOCUMENT 2: Petició de protecció adreçada al marquès de Risbourg, capità general del Principat (c. 1731)⁸⁸²

Excelentísimo señor:

Si las armas y las letras han sido siempre los polos que sostienen la felicidad de un reyno, mal podría contribuir a ella una provincia en que no luciese el valor y reinase la ignorancia. Aquellos dos extremos, señor, al igual que defienden y ennoblecen a este pueblo, necessitan de delicado impulso para su respectivo movimiento; y, teniendo vuestra excelencia en una mano tan acreditado el acierto para las victorias de Marte, justo será que, con la otra, se digne vuestra excelencia comunicarle su influxo para los laureles de Minerva. Confiada, pues, la Real Academia de Buenas Letras de esta ciudad en la unión de tan separados obgetos que sabe vuestra excelencia equilibrar con suavidad y justicia, felizita a vuestra excelencia su bienvenida, para gloria de este Principado, y, acordándose en medio de tan justo regozijo del exemplo que don Josef Carrillo de Albornoz, excelentísimo duque de Montemar, dexó en escritos como socio de la Academia de los Desconfiados de esta capital, siendo ésta la misma, aunque en el título diferente, espera se dignará vuestra excelencia protegerla, y assegura assí sus adelantamientos baxo el poderoso amparo de vuestra excelencia.

DOCUMENT 3: Memorial presentat pel marquès de Llo a Ferran VI en sol·licitar la protecció reial per a l'Acadèmia⁸⁸³

Excelentísimo señor:

El marquès de Llió, en nombre de la Academia Literaria de Barcelona, con la mayor atención a vuestra excelencia, expone:

Que ha merecido a la piedad de su magestad el real decreto de aprobación y protecció que presenta. Por lo que suplica a vuestra excelencia se digne disponer se le dé el cumplimiento que corresponde, merced que espera de la benignidad de vuestra excelencia.

Síguese el memorial presentado al rey, solicitando se digne tomar a la Academia bajo su real protecció:

Señor:

El marquès de Llió, director de la Academia Literaria de la ciudad de Barcelona, en ausencia del conde de Perelada, su presidente, llevando la voz de todos sus individuos a los pies de vuestra magestad obsequiosamente, dize:

Que en el año de 1729 se formó en dicha ciudad la Academia suplicante de individuos de distintas classes, aplicados al estudio. Propúsose por principal

882. ARABLB, lligall 1-III-3.

883. Transcripció d'1-III-9: *Certificaciones de la Academia*, fols. 1r-3r.

objeto la historia sagrada y profana, pero entretexiendo con los assumptos de ésta algunas de las tres philosophías, natural, moral y política, y otras de eloqüencia y poesía, así para formar con la variedad más plausibles las assambleas académicas, como para atraer a la joven nobleza con los últimos, instruirla con los segundos e irla inclinando a la sólida aplicación con los terceros.

El marqués de Risbourcq, entonces capitán general de aquel Principado, manifestó particular satisfacción de este literario establecimiento y no menos de varios papeles que, a su insinuación, se le presentaron, dio repetidas veces assumptos y admitió el empleo de su presidente, en cuya calidad assistió en alguna academia (y aún en la de abril 1731, que, celebrándose con distinción de las regulares, se franqueó la entrada a la nobleza militar y política); y, respecto de que sus graves ocupaciones y quebrantada salud no le permitían la personal asistencia en todas las mensuales assambleas, nombró por su vice-presidente al conde de Perelada. Y, aviendo passado éste a la corte de vuestra magestad, encargó el régimen de la Academia al padre maestro Agustín Minuart, de la religión de san Agustín, con el carácter de director, en el qual sucedió por su muerte don Antonio de Ameller, abad de Besalú, y por la de éste el marqués de Llió, que la regenta durante la ausencia del conde de Perelada, a quien eligió la Academia por presidente, después del fallecimiento del marqués de Risbourcq.

Entre los muchos papeles que se han trabaxado, hay gran parte de puntos históricos pertenecientes a aquel Principado, evidenciándose en varios de ellos errores comúnmente recibidos en las historias. El zelo de la Academia a la manifestación de la verdad, al bien de la patria y de toda la monarchía y al servicio de vuestra merced, la resolvió a la empresa de una historia general de Cathaluña y a dirigir los assumptos a este fin, singularmente a puntos concernientes y posteriores a la invasión mahometana, porque sólo desde este tiempo se descubre nueva luz en los documentos authénticos y otras noticias respetables que ha hallado su aplicación.

Estáse ya trabaxando: empieza por el siglo octavo, insinuándose solamente y como en epitome lo que ha ocurrido en los antecedentes, a fin de no defraudar al lector de una idea general histórica de Cathaluña desde su población. El método que se sigue es ir relacionando los echos sensillamente, con poca o ninguna detención en la variedad de opiniones, que suelen trincar el hilo de la historia. Pero, para que el curioso o el que la busque por estudio no inutilize su esperanza, se resumen a la margen los papeles académicos que los tratan y resuelven, con las citas que incluyen. Y en los puntos más substanciales se pondrán, a la fin de cada libro, las disertaciones enteras y los instrumentos justificativos que, en sus respectivos lugares, se indicarán por números para la facilidad de un prompto hallazgo.

Necessita, señor, esta obra de incessante aplicación y, como los académicos la tienen generalmente en su propios empleos y destinos, fuera conducente

algún estímulo que les animasse a la assiduidad del trabajo. Ninguno les sería más eficaz que el del honor y, en esta classe, la gloria de ver la Academia que logra la real aceptación de vuestra magestad.

Por tanto, suplica rendidamente a vuestra magestad se digne autorizarla con su real protección y comunicarle los honores que tiene vuestra magestad concedidos a semejantes establecimientos.

DOCUMENT 4: Entorn de l'emblema i el lema de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona⁸⁸⁴

Et rege et lege.

Apis argumentosa idem ac de diversis disserens

«Con el rey y con la ley». No basta lo primero porque no sirve la protección sino se cumplen con exactitud los estatutos. ¿Qué hará un cuerpo con buena cabeza si no están los miembros atados a la ley que les manda particulares oficios y movimientos?

La armonía del cuerpo pide que todos los miembros cumplan sin contradicción el oficio a que están destinados y que sus movimientos sean perfectos en su línea. Ésta es la ley que ata a los miembros, y no debe repugnar a la razón que gobierna en la cabeza. Pelear pueden entre sí, pero apartarse de la razón, no. Esta pelea será ejercicio, pero no victoria, pues las abejas que luchan entre sí se unen, a la vista de su rey, para fabricar el panal.

Todo instinto es ley natural en los irracionales. Aquel dicta a las abejas: 1. sacar a fuera los cuerpos muertos; 2. matar a los zánganos, cuando no sirven; 3. elegir rey a la abeja que ya señaló la naturaleza; 4. defenderse de los contrarios, aunque sea a costa de la propia vida; 5. fabricar miel chupando el humor de las flores; 6. escoger entre éstas las mejores, y lo son las que nacen de raíz más árida, como son el tomillo, romero, etc. No consiste lo útil de su labor en lo más delicioso de las flores, sino en el espíritu que algunas sacan de la raíz. Ahí se ha de cargar el trabaxo, porque, de raíces floxas, flacas y que nacen en terreno luxurioso, nada puede sacar la abeja que sea de provecho.

De ahí, puede materializarse el lema y hazer imperativos de verbo aquellos ablativos de nombre: *Et rege et lege* ('Lee y rige', 'Lee y ordena', 'Lee y gobierna'). Lee todo lo que sea conducente y encaminado al fin, pues el dirigir racional tiene en el verbo *rego* su compositivo. Pero, como no sirve todo lo que se lee, coge lo mexor, pues *lege* también significa 'coge'. Leyendo, coge lo que sirva y dirígelo al fin con bella disposición.

Pareze lección dada al director o ley dada a la cabeza: lee y rige, leyendo ordena, escogiendo dirige y, corriendo como abeja por todas las flores, seas *apis argumentosa*, que disputando en todas materias elijas lo más acomodado al fin

884. Transcripció del paper anònim, però atribuïble a Josep de Móra i Catà, marquès de Llo conservat a 29è lligall, núm. 26 (e').

para que, con el rey que protege y la ley que defiende, sean las obras de las abejas como la ley manda y a gusto del rey que las espera.

Rex es de rego; lege et rege, 'lee y reyna'. La sabiduría es corona y cetro. Corona que honra, cetro que rige. Es rey, y nadie lo es éticamente hablando sino el que sabe y logra regirse a sí. Lee para ser sabio y, de ahí, sacarás el *rege* para ti y para los demás, si eres cabeza.

DOCUMENT 5: Representació adreçada a Ferran VI per demanar-li mitjans econòmics per publicar el segon volum de l'obra prèvia (c. 1758)⁸⁸⁵

Señor:

Enalzada esta Academia de Buenas Letras desde el año de 1752 por la soberana benignidad de vuestra magestad a la elevada distincción de real, declarándose vuestra magestad su protector, aspiró a merecerse las dignaciones que están unidas a tan excelsa calidad. Y, teniendo a la vista la real voluntad de vuestra magestad, manifestada en los mismos estatutos que vuestra magestad se dignó prescribirla, aplicó su conato a disponer una obra previa que sirva como de preliminar para formar con solidez la historia general de la provincia, que es el principal objeto de la Academia. Empezó con un tomo dividido en dos partes que lo sacó a luz en 1756, que dichosamente logró ponerlo a los pies de vuestra magestad. Desde entonces, ha proseguido en sus tareas literarias y se halla el segundo tomo (de los tres de que ha de constar la obra previa) muy adelantado y casi enteramente concluidas las muchas láminas que ha de contener de toda clase de sellos de que usaron los reyes predecesores de vuestra magestad.

Al voluntario trabaxo que aplican los académicos, estimulados de la honra y zelo del bien público, juntarían el coste de las impresiones, si se hallassen en aptitud de suplirle a sus propias expensas, pero el averlo executado ya en el del primer tomo, y para abrir las láminas del segundo, les dificulta más la prosecución, mayormente deviendo ser successivas las producciones, no sólo para promover siempre más con el trabaxo el espíritu académico, sí también para consiliarle con el agrado del público y de los literatos que, al parecer, no desestiman sus desvelos.

Estos motivos y el conocimiento de que nada hay grande, señor, sino a la sombra y soberanos auspicios del monarca, cuyo noble fomento los anima y da el ser, obligan a la Academia a suplicar a vuestra magestad, como lo executa, se digne atenderla con algún subsidio para costear las impresiones, especialmente

885. Transcripció de I-III-9, fol. [18r-v]. La data ens la dóna la còpia d'una carta de l'11 de març de 1758 adreçada al duc d'Alba, president de l'Acadèmia en aquell moment, en què se li demana el vistiplau per enviar aquesta representació (fol. 19r). De la mateixa data, és una altra carta adreçada a Ricardo Wall sobre el mateix assumpte de la subvenció. Els acadèmics ja s'havien plantejat el tema durant el mes de gener.

de la obra previa, con cuya real munificencia de vuestra magestad espera acreditar que no quedará desayrado el ventajoso concepto con que la honró (en la zédula de su erección) la soberana generosa dignación de vuestra magestad.

DOCUMENT 6: Proposta de diversos mitjans per resoldre la decadència corporativa (1785)⁸⁸⁶

Medios que se han discurrido:

Primo, que el más eficaz remedio depende de la voluntad y zelo de cada individuo, asistiendo a las juntas así generales como particulares, siempre que sea avisado, animándose a trabajar el asunto que se le dé o [d]el que voluntariamente se encarga, pues por ahora parece que, para que no falte qué leer, los señores académicos escojan el asunto que quieran trabajar, expresando el mes en que piensan leerlo.

Que sería conveniente se asistiese puntual en las juntas a la hora que se señale, o alomenos ~ después, y que el señor académico que esté legítimamente ocupado, o no pueda concurrir, se sirviese avisarlo por recado al señor presidente o al que ocupa su lugar.

Considérase conveniente que se procure lo que se expresa en el acuerdo de la junta particular de 4 de este mes de febrero relativo al tratado de instrumentos y explicación de los sellos, cuyo trabajo tenía tan adelantado el difunto señor barón de Serrahí.

Se propone el medio que ha discurrido el excelentísimo señor conde de Perelada [*Ferran de Boixadors*] y que se demuestra en el papel que se servirá leer en la junta general.⁸⁸⁷

Podría pedirse alguna pención vacante sobre el arzobispado de Tarragona, conduciendo mucho para su logro el ser su actual arzobispo nuestro coacadémico el ilustrísimo señor don fray Francisco Armanyà y la espera[n]za de que su zelo y amor a este regio cuerpo lo procuraría en los días que se detenga en la corte en su paso quando se venga a su destino.

También podrían pedirse algunos censos y rentas aún existentes que fueron del colegio de los jesuitas de Barcelona, y más si son adictos a la enseñansa pública, como se cree.

Confiada la Academia en el amor que le profesa su excelentísimo señor presidente y de lo que interesa en su lucimiento, podría pedirse a su excelencia la asignación de un pedazo de terreno o solo en la Barceloneta capaz de contener 30 o 50 casas para que la Academia pudiese beneficiarlo del modo que se prac-

886. Transcripció un fragment de les actes de la jpart. 28/II/1785 (a 1-II-28: *Quaderno de juntas particulares desde 3 febrero de 1779 hasta el 1787*, fols. [15v-16v]).

887. Paper que no ens ha pervingut però que considerava necessari procurar a la institució algun honor o distinció així com alguns mitjans econòmics.

tica con otras que se fabrican de nuevo; lo que se tiene entendido depende de la voluntad y disposición de su excelencia, con lo que podría proporcionarse la Academia algún fondo.

También se ha pensado que lo facilitará el que su excelencia, por los medios que estime convenientes, se sirviese apoyar y patrocinar la solicitud de la gracia de aquel terreno inmediato a la muralla que, por lo largo, media desde la Puerta Nueva hasta la bajada de la parte de la Esplanada para que, tomando una mui pequeña porción y de pocos palmos y, sin quitar cosa de lo que es muralla, pudiesen construirse algunos almacenes dispuestos uniformemente del modo de los de la muralla de Mar, con lo que se ensancharía aquel pedazo de muralla que es tan estrecho y se formaría un frontis que haría más agradable aquel pedazo de terreno, de cuja concesión resultaría a la Academia una renta fixa y de alguna consideración.

Finalmente, que para facilitar el logro de los medios que se proponen o de algunos de ellos podría contribuir mucho la noticia de las dotaciones que logran otras Academias y del modo con que las solicitaron y las obtuvieron o se les concedieron.

DOCUMENT 7: Concessions fetes pel monarca amb l'objectiu de resoldre la decadència corporativa (1802)⁸⁸⁸

Enterado el rey de lo expuesto en la *Representación* que, con fecha de 3 de noviembre último, ha dirigido la Real Academia de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona, manifestando el estado de decadencia a que se halla reducida por carecer de fondos para su subsistencia, y que, deseando proporcionar los medios convenientes para poder ocuparse en los útiles objetos de su instituto, solicita se le conceda una imprenta con privilegio exclusivo de publicar y vender las obras de la Academia y de sus individuos, se ha servido su majestad conceder a dicho Cuerpo el derecho de establecer una imprenta para los fines que insinúa; lo que participo hoy al consejo, de real orden, para que lo tenga entendido y disponga lo necesario a su cumplimiento en la parte que le corresponde. Y en quanto a lo que socilita la Academia de que se le conceda la futura del encargo de escribir el diario de esa ciudad, ha determinado su majestad que, quando se halle vacante este encargo, ocurra la Academia con dicha pretención.

De real orden, lo comunico a vuestra señoría para gobierno y satisfacción de la Academia. Dios guarde a vuestra señoría muchos años. Alberique, 13 de diciembre de 1802.

Pedro Cevallos

888. Hi ha còpies manuscrites d'aquest document disperses en diversos lligalls de l'ARABLB (1-III-2, 1-IV-8...) i còpies impreses a 2-IV-6. El lligall 1-IV-8 conté, a més, una comunicació (datada el 22 de desembre de 1802) de la reial ordre que concedeix la privativa d'impremta, signada per Manuel Antonio de Santisteban, secretari del Reial i Suprem Consell de Castella.

DOCUMENT 8: Prospecte del *Periódico semanal* y «plan para su arreglo» i dictamen, redactat per Joan de Sans, Joaquim Esteve, Cir Valls i Ignasi Torres (1804)⁸⁸⁹

Representación al rey

Señor:

La Academia Real de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona, puesta a los reales pies de vuestra magestad, con el más profundo respeto, hace a vuestra magestad presente que, deseosa de aficionar los jóvenes españoles al estudio de la historia y buenas letras, a fin de que, al paso que se ocupen en una lectura amena, agradable y provechosa, se inflamen sus ánimos a la imitación de las acciones heroicas, suplica a vuestra magestad que se digne permitirle publicar un periódico arreglado al prospecto que acompaña, gracia que espera de vuestra magestad, cuya importante vida dilate los cielos los años que desean sus más fieles vasallos. Barcelona, 23 de mayo de 1804.

Prospecto del periódico que, con permiso de su magestad, ofrece a sus conciudadanos los españoles la Academia Real de Buenas Letras de la ciudad de Barcelona

Animado dicho real cuerpo por la gracia de una imprenta propia, que poco hace mereció de su magestad, bajo los benéficos auspicios de los excelentísimos señores, su ilustre presidente el señor Príncipe de la Paz y el primer ministro de estado, el señor don Pedro Cevallos y, viendo que sus beneméritos socios se han distinguido en todos tiempos en varios ramos de literatura y escrito discursos interesantes a la gloria de nuestra monarquía y, principalmente de este Principado, y que, por consiguiente, podría imprimir muchos volúmenes de preciosos manuscritos que conserva en su archivo, y también publicar un periódico de muchos pliegos y muy frecuente, fixando únicamente sus miras a la instrucción pública y [a] aficionar los jóvenes al estudio de la historia y de las buenas letras, sin perder de vista el encargo que le hizo su glorioso fundador, el rey don Fernando VI, ha resuelto ofrecer al público, con el debido real beneplácito, semanalmente, en pocas páginas, algunos de los muchos y eruditos trabajos de sus académicos, dignos de la luz pública.

De este modo, podrá disfrutar de su lectura la clase más numerosa del estado, esto es, los que por falta de tiempo no pueden ocuparse mucho en leer y los que, por escasez de medios, les es imposible proporcionarse periódicos abultados y, por consiguiente, muy costosos.

889. ARABLB, I-III-1: *Registro de las juntas generales celebradas por la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona durante el tiempo que ha sido secretario de ella el señor barón de Serrahí*, fols. 33r-37r. N'hi ha còpies a I-III-3.

Se intitulará el periódico
Semanario de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona

Se publicará un número todos los jueves que, a lo mejor, tendrá ocho páginas en 4º, de buena letra y papel, de lo que sale fiadora la Academia. Contendrá memorias y documentos sobre la historia de España y, particularmente de este Principado, discursos de sólida elocuencia y poesías selectas, con la advertencia de que cada número se empleará solamente en uno de estos obgetos, a fin de que, enquadernándose separadamente, resulten a los lectores obritas clasificadas.

Se admitirán subscripciones por seis meses en Barcelona, Madrid, Valencia, Zaragoza, Sevilla, Valladolid, Pamplona, Cádiz, Cartagena, Tarragona, Vique, Lérida, Gerona, Urgel y Reus. Se pagará por dichos seis meses, con anticipación en Barcelona, diezyséis reales de vellón, llevando los semanarios a casa de los subscriptores y, fuera de esta ciudad, se añadirá el porte de correo. Los que no quisieren subscribirse pagarán cinco quartos por cada número.

Barcelona, 24 de enero de 1804. Por los quatro comisionados; como *antiquior*,
Juan Sans y de Barutell

Dictamen de la comisión del periódico

Excelentísimo señor:

En desempeño del encargo que vuestra excelencia se ha servido fiar a nuestro cuydado, acompañamos el prospecto del periódico que está en ánimo de ofrecer al público la Academia. En este escrito, proponemos a vuestra excelencia el método que nos ha parecido más oportuno para poner en planta la publicación de dicho papel.

Consideramos, pues, necesario que, luego de impetrado de su magestad el debido real permiso, se nombren por la junta general, a propuesta de la particular, dos redactores,⁸⁹⁰ los que podrán removerse de dicho encargo por los mismos medios que se habrán nombrado, siempre y quando no correspondiesen debidamente a la confianza que habrán merecido de la Academia.

Nombrados que sean los redactores, deberán formar desde luego un índice general de los papeles de la Academia, y entregarán un exemplar firmado del secretario para evitar todo extravío. Formado este índice general, deberá continuarlo el secretario, añadiéndole todos los escritos que presentaren los socios después de su formación, y dará noticia de ellos a los redactores para el desempeño de su comisión.

Será también obligación de los redactores separar las mejores piezas que haya en el archivo de la Academia y sean dignas de publicarse, extractar las que fuesen menester, ponerlas exactamente conformes a la ortografía castellana de la

890. Que foren Pere Pont i Antoní Esteper (jpart. 20/IV/1804).

Real Academia Española y variar qualquiera voz o frase que no sea perfectamente arreglada a la gramática y diccionario de la misma Academia.

Antes que se publique qualquier obra de algún socio que aún viva se la remitirán los redactores, si es que se sepa su paradero, para que la revise, enmiende o ratifique lo escrito; y antes de toda disertación, discurso, memoria o poesía, se advertirá el día, mes y año que se leyó en la Academia y el nombre y apellido del autor, a no ser que éste quisiese ocultarse por modestia.

Todo número o semanario, a fin de que salga con la perfección y exactitud que corresponde al honor y fama de este real cuerpo, deberá ser revisado por dos académicos, de los cuales el uno será nombrado por la junta particular y el otro será elegido por escala de antigüedad le corresponda, empezándose por el *antiquior* y baxando progresivamente hasta el más moderno de los asistentes en Barcelona. Los revisores deberán examinar el semanario con mucha escrupulosidad, advertir a los redactores qualquier cosa que les ofenda y variar de común acuerdo la expresión o frase o palabra que fuese necesario. Si alguna vez sucediere lo que no debe esperarse, que no pudieran convenirse los redactores y revisores, se suspenderá la publicación de aquel número, se pasará a la junta particular para la debida aclaración y se publicará quando estuviesen zanjadas todas las dificultades.

Para éstos y semejantes casos tendrán siempre los redactores prevenidos documentos o diplomas inéditos pertenecientes a la historia de España y, particularmente, a la de Cataluña, puestos ya con sus notas y arreglados también otros materiales para llenar el número del semanario detenido.

Al fin de cada semanario se pondrá: «Visto por los socios D. N., D. N.», para que salga más autorizado al público y conozca éste todos los héroes literarios a quienes es deudor de tan útiles producciones.

La impresión deberá hacerse a costo y costas de la Academia, a fin de que los números que no se despachen queden a beneficio de la misma Academia, los que podrán encuadernarse quando pareciere a los redactores y aprobare la junta particular.

En todas las dudas y tropiezos que se les presentaren acudirán los redactores a la junta particular, a la que cada seis meses deberán rendir cuentas y, de lo que resultare líquido, se les dará una quarta parte, otra quarta parte a los revisores de los números publicados en aquellos seis meses, y las dos restantes se aplicarán al fondo de la Academia. Del producto que resultare líquido de la venda de los números sobrantes encuadernados, pertenecerá un tercio a dichos redactores y los otros dos a la Academia.

La Junta de asuntos es preciso que trabaje incesantemente en distribuir los más análogos al objeto y fin primario de la Academia, y a proporcionar materiales útiles a los redactores, quienes deberán entregarle un exemplar del índice que formarán para su régimen y gobierno.

Establecida así la cosa, creen y esperan los comisionados que todos los socios prohiarán el semanario como miembros principales de la madre que lo produce, que procurarán su buena reputación y despacho y que, si advirtiesen algún defecto, lo avisarán reservadamente a los redactores, pero en público procurarán excusarlo.

También esperan que, con este motivo, se reanimarán todos los individuos de este sabio, ilustre y respetable cuerpo, trabajarán incesantemente asuntos dignos de acreditar el semanario y conservar el honor de la Academia y le procurarán copias exactas de documentos, diplomas e inscripciones antiguas, único fundamento sólido para escribir con acierto la historia.

Barcelona, 14 de gener de 1804. Excelentísimo señor. Por los quatro comisionados; como *antiquior*,

Juan Sans y de Barutell

DOCUMENT 9: Reflexions sobre les censures dels discursos acadèmics, especialment les d'aquells que es refereixen a la història de Catalunya

a) Antoni Alegret, *Proposición del zelador* (1805)⁸⁹¹

La historia de Cataluña, que tantos años ha tiene vuestra excelencia empeñada su palabra dar a luz con la posible exactitud, si bien en el día ha de ser el blanco de sus desvelos, pero no debe serlo de exponer a sufrir las agudas saetas de la crítica los que se dedican con esmero a escribirla. No cree el zelador equivocarse quando se persuade que, para adelantar en una obra de esta naturaleza, que precisamente ha de formarse de materiales ministrados por diferentes manos, sacados del seno de la más remota antigüedad, más aprovecha la investigación continuada y flemática, que no la desazona el tropezar con especies inconducentes o poco seguras al intento, que la crítica fogosa e impaciente, que reprocha y desaprueba lo que no se adapta a sus deseos y, a veces, a su modo de pensar. Aquella, con suave tolerancia, anima al rebusco de noticias; ésta, con desabrimiento o acrimonia, estorba el pasar adelante. [...]

Los motivos en que funda el zelador esta instancia [*la necessitat d'assenyalar uns límits a les censures i proposar-ne una reforma*], en addición a los que acaba de insinuar, son: que el estatuto 18, que manda la formación de censuras, no exige que sean otras tantas disertaciones de los asuntos sobre que recaen, ni que se aventajen en erudición a los papeles censurados, como se ha experimentado algunas veces. Si fuese posible penetrar la intención con que se escribió el estatuto,

891. Proposta reproduïda íntegrament a l'acta de la junta general de 20 de març de 1805; ARALB, I-III-1: *Registro de las juntas generales celebradas por la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona durante el tiempo que ha sido secretario de ella el señor barón de Serrahí*, fols. [49r-50v].

hallaríamos seguramente la reprobación de esta práctica digna de reforma, introducida con gravamen de los revisores y estorvo de aceptar un cargo tan complicado en la excución de sus funciones; y lo confirma el que tiene contra sí la seguida por nuestros antepasados, que reducían sus censuras al escrito en media oja y, a veces, quartillo de papel, formándolas a modo de notas o adiciones marginales.

De esta importante reforma, entiende el zelador resultarían muy favorables efectos y, principalmente, se cortarían todas las ocasiones de parcialidad y emulación más propias de escuelas destinadas a la instrucción de la juventud que de Academias formadas de veteranos en la carrera literaria; a lo que se añade la reflexión que el título de académico se hace apreciable por lo que facilita y proporciona a un literato el comunicar con otros de su clase las luces adquiridas en la dilatada carrera de sus estudios, templando con estas concurrencias los desagradables efectos que le causan los obstrusos y nada amenos a que por su profesión debe dedicarse; si semejante aliciente sirve a muchos de excitarlos a sacrificar algunas horas de descanso en obsequio de la Academia, les retraherá de continuar luego que observen que, con su trabajo y vigilia, se procuran medios para ohir como delante de una asamblea de sabios se descubren sus inadvertencias o reprueban sus opiniones, sea con suavidad o sin ella. [...] El resultado de estas producciones, por lo regular, es la obstinación en las opiniones, efecto del amor propio, introducirse el espíritu de partido y abandonar el trabajo literario y caer la Academia en la inacción, pronósticos de su ruina.

En vista de todo, hace presente el zelador que, para el bien y utilidad de la Academia, convendría que se prescribiese para las censuras un método breve, sencillo y uniforme, sin personalizar ni hacer mención en ellas del autor de la obra que se censura, sea en seguida o no, de la lectura de aquella, presindiendo de hacer mérito de haber el autor de la obra averiguado la verdad de las noticias históricas o ignorarla, de si ha escrito según las reglas o sin ellas, sí únicamente ocuparse el revisor en manifestar a la Academia lo que opina sobre el punto del día; es decir, que la censura no debe recaer con relación al autor y al papel que le ha precedido, sí únicamente al asunto de que se trata en él.

De lo que concluye el zelador puede adoptar la Academia el método insinuado: a más de conseguir con mayor facilidad el fin que se propone en las censuras, evitaría desazones y molestias a los revisores, animaría a los socios a dedicarse al cumplimiento de sus encargos en adelantar la historia de Cataluña y aseguraría su estado permanente. El tomar resolución sobre el particular es, en la actualidad, de la mayor importancia para la Academia.

b) *Dictamen sobre censuras*, del baró de Sarraí (secretari) i Cir Valls (1805)⁸⁹²

Supuesto el estatuto de la censura, y que sólo se trata de que los censores den su dictamen sin mezclar personalidades, expresiones fuertes o improprias de una crítica social y que sólo aspira a aclarar y asegurar la verdad, singularmente en lo que corresponde a la historia de Cataluña, cuya veracidad y autenticidad debe procurar la Academia por todos medios, parece:

1º. Que los censores deben omitir exordios y racionios que sólo sirven de exornación y son ajenos del asunto.

2º. Que no deben criticar si el escritor ha bebido en buenas fuentes ni culparlo de que no haya visto otros autores de los que cita o expresiones que, de los mismos, no haya reparado.

3º. Que haga mención de las irregularidades o contrariedades que acaso se noten en el escrito, en los términos más sencillos y que prescribe la buena crianza.

4º. Que, en el caso de que reconozca el censor que el asunto no queda con la claridad que se necesita, diga sin afectación que le parece que el asunto debía aclararse más en éste u otro punto, y aun que deberían pedirse nuevas disertaciones, etc.

5º. Que estas reglas, con el formulario que sigue, deban entregarse a los censores quando se elijan, devolviéndolas al secretario quando hayan acabado su oficio.

Fórmula a que podrán arreglarse los señores revisores en sus censuras

Excelentísimo señor:

De orden de vuestra excelencia de (la fecha), he leído el discurso sobre ... (podría suprimirse el nombre del autor) y lo hallo ajustado a los puntos de historia ..., con arreglo al dictamen de los autores más clásicos y apoyado en su autoridad y demás monumentos que se producen. Sólo reparo que tal especie ..., a mi parecer, se opone a lo que dice tal escritor en tal parte (se cita), quien afirma ... o al diploma ... (cítese) o al monumento ... (cítese) en que se ve que ... o que tal autor que lo asienta no es de la mejor nota ni crédito en esta parte (puede darse la razón) o lo copió de tal y tal que, según el voto de los críticos, no son de toda veracidad.

Pudiera acaso añadirse, para su ilustración y confirmación de la verdad, que se intenta demostrar en este papel lo que asegura tal escritor ..., etc.

Éste es mi sentir y lo firmo en (la fecha),

N.

Nota: A este tenor, pueden pueden censurarse las piezas poéticas con arreglo a los preceptos de la poesía y las oratorias, según las de la elocución.

892. *Ibidem*, fols. 52r-53r. Dictamen datat a Barcelona, 3 de juliol de 1805, llegit en jgen. 17/VII/1805. Hi ha còpia al lligall I-III-3.

2.2. ENTORN DE LA HISTÒRIA DE CATALUNYA

DOCUMENT IO: Materials per a la confecció de l'epítom de la crònica de Jeroni Pujades. *Notas o resumen de una censura del doctor [Josep] Viñals de la Torre sobre la obra de Pujades Historia universal de Cataluña. Dita censura és un assumpto acadèmic que se trobà entre los que jo hagut de arreglar*⁸⁹³

Lo primer y segon capítol explica lo que-s conté en la història sagrada; són exempts de tota crítica.

Cap. 3. Del primer poblador de España.

Cap. 4. En la història de Canigó y transcriptió que fé[u] Pedro Bercorio, y en lo demás.

Cap. 5, 6, 7. En quant pretén divir des del principi la España; tot ho té per fabulós.

Cap. 9, 10 y los demás del llibre primer. Axí mateix y diu que en tot lo que se refereix en dits capítols no-s troba ni notícia ni conjectura ni adminícul que fúndia lo que expressa. Sols són notícias que donaren los primers que escrigueren després de millars de anys.

En lo segon llibre comensa lo temps obscur, a saber: des del cap. 1 fins al 12 y fins que los ca[r]thaginesos vingueren a España. Y aquest temps és excessivament obscur, pués de est temps no-s troba res que fundaméntia la història.

Des del capítol 12 al 29 continua la obscuritat, però ab alguna llum mendigada dels historiadors romans, en quant estos se rozan ab los fets de España.

Lo cap. 29 y següents fins a la fi del segon llibre són obscurs però ab alguns graus més de llum, derivada del augment de la història romana.

En lo llibre tercer comensa la història ab la llum que pot pèndrer de la romana. Però, com ni de la mateixa història romana no-s poden tràurer notícias individuals o particulars de la constitució de lo que vuy és Cathaluña ni en lo civil ni en lo econòmic govern, ni magistrats ni regnes, perquè los historiadors romans se limitan a sos fets propis, y sols de estas cosas donan notícias en lo que pertany a sas conquestas en la Grècia y Àsia, ho té també per temps obscur tot lo de aquest llibre, del llibre tercer fins al cap. 38, en què se referixen las guerras dels romans y carthaginesos, perquè, en tot est temps, no sabem quina forma de govern tenia Cathaluña, ni de quin modo manàban los carthaginesos, ni de quin los romans, pués en la mateixa sèrie de la història se veuen reys instituïts en diferents partits, que, segons los temps, ja éran de la part dels romans, ja dels carthaginesos.

Des de la expulsió dels carthaginesos y des del temps en què tranquil·lament dominaren a España los romans, reduït est continent a una província consular

893. ARABLB, Papers sense catalogar.

després de la expedició de Catón, encara per lo particular de Cathaluña, comensa lo temps històrich y por lo judici córrer ab alguna probabilitat, pués coménsan a ser més abundants las notícias de las històrias romanas.

DOCUMENT II: Lletra de Josep de Sagarra, que acompanya part del tractat d'inscripcions. Sobre les inscripcions romanes⁸⁹⁴

Excelentísimo señor:

Señor: Hallándome con el honor de otro de los académicos de la Academia de las Buenas Letras de Barcelona, se destinó a mi encargo recoger todas las inscripciones romanas que podían encontrarse en Cataluña y de que hazían memoria los autores nacionales y de otras provincias, acompañándolas con una disertación que sirviese de regla a su propia inteligencia en lo perteneziente a la ética, religión, magistrados y militar de los romanos, sirviendo la noticia en estas partes de luz a su inteligencia y que assegura el fruto de las noticias en lo historial y político en España y en los antiguos tiempos que puede prometerse de su recopilación.

He entreoído que, de orden de su magestad (que Dios guarde), comunicada al cavallero intendente en esta provincia, se havían de inquirir y recoger las inscripciones, medallas y documentos antiguos en esta provincia. Y, teniendo sólo perfecta la recopilación de las inscripciones que hasta aora he encontrado y aún no perfectamente concluida la disertación, me [ha] parecido remitir a vuestra excelencia esta recolección ba[s]tantamente numerosa que ha anticipado la ex[pedi]ción de la real orden, para que vuestra excelencia quede [cer]ciorado de ella y de su autor. Y a conciderar vuestra excelencia que pueda servir la disertación, destinada a su inteligencia, que espero concluyr dentro dos meses, tendré el honor de remitirla a vuestra excelencia si me lo permite su benignidad, no teniendo otros dezeos sino que mis fatigas sirvan al público y sean del agrado de su magestad y de vuestra excelencia.

Dios guarde y prospere, etc.

[Josep de Sagarra]

DOCUMENT I2: Ignasi Torres i Amat *et al.*, *Plan para la historia de Cataluña* (1804)⁸⁹⁵

894. Conservada al 25è lligall («Inscripciones romanas»). Aquesta carta apareix tallada d'un costat; per això, opto per reconstruir-ne alguns fragments indicant-ho entre claudàtors.

895. Transcriu la còpia autògrafa de Torres i Amat, conservada al lligall I-III-2. N'hi ha una còpia al *Registro de las juntas generales...*, pàgs. 39-44. Aquest pla, datat a Barcelona, 14 de juny de 1804, està signat per la Junta de asuntos, integrada per Joaquim Esteve, Cir Valls, Antoni Forts i Ignasi Torres.

Excelentísimo señor:

En cumplimiento de la comisión con que se dignó honrarnos vuestra excelencia con el acuerdo del día 24 de abril, tuvimos varias sesiones sobre el método más útil que debíamos proponer para la distribución de los asuntos académicos.

Hemos tenido siempre a la vista el fin principal a que deben dirigirse todos los afanes de vuestra excelencia que es la formación de la historia de Cataluña, y hemos examinado las listas de los muchos asuntos que se han distribuido y trabajado hasta ahora con este objeto desde la junta general de mayo de 1752. Estamos bien persuadidos que, publicándose en el periódico semanario las eruditas y sabias disertaciones que sobre varios puntos de nuestra historia han trabajado nuestros antecesores, y aun las relaciones, sucintas, pero verídicas de los sucesos más memorables, como de la entrada y expulsión de los moros, se prepararán los ánimos de nuestros paysanos, y aun de los extranjeros, para recibir con más docilidad la historia crítica del Principado de Cataluña.

Pero, considerando que el mejor medio para llegar al fin y consecución de tan digna empresa es el empezar, según el dicho de Horacio «dimidium facti qui coepit habet», y siguiendo las huellas de nuestros dignísimos mayores, proponemos a vuestra excelencia la idea de distribuir los asuntos arreglados a los dos objetos de semanario y de historia que forman el principal de la Academia; para que, al mismo tiempo que se averiguan con certitud los hechos y puntos dudosos de nuestra historia, se vaya formando desde luego con los mismos papeles un *Ensayo de la historia de Cataluña*. A este fin, mientras algunos académicos trabajan disertaciones sobre los puntos más controvertidos, y algunas poesías con que amenizar la lectura de los trabajos serios, se podrán repartir a otros socios los artículos u capítulos de la historia proyectada, para que llenen lo perteneciente a aquel título con las doctrinas que se hallan ya recogidas en la Academia (cuyas disertaciones, baxo recibo, podrán entregárseles), y añadan lo que sea asequible para la mayor solidez e ilustración. Pero que esto sea con uniformidad, arreglándose todos a las leyes que tiene establecidas vuestra excelencia en el tomo impreso de *Observaciones sobre la historia* y a las que se sirva prevenirles en adelante.

Quedamos bien persuadidos de la máxima que adoptaron nuestros mayores de que la historia publicada por la Academia debe fundarse sobre hechos y documentos los más sólidos y seguros, despreciando altamente no sólo todas las fábulas de los falsos cronicones de Flavio Dextro de Barcelona y del Liberato de Gerona, sino aun más las preocupaciones vulgares y consejas de viejas que la nimia credulidad de algunos de nuestros autores, como Barellas, Pujades, Roig y otros, han esparcido entre la multitud del vulgo, y debe procurar la Academia desarraygarlas. El mejor medio nos ha parecido que sería solidar nuestra historia con los diplomas, lápidas y documentos antiguos, de que abundan nuestros archivos e iglesias; y, a este fin, procurar desde luego una colección de los más

interesantes y publicarlos con las mejores disertaciones de los mismos puntos, dudosos hasta ahora, en el semanario periódico. Y aun hemos formado la idea de publicar después, como apéndices de la historia de Cataluña, a imitación de Natal Alexandro y de Masdeu, las mismas disertaciones académicas en que se fundan los puntos más controvertidos que, en el cuerpo de nuestra historia, se habrán relacionado con una o dos de las principales pruebas. Por exemplo: después de haber dicho en la historia que Carlo Magno vino a Cataluña y que son fundaciones suyas tal iglesia y tal monasterio, podrá imprimirse a la fin del tomo la disertación académica que trata el punto difusamente y *pro dignitate*.

Hemos reflexionado también sobre las dificultades que podrán ocurrir por la diversidad de estilos, diversidad de opiniones y dificultad de llenar muchas veces con tino el párrafo u artículo señalado. Pero todas nos han parecido superables, y las hemos desestimado como muy inferiores a la utilidad del objeto principal de la Academia. Ni debe arredrarnos, después que han trabajado tanto nuestros sabios predecesores, el formar un ensayo y aun la historia crítica de nuestro Principado, hallándonos reunidos en esta Academia, quando vemos que la constancia y aplicación de un hombre solo escribe y publica la historia crítica de muchas provincias y reynos, o toda la historia de la Iglesia universal, como lo han hecho nuestros paysanos Masdeu y Amat. Si el ensayo saliere como esperamos, podrá luego la Academia comisionar uno, dos o más socios que, retocando los libros, capitulos u artículos, den la última mano y dexen toda la historia con un estilo claro, conciso y magestuoso.

Pero antes, es preciso que vuestra excelencia resuelva el plan, idea o distribución de esta historia de Cataluña. Nosotros hemos observado que hace más de 40 años que se encargaron algunos académicos de proponer un plan de la historia del Principado para poder arreglar según él la distribución de los asuntos. Hemos visto que se repitió muchas veces el mismo encargo, pero no sabemos que se haya propuesto todavía. Para desempeñar con acierto la distribución de asuntos que vuestra excelencia se ha servido confiarnos es indispensable. Nos atreveremos a proponer el siguiente, después de haber reflexionado sobre los que han seguido los más célebres historiadores, singularmente Rollin y Crevier. Es esta idea de un autor catalán, el padre Gil, jesuita, que la puso en práctica mucho antes que la publicara el célebre Bacon de Verulamio en Inglaterra y que los autores de la enciclopedia francesa la vendiesen como original de aquel inglés.

Aprobada por vuestra excelencia ésta u otra mejor idea o distribución de la historia de Cataluña, y la división en épocas, que sirven como descanso, para refocilar el ánimo y la atención de los lectores, se podrá arreglar la distribución de asuntos y formar-se con éstos, insensiblemente, un ensayo. A lo menos, se logrará que los asuntos no se repitan y que se observe un orden u método seguro y constante, sin el qual casi se hacen inútiles los trabajos de los académicos.

Historia de Cataluña: natural, política, eclesiástica y literaria, dividida en quatro tomos

Época primera. Los 19 siglos desde la población de este país hasta el siglo 3º antes de Christo, en que vinieron los romanos.

- 2a. Los siete siglos que gobernaron los romanos este país.
- 3a. Los tres siglos de los reyes godos, y casi uno del dominio de los moros, hasta que en el año 797 empezó Cataluña a tener gobierno propio con los condes de Barcelona.
- 4a. Gobierno de los condes hasta que reunieron nuestros soberanos los reynos de Aragón que traxo en dote doña Petronilla.
- 5a. Gobierno de nuestros reyes de Aragón hasta que doña Isabel nos traxo en dote los reynos de Castilla.
- 6a. Desde los reyes católicos don Fernando y doña Isabel hasta el 1800.

Historia natural de Cataluña

Introducción

Descripción geográfica de Cataluña: situación, altura, clima y límites de este país; nombres que tenía antes de llamarse Cataluña; montes y ríos principales y correspondencia de los nombres que antiguamente tuvieron.

Libro 1º. Reyno animal

Cap.º 1º. De las varias especies de aves que hay en Cataluña

- § 1º. De las aves domésticas y utilidad de sus crías
- § 2º. De las aves silvestres estables y que hacen sus crías en este país
- § 3º. De las pasajeras que viven algunos meses en Cataluña
- § 4º. De las cacerías, lugares y modo de hacerlas antiguamente y en estos tiempos
- § 5º. De los pequeños insectos volátiles, como abejas, avispas, crisálidas, mosquitos, mariposas, palomillas, etc., que se crían en este país
- § 6º. De las virtudes medicinales de algunas aves

Cap.º 2º. De las varias especies de peces

- § 1º. De los peces de lagos y ríos de Cataluña, como pagel, anguilas, barbos, truchas, sabogas, etc., con la correspondencia de sus nombres catalanes
- § 2º. De los peces del mar de este país, como luz, lenguado, congrio, etc., etc.

§ 3º. De los peces pasajeros en nuestro mar, como atunes, sardinas, etc.

§ 4º. De las pescas en los ríos, lagos y mar de este país

§ 5º. De los animales amfibios y algunos insectos acuáticos

Cap.º 3º. De los animales terrestres

Libro 1º. Etc., etc, etc.

Libro 2º. Reyno vegetal

Libro 3º. Reyno mineral

Historia política

Época de los condes de Barcelona

Cap.º 1º. Expulsión de los moros de Barcelona por el conde Guifredo el Velloso

2º. Constitución política o gobierno de Cataluña en esta época

3º. Leyes que se formaron con el nombre de *Usages* y de las que se reformaron o conservaron de los godos

4º. Del conde Wifredo II o Bor[r]ell: sus victorias de los moros, sitio y rendición de Barcelona

5º. De los condes Wifredo III y Mirón, que reynaron juntos, y conquistas de Solsona, etc.

6º. Del quinto conde Raymundo Borrell, y victorias de los catalanes contra los moros de Córdoba

7º. Del conde Berenguer Borrell [=Berenguer Ramon] y victorias contra los moros en Ripoll, etc.

Cap.º 8º. Del conde Ramon Berenguer I

§ 1º. Conquistas del Llobregat, Panadés y Tarragona del poder de los moros

§ 2º. Casamiento segundo del conde con Almodis, y victorias en Aragón

§ 3º. Cortes de Cataluña, guerra contra los moros de Castilla y muerte del conde

Cap.º 9º.

§ 1º. De los dos condes Ramon Berenguer y Berenguer Ramon, que dexó igualmente soberanos su padre

§ 2º. Pasa en conde Berenguer Ramon con muchos catalanes a la conquista de la Tierra Santa, y muere allá, en 1092

Cap.º 10.

§ 1º. Del conde Ramon Berenguer III, llamado el 5º y IX de los condes de Barcelona

§ 2º. Conquista de Mallorca, Menorca e Iviza

§ 3º. Victorias contra los moros de Lérida y Tortosa

Cap.º II. Del conde Berenguer IV y su casamiento con doña Petronilla de Aragón

Cap.º 12. De los condes de Urgel, de Besalú, de Ampurias, etc.: su origen, poder y extensión de sus condados

Historia eclesiástica

Época de los condes

Cap. 1º. Del estado de la religión católica y demás religiones o cultos en Cataluña al principio de esta época

Cap. 2º. Episcopologios

§ 1º. el de Barcelona

§ 2º. el de Vique

§ 3º. el de Gerona, etc.

Cap. 3º. Fundaciones de iglesias y monasterios de Ripoll, Las Abadesas, Monserrate, San Pablo, Santa Ana, Campredón, etc.

Cap. 4º. Reedificaciones de las catedrales, de iglesias de Barcelona, Besalú, San Miguel, etc., etc., y sus consagraciones

Cap. 5º. Santos que hubo en Cataluña, principalmente san Olegario

Cap. 6º. De los muchos mártires y persecuciones en esta época

Cap. 7º. Concilios que se celebraron en Barcelona, Besalú, etc.

Cap. 8º. Invención y traslación del cuerpo de santa Eulalia y de otros muchos

Cap. 9º. Disciplina eclesiástica, breviarios propios de nuestras iglesias; admisión del oficio romano y de la religión de los templarios;

Historia literaria

Época de los condes

Cap. 1º. Lengua que se hablaba en este país

Cap. 2º. Escrituras y documentos que se conservan de esta época

Cap. 3º. De los estudios públicos o Academias

Cap. 4º. Autores catalanes de aquella época: teólogos, médicos, poetas, etc.

Cap. 5º. De los progresos que hicieron las ciencias en Cataluña y de las invenciones del tiempo de los condes

Cap. 6º. Tábulas cronológicas de toda esta época

Nota: Se ha presentado la idea de la historia de Cataluña en la época de los condes de Barcelona porque la última distribución y lectura de asuntos que se hizo en la Academia (insiguiendo la formación de la historia) ya llega hasta Carlo Magno.

DOCUMENT 13: Carta de Joan Baptista de Ferran sobre la importància de la història de Catalunya i constatació que fou escrita en català⁸⁹⁶

Ulldecona, 12 mayo de 1805

Muy señor mío y amigo:

Una edad adelantada, una tos larga y molesta y una confusión de asuntos domésticos han sido la verdadera causa de no remitir con la presteza que deseaba la lista de libros que vuestra merced me pidió en su carta de primero de enero.

AQ va lo que tengo conveniente a la historia de Cataluña. Y nos podemos gloriar de que todo quanto hay antiguo de historia de la Corona de Aragón, todo se deve a la aplicación y trabajo de nuestros catalanes, y que todo está escrito en nuestro idioma catalán y que éstos han sido los originales de que se han aprovechado aragoneces y valencianos en lo que han escrito posteriormente.

Tengo una colección igualmente completa de las historias generales de la corona de Castilla, de las historias particulares de sus ciudades y de las crónicas de sus reyes.

Trabajen vuestras mercedes en la ilustración de las cosas del principado y hagan conocer que, así como nuestros historiadores llamocinos fueron los primeros en contar los hechos famosos de mar y tierra de nuestros reyes de Aragón y de toda España, así también nuestros poetas trobistas fueron los primeros en cantar la lira muda de todos los siglos bárbaros.

Deseo que vuestra merced se mantenga bueno y que, asegurado de nuestra amistad y verdadero afecto, me mande en quanto le ocurra y yo pueda.

Besa la mano de vuestra merced su más seguro servidor,

Juan Bautista de Ferran

Señor barón de Serrahí.

DOCUMENT 14, amb noves informacions sobre la història de Catalunya de Pau Ignasi de Dalmases; papers intercalats al manuscrit intítulat *Annales del Principado de Cataluña*⁸⁹⁷

a) Ressenya favorable de l'obra, feta per Thomas Fatjó, *Al señor don Pablo Ignasio de Delmasses y Ros, coronista del Principado de Cataluña* (c. 1710).⁸⁹⁸

Haviéndome cabido la fortuna que, antes de salir a la luz pública, viesse el tomo de los *Anales de Cataluña*, que ha compuesto vuestra señoría como coronista de ditxo Principado y que puede obtenerle méritamente entre historiadores

896. Al lligall I-III-2.

897. ARABLB, ms. 3-1-25.

898. Tot i que hauria d'estar al darrer plec del ms., es conserva com a 29è lligall, núm. 2. No copio les citacions literals que hi ha al marge, en què es fonamenta la recensió.

antiguos y modernos, si bien se me ofrece a la memoria que, a cierto filósofo, author de un encomio de Hércules le preguntó Antalcidas: «¿Quién es el que a Hércules vitupera?», pareciéndole era superfluo alabar al que a una voz todos aplaudían; y que, asimismo, al tributar a vuestra señoría algún elogio por tan grande obra se me podría, con razón, dezir: «¿Quién es el que tal author no celebra?», juzgando mis líneas por más que inútiles a quien, en lengua de todos, la fama encomia, me motiva, esso mismo, de ditxo libro al aplauso. Porque, si dize san Juan Chrisóstomo, que ninguno, aunque fuesse ciego, se atrevería a mantener que es obscuro el sol, avergonzándose de contradize a la opinión de todos, ni ay quien culpar presume al que, por sus prendas y heroycos hexos, es de todos aclamado, haziéndose universalmente voces expressivas del relevante concepto riene formado de vuestra señoría por sus estudios y obras, particularmente, por la que, con tanta erudición y cabida, escribió de la patria de Paulo Horozio.

No ha de ser, no, en mí solamente el silencio que culpable fuera, y sin excusa, después de haver visto, como dixe, el nuevo libro de vuestra señoría, dignándose fuesse de los primeros que le leyessen, haviendo tratado conmigo diferentes vezes de su contenido, con su trato deshexo los nublados de mi ignorancia y dándome a conocer que, aunque tuvo Plinio por muy arduo dar novedad a las cosas viejas, authority a las nuevas, resplendor a lo olvidado y claridad a lo obscuro, tan junto lo hallo todo en este libro que, passando del mirar al admirar, y consagrando en sus aras mi admiración por atrás, muy justo será diga, con Marcial, ser todo él lo más perfeto.

Lo que ha aprendido vuestra señoría no perdonando ni a gastos ni a trabajos, nos lo enseña francamente, sin tener invidia de que lo sepamos, observando literalmente el dogma de san Basilio. Lo que vuestra señoría en diversos authores ha leído, lo ordena para su historia con orden maravilloso y, así como las abejas cogen de una y otra flor, para labrar sus panales, de varios y exquisitos libros ha sacado las noticias para presentarnos tan dulce plato, imitando verdaderamente de Séneca y de Oven los preceptos. Está todo lo que dize tan aprobado o con instrumentos authénticos o con autores selectos que parece escribirlo con pluma de ellos, pudiendo dezir, con Justo Lipsio: «Las piedras y madera para formar el edificio a otros pido, pero la construcción únicamente es mía; arquitecto soy, que de otras partes saco la materia y, no por esso, se han de apreciar menos mis tareas, que no son mejores las telas de las arañas, por ser totalmente propias, que las dulçuras de las abejas, por ser xupadas de las flores».

¡Oxalá lo hiziesen de esta suerte los demás, y que no escriviessen con tan frívolos fundamentos o con aquellos que sólo les dicta su capritxo! No huviera la confusión que, en las historias, se encuentra. Para remover ésta pone todo cuydado vuestra señoría tanto el cuerpo de esta historia como en las *disceptaciones que fo[rma]* a parte, acrisolando los authores han escrito de la

materia contiene dítxo volumen, replicando con tanta energía y gestando con tanta fuerza de razones las más fundandas de ellos, que se puede muy bien dezir, con Ennodio, no se halla a sus réplicas qué se diga en contra, ni a sus ojecciones solución que equivalga; y con ventajas tantas quantas en sí trahe el convencerlos con sus escritos propios, como de ordinario lo haze vuestra señoría, o con tan fuertes conjeturas que valen por eficazes pruebas, mientras no conste lo contrario.

Finalmente, en lo principal de la historia, que consiste en expressar las causas de los sucesos, notar el tiempo en que acontecieron y escribir sinceramente la verdad, primer móbil y alma de ella, no tiene vuestra señoría a quien posponerse, tratándolo todo con tan eloqüente estilo que él, por sí solo, convida a que lea mutxas vezes lo que se leyó una. Es agradable el comercio de aquellos escritos por autores doctos, dize Ennodio, en quien resplandece la pulidez del bien hablar, en quien, a más de la doctrina, se adorna con arte el idyoma; y, aunque no ignoro escribe Vives que a la historia le basta que contenga y exprima la verdad, con todo, lo plácido y dulce del estilo detiene al lector para que se entretenga en querer saber lo que se trata en ella. Porque, ¿quién se cança, dize, de leer a Livio, a Tácito o al Tucídides? ¿Quién no toma mutxas vezes en manos dítxos autores para volverlos a leer otras tantas? Lo mismo sucederá al que leyere el referido libro de vuestra señoría, inferior en nada a los sobredítxos; quanto a mí, lo asseguro en ésta y en qualquier obra compuesta por vuestra señoría, que entre tanta erudición mire en su numerosa y selecta librería donde tiene para Apolo qué estudiar y para todas las musas qué aprender, [...] dexarles qué desear las delicias del Pindo ni el Parnasso, palabras son del padre Grau, en sus máximas; fue la de vuestra señoría la que me pareció mayor, pudiendo exagerar aquí Marcial, como del palacio de Augusto:

Haec, Auguste, tamen quae vertice sydera pulsat,
pat domus est coelo, sed minor est domino,

y yo dezir sin hipérboles que, si dítxosos son los que entran en casa de vuestra señoría, por estar entre personas como allá decía el Criticón, y en casa que huele a hombres entre vestigios tantos de discreción, entre tantos libros, preciosas alaxas de los entendidos, para quien son ellos el jardín mejor, el Aranjuez más florido y el combite más delicioso, donde se recrea el entendimiento, se enriquece la memoria, se alimenta la voluntad, se dilata el corazón y el espíritu se satisface; igual fortuna es para los tales gozar de la sabiduría de vuestra señoría, y entre tantos dones como en exquisitos libros congéneros y de quando illustre les ofrece comunicarles su saber proprio no es el menor, aplicándose muy bien lo de Marcial:

Sed licet haec primir nivibus sint aemula donis,
non sunt Parthenio candidiora suo.

Todo lo que hasta aquí ditxo ofresco a vuestra señoría como tributo debido a su gloria; tributo, como ofrenda a su mérito destinada, ofrenda de alabanzas verdaderas para un héroe lo más apreciable, tributo de agradecimientos merecidos, para mí lo más inexcusable. Creyendo que, así como ay mutxas cosas las cuales no quiere Dios hazerlas por sí solo porque no digan que es Señor absoluto, ni tampoco las quiere hazer por manos de hombres poderosos, porque no digan que se aprovecha del favor humano y viene después a hazerlas por manos y industria de algún hombre abatido de la fortuna y olvidado entre los hombres, en lo qual, muestra Dios su grandeza y emplea su noblesa, como escribe Guevara en sus epístolas, llevando mutxos exemplos de grandes hombres, que, de los menores se valían para sus fines y, de ellos, tomaban parecer y consel[io], de la suerte misma se ha hetxo conmigo. El menor servid[or suyo],
 doctor Thomàs [Fatjó]

b) Carta anònima [però atribuïble a Domènec Fèlix de Móra i Areny, segon marquès de Llo]:

Excelentísimo señor:

Graduará vuestra excelencia, y con razón de arrojó, mi atrevimiento de lanzarme a una empresa tan superior a mi notoria corta habilidad y débiles fuerzas, como es lo ocurrido en nuestra Cathaluña desde el año de 714 hasta el de 768, que se ha servido vuestra excelencia señalarme.⁸⁹⁹ Creherá, tal vez, que es facilidad el haverme encargado de su averiguación y que estaré poseído de aquel espíritu de muchos que nada les acobarda y que, como precedan grangearse el concepto de que son ábiles y buenos para todo, no sienten después el desayre de quedar mal sin desempeñarse, y muchas vezes sin empezar aquello que, con tan poca reflexión avían proyectado y facilitado. Pensará alguien que quiero envanecerme y lucirme con lo que sobre la expressada época comprehensivo del tiempo en que más absolutamente dominaron los moros en este pahís⁹⁰⁰ tiene trabajado vuestra excelencia en sus papeles y assumptos dispersos por varios de sus individuos que me proporciona ver y examinar con libertad el tenerme vuestra excelencia encargada la custodia y confiada su secretaría.

Pero nada de ello, señor excelentísimo, me mueve ni me anima, pues conosco y confieso mi insuficiencia, vitupero el manifestar y querer persuadir ser uno para más de lo que puede. No pienso valerme de disertación alguna de las que se guardan en el archivo de vuestra excelencia y que en el día se hallan muchos, por disposición de vuestra excelencia, en poder de diferentes de sus individuos para su examen. Sólo el amor a este regio cuerpo, la ciega obediencia le profes-

899. Ratllat: «y en la que tanto han templado nuestros escritores sin determinar aún por positivo el año de la entrada de los sarracenos».

900. Ratllat: «el siglo octavo y principalmente relativo a la pérdida de España».

so y la ocasión de distintos fragmentos y noticias que he encontrado en los papeles de mi difunto padre y en los que guardaba de su amigo, compañero y coacadémico, el señor don Pablo Ignacio de Dalmases, me dan aliento para encargarme y presentar a vuestra excelencia la noticia de los successivos del tiempo se me ha confiado.

Protesto a vuestra excelencia que no quiero más gloria en el desempeño de esta obra, si lo logro, que el de haver cumplido con mi encargo de secretario o amanuense de vuestra excelencia, pues, aunque tenga el honor de coordinar y arreglar lo que encuentre trabajado o notado y de añadir a ello algunas nuevas reflexiones y noticias, todo será parto de la luz que aquellas me han facilitado y proporcionado.

c) Carta de Salvador Puig [adreçada al segon marquès de Llo]:

Marqués mío:

No hallo reparo en que empiece vuestra merced desde el principio de ese manuscrito, que es decir en el año 11 del siglo octavo, y le queda qué andar hasta el de 768 en que aconteció la muerte de Pipino. En todo este trascurso de tiempo va descrita la entrada y progresos de los sarracenos enlazados con los sucesos y noticias que forman la historia de nuestro país ya ocupado de aquellos ya en parte recuperado en varias acciones de los nuestros con ellos.

Antes pensaba que sería bastante empezar vuestra merced por la entrada de aquellos a nuestra Cathaluña, en donde va puesto el señal correspondiente, que fuera empezar dos años después o algunos más, según algunos. Pero como lo que concierne a lo general de España está muy bien descrito y ordenado, y, de otra parte, es un encabezamiento muy propio para pasar a tratar de lo de acá, me parece mejor que empiece vuestra merced desde el principio del manuscrito, y tendrá que poder continuar hasta la muerte de Pipino, en donde podrá tomar lo tocante de Carlo Magno aquel que se encargue de el resto de este siglo octavo.

No dexé, pues, vuestra merced de ir arreglando lo que baste para poder leer en la próxima Academia; y antes, si Dios quiere, tendremos tiempo de verlo y consultarlo en mi regreso. Y en el ínterin, y siempre mande vuestra merced a su
Puig

y cumpla por mí con miseñora marquesa.

[PD:] La disertación de los Nueve Varones servirá a su tiempo.

2.3. SOBRE LA LLENGUA CATALANA

DOCUMENT 15: Carta de Francesc Fossa adreçada al segon marquès de Llo entorn de les dificultats de traduir la seva oració gratulatòria al castellà⁹⁰¹

901. Lletra recollida a I-III-3. S'ha conservat una altra carta en català (datada a Perpinyà el 8 de març de 1787), que no transcriu.

Perpinyà, 20 agost 1780

Mol il·lustre señor meu,

Quedo molt agraït del bon afecte y confiança me testifica ab la sua carta del 9 del corrent. Vostra senyoria pot ser ben persuadit que miraré com a cosa pròpria lo assumpto de Llo y que compliré ab exactitud tot lo que sia de son gust.

He encarregat al doctor Elias y Sicardo la lluitió del censal y us en renovaré la memòria quand menester sia. O tinc també encomenat, en esta, al doctor Joan Roger, procurador general del senyor príncep de Montbarreny.

No tenim en esta vila que un sol religiós agustí, valentià, que escriguia bastament lo castellà. És molt vell: he reparat a fer-li traduir la mia oració gratulatòria, tement no la guustàs; però, si vostra senyoria creu la traducció necessària, só persuadit que lo doctor Balloçera o lo reverent pare fra Pla, bibliothecari de Santa Catharina, amics meus particulars, me faran lo servei de traduir-la, y vostra senyoria tindrà la bondat de pregar-los de part mia de est assumpto. Y, si era encare necessària la mia firma sobre la traducció, podria vostra senyoria me la enviar, sota lo plech del senyor intendent de Rosselló, a l'adreça següent:

A monsieur

Monsieur Raimond, etc. [...]

A Perpignan

Alguns amichs a qui tinc comunicada la mia oració volían persuadir-me de la fer estampar ací, però no he cregut fos convenient esta publicitat fins que seria aprobada per la Real Acadèmia.

Lo prego de fer entregar al doctor Josep Elias lo billet que encloc per los gastos de la legalisatió dels instrumens me tenia enviats. Besa la mà de vostra senyoria,

son afecte i segur servidor

doctor Fossa

Lo il·lustre senyor marquès de Llo.

DOCUMENT 16: Cartes en català adreçades a Josep de Móra i Catà, marquès de Llo⁹⁰²

a) De Josep Vinyals de la Torre. Sobre instruments ([Tarragona], 17 d'abril de 1755):

Mon cher:

En la nit que vingüreu en casa, diguí que entregaria los plecs que tenia. És estat ociós cansar al senyor don Ramon Ponsic y fer-lo venir en lo nom de la

902. Transcripció de les lletres conservades a ARABLB, 29è lligall, núm. 1 (a), 1-III-2 (b i c), 1-III-3 (d).

junta, fent-me la ostentosa càrrega de la comissió me havia fet la junta per est treball. La qual era sols per formar un projecte del modo com se havia de dirigir, y se llegí per primer cop en junta, entreguí codernillos y llegint los de las lletres inicials dels instruments, repetint lo «in nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti» aparagué a algun particular que éran pesadas estas clàusulas y que esso ho feia per mi sol. Comprenquí que no era a gust que yo treballàs en est assumpto y que sols se volían recollir las espècies; y, per esto, lo reduí a treball particular y per ma instrucció.

Me heu precisat en dir-li lo que de amic vos diguí en confiansa, y que no havia dit a algun. La paraula que dono la cumplo. Inklusos remeto los dos coderns y, luego de ser copiat lo tercer, lo remetré. Si me remetreu lo Mabillon, coordinaré lo que falta y se posarà en límpio; y com se anirà copiant, se remetrà. Però me haveu de fer la honrra de no fer memòria alguna de mi en la recol·lecció que se fa, ni de esta dissertació pròpria mia. Esta honrra particular mia no la vuy, y sols desitjo la honrra del públic y de la nació. A més, que fer y continuar estas expressions considero que és útil als que coménçan, y no las tinc per honoríficas als demás, ni molt ayrosas. Totom dirà que és defectuosa y poc perfeta las dissertació sobre un fet que és una part principal, que no se donà al públic.

Per amor de Déu, féu lo de Colom de sant Jaume, pués tinc un martiri contínuo. Si no apar bé la composició y executar-la, retornau-me lo procés, que se pasa de casa, lo restituiré al notari y diré que fassen lo que vùllan. Altrament, me veitg precisat a fer-lo fer de nou, a mos gastos.

Quedo sempre vostre. Y si anau a la escola, escusau-me, pués temo que no poré anar-i. Déu vos guardé molts anys, com desitjo. De casa y abril 17 de 1755.

Sempre vostre,

Viñals de la Torre

b) De Benet Viñals de la Torre (Tarragona, 15 d'octubre de 1757):

Amich y señor marquès:

Ni antes de partir de Barcelona poguí fer una visita a vostra señoria en sa torre, conforme desitjava, ni de después de haver arribat a esta, fins al present, me és estat dable escríurer-li mon felís arribu y continuació en esta ciutat. En fin, ho executo per la present y, en quant conduesca per lo servei de vostra Señoria, me trobarà sempre son major servidor.

Lo doctor Joseph me insinua, en est correu, que vostra señoria solicitava dos Monfaucons; sobre lo que dech dir-li que, de esta obra, no me quedaren en casa sinó tres o quatre tomos, que trobarà vostra señoria en la recambra del meu quarto. Los demás tomos vostra señoria me'ls embià a buscar quant se preparava lo funeral per lo excelentíssim compte de Peralada. Añadesch que, en lo

mateix puesto, trobarà també los 4 tomos de Ferreras, que són de vostra señoria y, en est mateix correu, escrich al doctor Joseph perquè fasse a mans de vostra señoria tots estos llibres.

Jo me'n portí, de orde del senyor doctor Ramon Ponsich (a qui saludo cordialment, com també a tots los demás señors de la junta acadèmica) una caxeta de llibres, que és la obra de la Acadèmia, per a que se posassen en públich estos tomos.

Confesso que sa concervació me la deuen eixos señors, pués, al passar la barca de Sant<a> Andreu, per temor no se mollassen, per la grossa riuada que venia, los traguí del carro en què anàvan y los posí dins del cotche, y abandoní los meus llibres. Estos patiren naufragi, pués se malmateren uns quants, y los de la Acadèmia quedaren salvos. Jo, al fer descobrir la caxa, pensava trobar lo preu notat en un paper<s> y, per no saber a qual preu deuen vèndrer-se, no-ls poguí entregar al llibreter.⁹⁰³ Suposo és olvit del señor don Ramon, per lo que estimaré a vostra señoria me remete los preus en est correu, a fi de poder-los fer públichs luego.

Penso podré servir en lo venider de alguna utilitat a la Acadèmia. Estos señors capitulars pretenen desetinar-me per lo arxiu de la cathedral. Ab la idea que pòrtan, discorro serà obra molt útil, però de molt treball; ab tot, lo pendré ab molt gust, sols per poder donar algunas notícias antigüas y certas a la estimada Acadèmia. Per ara, puch dir a vostra señoria que, tras de l'altar major de esta cathedral, y en la pared enalzada uns 20 palms, se troba un epitafi, que diuen és del Metropolità de Tarragona Cyprià, qui visqué y governava la Iglésia tarraconense en temps del rey Ervigio. Jo, desocupat, penso averiguar la forma de lletra y tràurer-ne un exemplar. En est arxiu, segons me diuen, s'i troba un llibre de notícias molt antigüas; lo autor és lo canonge Blanc. Veuré què cosa és.

Lo concili continua las sessions. Jo tínch el honor de ser un dels conciliars, y me persuadesch que prest se acabarà. Mil mans[?] al señor Domingo Fèlix, y a mi señora, mentres prego a Déu guarde a vostra señoria molts anys.

Tarragona, y octubre 15 de 1755.

Besa la mà de vostra señoria son major amich y servidor,

Dr. Benet Viñals de la Torre

c) De Salvador Puig (Barcelona, 13 d'agost de 1761):

No ha estat tant, señor marquès, mon sempre apreciadíssim dueño, descuit o peresa mia la falta de puntualitat en la remesa d'estos papers, com ni antes en la entrega, pués temps ha que se estan conforme van ara, sinó que me he emprès (perdoni la llibertat), de explicar, ab mon dexo, lo que ab veus no equival per a que vostra señoria se moga ab resolució o ab enfadó a rebatre las importunitats

903. El preu que apareix anotat al marge és: «6 ° pessetas los de un tomo a la olandesa; 8 pessetas los de dos tomos a la olandesa».

dels que sollicitan se imprimèscan o publiquen. És veritat que vostra señoria no ha menester per axò cap de mas insinuacions, però, a vegadas, una pedreta fa càurer la balança. Alomenos hauré, entretant, llevat a vostra señoria la ocasió de emplear sas més aprofitables reflexions en tals puerilitats, que, si-m fa dir, fins tot lo complexo de aqueixos y demés papers (exceptat un o altre assumpto) ho és, y effectivament és matèria que no pot proporcionar-se a la Acadèmia sinó per un dia de festa o de bulla. Vostra señoria veu millor que jo lo que han mudat los temps y, de die en die, se li coneix al món que-s va fent home, y ja casi per tot menos *apud nostrates evacuavit quae erant parvuli*. Pués *quisque abutentur haec patientia tua? Pretiosiora vocant, imo et urgent*.

No me atrevia, cert, a permètrer a eixa carta lo estil en què va y camí segueix tan estrany respecte de un inferior y súbdit a son director y capità, pués encara ve a pretèndrer que, del despropòsit de la tardansa, que podria suspitar-se falta de obediència; però, com si acàs no ha estat sinó culpa o error de enteniment o de opinió, no se atura satisfeta de que la dicta la bona voluntat, incapaz de voler desplaure a vostra señoria en cosa, ni repara a embestir axís en sec a vostra señoria, persuadida que va a trobar-lo en campanya, hont és ben admesa la llibertat.

Vostra señoria mantinga's descansant de sas moltas y grans tasques, que ben just és ocupi lo que sab en tractar's de sa salut, que importa, y suplico al Señor la hi mantinga molts anys.

Barcelona, agost a 13 del 1761.

Besa la mà de vostra señoria son més obligat y affectuós servidor,

Dr. Salvador Puig, prevere

[P. D.] A don Domingo Fèlix celebraré àjan probat bé las ayguas y que tinga aperit de menjar a correspondència del que ha begut. Per miseñoria, me acut ara que se podria aprofitar alguna pessa de aquells assumptos que, ab algun acomodamentet de estiu, no dexaria de càurer bé a algunas de sas moltas circumstàncias.

d) De Josep Galceran de Pinós, marquès de Barberà:

Amich y señor:

Retorno a vostra señoria la oració gratulatòria del señor don Francisco Sans, que, per deleytar-me ab més espay ab tan bella obra, me prenguí la llibertat (*inscio secretario*) de portar-me-la'n al temps de anar-me'n de nostre assemblea; y ab est motiu, dono avís a vostra señoria com practiqué la diligència que-m tenia la junta encomanda de parlar a mestre Andreu sobre los llibres que vingueren de Roma, com en cambi dels que se havían remès de la Acadèmia a aquella capital, y effectivament me'ls deixà vèurer, y me digué que estava promte a entregar-los, sempre y quant enviàs allí la Acadèmia subjecte per portar-se'ls-ne, però me

previngué que a ell se li havían de satisfacer set lliuras deu sous, que li havia costat la enquadernació y alguna cosa dels ports, que ab tot feya la dita partida de las 7 lliuras 10 sous.

En vista del que vostra señoría y demás señors resoldran lo que ls aparega millor, a mi sempre m'ó apareixerà tenir empleo en sos ordes, en què puga lluhir y acreditar ma immutable obediència.

Déu guarde a vostra señoría molts anys. Besa vostra señoría la mà son amich y servidor,

lo marquès de Barbarà

DOCUMENT 17: Entorn dels *Principis de la lectura menorquina* i de la importància de la tasca que dugué a terme la RABLB en relació a la llengua catalana⁹⁰⁴

a) Carta de Manuel Rodríguez adreçada al baró de Sarraí (Maó, 14 de juliol de 1804):

Señor de todo mi respeto y mayor veneración:

El alto concepto que me ha merecido siempre la Academia de Bellas Letras de esa ciudad, de que vuestra señoría es digno miembro, principalmente por la importancia que da y por el esmero con que cultiva la lengua catalana, haciéndola respetable y más general, en honor debido a los industriosos y sabios habitantes de ese Principado, ya por varias medidas que ha tomado para uniformar su dialecto, ya sobre todo por el interesante y asombroso diccionario que ha publicado, cosas todas a la verdad que dexarían de llenar el grande objeto de la Academia si se adoptasen en las diferentes provincias en que se habla catalán principios de lectura y de ortografía diferentes; por lo que ningún amante de la Academia debe apartarse de tales ideas.

Esto es, precisamente, lo que ha echo mi amigo don Joaquín Pons, publicando sus *Principis de la lectura menorquina*, de que acompaño a vuestra señoría un exemplar. En el prólogo de ellos manifiesta claramente la idea de separarse de la gramática catalana y la de adoptar una particular para Menorca, que jamás podrá ser más que una modificación de aquella, puesto que, en el fondo, son las mismas o un solo e idéntico dialecto. Y, aunque dice que el menorquín se diferencia del catalán, valenciano y mallorquín en la pronunciación y ortografía, hallo en esto alguna equivocación, pues no es lo mismo el que tengan diferentes *modismos* u ortografías distintas.

De todos modos, me ha parecido importante remitir a vuestra señoría este exemplar para que, si lo halla por conveniente, lo presente a esa sabia Academia para los fines que la paredcan [sic].

904. Transcripció d'un parell de cartes conservades al lligall 1-III-2. Ed. a GINEBRA *et al.* 1997: 117-118.

Mi Ignacia y mis dos hijos saludan a vuestra señoría; yo, el más rendido de sus criados, estoy como siempre a su disposición, y beso su mano,

Manuel Rodríguez

b) Carta d'Ignasi Torres i Amat sobre la mateixa obra (Barcelona, 8 de novembre de 1804):

Excelentísimo señor:

He visto y leído con reflexión el quaderno impreso en Menorca con el título *Principios de la lectura menorquina*, que devuelvo a vuestra excelencia.

Su autor adopta algunos principios con que se van mejorando las reglas de la ortografía en estos últimos tiempos. Tal es la analogía de los derivados, de los simples y de los nombres, con los primitivos, con los compuestos y con los verbos, pero le faltan muchas nociones esenciales y se hallan algunos descuydos de consideración, aun en la observancia y aplicación de las mismas reglas. Todas éstas y otras mejores ideas de ortografía tiene vuestra excelencia en el papel académico que leyó don Joseph Bellvitges. Así parece que este quaderno podrá servir muy poco para progresar en este ramo de literatura.

Pero sería muy útil a la Academia recoger de aquella isla un catálogo de los autores catalanes manuscritos u impresos que se hallen en Menorca, la correspondencia exacta de sus monedas, pesos y medidas con los de Barcelona, y un estado de su actual población, fábricas, comercio y artes.

Barcelona, 8 de noviembre de 1804.

don Ignacio Torres

2.4. RELATIUS A LA LITERATURA CATALANA

DOCUMENT 18: Entorn de les diverses gestions realitzades per a la reedició de les poesies del Rector de Vallfogona⁹⁰⁵

a) Representació enviada a l'inquisidor general i la seva resposta (1804):

Excelentísimo señor:

La Real Academia de Buenas Letras de esta ciudad, fundada por la augusta magestad del señor don Fernando Sexto, de feliz recordación para la instrucción

905. Documents conservats a:

a) I-III-1: *Registro de las juntas generales...*, fol. 45r-v. També al lligall 38è [signatura antiga]; la resposta, al 39è lligall [signatura antiga].

b) 39è lligall [signatura antiga].

c) Lligall I-III-3 (la llicència de Josep de Vega està reproduïda a les actes de jgen. 28/V/1806).

d) Propostes d'impressió: les de Piferrer (el «contracte d'edició» a 38è lligall [signatura antiga]) i Jordi, Roca i Gaspar, a I-III-3; la d'Oliver, a I-III-2; la de Tejero, al 13è lligall, núm. 65.

de la joven nobleza de este Principado, no sólo tiene por objeto la formación de la historia de Cataluña depurada de todas fábulas sino también todo quanto manifiesta la erudición de sus naturales en todos los ramos de literatura.

El de la poesía ha dado nombre a muchos eruditos catalanes, y aún tiene la Academia en sus registros monumentos que aseguran desde su erección el talento de muchos académicos, cuya producción pública ennoblecerá sus ingenios.

Uno de los poetas que florecieron en el Principado fue el doctor don Vicente García, conocido por el nombre de Rector de Vallfogona, cuyas poesías merecieron repulsa o prohibición. La Real Academia, en obsequio de la real gracia que le dispensa nuestro benigno soberano el señor don Carlos Quarto (cuya vida dilate el Señor para felicidad de este reyno) de tener imprenta propia, desea por ahora ocuparla en la publicación de un periódico semanal en el que se ha propuesto dar varias obras de los académicos y, entre las poéticas, las del mencionado Rector de Vallfogona, quitada o emendada toda impureza.

En cuya consideración suplica a vuestra excelencia se sirva permitir a la Real Academia publicar en su periódico, o separadamente, las poesías del dicho don Vicente García que no contengan obscenidad alguna, sugetándolas primero al tribunal de la Santa Inquisición de esta capital o a la junta que vuestra excelencia se sirviere determinar. Dios guarde a vuestra excelencia muchos años. Barcelona, 28 de noviembre de 1804.

don Miguel de Magarola, vicepresidente
El barón de Serrahí, secretario.

En vista de la representación que, con fecha 28 del próximo pasado, me ha dirigido vuestra señoría en nombre de esa Real Academia de Buenas Letras, solicitando permiso para publicar en el periódico semanal o separadamente las poesías del doctor don Vicente García, conocido con el nombre de Rector de Vallfogona, corregidas y purgadas de las impurezas que contienen y por que fueron prohibidas por el Santo Oficio, doy orden con esta fecha a ese tribunal de Inquisición para que, presentadas que sean en él por la Real Academia las poesías que se hayan de publicar, las remita a calificadores y estando libres de obscenidad y de otra calidad de censura, no impida por su parte la publicación.

Nuestro Señor guarde a vuestra señoría muchos años. Madrid y diciembre 7 de 1804.

El arzobispo inquisidor general

Señor don Miguel de Magarola, vice-presidente de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona

b) Acord del tribunal de la Inquisició, signat per Cir Valls, com a secretari, i acús de recepció (1805):

Por acuerdo de este tribunal del Santo Oficio de la Inquisición, paso adjunto a vuestra señoría un egemplar de la obra intitulada *Armonia del Parnàs*, compuesta por el doctor Vicente Garcia, Rector de Vallfogona, expurgado en virtud de la carta del excelentísimo señor inquisidor general, su fecha 7 de diciembre último. Con el supuesto de que, por lo que toca a este tribunal, no se halla reparo en que se publique lo que no está notado i borrado en el citado egemplar, quedando lo que lo está proíbido, como de antes. Lo que podrá vuestra señoría trasladarlo a noticia de esa Real Academia de Buenas Letras, para su inteligencia. I le estimaré firme su recibo i lo mande.

Nuestro Señor guarde a vuestra señoría, etc. Real Palacio de la Inquisición de Barcelona, i agosto 26 de 1805.

Dr. Sr. Ciro Valls i Gelí, secretario

Al señor barón de Serrahí, secretario de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona

Queda en mi poder, para hazerlo presente a la Real Academia de Buenas Letras el exemplar de la obra intitulada *Armonia al Parnàs*, expurgado por el tribunal del Santo Oficio de la Inquisición de este Principado (en virtud de la carta del excelentísimo señor inquisidor general de 7 de diciembre de 1804), con las prevenciones que continúa vuestra señoría en oficio de 26 de agosto último. I lo aviso a vuestra señoría en contextación al citado papel.

Dios guarde a vuestra señoría muchos años. Barcelona, siete de septiembre de 1805.

Sr. Dr. Ciro Valls, secretario del tribunal del Santo Oficio de la Inquisición.

c) Representació adreçada al jutge general d'Impremtes. Llicència concedida pel jutge subdelegat d'Impremtes. Respostes del baró de Sarraí (1806)

- Representació adreçada a Juan Antonio Melon el 12 abril de 1806:

Muy señor mío:

La Real Academia de Buenas Letras de esta ciudad, deseosa de dar al público algún testimonio de sus tareas literarias, interin trabaja y arregla los materiales correspondientes para dar a luz la historia de Cataluña, principal objeto de su instituto, acudió a los pies de su majestad para publicar un periódico semanal, etc., cuya solicitud mereció real aprobación, con la circunstancia de quedar comisionado para su aprobación el subdelegado de vuestra señoría en este Principado, el señor don José de Vega (n.º 1).

Animosa la Academia por el logro de este primer paso, ha procurado extender su ocupación por ahora para la publicación de otros papeles y, entre otros, las poesías comúnmente conocidas por de Vallfogona no prohibidas, para cuyo intento queda expedita por las concesiones del Tribunal Supremo de la Inquisición y del Provincial de este Principado (n.º 2 y 3).

No se contenta la Academia con esta sola publicación; sí desea añadir y publicar en tomos sucesivos *Poesías catalanas impresas e inéditas*, compuestas por varios individuos de este real cuerpo, y por otros que no lo son.

Estos tomos serán limitados y causarán sucesivamente repetidas representaciones, a fin de obtener la licencia para imprimirse, fatigando por cosa de poco momento la atención de vuestra señoría; por cuya razón, y por la consideración de hallarse autorizado por vuestra señoría el juez subdelegado de Imprentas de este Principado para la revisión y permiso de imprimirse el periódico semanal arriba expresado, suplica a vuestra señoría esta Real Academia que se sirva vuestra señoría igualmente autorizarlo para la revisión e impresión de todas las poesías catalanas que desea⁹⁰⁶ reimprimir y sacar a luz la Academia, por ser todo producción de este mismo cuerpo.

Dios guarde a vuestra señoría dilatados años. Barcelona, 12 de abril de 1806.

Muy ilustre señor don Juan Antonio Melon.

(n.º 1) Oficio que pasó el señor don Joseph de Vega en 5 de enero de 1806.

(n.º 2) Oficio del señor inquisidor general de 7 diciembre de 1804.

(n.º 3) Oficio del secretario del Tribunal de la Inquisición de Barcelona de 26 agosto de 1806.

- Llicència de publicació signada per Josep de Vega:

A consecuencia de la representación que esa Real Academia de Buenas Letras hizo en 12 del mes próximo pasado al señor juez general de Imprentas del reyno, se ha servido autorizarme para que pueda conceder licencia de imprimir y reimprimir las poesías catalanas que en aquella se expresan y pertenezcan a ese cuerpo.

Póngolo en noticia de vuestra señoría a fin de que lo haga presente a esa Real Academia para su inteligencia y gobierno.

Dios guarde a vuestra señoría muchos años. Barcelona, primero de mayo de 1806.

José de Vega

Señor barón de Serrahí, secretario de la Real Academia de Buenas Letras de esta ciudad.

906. Ratllat: «debe».

- Resposta del baró de Sarraí, com a secretari de la corporació:

Haré presente a la Real Academia de Buenas Letras el papel de vuestra señoría de ayer, con que se sirve manifestar que, en consecuencia de la representación de la Academia de 12 último al señor juez de Imprentas, queda vuestra señoría autorizado para conceder licencia de imprimir y reimprimir las poesías catalanas que en aquella se expresan y pertenecen a este cuerpo.

Dios guarde a vuestra señoría muchos años. Barcelona, 2 de mayo de 1806.
[baró de Sarraí]

Señor don Joseph de Vega, subdelegado de Imprentas de este Principado.

- Carta del baró de Sarraí, en què adjunta un exemplar de les poesies catalanes que pretenen publicar:

Paso a vuestra señoría el adjunto exemplar impreso de las poesías vulgarmente llamadas de Vallfogona, revissadas por el santo tribunal de la Inquisición y señaladas las que pueden reimprimirse, como y también las que desea añadir en la impresión esta Real Academia de Buenas Letras, con el prólogo correspondiente. De acuerdo de dicho cuerpo literario,⁹⁰⁷ suplico a vuestra señoría se sirva dar el correspondiente permiso para su impresión después de verificados todos los trámites que vuestra señoría resolviere deven preceder y a que concurrirá la Academia con lo que deva practicar, no dudando que vuestra señoría favorecerá este cuerpo con la predilección que la merece.

Dios guarde a vuestra señoría muchos años. Barcelona, 13 de julio de 1806.
[baró de Sarraí]

Señor don Joseph de Vega, subdelegado de Imprentas.

d) Propostes dels diversos impressors per fer-se càrrec de la reedició de les poesies del Rector de Vallfogona (1806)

- De Joan Francesc Piferrer. Proposta inicial i «contracte d'edició»:

Propuesta de Piferrer a lo resuelto por vuestra excelencia sobre la impresión de las poesías catalanas del doctor Vicente García vulgo «El Vallfogona»

Piferrer imprimirá los 2.000 exemplares, aunque comprende ser número exhorvitante, y, para que vuestra excelencia vea su buena fe, propone que el académico que sirve de secretario o el que vuestra excelencia señale rubrique todos los exemplares tras la portada, y así sabrá vuestra excelencia todos los exemplares se hayan vendido.

907. A l'original, «literaria».

Piferrer hará la impresión sobre papel medio florete, imprimiendo de 75 a 100 exemplares en papel florete superior para poderlos repartir vuestra excelencia entre sus académicos, y entregarlos a la rústica. Y se hará la impresión con letra chica, como previene vuestra excelencia, pero es de notar que en letra gorda ocuparía los mismos espacios y el mismísimo número de pliegos, y serían más inteligibles sus planas y todo sería del mismo coste.

Piferrer adelantará todo el coste de la impresión y ofrece a la Academia la tercera parte de los beneficios que resulten.

Y, últimamente, ofrece Piferrer hacer la impresión y entregársela toda, ya sean encuadernados todos los exemplares, ya sea parte, como más bien parezca a vuestra excelencia, y esperar[á] para su cobro el espacio de tres años, en tres pagos iguales: el primero dentro tres meses del día de la entrega y en iguales datos de año y medio los dos restantes.

Pactos que ofrece Juan Francisco Piferrer a la ilustre Academia de Buenas Letras para la impresión y encargo de su venta de la obra dicha el Vallfogona y demás poesías que contenga, como y para los tomos de poesías que quiera mandar imprimir hasta el número de quatro tomos

1º. Piferrer se obliga a la impresión de las poesías de Vallfogona y demás que disponga en la forma se le entregue hasta el número de quatro tomos del octavo, en buena letra, papel medio florete, y entregar cien exemplares en papel florete gratis y encuadernados a la rústica para dicha ilustre Academia.

2º. Piferrer hará la impresión con la mayor equidad y buena fe, adelantando todo el caudal de la impresión, presentando la cuenta del todo de la impresión y, en su vista, vuestra excelencia determinará a cuánto se ha de vender cada exemplar.

3º. Piferrer ofrece dar cuenta anual de los exemplares que haya vendido; y luego que se verifique haberse vendido el número suficiente para cubrir y embolsar el coste del todo de la impresión, que Piferrer habrá adelantado, entrará vuestra excelencia a percibir la tercera parte de los beneficios que devengan.

4º. Suplica Piferrer admita vuestra excelencia mandar rubricar la trasplana del frontis para que nunca se le pueda sospechar de su buena fe, en haber impreso o vendido más número de exemplares de los que vuestra excelencia acordare imprimir.

Barcelona, y agosto 11 de 1806.

Juan Francisco Piferrer

[Quedan admitidas y aprobadas dichas proposiciones por la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona y, en su nombre, por sus comisionados. Barcelona, 2 de agosto de 1806.

El barón de Serrahí
Don Cyro Valls i Geli]

- De Joan Ignasi Jordi, Agustí Roca i Tomàs Gaspar:

La compañía de la imprenta de Jordi, Roca y Gaspar, baxofirmados, ofrecen a la Real Academia de Buenas Letras de la presente ciudad los pactos siguientes, en caso tenga a bien hacerle imprimir las poesías catalanas que tienen presentido que dicha Real Academia va a dar a la prensa:

1º. Que inmediatamente de estar impresa la obra entregarán cien exemplares en papel florete fino, en rústica, para la Academia.

2º. Que la impresión constará de mil y quinientos exemplares, a los que se les señalará un precio regular, cediendo a la Academia la tercera parte del beneficio que resulte de la venta.

3º. Que en las reimpressiones que tal vez se hagan cederán la quarta parte del beneficio solamente.

4º. Que, a fin de saberse el beneficio que dará cada exemplar, inmediatamente de estar impresa la obra, se formará una cuenta de coste y costas que entregarán a la Academia, empezando a entregar los beneficios inmediatamente de haber reintegrado el desembolso, ya sea mensual o trimensalmente, o como mejor acomode a la Academia. Para mayor satisfacción de los exponentes y evitar todo fraude en la contrafacción de qualquier obra, parece sería conveniente que la Academia pusiese en uno de los pliegos alguna señal o sello que, a primera vista, manifestase ser de los impresos por dicha compañía.

A fin de manifestar parte de la letra de su imprenta, presentan el tomito de poesías de Garcilaso de la Vega, y hacen presente que, excediendo del tamaño de él, el coste será quasi al doble, a igual número de páginas.

En el caso que dicha Academia tenga a bien el hacerles imprimir las referidas poesías con los referidos pactos, facilitarán una colección de manuscritas de los AA. Ausiàs Marc, Torr[o]jella, etc., de las quales se podrá tratar separadamente si acomoda a la Real Academia. Barcelona, 30 de mayo de 1806.

Juan Ignacio Jordi
Agustín Roca
Thomás Gaspar

- De Josep Antoni Oliver i Surià:

Excelentísimo señor:

Josef Antonio Oliver y Suriá, yerno de Francisco Suriá, expone a vuestra excelencia que, habiéndosele pasado aviso de orden de vuestra excelencia queriendo hacer imprimir el tomo comprehensivo de las poesías del doctor Vicente García, previniéndole diese los precios de dicha impresión, dice:

que, atendidos los méritos tiene contraídos la familia Suriá para con esta Real Academia, pues le ha cabido la suerte de ser su impresor dende su creación y, deseando el exponente continuar en el mismo honor, ofrece imprimir el

insinuado tomo por el precio que otro impresor lo executara, esperando de la bondad de vuestra excelencia continuará en dispensarle igual honor y, atendidos los insinuados méritos, le preferirá a qualquier otro.

Favor que se promete del benéfico proceder de vuestra excelencia. Barcelona, y junio 9 de 1806.

Por ausencia de Joseph Oliver y Suriá,

Narciso Calsina, maestro impresor

- De Manuel Tejero:

Respuesta que da el abaxo firmado a lo propuesto de los señores de la Real Academia:

Primeramente: que dará los cien exemplares que piden.

Segunda: que dará la mitad de la ganancia que resulta vendida la obra, sacando primero el importe de la dicha, como es, papel, compaginación, tirado, tinta, letra y enquadernación.

Tercera: que si la obra no se vende más exemplares que el importe de la impresión no tendrán más derecho que los cien exemplares.

Quarta: que no imprimirá, por ningún pretexto, más exemplares que los que le manden imprimir los señores comisionados.

Quinta: que le habrán de adelantar el importe de la impresión por no poderlo suplir el suplicante, por ser la primera.

Sexta: que la proposición más ventajosa que haga otro impresor, yo también lo haré, y tendrán la ventaja de tener impresor de profesión, que esto hace mucho para que las impresiones salgan más bien impresas.

Manuel Texero, impresor

ÍNDIX ONOMÀSTIC⁹⁰⁸

- ABADAL, Antoni: 14, 102, 155, 182, 183, 230, 254, 293, 300, 339, 392
 ABARCA DE BOLEA, Pedro Pablo (comte d'Aranda): 343
 ABARCA, Pedro: 194
 ABAT, Bonaventura: 87, 399
 Acadèmia de les Bones Lletres de Marsella: 399
 Acadèmia de les Nobles i Belles Arts de Sant Carles: 18
 Acadèmia de Lisboa: 60, 126
 Acadèmia de Pitàgores: 80
 Acadèmia de Sant Tomàs d'Aquino: 15, 384
 Acadèmia dels Confiats (Pavia): 29
 Acadèmia dels Desconfiats: 10, 11, 20, 23, 25, 26, 27-58, 62, 69, 74, 76, 77, 79, 81, 82, 84, 86, 89, 98, 104, 108, 113, 114, 116, 117, 118, 125, 126, 127, 133, 189, 196, 217, 246, 263, 264, 267, 285, 286, 287, 288, 294, 297, 328, 329, 337, 380, 402
 Acadèmia dels Nocturns: 8, 116
 Acadèmia dels Ociosos: 62
 Acadèmia Medicopràctica de Barcelona: 15, 16
 Academia Valenciana: 17, 350
 Académie des Inscriptions et Belles-Lettres (París): 19, 60, 233
 Académie des Sciences (París): 19
 Accademia delle Scienze (Bolonya): 19
 AGUILAR, Josep: 394
 AGUIRRE, Domènec: 193
 AGUSTÍ I ALBANELL, Antoni: 125, 194
 AGUSTÍ, Aureli (sant): 21, 65, 191, 342
 Alba, duc d': veg. SILVA ÁLVAREZ DE TOLEDO, Fernando de
 ALBA, Marc d': 382
 ALBIÀ, Rafael: 168
 ALEGRE, Francesc: 69, 227
 ALEGRET, Antoni: 97, 102, 118, 149, 156, 182, 185, 186, 189, 213, 230, 237, 242, 243, 244, 245, 252, 257, 258, 259, 310, 315, 324, 347, 392, 411
 ALEMANY I FLOR D'AMER, Jeroni: 397
 ALEMBERT, Jean Baptiste le Rond d': 338; 343
 ALEXANDRE EL GRAN: 33, 35, 227, 270
 ALEXANDRE SEVER: 175
 ALFONS I de Catalunya, II d'Aragó: 172
 ALFONS II de Catalunya, III d'Aragó, I de València: 172, 174

908. Atesa la naturalesa del treball, a més dels noms dels acadèmics i dels altres personatges que apareixen en el text, hi inclou altres Acadèmies i institucions setcentistes. Quant als acadèmics, assenyalo en cursiva el número de la pàgina en què apareixen en el llistat (a l'apèndix 1), cosa que permet trobar-ne, ràpidament, la data exacta d'ingrés.

- ALFONS III de Catalunya, IV d'Aragó, II de València: 174
- ALFONS X de Castella-Lleó: 71
- ALIAGA Y GUASQUÍ, Manuel de: 152, 398
- ALMODIS DE LA MARCA: 209, 419
- ALÒS I FONTANER, Joan d': 99, 100, 119, 144, 207, 225, 388
- ALÒS I MÓRA, Josep Maria d': 77, 86, 150, 152, 155, 330, 391
- ALÒS I RIUS, Josep Ignasi d': 387
- ALSINET, Mateu: 128
- ALTÉS, Josep: 162
- ÁLVAREZ DE TOLEDO Y PELLICER, Gabriel: 47, 382
- ALZIRA, Bernat: 192
- AMARILIS: 49
- AMAT DE PLANELLA I DESPALAU, Josep d': 28, 29, 30, 34, 43, 44, 48, 50, 52, 56, 82, 380
- AMAT I DE CORTADA, Rafael d' (baró de Maldà): 14, 66, 211, 219
- AMAT I DE PALOU, Felix: 105, 152, 189, 193, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 239, 260, 303, 328, 341, 342, 391, 417
- AMAT I DE ROCABERTÍ, Gaietà d': 72, 77, 387
- AMAT I LLENTISCLAR, Feliu d': 72, 96, 98, 112, 113, 114, 128, 129, 134, 135, 136, 138, 199, 203, 220, 221, 273, 329, 383
- AMER, Miquel Victorià: 235
- AMETLLER I MONTANER, Antoni d': 94, 98, 108, 385, 403
- AMORÍN DE VELASCO, Julián: 396
- ANDREU I MASSÓ, Antoni: 87, 97, 98, 99, 100, 104, 121, 129, 138, 144, 168, 217, 219, 222, 227, 274, 386, 429
- ANGLÈS, Pere Màrtir: 243, 246, 249, 258
- ANNA (santa): 114
- ANNIO DE VITERBO, Iovani: 191, 195
- ANTALCIDES: 422
- ANTONI, Marc: 36
- ANTONIO, Nicolás: 159, 194, 254
- APARICI I MERCADER, Josep: 50, 51, 52, 55, 127, 189, 382
- APERREGUI, Antonio Felipe de: 396
- APOL·LO: 30, 47, 48, 49, 52, 91, 219, 274, 423
- AQUIL·LES: 33, 48
- Arcàdia (Roma) [Accademia degli Arcadi]: 61, 88, 385
- ARELLANO, Francisco de: 388
- ARIBAU, Bonaventura Carles: 278
- ARISTÒTIL: 41, 80, 191
- ARJONA, Francisco de: 183
- ARMANYÀ I FONT, Francesc: 99, 100, 105, 118, 177, 188, 303, 341, 387, 406
- ARMENGOL I D'AIMERIC, Antoni d': 63, 68, 77, 96, 97, 98, 99, 100, 112, 116, 126, 128, 129, 130, 133, 134, 138, 141, 142, 143, 145, 151, 162, 192, 209, 268, 269, 274, 329, 333, 384
- ARMENGOL I DE FOLC, Felip d': 49, 381
- ARÓSTEGUI, Alfonso Clemente de: 86, 396
- ARÓSTEGUI, Benito Clemente de: 86, 397
- AUGIES: 206
- AUGUST, Gai Juli Octavià: 36, 37
- AURORA: 41
- AVELLÀ I NAVARRO, Pere Josep: 102, 105, 154, 395
- AVINYÓ, Josep: 162
- BACON, Francis: 153, 417
- BALAGUER, Víctor: 273
- BALANDA I SICARD, Josep: 399
- BALLOT, Josep Pau: 252, 260, 296, 317
- BALRIC, Francesc: 168
- BALSA, Buenaventura de la: 81, 327, 397
- BALUZE, Étienne: 205
- BÀRBARA (santa): 44
- Barberà, marquès de: veg. PINÓS I DE PINÓS, Josep Galceran de
- BARCALLI, Jaume: 259
- BARCELÓ, Mateu: 182
- BARCO Y GASCA, Antonio Jacobo del: 18
- BARELLES, Esteve: 210, 416
- BARNOLA, Francesc: 44, 246
- BARONI, Cèsar: 143, 195
- BARRERA, José: 18

- BARUTELL I D'ERILL, Llorenç de: 28, 35, 36, 44, 264, 288, 380
- BARUTELL I DE CÀNCER, Joan Antoni de: 387
- BARUTELL, Bernat de: 44
- BAS, Francesc: 162
- BASILÍ el Gran (sant): 422
- BASTERO I LLEDÓ, Antoni de: 60, 88, 134, 157, 189, 228, 252, 253, 255, 277, 278, 287, 337, 385
- BASTERO I LLEDÓ, Baltasar de: 134, 197
- BASTERO I VILANA, Francesc de: 107, 228, 255
- BASTERO I VILANA, Josep Gaspar de: 97, 99, 100, 107, 169, 171, 189, 219, 228, 246, 247, 254, 277, 388
- BATLLE, Jaume: 57
- BAYLE, Pierre: 340
- BELLVITGES, Josep: 17, 148, 230, 232, 234, 235, 236, 239, 244, 245, 259, 260, 312, 315, 392, 431
- BENET XIII: 335
- BENET XIV (Prospero Lambertini) : 117, 164
- BERART, Agustí: 162
- BERCORI, Pere: 414
- BERENGUER IV: 420
- BERENGUER RAMON I: 419
- BERENGUER RAMON II: 419
- BEROSUS: 191
- BERTHIER, Guillem Francesc: 165
- Betlem, col·legi de: 74
- BEUTER, Pere Antoni: 193
- BLANC, Josep: 192, 428
- BLANCAS Y TOMÁS, Jerónimo de: 194
- BLEDA, Jaume: 193
- BOADES, Bernat: 192, 318
- BOECI: 41
- BOFARULL, Antoni de: 320
- BOFARULL, Pròsper de: 135, 182, 194, 332
- BOIXADORS, Ferran de: 101, 313, 391, 406
- BOIXADORS, Joan de: 294
- BOIXADORS, Joan Francesc de: 385
- BOIXADORS I DE PINÓS, Joan Antoni de: 28, 30, 31, 48, 55, 56, 59, 60, 89, 104, 287, 294, 380
- BOIXADORS I SUREDA DE SANT MARTÍ, Bernat Antoni de: 18, 58, 59, 60, 63, 76, 90, 91, 94, 113, 114, 117, 118, 125, 132, 218, 219, 264, 327, 383, 402, 403, 427
- BOIXADORS I SUREDA DE SANT MARTÍ, Joan Tomàs de: 59, 60, 138, 164, 219, 265, 384
- BOIXADORS I SUREDA DE SANT MARTÍ, Josep de: 76, 384
- BOIXERES, Josep Antoni: 87
- BOLDÓ, Baltasar Manuel: 394
- BONAPARTE, Napoleó: 319
- BÒRIA I DE LLINARS, Domènec Ignasi de: 21, 93, 99, 100, 101, 105, 146, 148, 170, 178, 188, 227, 228, 230, 262, 386
- BORROMEO, Carlo: 114
- BOSC, Andreu: 71, 72, 146, 262, 227
- BOSC, Jaume: 192
- BOSC I RIBA, Andreu: 184, 185
- BOTELHO DE MORAES Y VASCONCELLOS, Francisco: 382
- BRET I LÓPEZ, Bru: 274, 281, 295, 299, 300, 395
- BRIES DE MITILENE: 81
- BRIZ MARTÍNEZ, Juan: 129, 194
- BRUNIQUER, Esteve Gilibert: 192
- BRUSI I MIRABENT, Antoni: 62, 314
- CABANES, Josep M. de: 175
- CALÇA, Francesc: 189, 192
- CALCINA, Narcís: 438
- CALDERÓN DE LA BARCA, Pedro: 336
- CALEPINO, Ambrogio: 195
- CANYADELL I CIBILLÀ, Antoni: 395
- CANYELLES, Josep: 394
- CAPMANY I DE MONTPALAU, Antoni de: 15, 84, 124, 189, 203, 231, 234, 241, 259, 260, 275, 278, 319, 320, 340, 343, 348, 391
- CARBONELL, Pere Miquel: 133, 157, 178, 189, 192, 198, 204, 227, 229
- CÁRDENAS, Antonio Manuel de: 397
- CÁRDENAS Y ARIÑOSA DE COLLADO, Diego de: 388
- CARESMAR I ALEMANY, Jaume: 17, 63, 100, 101, 110, 124, 147, 148, 161, 169, 170, 188, 189, 209, 210, 222, 230, 239, 348, 387

- CARLEMAN: 140, 153, 192, 196, 199, 417, 420, 425
- CARLES II d'Espanya: 32, 33, 34, 36, 37, 43, 44, 45, 46, 52, 54, 109, 118, 264, 270, 382
- CARLES III d'Espanya: 76, 109, 147, 224, 240, 268, 270, 335, 386, 389, 395
- CARLES IV d'Espanya: 71, 240, 312, 432
- CARLES MARTELL: 119, 133
- CARLES V: 171, 217, 221
- CARLES VI (arxiduc d'Àustria): 31, 32, 38, 40, 42, 43, 50, 53, 54, 56, 57, 58, 66, 197, 380, 381
- Carlet, comte de: 72
- CARNESTOLTES: 111, 112, 221, 269, 335
- CARRILLO DE ALBORNOZ, José: 34, 381, 402
- CARRILLO Y SOTOMAYOR, Lluís: 194
- CARVAJAL Y LANCASTER, José de: 63, 92
- CARVAJAL, VARGAS Y BRUN, Luis Fermín de (comte de La Unión): 321, 323
- CASALS, Bru: 155, 395
- CASAMAJOR I JOSA, Joan: 388
- CASANOVA, Gabriel: 224, 241, 247, 248, 250, 251, 254, 259, 315, 398
- CASCANTE, Rafael de: 57, 387
- CASSANYES, Esteve: 162
- CASTELLS I DE FOIXÀ, Josep Maria de: 155, 395
- CASTELLS I DE FOIXÀ, Miquel de: 102, 152, 289, 292, 293, 295, 299, 300, 343, 393, 395
- CASTIGLIONE, Baldassar: 69, 74
- CATÓ, Marc Porci: 415
- CERVANTES SAAVEDRA, Miguel de: 212
- CERVERA, Rafael: 192
- CÈSAR, Juli: 37, 270
- CEVALLOS, José: 18, 164
- CEVALLOS, Pedro: 186, 187, 313, 407, 408
- CHAMBERS, Efraim: 159
- CÍBELE: 42
- CICERÓ, Marc Tul·li: 80, 191, 313
- CINTA, la Santa: 192
- CLARAMUNT, Josep Ignasi: 187
- CLEMENTE Y LUZÁN, Manuel Bernardo: 398
- CLEOPATRA: 270
- CLIMENT I AVINENT, Josep: 218, 224, 225, 226, 227, 231, 237, 238, 241, 308, 341, 348
- CLUA I GRANYENA, Josep: 28, 381
- Col·legi de Cirurgia de Barcelona: 16
- COLL I PRAT, Narcís: 152, 394
- COLL, Sebastià: 105, 388
- COLLELL, Narcís: 212
- COMELLES, Sebastià: 157
- COMERMA I BONET, Domènec: 152
- COMES I COLL, Ramon: 396
- COMES, Josep: 16
- COMES, Segimon: 58, 59, 60, 81, 83, 89, 98, 108, 113, 216, 217, 221, 251, 265, 383
- COMTE, Francesc: 194
- Comunicació Literària: 16
- Conferència Fisicomatemàtica Experimental: 15
- Conformitat, la: 16
- Consistori de la Gaia Ciència: 25, 81
- COPONS DESCATLLAR, Maria Lluïsa de: 113
- COPONS I DE COPONS, Agustí de: 28, 33, 34, 35, 38, 40, 41, 47, 48, 50, 56, 380, 382
- COPONS I DE COPONS, Antoni de: 82, 382
- COPONS, Plàcid de: 197
- COPONS, Ponç de: 88
- CORBELLA, Benet: 398
- CORBELLA, Jaume de: 74
- CORBERA, Esteve de: 137, 157, 189, 192, 262, 318
- Cordelles, col·legi de: 11, 21, 71, 74, 75, 76, 82, 211, 214, 265, 274, 276
- CORDELLES, Jaume de: 74
- CORTADA I DE BRU, Josep de: 50, 55, 381
- CORTÈS I GELABERT, Antoni de: 176, 337, 386
- COSTA I CÀNCER, Tomàs: 197
- COVARRUBIAS, Sebastián de: 83
- Creixell, comte de: veg. SAGARRIGA I DE REARD, Joan de (tercer) i SAGARRIGA, Francesc Ramon de
- CREIXELL, Dalmau de: 34, 37, 323
- CREVIER, Joan Baptista Lluís: 417
- CRUÏLLES DE PERATALLADA I DE RAJADELL, Felip de: 155, 390

- CRUÏLLES I TORD, Josep de: 81, 101, 105, 147, 148, 170, 384, 390
- DAFNE: 37
- DALMASES I ROS, Josep Baltasar de: 50, 55, 382
- DALMASES I ROS, Pau Ignasi de: 11, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 45, 46, 47, 50, 55, 56, 59, 60, 82, 89, 104, 108, 113, 125, 126, 133, 159, 189, 193, 195, 196, 197, 199, 200, 202, 208, 328, 337, 338, 340, 380, 421, 425
- DALMASES I VILANA, Josep de: 385
- DALMASES I VILANA, Pau de: 90, 171, 221, 274, 384
- DALMASES I VILANA, Ramon de: 58, 59, 60, 73, 77, 108, 112, 114, 125, 126, 129, 133, 192, 200, 201, 255, 277, 329, 383
- DALMAU, Fèlix Maria: 390
- DECEMBRIO, Pier Candido de: 227
- DELON, M.: 219
- DEMPERE, Anselm: 242, 243, 256, 257, 315
- DESCARTES, René: 340
- DESCATLLAR I DE SARRIERA, Narcís (marquès de Besora): 35, 38
- DESCLOT, Bernat: 157, 192, 227, 229, 246, 318, 323
- DESPUIG, Cristòfor: 204, 275
- DESPUJOL I DE VILALBA, Manuel: 392
- DESTORRENTS, Celestí: 88
- DEXTRE, Flavi: 210, 416
- DIAGO, Francesc: 193
- DIANA: 41, 49
- DÍAZ DE MAYORGA, Martín: 28, 30, 381
- DIDO: 265
- DINI, Alessandro: 382
- DIÓ CASSI: 151
- DIODOR DE SICÍLLA: 151, 191
- DOMÈNEC I SABATER, Vicenç: 58, 102, 154, 155, 185, 262, 269, 274, 281, 287, 289, 292, 295, 299, 395
- DOMÈNEC, Antoni Vicenç: 192, 208
- DORCA, Francesc Xavier: 124
- DOU I DE BASSOLS, Ignasi de: 13, 260
- DOU I DE BASSOLS, Ramon Llàtzer de: 67
- EIXARC, Joan: 188
- ETXIMENIS, Francesc: 227, 246
- El Asalto, comte d': veg. GONZÁLEZ Y DE BASSECOURT, Francisco
- ELIES I ROBERT, Antoni: 152, 155, 156, 175, 185, 206, 246, 247, 277, 296, 315, 391
- ELIES I SICARDO, Josep: 426
- ENEES: 48, 59, 265
- ENNODI, Magne Felix: 423
- ERMENGOLS: 135
- ERVIGI: 428
- ESCOFET I DE ROGER, Francesc: 94, 100, 101, 130, 169, 170, 188, 215, 389
- ESCOFET I PALAU, Joan Baptista d': 101, 144, 150, 222, 312, 330, 388
- Escola de Dibuix (= Escola Gratuïta de Disseny): 15
- Escola de Nàutica de Barcelona: 15
- ESCOLANO, Gaspar: 193
- ESTEPER I CROS, Antoni: 102, 152, 264, 284, 285, 300, 304, 330, 394, 409
- ESTEVE, Francesc Xavier d': 152, 393
- ESTEVE I CERVERA: Josep: 150
- ESTEVE I SUBIETLOS, Joaquim: 17, 101, 150, 152, 182, 184, 185, 210, 230, 232, 234, 235, 236, 239, 240, 259, 260, 273, 274, 280, 281, 283, 289, 295, 299, 300, 310, 315, 332, 391, 408, 415
- ESTÉVEZ, Eugeni: 18, 154, 155, 156, 269, 398
- ESTRABÓ: 191
- EULÀLIA (santa): 21, 188, 269, 420
- EURA, Agustí: 9, 60, 63, 74, 98, 164, 246, 248, 251, 255, 268, 269, 271, 274, 279, 282, 346, 386
- FÀBREGUES, Agustí Antoni: 95, 386
- FARNERS, CARTELLÀ I DE CRUÏLLES, Manucl de: 394
- FATJÓ, Pau Agustí: 393
- FATJÓ, Tomàs: 197, 421, 424
- FEBRER, Andreu: 157, 219, 229, 336

- FEBRER I CARDONA, Antoni: 316
 FEDERIC I DE SANÇ, Francesc Gil de: 384
 FEIJOO Y MONTENEGRO, Benito Jerónimo:
 13, 159, 195
 FELIP III de Castella: 49, 172
 FELIP IV de Castella: 172
 FELIP V d'Espanya: 27, 32, 36, 42, 45, 46, 47,
 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 58, 66, 196, 249
 FELIU DE LA PENYA I D'ISERN, Aleix: 93, 99,
 100, 118, 127, 174, 323, 387
 FELIU DE LA PENYA, Narcís: 44, 133, 139, 177,
 192, 206, 262
 FENOLLAR, Bernat: 228
 FENOLLET, Lluís: 227
 FERNÁNDEZ DE CALDERÓN Y DE TOLEDO,
 Antonio: 18, 71, 101, 146, 176, 189, 214, 389
 FERNÁNDEZ DE PORTOCARRERO, Lluís (com-
 te de Palma del Río): 36, 40
 FERRAN I de Catalunya-Aragó: 174
 FERRAN II de Catalunya-Aragó: 418
 FERRAN II: 43
 FERRAN IV de Nàpols: 312
 FERRAN VI d'Espanya: 9, 62, 63, 92, 110,
 141, 159, 171, 172, 174, 268, 270, 275, 312,
 335, 383, 402, 405, 408, 431
 FERRAN VII d'Espanya: 312, 325
 FERRAN, Joan Baptista de: 156, 157, 319, 421
 FERRAN I DE FIVELLER, Josep de: 382
 FERRAN I DE SACIRERA, Felip de: 28, 34, 37,
 50, 55, 56, 263, 267, 323, 380, 382
 FERRAN I VALLS, Bonaventura de: 100, 101,
 214, 387
 FERRER, Raimon: 27
 FERRERAS, Juan de: 159
 FERRERES, Ignasi: 17, 249
 FICINO, Marsilio: 26
 FIGUERÓ, Rafael: 27, 29, 44, 47, 62, 98, 196,
 202, 285, 379
 FINESTRES I DE MONSALVO, Daniel: 124
 FINESTRES I DE MONSALVO, Jaume: 124
 FINESTRES I DE MONSALVO, Josep: 13, 17,
 124, 165, 175, 177, 193, 206, 212, 227
 FIVELLER I BRU, Joan Antoni de: 134, 234
 FIVELLER I DE RUBÍ, Joan de: 129, 385
 FLAUGIER, Josep Bernat: 114
 FLAVI, Josep: 191
 FLORA: 41
 FLORES, Juan de: 343, 397
 FLÓREZ DE SETIÉN Y HUIDOBRO, Enrique:
 177, 195, 206
 FOGUET I FORASTER, Ramon: 175
 FOIXÀ I DE MÓRA, Antoni de: 100, 269, 386
 FONTANELLA, Francesc: 228, 269, 279, 297
 FONTANELLA, Joan Pere: 71
 FORGUES, Narcís: 176
 FORNERS I MORELL, Josep: 384
 FORTS I CAMPS, Josep Antoni: 152, 185, 189,
 210, 393, 415
 FOSSA, Francesc: 215, 216, 220, 399, 425
 FRANCESC D'Assís (sant): 269
 FRANCESC I de França: 217, 221
 FRANCESC I de les Dues Sicílies: 312
 FRESNE, du: 228
 GALIANA I CERVERA, Lluís: 174, 248
 GALVANY I NONELL, Joan: 382
 GARCIA, Francesc Vicent (Rector de
 Vallfogona): 54, 57, 72, 228, 246, 251,
 269, 270, 279, 280, 282, 284, 285, 286,
 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294,
 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 304,
 333, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437
 GARCÍA DE CONTRERAS, Juan: 282, 331, 397
 GARCILASO DE LA VEGA: 437
 GARIBAY, Esteban: 194
 GARMA I DURAN, Francesc Xavier de: 64,
 99, 103, 105, 128, 161, 162, 171, 172, 173,
 189, 209, 340, 387
 GARMA I MORENO, Francesc Xavier de: 155,
 396
 GARRIDO, Francesc: 187
 GASPÀR, Tomàs: 235, 292, 431, 437
 GASSET, Joan: 387
 GAZÁN, Francisco: 29
 GEBELÍ: 151
 GELABERT, Francesc Aleix: 397

- GELAMBÍ, Tomàs: 386
 GIBLÉ I VILADOMAR, Antoni de: 108, 385
 GIL, Pere: 153, 417
 GILABERT, Francesc de: 71
 GIRALT I CANYADÓ, Vicenç: 155, 395
 GIRÓN Y MOCTEZUMA, Jerónimo de: 15, 324, 390
 GLIMES DE BRABANT, Ignace-François de: 90
 GODOY Y ÁLVAREZ DE FARIA, Manuel de: 8, 76, 93, 151, 313, 393, 408
 GÓMEZ FUENTENEYRO: 320
 GONSER, Miquel: 212
 GONZÁLEZ Y DE BASSECOURT, Francisco: 76, 92, 93, 114, 115, 170, 308, 311, 390
 GRÉGOIRE, Henri: 317, 318
 GRIMALDI, Jerónimo de (marquès de Grimaldi): 93, 312
 GROMEL Y TINAJEIRO DE PERALTA, Pedro: 399
 GUALBES I DE COPONS, Joan de (= Rector de Bellesguard): 39, 52, 53, 54, 55, 77, 228, 285, 286, 294
 GUEVARA, Antonio de: 424
 GUIFRÉ I de Barcelona: 419
 GUIFRÉ II de Barcelona (dit també BORRELL I): 419
 GUIFRÉ III: 419
 GUTIÉRREZ, Josep: 396

 HELENA: 33
 HÈRCULES: 30, 34, 43, 145, 191, 206, 422
 HERMOSILLA Y SANDOVAL, Ignacio de: 397
 HERMOSILLA, Julián: 18
 HESSEN-DARMSTADT, Jordi de: 34, 36, 37, 39, 40, 44, 45, 55, 68, 89
 HEVÍA Y MIRANDA, Ramón Antonio de: 100, 390
 HOMER: 48, 191, 325
 HONORI: 145
 HORACI: 190, 310, 416
 HORTENSI HÒRTAL, Quint: 80
 HUERTIA, Marià Joaquim de: 64, 83, 87, 100, 101, 146, 148, 150, 168, 169, 170, 182, 227, 228, 230, 232, 255, 315, 328, 330, 331, 348, 389
 HURTADO DE MENDOZA, Diego de (comte de la Corzana): 40
 HUSON, Pere Pau: 312, 314

 IBÁÑEZ DE SEGOVIA PERALTA Y MENDOZA, Gaspar (marquès de Mondéjar): 159, 318
 ÍBER: 191
 IGNASI DE LOIOLA (sant): 188
 ÍÑIGUEZ, García: 129
 IRIARTE, Juan de: 19
 ISABEL DE BRAGANÇA: 264
 ISABEL DE PORTUGAL: 129
 ISABEL I de Castella: 418
 IZNARDI, Francisco José: 398
 IZQUIERDO, Juan: 135, 399

 JAUME (sant): 221
 JAUME I de Catalunya-Aragó: 34, 37, 88, 97, 172, 182, 193, 206, 227, 246, 295, 315
 JAUME II de Catalunya-Aragó: 172, 174, 192, 227
 JENNAY, Gilles de: 126
 JEREMIES: 322
 JERONI (sant): 191
 JESÚS: 36, 110, 111, 148, 188, 193, 221, 270, 272, 334, 384, 418
 JOAN CRISÒSTOM (sant): 422
 JOAN DE MATA (sant): 188
 JOAN I de Catalunya-Aragó: 81, 172, 174
 JOARISTI, Manuel: 221
 JORDI (sant): 188
 JORDI, Joan Ignasi: 235, 292, 431, 437
 JOSA I D'AGULLÓ, Francesc de: 28, 31, 34, 39, 48, 55, 89, 189, 228, 380
 JUAN DE LA PEÑA (san): 129, 194
 JUGLÀ I FONT, Antoni: 95, 101, 148, 150, 152, 170, 182, 183, 230, 232, 234, 235, 236, 239, 255, 259, 274, 280, 281, 283, 315, 332, 338, 390
 JUNO: 108, 109
 Junta de Comerç de Barcelona: 15, 84, 390, 395
 JUNYENT I DE VERGÓS, Francesc de: 28, 34, 37, 56, 380
 JÚPITER: 265

- La Pau, príncep de: veg. **GODOY Y ÁLVAREZ DE FARIA**, Manuel de
LABÈRNIA I ESTELLER, Perc: 285
LACAVALLERIA, Antoni: 235
LACAVALLERIA I DULAC, Joan: 235, 249
LACULS: 80
LACY Y WHITE, Francisco Antonio de (comte de Lacy): 392
LANAJA, Juan de: 129
LAPEYRA I DE CARDONA, Antoni de: 221, 384
LEOPOLD I: 40
LÈPID, Marc Emili: 36
LEYBA Y JIMÉNEZ DE CISNEROS, Pedro de: 398
LIPS, Joost: 422
LIPSIUS, Justus: veg. **LIPS**, Joost
LIVI, Tit: 191, 423
LLEONART, Joan: 98, 385
LLINARS I DE MAGAROLA, Rafael de: 101, 102, 150, 182, 267, 338, 390
Llo (o **Llió**), marquès de: veg. **MÓRA I CATÀ**, Josep de (primer) i **MÓRA I ARENY**, Domènec Fèlix de (segon)
LLOBET I VALL-LLOSERA, Josep Antoni: 334
LLOPIS, Josep: 44
LLOZER, Climent: 101, 152, 183, 213, 255, 390, 394
LLOZER, Josep: 37, 323, 394
LLUÍS I: 140, 172
LLUÍS XIV de França: 19, 43, 50, 51
LLUÍS XV de França: 383
LLUPIÀ I D'AGULLÓ-PINÓS, Josep de: 49, 104, 288, 381
Lumières, comte de: veg. **VALCÁRCEL PÍO DE SABOYA**, Antonio
LUZÁN, CLARAMUNT DE SUELVES Y GURREA, Ignacio de: 18, 86, 396, 398
LUZÁN, Juan Ignacio de: 86, 398
MABILLON, Jean: 159, 174, 195, 203, 217, 427
MAÇANERS, Josefa: 87
MAÇANERS, Tomàs: 60, 89, 98, 108, 125, 383
MAFFEI, Scipione: 159, 161
MAGALLÓN, Fernando: 397
MAGAROLA I DE CASTELLVÍ, Benet Maria de: 61, 284, 295, 300, 304, 393
MAGAROLA I DE CLARIANA, Miquel Joan de: 16, 58, 60, 93, 94, 97, 215, 292, 388, 393, 432
MAGRINYÀ, Joan: 308
MAIANS I SISCAR, Gregori: 13, 17, 174, 193, 205, 212, 213, 225, 227, 228, 233, 248, 250
MAIANS I SISCAR, Joan Antoni: 233, 234, 239, 259
MAIET I PERELLÓ, Nicolau: 102, 155, 394
MALLAFRÉ I BIGARAY, Nuri Josep: 267, 287
MANEL DELS DOLORS (fra): 152
MANESCAL, Onofre: 147, 192, 227
MARC, Ausiàs: 72, 219, 228, 247, 271, 437
MARCA, Peire de: 133, 195, 205
MARCIAL, Marc Valeri: 61, 310, 422, 423
MARCILLO, Manuel: 192, 262
MARGARIT, Joan: 192
MARIA ANTÒNIA: 312
MARIA ISABEL DE BORBÓ: 312
MARIA LLUÏSA DE PARMA: 312
MARIA LLUÏSA GABRIELA DE SAVOIA: 27, 45, 46
MARIA MAGDALENA: 267
MARIA, Verge: 270, 272
MARIANA, Juan de: 154, 195, 204, 256
MARIANNA D'ÀUSTRIA: 40, 52
MARINEO, Luca: 195
MARQUILLES, Jaume: 137, 192, 318
MART: 30, 58, 325, 402
MARTÍ I de Catalunya-Aragó: 172, 174
MARTÍ, Agustí Llorenç: 387
MARTÍ, Manuel: 175, 205
MARTÍ, Raimon: 182
MARTÍNEZ Y DE FOLCRÁS, Diego de: 381
MARTORELL I DE LUNA, Francesc: 192
MASCARELL I DE PERTUSA, Manuel Jeroni (marquès de Mascarell de Sant Joan): 13, 107
MASDEU I DE MONTERO, Joan Francesc de: 150, 177, 189, 190, 193, 340, 394, 417
MASDEU I GRIMOSACS, Josep Ignasi de: 396
MASSONES, Jaume de: 164

- MASSOT, Josep: 192
 MATA I COPONS DEL LLOR, Marià Josep de: 87, 97, 131, 146, 230, 330, 389
 MATES, Jaume: 100, 101, 105, 148, 168, 169, 389
 MATILDE D'ANGLATERRA: 209
 MEDINABEYTLA, Juan Antonio de: 393
 MEDINA-CONDE Y HERRERA, Cristóbal de: 131, 397
 MELA, Pomponi: 191
 MELON, Juan Antonio: 284, 285, 291, 298, 433, 434
 MELUN, Guillaume de: 29, 58, 60, 61, 62, 74, 76, 90, 91, 98, 107, 214, 220, 268, 270, 385, 386, 402, 403
 MÉNDEZ SILVA, Rodrigo: 195
 MENDOZA DE VIVES, Maria: 87
 MERCADER, Josep Ignasi de: 81, 152, 188, 393
 MERCADER, Josep: 89, 91, 97, 99, 100, 117, 118, 129, 143, 269, 385
 MERCURI: 108
 MESA, Alejandro de: 396
 MEXÍA, Pero: 194
 MILÀ I FONTANALS, Manuel: 320
 Mina, marquès de La: 114, 164
 MINERVA: 30, 53, 58, 70, 402
 MINUART I PARETS, Agustí Antoni: 90, 94, 111, 114, 125, 129, 385, 403
 MIQUEL (arcàngel): 106
 MIQUEL I DE ROVIRA, Domènec Ignasi de: 388
 MIRAMBELL I GIOL, Francesc: 155, 171, 186, 395
 MIRÓ: 419
 MIRÓ, Josep: 382
 MOIXÓ I DE FRANCOLI, Benet Maria de: 101, 152, 188, 230, 343, 392
 MOLA DE VINACORBA, Pedro: 397
 MOLINA, Miguel Joan Antonio de: 398
 MOLINES I SICARD, Joan Francesc: 131, 176, 204, 205, 207, 319, 398
 MOLINS, Ramon: 387
 MONER I DE BARDAIXÍ, Joaquim Albert: 85, 155, 176, 396
 Montbaireny, príncep de: 426
 MONTCADA, Joan Lluís de: 192, 194
 MONTERO I D'ALÒS, Isidre de: 386
 MONTERO I D'ALÒS, Josep Gregori de: 76, 100, 227, 389, 394
 MONTESINOS Y MOLINA, Manuel: 150
 MONTESQUEIU: 343
 MONTFAR, Dídac de: 135, 193, 194
 MONTFAUCON, Bernat de: 159, 427
 MONTFORT I BESADES, Benet: 204
 MONTIANO Y LUYANDO, Agustín de: 18, 62, 218, 278, 396
 MOÑINO, José (comte de Floridablanca): 311
 MÓRA I ARENY, Domènec Felix de: 11, 77, 86, 94, 95, 100, 134, 135, 146, 168, 172, 176, 188, 189, 192, 198, 199, 200, 201, 215, 217, 225, 226, 269, 329, 345, 379, 383, 388, 391, 424, 425, 426, 428, 429
 MÓRA I CATÀ, Josep de: 11, 13, 16, 18, 46, 60, 63, 64, 65, 74, 76, 77, 80, 86, 90, 94, 98, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 118, 124, 126, 127, 128, 129, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147, 150, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 171, 176, 177, 178, 179, 180, 198, 200, 201, 203, 208, 209, 219, 220, 245, 253, 254, 255, 267, 270, 275, 282, 287, 307, 329, 335, 336, 338, 342, 348, 383, 391, 402, 403, 404, 425, 426, 427, 428
 MÓRA I SEVER, Pere Nolasc: 21, 23, 101, 105, 148, 390
 MORALES, Ambrosio de: 194
 MORENO, Juan: 162
 MOREU: 47
 MUDARRA, Josep: 255, 256, 257, 258, 315, 392
 MUNS I SERINYÀ, Ramon: 9, 46
 MUNTANER, Ramon: 72, 97, 131, 157, 181, 182, 227, 229, 281, 315, 316, 318, 320, 321, 333
 MUÑOZ, conde: 144
 MURATORI, Ludovico Antonio: 177

- NADAL, Pau: 117, 162
 NIEL, Josep: 213
 NOLASC, Pere (sant): 114
 NOVELL I DE BORRÀS, Francesc de: 87, 97, 100,
 101, 132, 143, 144, 168, 169, 170, 254, 388
 NÚÑEZ DE GAONA Y PORTOCARRERO,
 Ignacio: 339, 397
 O'REILLY, Alexandre: 324
 OCAMPO, Florián de: 146, 194
 OLEGUER (sant): 420
 OLIVA, Antoni: 318
 OLIVA, Jaume: 152, 155, 394
 OLIVER I SURIÀ, Josep Antoni: 292, 431, 437, 438
 OLIVER, Josep Felip d': 182, 394
 OLMERA I DESPRAT, Benet d': 155, 337, 341, 393
 OLZINELLES, Roc d': 295, 296
 ORIOL I BOGUNYÀ, Josep (sant): 105
 OROSI, Pau: 104, 191, 193, 196, 202, 422
 OVIDI NASÓ, Publi: 69, 90, 116, 227
 PADELLÀS I DE PUIG, Bernardí de: 97, 99,
 100, 137, 142, 143, 168, 219, 386
 PADRÓ, Genís: 333, 383
 PADRÓ, Isidre: 60, 69, 95, 125, 126, 333, 383, 401
 PADRÓS, Francisco: 397
 PAGI, Antoine: 143, 195
 PAL·LAS: 108, 109
 PALAFOX, Juan de: 218
 PALAU I D'AGUILAR, Alexandre de: 29, 86, 380
 PALAU I MAGAROLA, Francesc de: 86, 386
 PANZANO, Martín: 87, 397
 PARIS: 109
 PASQUAL, Jaume: 17, 124, 175
 PASQUAL, Jeroni: 267
 PATAU I DE FERRAN, Josep Faust de: 52, 53,
 54, 382
 PATAU I DE FERRAN, Pere de: 383
 PATIÑO, José: 212
 PAU EMILI: 151
 PAU, Jeroni: 192
 PEGUERA I D'AIMERIC, Antoni de: 29, 34,
 41, 42, 43, 45, 52, 53, 54, 55, 56, 381, 383
 PEGUERA I D'AIMERIC, Josep Francesc de: 382
 PEGUERA I D'AIMERIC, Lluís de: 383
 PELAGI: 199, 201
 PELFORT, Jaume: 230, 391
 PELLICER DE OSSAU Y DE SALAS-TOVAR, José:
 194, 198, 318
 PELLICER Y BUSTAMANTE, Diego: 382
 PELLICER Y BUSTAMANTE, Felipe: 382
 PELLICER Y BUSTAMANTE, Manuel: 382
 PELLICER Y DE TOVAR, Diego: 55, 189, 387, 382
 PELLICER Y VELASCO, Manuel de: 381
 PEÑUELAS Y DE ZAMORA, Juan José de: 87,
 162, 397
 Peralada, comte de: veg. BOIXADORS I SURE-
 DA DE SANT MARTÍ, Bernat Antoni de i
 BOIXADORS, Ferran de
 PERE I de Catalunya, II d'Aragó: 171, 172, 174
 PERE II de Catalunya, III d'Aragó, I de Va-
 lència: 172, 174
 PERE III de Catalunya, IV d'Aragó, II de
 València: 172, 174, 192, 227
 PERE IV de Catalunya: 391
 PERERA, Joan: 308
 PERES, Miquel: 228
 PÉREZ, Nicolás: 150
 PÉREZ I BAIER, Francesc Vicent: 193, 278,
 329, 388
 PERONELLA: 208, 418, 420
 PETIT I AGUILAR, Joan: 242, 259, 316
 PICÓ, Ramon: 162
 PIFERRER, Joan Francesc: 57, 162, 185, 291,
 292, 293, 294, 296, 323, 431, 435, 436
 PIFERRER, Tomàs: 226, 312
 PINÓS I DE PINÓS, Josep Galceran de: 72,
 77, 94, 97, 99, 108, 114, 119, 133, 138, 142,
 143, 219, 220, 224, 227, 269, 274, 308,
 385, 429
 PINÓS I DE ROCABERTÍ, Joan de: 29, 30, 56,
 381
 PINÓS I DE URRÍES, Esteve de: 383
 PINÓS I SUREDA DE SANT MARTÍ, Anastasi
 Francesc de: 154, 175, 230, 398

- PINÓS I SUREDA DE SANT MARTÍ, Esteve
de: 97, 150, 230, 330, 340, 391
- PIPI I: 199, 425
- PISONS: 80
- PLA (fra): 215, 426
- PLA, Francesc: 113
- PLA, Tecla: 234
- PLA I MITJÀ, Josep: 63, 98, 99, 262, 263,
274, 303, 385
- PLANA, Ignasi: 390
- PLATÓ: 80, 313
- PLINI SEGON, Gai: 60, 191, 422
- PLUTARC: 191
- POLEMONS: 80
- POLIBI: 191
- PONS, Jaume: 187
- PONS I CARDONA, Joaquim: 244, 245, 317, 430
- PONS I D'ICARD, Lluís: 192
- PONSIC I D'ALÒS, Joan de: II, 100, 389
- PONSIC I DE CAMPS, Ramon de: II, 46, 63,
80, 95, 99, 117, 118, 138, 145, 162, 171, 188,
265, 386, 426, 428
- PONT I MOLES, Pere: 95, 102, 152, 156, 280,
281, 282, 283, 284, 285, 295, 298, 314,
328, 330, 394, 409
- PORCEL Y SALABLANCA, José Antonio: 310
- PORTELL I DE PEIRÍ, Josep Francesc de: 61,
87, 97, 100, 130, 144, 168, 169, 225, 388
- POU, Onofre: 227
- POU I COMELLA, Segimon: 101, 102, 154, 155, 392
- PRAT, Faust: 393
- PRATS, Domènec: 390
- PRATS, Sebastià: 156, 169, 215, 230, 389
- PRATS I DE VILALBA, Miquel Maria de: 269, 395
- PRATS I MATES, Francesc de: 63, 97, 98, 99,
100, 138, 142, 147, 169, 171, 173, 174, 251,
275, 386, 406
- PRATS I MATES, Gregori de: 129, 188, 384
- PRATS I SANTOS, Fèlix Estanislau de: 14, 77,
80, 87, 95, 97, 101, 103, 147, 150, 152, 153,
154, 155, 170, 172, 173, 183, 190, 229, 230,
232, 233, 234, 241, 247, 281, 283, 284,
290, 291, 292, 310, 313, 315, 319, 321, 324,
330, 343, 349, 389, 395, 408, 411, 413, 421,
430, 433, 434, 435, 436
- PTOLEMEU, Claudi: 191
- PUIG I XORIGUER, Salvador: 89, 92, 93, 94,
97, 99, 100, 101, 105, 146, 148, 168, 199,
217, 218, 220, 226, 227, 228, 230, 231,
262, 274, 310, 329, 330, 331, 387, 425,
428, 429
- PUIG, Ambròs: 262, 392
- PUIG, Antoni Francesc: 390
- PUIG, Leopold Jeroni: 200
- PUIGBLANC, Antoni: 213
- PUJADES, Jeroni: 72, 131, 132, 133, 134, 135, 136,
137, 138, 139, 146, 157, 176, 177, 178, 181, 182,
183, 188, 189, 192, 194, 195, 198, 201, 210,
227, 316, 321, 322, 333, 337, 414, 416
- PUJADES, Ramon: 155, 284, 394
- PUJOL I FORNERS, Josep: 152, 155, 301, 333,
396
- PUJOL I GURENA, Albert: 152, 182, 304
- QUEVEDO Y VILLEGAS, Francisco de: 57, 84,
337
- QUINTANA, Jaume: 101, 102, 105, 133, 165,
205, 390
- RADES Y ANDRADA, Francisco de: 207
- RAMON BERENGUER I de Barcelona: 419
- RAMON BERENGUER II de Barcelona: 419
- RAMON BERENGUER III de Barcelona: 209,
251, 419
- RAMON BORRELL I de Barcelona: 133, 323, 419
- RAMON DE PENYAFORT (sant): 188, 207
- RAMOS Y VAGUER, Antonio: 398
- RAVISSA I DE MONTANER, Antoni de: 97,
99, 100, 146, 168, 169, 171, 188, 225, 227,
319, 331, 387
- Real Academia de Bellas Artes de San
Fernando: 8, 18, 63, 92, 184, 396
- Real Academia de Buenas Letras de Sevilla:
8, 18, 164, 313, 391, 396, 397, 398
- Real Academia de Buenas Letras de
Valladolid: 388

- Real Academia de Derecho Español y Público: 391
- Real Academia de la Historia: 7, 18, 26, 62, 92, 127, 128, 164, 181, 320, 348, 383, 386, 391, 393, 396, 397, 398
- Real Academia de Medicina de Madrid: 397, 398
- Real Academia Española: 7, 18, 26, 63, 164, 313, 318, 348, 382, 386, 388, 396, 410
- Real Academia Histórico-Geográfica de Valladolid: 18, 164
- Real Academia Latina de Madrid: 392
- REL, Jordi: 19, 27, 65, 101, 115, 152, 188, 313, 390
- Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi: 15
- Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona: 15, 16, 18, 67, 187, 390
- Reial Acadèmia de Jurisprudència Teorico-pràctica de Barcelona: 16, 187, 389, 392, 394, 395
- Reial Acadèmia Militar de Matemàtiques de Barcelona: 15, 16, 388
- Reial Seminari de Nobles de Barcelona: veg. Cordelles, col·legi de
- REIXAC I CARBÓ, Baldiri: 248, 249
- RIBALTA, Francesc: 18
- RIBERA, Manuel Marià: 124, 129, 135, 159, 189, 193, 209, 255, 340, 385
- RIBERA, Maria: 31
- RIBERA Y VALENZUELA, Juan María de: 397
- RIBES, Jeroni de: 108, 384
- RIBES I RIBES, Benet: 149, 151, 154, 170, 189, 194, 204, 209, 230, 391
- RIBES-VALLGORNERA I DE BOIXADORS, Pere de: 72
- RIC Y DE MONTSERRAT, Pedro María de: 159, 398
- RICARDOS, Antonio: 323, 324
- RIERA, Agustí: 99, 129, 188, 385
- RIPA, Miguel Fermín de: 385
- Risbourg, marquès de: veg. MELUN, Guillaume de
- RUS I DE FALGUERA, Josep de: 29, 33, 34, 36, 40, 50, 288, 381
- ROCA I CERDÀ, Antoni: 235
- ROCA I MÓRA, Joan Baptista: 169, 397
- ROCA, Agustí: 235, 292, 431, 437
- ROCA, Antic: 227
- ROCABERTÍ, Josep de: 44, 229, 288
- ROCABRUNA I DE TAVERNER, Melcior de: 152, 343, 393
- Rocafort, baró de: veg. ARMENGOL I D'AIMERIC, Antoni d'
- RODERIC: 130
- RODRÍGUEZ, Manuel: 13, 14, 237, 244, 245, 259, 430
- ROGER, Joan: 426
- ROIG, Jaume: 228
- ROIG I GELPÍ, Joan Gaspar: 189, 192, 210, 228, 229, 416
- ROLLIN, Charles: 417
- ROMANÍ, Josep: 162
- ROMEGUERA, Josep: 82, 197
- ROS, Carles: 248, 258
- ROSET I BABÍ, Josep: 399
- ROSSI, Antonio de: 252
- ROUSSEAU, Jean-Jacques: 338
- ROVIRA, Gaspar: 162
- Royal Society (Londres): 19
- RUBEO: 61
- RUBÍ I DE BOIXADORS, Josep Antoni de: 30, 34, 35, 36, 37, 43, 50, 56, 380
- RUBIÓ, Josep: 294
- RUBIÓ I LLUCH, Antoni: 336
- SAAVEDRA FAJARDO, Diego de: 194
- SAGARRA I BALDRIC, Josep de: 88, 100, 146, 159, 169, 170, 178, 190, 214, 388, 415
- SAGARRA, Ferran de: 172, 274
- SAGARRIGA I DE REARD, Joan de: 63, 70, 77, 94, 97, 98, 99, 105, 107, 108, 129, 138, 142, 143, 144, 171, 172, 189, 221, 384
- SAGARRIGA, Francesc Ramon de: 101, 188, 389
- SATOL, Daniel: 45
- SAL-LUSTI, Gai: 191
- SALA I CELLA, Benet de: 55, 382

- SALA I GUÀRDIA, Jaume: 58, 262, 274, 275, 297, 303, 337
- SALAT I MÓRA, Josep: 181, 295, 296, 297
- SALAZAR Y TORRES, Agustín: 52
- Saldaña, conde de: 262
- SALES, Agustí: 13, 248, 258
- SALLA I DE TARAU, Francesc Gaspar de: 93, 100, 101, 150, 171, 227, 322, 330, 388
- SALVAT, Bernat: 191, 392
- SAN MARTÍN, Pedro de: 397
- SANÇ DE MONT-RODON I MIQUEL, Francesc: 381
- SANCHA, Antoni de: 323
- SANELO, Manuel Joaquim: 228
- SANS, Lluís de: 389
- SANS I BARUTELL, Ramon de: 152, 154, 395
- SANS I DE BARUTELL, Joan de: 102, 152, 155, 283, 313, 390, 408, 409, 411
- SANS I DE RIUS, Ramon Ignasi de: 97, 101, 102, 105, 172, 178, 208, 209, 230, 281, 284, 300, 314, 324, 344, 392
- SANS I DE SALA, Francesc de: 80, 96, 101, 164, 188, 220, 230, 255, 324, 389, 429
- SANS I DE SALA, Marià de: 92, 97, 101, 102, 118, 148, 150, 172, 182, 183, 184, 255, 257, 258, 312, 321, 330, 388
- SANT JORDI, Jordi de: 219, 228
- SANTA CLARA I VILLOTA, Ignasi de: 129, 193, 384
- SANTA EULÀLIA, Josep de: 155, 208, 209, 395
- SANTA MAGDALENA, Salvador de: 155, 395
- SANTACÍLIA: 131, 182, 183, 184, 185, 186, 227, 235, 284, 294, 316, 321, 333, 349
- SANTIBÁÑEZ, Vicente María: 398
- SANTISTEBAN, Manuel Antonio de: 407
- SANTJOAN, Francesc: 96, 99, 100, 103, 129, 133, 205, 386
- SANTJOAN I DE PLANELLA, Salvador: 63, 98, 111, 188, 384
- SANTO DOMINGO, Pablo de: 87, 393
- SANTOS Y SAMANIEGO, Andrés: 87, 388
- SAPERA, Carles: 182
- SARGATAL, Francesc: 146, 271, 389
- SARMIENTO, Martín: 81
- Sarraí, baró de: veg. PRATS I MATES, Francesc de (primer) i PRATS I SANTOS, Fèlix Estanislau de (segon)
- SARRALDE, Miguel de: 101, 183, 397
- Sarrià, marquès de: 164
- SAURA I DE FEBRER, Gonçal: 154, 155, 156, 170, 210, 395
- Savallà, comte de: veg. BOIXADORS I DE PINÓS, Joan Antoni de
- SAVILA I SAVILA, Francesc de: 61, 125, 129, 132, 207, 216, 385
- SEBASTIÀ (sant): 109
- SEDEÑO, Juan: 194
- SEGURA, Jacint: 159, 205
- SELLENT, Joan: 185, 293, 294
- Seminari de Barcelona: 17, 76, 232, 260, 387, 391, 392, 395
- Seminari de Girona: 398
- SÈNECA, Luci Anneu: 116, 422
- SENTMENAT I D'AGULLÓ, Francesc de: 59, 63, 76, 89, 99, 103, 105, 108, 112, 126, 129, 143, 144, 145, 146, 161, 171, 176, 246, 265, 268, 383
- Sentmenat, marquès de: SENTMENAT I D'AGULLÓ, Francesc de
- SERAFÍ, Pere: 279
- SERRA I POSTIUS, Pere: 28, 39, 60, 73, 83, 91, 94, 108, 124, 125, 126, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 157, 187, 189, 199, 200, 202, 204, 209, 220, 221, 222, 228, 255, 277, 287, 322, 334, 384
- SERRA I VILETA, Antoni: 11, 50, 387
- SERRA, Pere: 185, 186, 187
- SERRADELL, Isidre: 50, 55, 382
- SEVER D'ANTIOQUIA (sant): 114
- SICARDO I TEIXIDOR, Antoni de: 94, 97, 100, 148, 150, 183, 227, 389
- SILVA ÀLVAREZ DE TOLEDO, Fernando de: 63, 76, 92, 93, 109, 163, 338, 386, 405
- SISCAR I DE MONTOLIU, Ramon de: 128
- SISÓ, Josep de Calassanç: 102, 185, 289, 290, 295, 299, 394

- SISTERNES I FELIU, Manuel: 67
 SOBIRANA, Joan: 162
 SOBRECASES, Vicent Pau: 62, 90, 94, 125, 126, 385, 401
 Sociedad Económica de Madrid: 391
 Societat Maonesa de Cultura: 17
 SÒFOCLES: 61
 SOLÀ, Isidre: 295
 SOLER, Josep: 185, 186, 187
 SOLÍS Y GANTE, José Ignacio de: 47, 382
 SPANHEIM, Ezequiel: 179
 SURIÀ I BURGADA, Francesc: 28, 71, 74, 75, 82, 116, 117, 118, 160, 162, 166, 280, 292, 437
 SURIÀ, Jaume: 57, 73, 133, 200
 TÀCIT, Corneli: 221, 423
 TALES DE MILET: 81
 TARAFÀ, Francesc: 192
 TARAZONA, Pedro Àngel de: 182
 TAVERNER I CÒDOL, Bernardí Lluís de: 72, 77, 135, 388
 TAVERNER I D'ARDENA, Josep de: 29, 44, 50, 56, 69, 133, 134, 189, 194, 380
 TAVERNER I D'ARDENA, Oleguer de: 380
 TEGELL, Francesc: 16
 TEJERO, Manuel: 292, 431, 438
 TOMÀS D'AQUINO (sant): 344
 TOMIC, Pere: 72, 133, 157, 193, 199, 227, 229, 322
 TORNER, Josep: 288, 293
 TORNER, Miquel: 297
 TORRE, Pere: 246, 249
 TORRES I AMAT, Fèlix: 152, 172, 182, 196, 237, 239, 245, 260, 278, 285
 TORRES I AMAT, Ignasi: 152, 156, 157, 185, 189, 210, 231, 236, 237, 240, 244, 245, 246, 247, 260, 269, 278, 283, 315, 318, 394, 408, 415, 431
 TORROELLA, Guillem de: 437
 TREMULLES I ROIG, Francesc: 113, 166
 TREMULLES I ROIG, Manuel: 92, 113, 118
 TUBAL: 129, 145, 252, 334
 TUCÍDIDES: 191, 423
 TUDÓ I ALEMANY, Antoni Francesc de: 224, 230, 232, 238, 241, 247, 248, 249, 250, 251, 259, 315, 349, 392
 TURMEDA, Anselm: 228
 ULLISES: 33
 ULLASTRE, Josep: 223, 246, 252
 Universidad de Sacromonte: 397
 Universidad de Salamanca: 397
 Universitat d'Osca: 399
 Universitat de Barcelona: 74, 83, 381, 382, 383, 385
 Universitat de Cervera: 10, 17, 212, 223, 297, 318, 381, 385, 389, 391, 392
 Universitat de Minerva (Roma): 385
 Universitat de València: 226
 Universitat Literària de Perpinyà: 399
 VADA I CHESA, Jaume: 155, 395
 VAISSETTE, Jean-Joseph: 149
 VALCÁRCEL Y PÍO DE SABOYA, Antonio: 345, 398
 Valdeparaíso, conde de: 164
 VALLESCÀ, Guillem de: 318
 VALLGORNERA I D'ALENTORN, Antoni de: 392
 VALL-LLOSERA (doctor): 215, 426
 VALLPARDA, Antoni de: 154, 155, 393
 VALLS I GALÁN, Francesc: 31, 59, 108, 381
 VALLS I GELI, Cir: 21, 97, 102, 103, 152, 156, 177, 178, 185, 186, 210, 278, 281, 282, 283, 284, 289, 290, 291, 292, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 332, 349, 393, 408, 413, 415, 433, 436
 VALLS, Ignasi: 64, 118, 166, 172
 VALLS, Pere: 172
 VAQUER, Severí: 102, 343, 393
 VEDRUNA I VIDAL, Raimon de: 301, 332, 395
 VEGA I DE ROVIRA, Manuel de [= Rector de Pitalluga]: 49, 286, 288, 294, 295, 382
 VEGA I DE SENTMENAT, Josep de: 97, 101, 124, 148, 149, 150, 170, 173, 176, 181, 182, 189, 206, 230, 233, 234, 235, 239, 260, 278, 284, 287, 291, 292, 298, 308, 330, 336, 389, 391, 431, 433, 434, 435
 VEGA Y CARPIO, Félix Lope de: 263

- VELÁZQUEZ DE VELASCO, Lluís José: 18, 278, 396
- VENUS: 108, 109
- VERDAGUER, A.: 320
- VERDAGUER, Celestí: 167
- VERDAGUER, Pere: 164, 389
- VERDE I CAMPS, Agustí Lluís: 95, 99, 100, 146, 151, 169, 209, 218, 227, 246, 274, 282, 322, 329, 386
- VIC, Claude de: 149
- VICIANA, Rafael Martí de: 193
- VIETA I GIBERT, Pere de: 152
- VILA, Francesc: 155, 394
- VILA, Jaume Ramon: 193
- VILADAMOR, Antoni: 193, 194
- Vilafranca y de los Vélez, marqués de: 105
- VILANA I DE MILLÀS, Joan Baptista de: 381
- VILANOVA, Arnau de: 227
- VILAPLANA, Antoni de: 71
- VILARASAU, Antoni: 155, 394
- VILLARROEL I PELÁEZ, Íñigo de: 382
- VINYALS DE LA TORRE I DE BRAÇÓ, Benet: 72, 96, 99, 103, 143, 145, 162, 168, 195, 209, 220, 322, 387, 427, 428
- VINYALS DE LA TORRE I DE BRAÇÓ, Josep: 63, 70, 72, 98, 99, 104, III, 129, 135, 136, 138, 142, 143, 144, 168, 171, 175, 214, 384, 387, 414, 426
- VINYES, Marc Antoni: 381
- VIRGILI MARÓ, Publi: 48, 191, 310
- VIVES I MARC, Joan Lluís: 197, 423
- VIVES I XIMENES, Joaquim [= Rector dels Banyes]: 286, 288, 294, 295, 382
- VOLTAIRE: 19
- WALL, Ricardo: 405
- XAUPÍ, Josep: 215
- XENÒCRATES: 80
- XETMAR I DE SALA, Joan Pau: 193
- XIMENES CASCANTE, Bernat: 384
- ZAMORA, Francisco de: 74
- ZURITA Y DE CASTRO, Jerónimo: 125, 133, 189, 194, 318

ÍNDIX GENERAL

PRELIMINARS.....	7
------------------	---

PRIMERA PART

HISTÒRIA INSTITUCIONAL I VIDA CORPORATIVA

1. BREU HISTÒRIA INSTITUCIONAL: L'ACADÈMIA LITERÀRIA DE BARCELONA EN EL DECURS DEL SETCENTS	25
1.1. La gènesi: L'Acadèmia dels Desconfiats o l'Acadèmia Desconfiada (1700-1703)	27
1.2. L'Acadèmia Literària de Barcelona (1729-1752)	58
1.3. La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1752-[-...]) ..	62
2. QÜESTIONS DE VIDA CORPORATIVA: ESTATUTS, CÀRRECS, JUNTES	79
2.1. De l'objecte de l'Acadèmia: funcions generals de la institució	79
2.2. Dels acadèmics: numeraris, supernumeraris i honoraris. Sobre el procés d'admissió a la RABLB	83
2.3. Dels oficis: perpetus i mòbils	88
2.3.1. Càrrecs perpetus	88
2.3.1.1. Presidents.....	88
2.3.1.2. Vicepresidents o directors	93
2.3.1.3. Secretaris, arxivers i tesorers	95
2.3.2. Oficis mòbils o de renovació anual	96
2.3.2.1. Zeladors	96
2.3.2.2. Fiscals / revisors / censors.....	98

2.4. De les juntes: generals i particulars. Les Acadèmies de Passió i les de carnestoltes	106
2.4.1. Les acadèmies de Passió	110
2.4.2. Les acadèmies de carnestoltes	111
2.5. Dels salons i edificis en què se celebraren les juntes	112
2.6. De les obres acadèmiques: tipologia dels assumptes llegits i publicacions	115

SEGONA PART

L'APORTACIÓ DE LA REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA A LA CULTURA CATALANA

I. L'INTERÈS PER LA HISTÒRIA DE CATALUNYA	123
1.1. Breus consideracions prèvies entorn de la metodologia històrica	125
1.2. Entorn dels treballs acadèmics dedicats a fets d'història d'Espanya	127
1.3. L'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i la història de Catalunya: els diversos projectes historiogràfics i la seva evolució ..	130
1.3.1. Les primeres iniciatives d'abans de la protecció reial: el diccionari històric de Catalunya i l'epítom de la crònica de Pujades	132
1.3.2. Vers una nova història de Catalunya com a principal projecte institucional: de la divisió cronològica per etapes al pla quadripartit definitiu	139
1.3.2.1. La història de Catalunya al segle VIII	140
1.3.2.2. Els temps previs i les èpoques posteriors. La classificació dels treballs d'història de Catalunya per èpoques	144
1.3.2.3. La història del dia	151
1.3.2.4. El pla definitiu: la divisió de la història de Catalunya en quatre parts	152
1.3.3. L'obra prèvia o els preliminars de la història: les <i>Observaciones sobre los principios elementales de la història</i> , de Josep de Móra i Catà	158
1.3.3.1. El volum primer: dels autors impresos i dels manuscrits. La publicació de les <i>Memorias</i> de 1756	160
1.3.3.2. El volum segon: els tractats de tradició i d'instruments ..	166
1.3.3.3. Els tractats d'inscripcions i de medalles	174

1.3.4. Els projectes finiseculars: les traduccions al castellà d'obres fonamentals de la historiografia catalana	181
1.3.4.1. La traducció de les cròniques: Muntraner i Pujades	182
1.3.4.2. Els textos jurídics: de la versió de les constitucions de Catalunya a la de les ordinations d'En Santacília	183
1.4. Els discursos individuals dels acadèmics sobre la història del Principat	187
<i>Excursus</i> : El cas particular de la recepció del primer volum de la crònica de Catalunya de Pau Ignasi de Dalmases a l'Acadèmia Literària de Barcelona	195
1.5. Apunts sobre el criticisme historiogràfic a la corporació barcelonina	202
2. L'INTERÈS PER LA LLENGUA CATALANA	211
2.1. Llengua institucional i llengua de relació	211
2.1.1. El castellà, llengua oficial de la corporació	211
2.1.2. El català, llengua de relació entre els acadèmics	218
2.2. La llengua catalana com a objecte d'estudi	223
2.2.1. La contribució lexicogràfica de la RABLB: l'elaboració del diccionari català-castellà-llatí	223
2.2.2. La preocupació per la norma: vers una ortografia i gramàtica del català	242
2.2.3. Les apologies de la llengua catalana en el marc de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona	247
2.2.4. L'estudi de l'origen de l'idioma català.....	251
3. L'INTERÈS PER LA LITERATURA CATALANA	261
3.1. El conreu del català a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Bones Lletres: anàlisi de la producció poètica	261
La reconstrucció de l'activitat poètica de la RABLB (1700-1807): algunes conclusions entorn de la llengua literària de la corporació ..	266
3.2. L'aproximació teòrica a la literatura catalana. De la col·lecció de poesies catalanes	277
3.2.1. Primera fase: gènesi del projecte i preparatius per a una edició antològica de poemes acadèmics	279
3.2.2. Segona fase: la inclusió de les poesies acadèmiques en una publicació periòdica, el <i>Semanario de la Real Academia de</i>	

<i>Buenas Letras de Barcelona</i> . Primera aparició de les obres de Francesc Vicent Garcia	282
3.2.3. Tercera fase: la reedició de l'obra poètica del Rector de Vallfogona, primer volum de la col·lecció de poesies catalanes: de 1703 a 1820?	285
3.2.3.1. De l'edició <i>princeps</i> de les poesies de Garcia (1703)	285
3.2.3.2. ... a l'edició de 1820?	288
3.2.4. Quarta fase: Un nou <i>Parnàs català</i> . Intents d'editar una antologia de poesies catalanes, preferentment dels acadèmics	297
4. UN NOU IMPULS PER A LA CULTURA CATALANA: LA DARRERA DÈCADA DEL SEGLE DE LES LLUMS	307
4.1. Notes sobre la decadència corporativa i els mitjans per pal·liar-la	307
4.2. La recuperació «intel·lectual» dels anys 90	314
PER ACABAR	327
I. DE L'ARXIU DE L'ACADÈMIA I DE LA PÈRDUA D'ALGUNS PAPERS EN EL SEGLE DE LES LLUMS	327
2. ACADÈMICS I IL·LUSTRACIÓ	337
3. BALANÇ GENERAL: SIGNIFICACIÓ DE LA REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA EN RELACIÓ A LA CULTURA CATALANA DEL SETCENTS	344
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	353
SIGLES I ABREVIATURES	375
APÈNDIXS	
I. LLISTAT DELS ACADÈMICS (1700-1807)	379
2. DOCUMENTS	401
ÍNDEX ONOMÀSTIC	439

98. ROGER FRIEDLEIN i SEBASTIAN NEUMEISTER (ed). *Vestigia Fabularum. La mitologia antiga a les literatures catalana i castellana entre l'edat mitjana i la moderna*. 2004. 256 pp.
99. CARMEN NARVÁEZ CASES. *El tracista fra Josep de la Concepció (1626–1690)*. 2004. 256 pp.
100. JORDI BOLÒS. *Els orígens medievals del paisatge català. L'arqueologia del paisatge com a font per a conèixer la història*. 2004. 460 pp.
101. JOAN COBA FEMENIA. *Els adjectius possessius: teoria i alguns problemes d'ús*. 2005. 240 pp.
102. JOSEP BESA CAMPRUBÍ. *El títol del Poema. Una tipologia dels efectes del títol en el text*. 2005. 296 pp.
103. FRANCESC FOGUET I BOREU. *Teatre, guerra i revolució. Barcelona, 1936-1939*. 2005. 456 pp.
104. GENER GONZALVO I BOU. *Eduard Toda i Güell (1855-1941) i el salvament del monestir de Poblet, a través del seu epistolari*. 2005. 164 pp.
105. JUDIT FONTCUBERTA I FAMADAS. *Molière a Catalunya*. 2005. 432 pp.
106. JAUME VILAGINÉS. *La gent i el paisatge*. 2006. 284 pp.
107. JOSEP GRAU. *La Lliga Regionalista i la llengua catalana (1901-1924)*. 2005. 456 pp.
108. MONTSERRAT BACARDÍ i IMMA ESTANY. *El Quixot en català*. 2006. 256 pp.
109. VICENÇ BELTRAN (ed.). *El Cançoner de Joan Berenguer de Masdovelles*. 2006. 264 pp.
110. NEUS REAL MERCADAL. *Dona i literatura a la Catalunya de preguerra*. 2006. 312 pp.
111. CARMEN GREGORI SOLDEVILA. *Pere Calders: Tòpics i subversions de la tradició fantàstica*. 2006. 292 pp.
112. JAUME RIBERA i MARIMON. *Vicissituds de l'ensenyament a Igualada del 1732 al 1969*. 2006. 160 pp.
113. Diàlegs de Sant Gregori. *Transcripció de la versió catalana de 1340. A cura de Montserrat Alegre i Urgell*. 2006. 184 pp.
114. *Trobadors a la Península Ibèrica*. 2006. 392 pp.
115. NARCÍS IGLESIAS. *Epistolari de l'Oficina Romànica*. 2006. 208 pp.
116. ENRIC QUEROL COLL. *Estudis sobre cultura literària a Tortosa a l'Edat moderna*. 2006. 240 pp.
117. NEUS REAL MERCADAL. *Les novel·listes dels anys trenta: obra narrativa i recepció crítica*. 2006. 416 pp.
118. MARIA SOLÀ. *Joan Sardà, crític literari de la Restauració*. 2006. 374 pp.

ISBN 84-8415-877-2

5 3 6 1 9

